
Contents

I. EDITORIAL

THE RIGHT TO INFORMATION IN CRIMINAL PROCEEDINGS IN THE CASE-LAW OF THE COURT OF JUSTICE OF THE EUROPEAN UNION Roxana-Mariana Popescu	6
--	---

II. STUDIES, ARTICLES, OPINIONS

PROVISIONAL MEASURES IN TRADEMARK MATTERS: ADMISSIBILITY CONDITIONS. CASE-LAW PERSPECTIVE Mircea-Andrei Ionescu	19
--	----

OBSERVATIONS ON THE REGULATION GIVEN TO THE RIGHT OF PREEMPTION BY THE NEW FORESTRY CODE Mihai-Bogdan Ionescu-Lupeanu	34
--	----

STATE SOVEREIGNTY, INDIVIDUAL SOVEREIGNTY AND... TRAIAN BRAILEANU'S "PROPHECY" George Vlăescu	42
--	----

CONSEQUENCES OF THE DECISION OF THE HIGH COURT OF CASATION AND JUSTICE (PANEL FOR RESOLVING CERTAIN POINTS OF LAW) NO. 91/2024[1] ON LABOR (AND SERVICE) RELATIONS Alexandru Țiclea	54
---	----

INVOLUNTARY INTOXICATION WITH PSYCHOACTIVE SUBSTANCES Ioan Gârbuleț	64
---	----

EUROPEAN ARREST WARRANT - GENERAL ANALYSIS Andreea Corsei	77
---	----

VALENCES RELATED TO THE RUSSIAN-UKRAINIAN ARMED CONFLICT: LIMITATIONS TO DISSIDENTS' FREEDOM OF EXPRESSION. NOVAYA GAZETA AND OTHERS V RUSSIAN FEDERATION Alina Mirabela Gentimir	84
--	----

ECHR JUDGMENT OF 19 DEC 2024 IN EPISCOPO AND BASSANI V. ITALY Răzvan-Gabriel Dalu	103
--	-----

III. STUDIES, DISCUSSIONS, COMMENTS (R. Moldova and Ucraina)

CRIMINAL-LEGAL ANALYSIS OF SOME OFFENCES SIMILAR TO
DESERTATION PROVIDED BY THE CRIMINAL CODE OF THE
REPUBLIC OF MOLDOVA

Dianu Gordilă, Grigore Ardelean113

THE SUBJECTIVE SIDE OF THE CRIME OF INTENTIONAL HOMICIDE
IN THE CRIMINAL LAW OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA: ANALYSIS
OF THE PERPETRATOR'S INTENT AND DEGREE OF CULPABILITY

Andrei Nastas126

IV. Legislative News.....138

V. Case-law of the High Court of Cassation and Justice.....178

VI. Case-law of the Constitutional Court of Romania189

Cuprins

I. EDITORIAL

DREPTUL LA INFORMARE ÎN CADRUL PROCEDURILOR PENALE ÎN JURISPRUDENȚA CURȚII DE JUSTIȚIE A UNIUNII EUROPENE Roxana-Mariana Popescu	6
---	---

II. STUDII, ARTICOLE, OPINII

MĂSURILE PROVIZORII ÎN MATERIA DREPTURILOR ASUPRA MĂRCILOR: CONDIȚIILE DE ADMISIBILITATE. PERSPECTIVĂ JURISPRUDENȚIALĂ Mircea-Andrei Ionescu	19
OBSERVAȚII PE MARGINEA REGLEMENTĂRII DATE DREPTULUI DE PREEMPTIUNE PRIN NOUL COD SILVIC Mihai-Bogdan Ionescu-Lupeanu	34
SUVERANITATE DE STAT, SUVERANITATEA INDIVIDULUI ȘI... „PROFEȚIA” LUI TRAIAN BRĂILEANU George Vlăescu	42
CONSECINȚE ALE DECIZIEI ÎNALTEI CURȚI DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE (COMPLETUL PENTRU DEZLEGAREA UNOR CHESTIUNI DE DREPT) NR. 91/2024 ASUPRA RAPORTURILOR DE MUNCĂ (ȘI DE SERVICIU) Alexandru Țiclea	54
INTOXICAȚIA INVOLUNTARĂ CU SUBSTANȚE PSIHOACTIVE Ioan Gârbuleț	64
MANDATUL EUROPEAN DE ARESTARE – ANALIZĂ GENERALĂ Andreea Corsei	77
VALENȚE CONEXE ALE CONFLICTULUI ARMAT RUSO-UCRAINEAN: LIMITAREA LIBERTĂȚII DE EXPRIMARE A DISIDENȚILOR. CAUZA NOVAYA GAZETA ȘI ALȚII ÎMPOTRIVA FEDERAȚIEI RUSE Alina Mirabela Gentimir	84
HOTĂRÂREA CEDO PRONUNȚATĂ ÎN DATA DE 19.12.2024 ÎN CAUZA EPISCOPO ȘI BASSANI C. ITALIEI Răzvan-Gabriel Dalu	103

III. STUDII, DISCUȚII, COMENTARII (R. Moldova și Ucraina)

ANALIZA JURIDICO-PENALĂ A UNOR INFRAȚIUNI ASEMĂNĂTOARE DEZERTĂRII PREVĂZUTE DE CODUL PENAL AL REPUBLICII MOLDOVA Dianu Gordilă, Grigore Ardelean	113
--	------------

LATURA SUBIECTIVĂ A INFRAȚIUNII DE OMOR INTENȚIONAT ÎN DREPTUL PENAL AL REPUBLICII MOLDOVA: ANALIZA INTENȚIEI ȘI A GRADULUI DE VINOVĂȚIE AL AUTORULUI Andrei Nastas	126
---	------------

IV. ACTUALITATE LEGISLATIVĂ

COD FISCAL – MODIFICĂRI (O.G. NR. 3/2025) Redacția Pro lege.....	138
--	------------

PROTOCOL DE COLABORARE ÎNTRE ANCPI ȘI UNNPR PRIVIND MODUL DE EFECTUARE A OPERAȚIUNILOR DE PUBLICITATE IMOBILIARĂ (ODGANCPi NR. 99/2025) Redacția Pro lege.....	143
--	------------

PLAFOANELE UNOR INDICATORI SPECIFICAȚI ÎN CADRUL FISCAL-BUGETAR PE ANUL 2025 (LEGEA NR. 8/2025) Redacția Pro lege.....	147
---	------------

BUGETUL DE STAT PE ANUL 2025 (LEGEA NR. 9/2025) Redacția Pro lege.....	151
--	------------

HOTĂRÂREA CEDO DIN 9 IULIE 2024 ÎN CAUZA I.M.P. ÎMPOTRIVA ROMÂNIEI Redacția Pro lege.....	160
--	------------

STABILIREA MĂSURILOR PENTRU BUNA ORGANIZARE ȘI DESFĂȘURARE A ALEGERILOR PENTRU PREȘEDINTELE ROMÂNIEI DIN ANUL 2025 (H.G. NR. 68/2025) Redacția Pro lege.....	163
--	------------

HOTĂRÂREA CEDO DIN 19 FEBRUARIE 2019 ÎN CAUZA T. ȘI SZ. ÎMPOTRIVA ROMÂNIEI Redacția Pro lege.....	169
--	------------

BUGETUL ASIGURĂRILOR SOCIALE DE STAT PE ANUL 2025 (LEGEA NR. 10/2025) Redacția Pro lege.....	174
---	------------

V. JURISPRUDENȚĂ ÎCCJ

HP

DECIZIA ÎCCJ (COMPLET DCD) NR. 1/2025 (M. OF. NR. 126/12.02.2025):
ART. 23 DIN H.G. NR. 281/1993 PRIN EFECTUL ABROGĂRII
DISPOZIȚIILOR ART. 42 DIN LEGEA NR. 50/1996

Redacția Pro lege.....178

DECIZIA ÎCCJ (COMPLET DCD) NR. 2/2025 (M. OF. NR. 137/17.02.2025):
ART. 1 ALIN. (2), (2⁴) ȘI (3) DIN O.U.G. NR. 8/2009 PRIVIND
ACORDAREA VOUCHERELOR DE VACANȚĂ

Redacția Pro lege.....180

DECIZIA ÎCCJ (COMPLET DCD) NR. 104/2024 (M. OF. NR.
87/06.02.2025): ART. 22 ȘI 23 DIN LEGEA-CADRU NR. 153/2017
PRIVIND SALARIZAREA PERSONALULUI PLĂTIT DIN FONDURI
PUBLICE

Redacția Pro lege.....182

DECIZIA ÎCCJ (COMPLET DCD) NR. 105/2024 (M. OF. NR.
155/21.02.2025): ART. 28 DIN ANEXA NR. VI A LEGII-CADRU NR.
153/2017 PRIVIND SALARIZAREA PERSONALULUI PLĂTIT DIN
FONDURI PUBLICE

Redacția Pro lege.....185

DECIZIA ÎCCJ (COMPLET DCD) NR. 116/2024 (M. OF. NR.
128/12.02.2025): ART. 73 PCT. 23 DIN O.G. NR. 99/2000 PRIVIND
COMERCIALIZAREA PRODUSELOR ȘI SERVICIILOR DE PIAȚĂ

Redacția Pro lege.....187

VI. JURISPRUDENȚĂ CCR

NECONSTITUȚIONALITATE – D.C.C. NR. 479/2024 (M. OF. NR.
122/11.02.2025): ART. 493 ALIN. (5) DIN CODUL DE PROCEDURĂ
CIVILĂ

Redacția Pro lege.....189

NECONSTITUȚIONALITATE – D.C.C. NR. 556/2024 (M. OF. NR.
125/11.02.2025): LEGEA PENTRU APROBAREA O.U.G. NR. 99/2023
PRIVIND UNELE MĂSURI PENTRU RAPORTAREA ARIERATELOR DE
CĂTRE INSTITUȚIILE PUBLICE

Redacția Pro lege.....191

I. EDITORIAL

DREPTUL LA INFORMARE ÎN CADRUL PROCEDURILOR PENALE ÎN JURISPRUDENȚA CURȚII DE JUSTIȚIE A UNIUNII EUROPENE

Conf. univ. dr. Roxana-Mariana POPESCU^()*

„Suspectul are dreptul de a fi informat de îndată și înainte de a fi ascultat despre fapta pentru care se efectuează urmărirea penală și încadrarea juridică a acesteia, în vreme ce inculpatul are dreptul de a fi informat de îndată despre fapta pentru care s-a pus în mișcare acțiunea penală împotriva lui și încadrarea juridică a acesteia”¹.

1. Aspecte generale referitoare la consacrarea dreptului la informare în cadrul procedurilor penale la nivelul Uniunii Europene

Articolul 47 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene² și art. 6 din Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale³ consacră dreptul fundamental la un proces echitabil, iar art. 48 alin. (2) din Cartă garantează respectarea dreptului la apărare. Totodată, art. 6 din Cartă și art. 5 din Convenție instituie dreptul la libertate și siguranță, precizând că orice restrângere a acestuia este permisă doar în limitele prevăzute de art. 5 din Convenție, articol ce trebuie interpretat conform jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului⁴.

Deși toate statele membre ale Uniunii Europene sunt părți la Convenție, practica a demonstrat că simpla apartenență la acest instrument juridic internațional nu

^(*) Conferențiar universitar, Facultatea de Drept, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București, ORCID: 0009-0009-7822-4008.

¹ I. Neagu, M. Damaschin, *Dreptul la apărare*, Universul Juridic Premium nr. 6/2020 (<https://lege5.ro/App/Document/gm3tkmbqga2a/dreptul-la-aparare>, accesat la 29 noiembrie 2024).

² Denumită, în continuare, *Carta* sau *Carta drepturilor fundamentale*.

³ Denumită, în continuare, *Convenția* sau *Convenția Europeană a Drepturilor Omului*.

⁴ Denumită, în continuare, *CEDO*.

asigură întotdeauna un nivel suficient de încredere în sistemele de justiție⁵ penală ale altor state membre. În acest sens, s-a considerat, pe bună dreptate, că încrederea reciprocă între statele membre ale Uniunii Europene poate fi consolidată prin stabilirea unor reglementări clare și detaliate care să garanteze respectarea drepturilor fundamentale și protecție procedurală, acestea avându-și temeiul în Cartă și în Convenție.

După cum se știe, unul dintre obiectivele Uniunii Europene este acela de a asigura un spațiu comun de libertate, securitate și justiție, iar principiul recunoașterii reciproce a hotărârilor constituie fundamentul cooperării judiciare în materie penală. Această recunoaștere reciprocă, împreună cu armonizarea anumitor elemente legislative, sprijină cooperarea dintre autoritățile judiciare naționale și oferă o protecție mai eficientă drepturilor individuale. Implementarea principiului recunoașterii reciproce presupune ca fiecare stat membru al Uniunii Europene să aibă încredere în sistemele de justiție penală ale celorlalte state, lucru care depinde, în mare măsură, de existența unor standarde minime comune și a unor mecanisme care să protejeze drepturile persoanelor suspectate sau acuzate. În acest sens, art. 82 alin. (2) din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene (TFUE) prevede adoptarea unor norme minime la nivelul statelor membre, pentru a sprijini cooperarea judiciară și polițienească transfrontalieră, precum și recunoașterea reciprocă a hotărârilor judecătorești, cu un accent deosebit pe drepturile persoanelor implicate în proceduri penale⁶.

Prin urmare, adoptarea unor norme minime are drept obiectiv consolidarea încrederii în sistemele de justiție penală ale tuturor statelor membre, contribuind astfel la îmbunătățirea cooperării judiciare într-un cadru bazat pe încredere reciprocă. Parte din normele minime necesare realizării acestui obiectiv este Directiva 2012/13/UE privind dreptul la informare în cadrul procedurilor penale⁷. Directiva⁸ cuprinde prevederi referitoare la informarea adecvată a persoanelor implicate în proceduri penale și stabilește reguli privind informarea persoanelor suspectate sau acuzate de săvârșirea unei infracțiuni cu privire la drepturile și acuzațiile ce li se aduc. Totodată, dezvoltă drepturile consacrate în Cartă, în special

⁵ Potrivit doctrinei, „independența justiției nu mai este doar o dorință a redactorilor Constituției, ea reprezintă o realitate, are o aplicabilitate practică și nu este deloc doar o stare de spirit. Mai mult, independența judiciară este reglementată de o serie de documente internaționale care completează întregul tablou al legislației naționale” (E.E. Ștefan, *Reflections on the principle of the independence of justice*, Challenges of the Knowledge Society - E-Book, 2013, p. 671).

⁶ Potrivit considerentelor 1, 3 și 9 din Directiva 2012/13/UE privind dreptul la informare în cadrul procedurilor penale, adoptată de Parlamentul European și Consiliu, la 22 mai 2012, publicată în JO L 142, 1.6.2012.

⁷ Precitată.

⁸ Pentru detalii referitoare la caracteristicile directivei, ca izvor derivat de drept al Uniunii Europene, a se vedea, A. Fuerea, *Manualul Uniunii Europene*, ediția a VI-a, revăzută și adăugită, Editura Universul Juridic, București, 2016, pp. 237-239.

în art. 6, 47 și 48 și se bazează pe prevederile art. 5 și 6 din Convenție, așa cum au fost interpretate de Curtea Europeană a Drepturilor Omului⁹.

În temeiul aceleiași directive, persoanele suspectate sau acuzate trebuie informate fără întârziere de autoritățile competente cu privire la drepturile pe care le au conform legislației interne, aceste drepturi fiind esențiale pentru garantarea unui proces echitabil. Informațiile trebuie furnizate oral sau în scris, în timpul procedurii, cât mai rapid posibil, dar nu mai târziu de primul interogatoriu oficial realizat de poliție sau de o altă autoritate competentă. Directiva stabilește norme minime referitoare la informarea persoanelor suspectate sau acuzate în legătură cu drepturile lor, fără a aduce atingere informațiilor referitoare la alte drepturi procedurale ce derivă din dreptul Uniunii Europene, Convenția Europeană a Drepturilor Omului, dreptul intern și Carta Drepturilor Fundamentale, așa cum sunt acestea interpretate de instanțele competente¹⁰.

În termenii directivei, dreptul de a fi informat în scris la momentul arestării este aplicat, în mod corespunzător, și persoanelor arestate în scopul executării unui mandat european de arestare, conform Deciziei-cadru 2002/584/JAI¹¹ privind mandatul european de arestare și procedurile de predare între statele membre.

2. Interpretarea unor prevederi ale Directivei 2012/13/UE de către Curtea de Justiție a Uniunii Europene¹²

A. Aplicabilitatea prevederilor directivei în cazul persoanelor arestate în temeiul unui mandat european de arestare - hotărârea CJUE pronunțată în cauza *Spetsializirana prokuratura*¹³

În speță, cererea de pronunțare a unei hotărâri preliminare a vizat interpretarea unor articole¹⁴ din Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene, din Directiva 2012/13/UE¹⁵ și din Decizia-cadru 2002/584/JAI privind mandatul european de arestare și procedurile de predare între statele membre¹⁶.

Cererea a fost formulată în contextul unui proces penal intentat unei persoane fizice acuzată de participare la un grup infracțional organizat în vederea săvârșirii unor infracțiuni fiscale. În faza preliminară a procesului penal, persoanei în cauză i-au fost comunicate doar anumite drepturi. În momentul în care a fost declanșată faza judiciară a procesului penal împotriva respectivei persoane, aceasta părăsise domiciliul și nu a putut fi localizată. Cei doi avocați care au reprezentat-o în faza

⁹ Potrivit considerentelor 10 și 14 din preambulul Directivei 2012/13/UE.

¹⁰ Potrivit considerentelor 19 și 20 din preambulul Directivei 2012/13/UE.

¹¹ Adoptată de Consiliu, la 13 iunie 2002, publicată în JO L 190, 18.7.2002.

¹² Denumită, în continuare, *CJUE*.

¹³ Hotărârea Curții din 28 ianuarie 2021, cauza C-649/19, EU:C:2021:75.

¹⁴ Art. 6 și 47.

¹⁵ Art. 4, 6 alin. (2) și art. 7 alin. (2).

¹⁶ Concret, formularul din anexa la directivă.

preliminară a procesului penal au declarat că nu o mai pot reprezenta, motiv pentru care a fost numit, din oficiu, un nou avocat.

Prin ordonanța din 10 aprilie 2017, instanța de trimitere a dispus măsura arestării preventive împotriva persoanei în cauză, emițând mandatul național de arestare. Persoana vizată nu a participat la procedură și a fost apărată de avocatul numit din oficiu. La 25 mai 2017 a fost emis un mandat european de arestare împotriva respectivei persoane, care tot nu a fost găsită. Avocatul numit din oficiu pentru a-l reprezenta a fost înlocuit de un nou avocat, numit tot din oficiu.

Instanța de trimitere, nefiind sigură că mandatul european de arestare, pe care l-a emis cu privire la persoana în cauză, era în conformitate cu dreptul Uniunii, pe motiv că anumite drepturi pe care această persoană le putea pretinde în temeiul dreptului bulgar nu i-au fost aduse la cunoștință, a decis să anuleze acest mandat de arestare. Instanța subliniază că, „întrucât a decis să emită un nou mandat european de arestare împotriva respectivei persoane, dorește să obțină unele precizări cu privire la informațiile care trebuie atașate mandatului menționat, în scopul de a garanta respectarea drepturilor conferite prin Directiva 2012/13/UE”¹⁷.

Astfel, instanța de trimitere a ridicat problema aplicabilității art. 4¹⁸, art. 6 alin. (2)¹⁹ și art. 7 alin. (1)²⁰ din Directiva 2012/13/UE în cazul persoanelor arestate pe teritoriul altor state membre în temeiul unui mandat european de arestare, întrebând dacă acestea pot beneficia de drepturi suplimentare față de cele enumerate în art. 5²¹ și anexa II a directivei. Totodată, instanța dorea să știe dacă

¹⁷ Potrivit pct. 26 din hotărâre.

¹⁸ Art. 4 reglementează *Nota privind drepturile cu privire la arestare*. Astfel, persoanelor „suspectate sau acuzate care sunt arestate sau reținute trebuie să li se furnizeze, cu promptitudine, o Notă scrisă privind drepturile” și să li se ofere oportunitatea de a o citi. Nota privind drepturile poate fi păstrată de persoanele în cauză „pe toată perioada în care sunt private de libertate”. Nota privind drepturile „cuprinde informații cu privire la următoarele drepturi, astfel cum se aplică ele în conformitate cu dreptul intern: (a) dreptul de acces la materialele cauzei; (b) dreptul de a informa autoritățile consulare și un terț; (c) dreptul de acces la asistență medicală de urgență; și (d) numărul maxim de ore sau de zile pentru care persoana suspectată sau acuzată poate fi privată de libertate înainte de a se ajunge în fața unei autorități judiciare”. „Nota privind drepturile cuprinde, de asemenea, informații de bază cu privire la orice posibilitate, în temeiul dreptului intern, de a contesta legalitatea arestării, de a obține o revizuire a detenției sau de a solicita eliberarea provizorie”.

¹⁹ „Statele membre se asigură că persoanele suspectate sau acuzate care sunt arestate sau reținute sunt informate cu privire la motivele arestării sau reținerii, inclusiv cu privire la fapta penală de a cărei comitere sunt suspectate sau acuzate”.

²⁰ „Atunci când o persoană este arestată și reținută în orice etapă a procesului penal, statele membre se asigură că documentele referitoare la cauza specifică, aflate în posesia autorităților competente și care sunt esențiale pentru a contesta în mod efectiv, în conformitate cu dreptul intern, legalitatea arestării sau reținerii, sunt puse la dispoziția persoanelor arestate sau a avocaților acestora”.

²¹ „(1) Statele membre se asigură că persoanelor care sunt arestate în scopul executării unui mandat european de arestare li se furnizează cu promptitudine o Notă privind drepturile corespunzătoare, cuprinzând informații despre drepturile lor în conformitate cu legislația de punere în aplicare a Deciziei-cadru 2002/584/JAI în statul membru de executare. (2) Nota privind drepturile

mandatul european poate fi modificat pentru a include informații privind căile de atac disponibile, conform art. 4 alin. (3)²² din directivă, sau dacă există alte modalități de a garanta exercitarea efectivă a drepturilor persoanei arestate, cum ar fi informarea acesteia despre drepturile sale, motivele arestării, accesul la documente relevante ori transmiterea unor materiale precum *Nota privind drepturile*, mandatul național și probele aferente. În absența unei obligații clare de a asigura aceste garanții, instanța consideră că se pune problema validității Deciziei-cadru 2002/584/JAI în raport cu drepturile fundamentale consacrate la art. 6 și 47 din Cartă.

În răspunsul său, Curtea de Justiție a Uniunii Europene a menționat faptul că art. 4 alin. (3), art. 6 alin. (2) și art. 7 alin. (1) din Directiva 2012/13/UE nu se aplică unei persoane acuzate care a fost arestată pe baza unui mandat european de arestare. Argumentele Curții au avut drept punct de plecare art. 1 din directivă, articol potrivit căruia directiva instituie norme referitoare la dreptul la informare al persoanelor suspectate sau acuzate cu privire la drepturile lor în cadrul procedurilor penale și la acuzația care le este adusă. Totodată, directiva stabilește norme referitoare la dreptul la informare al persoanelor vizate de un mandat european de arestare cu privire la drepturile lor. „Reiese din lectura acestui articol, coroborat cu considerentele (14)²³, (27)²⁴ și (39)²⁵ ale Directivei 2012/13/UE că aceasta are ca obiectiv să stabilească standarde minime care trebuie aplicate în domeniul informării persoanelor suspectate sau acuzate de a fi comis o infracțiune, astfel încât

se redactează într-un limbaj simplu și accesibil. Un model orientativ de Notă privind drepturile este prevăzut în anexa II”.

²² „Nota privind drepturile cuprinde, de asemenea, informații de bază cu privire la orice posibilitate, în temeiul dreptului intern, de a contesta legalitatea arestării, de a obține o revizuire a detenției sau de a solicita eliberarea provizorie”.

²³ „Prezenta directivă se referă la măsura B din Foaia de parcurs. Aceasta stabilește standarde minime comune ce urmează a fi aplicate în domeniul informării cu privire la drepturi și la acuzare, care vor fi aduse la cunoștința persoanelor suspectate sau acuzate de a fi comis o infracțiune, în vederea consolidării încrederii reciproce a statelor membre. Directiva dezvoltă drepturile prevăzute în Cartă, în special art. 6, 47 și 48 din aceasta, întemeindu-se pe prevederile art. 5 și 6 din [Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, semnată la Roma la 4 noiembrie 1950], astfel cum au fost interpretate de Curtea Europeană a Drepturilor Omului. În prezenta directivă, termenul «acuzare» descrie același concept ca termenul «acuzație» utilizat în art. 6 alin. (1) din Convenție”.

²⁴ „Persoanele acuzate de săvârșirea unei infracțiuni ar trebui să primească toate informațiile referitoare la acuzare, astfel încât să-și poată pregăti apărarea și să se garanteze echitatea procedurilor penale”.

²⁵ „Dreptul la informare în scris cu privire la drepturile în momentul arestării, prevăzut în prezenta directivă, ar trebui să se aplice, *mutatis mutandis*, și persoanelor arestate în scopul executării unui mandat european de arestare, în baza Deciziei-cadru 2002/584/JAI (...). Pentru a ajuta statele membre să întocmească Nota privind drepturile destinată acestor persoane, un model este prevăzut în anexa II. Modelul respectiv este orientativ și poate face obiectul revizuirii în contextul raportului Comisiei privind punerea în aplicare a prezentei directive și, de asemenea, odată cu intrarea în vigoare a tuturor măsurilor din Foaia de parcurs”.

acestea să-și poată pregăti apărarea și să se garanteze caracterul echitabil al procedurilor penale, dar că ea vizează, totodată, menținerea particularităților procedurii referitoare la mandatul european de arestare”²⁶.

În ceea ce privește posibilitatea modificării mandatului european pentru a include informații privind căile de atac disponibile sau dacă există alte modalități de a garanta exercitarea efectivă a drepturilor persoanei arestate, Curtea nu s-a mai pronunțat, deoarece această întrebare a fost formulată doar în ipoteza în care art. 4, art. 6 alin. (2) și art. 7 alin. (1) ar fi fost interpretate în sensul că drepturile prevăzute de acestea sunt aplicabile persoanelor arestate în scopul executării unui mandat european de arestare.

În analiza sa, Curtea nu a identificat niciun element de natură să afecteze validitatea Deciziei-cadru 2002/584/JAI.

B. Interdicția de a invoca din oficiu nulitatea rezultatelor obținute ca urmare a notificării tardive a dreptului la tăcere la momentul arestării - hotărârea CJUE pronunțată în cauza K.B. și F.S.²⁷

În speță²⁸, K.B. și F.S. au fost reținuți de agenții de poliție judiciară după ce au fost surprinși, într-o seară, în circumstanțe suspecte într-o parcare unde un rezervor de camion fusese deschis, iar în apropiere se aflau canistre. La ora 22:25, aceștia au fost încătușați și a fost declanșată o anchetă pentru o infracțiune flagrantă de furt de carburant. Interogați fără să li se notifice drepturile prevăzute de legislația domestică, agenții au contactat, ulterior, un ofițer de poliție judiciară care a solicitat prezentarea imediată a suspectilor pentru reținere. Cu toate acestea, agenții au apelat un alt ofițer, care a ajuns la fața locului la ora 22:40 și, contrar procedurilor legale, a percheziționat vehiculul suspectilor fără a le notifica drepturile sau a informa procurorul Republicii. Percheziția a dus la descoperirea unor obiecte incriminatoare. Abia la ora 22:50 procurorul Republicii a fost informat despre reținerea celor doi, iar drepturile acestora, inclusiv dreptul de a păstra tăcerea, le-au fost comunicate la ora 23:00 pentru F.S. și 23:06 pentru K.B.

Instanța națională sesizată în cadrul procedurii penale împotriva lui K.B. și F.S. pentru furt de carburant, a constatat că, în această cauză, au fost realizate acte de cercetare penală și au fost colectate afirmații autoincriminatoare înainte ca suspectilor să li se comunice drepturile prevăzute de Codul francez de procedură penală, care transpune art. 3²⁹ și 4 din Directiva 2012/13/UE. Reținerea târzie, întârzierea

²⁶ Pct. 58 din hotărâre.

²⁷ Hotărârea Curții din 22 iunie 2023, *Procureur de la République v K.B. și F.S.*, cauza C- 660/21, EU:C:2023:498.

²⁸ Potrivit pct. 19-21 din hotărâre.

²⁹ Potrivit acestui articol, „statele membre se asigură că persoanele suspectate sau acuzate sunt informate prompt cu privire la cel puțin următoarele drepturi procedurale, astfel cum se aplică în dreptul intern, pentru a asigura posibilitatea exercitării efective a drepturilor respective: (a) dreptul de a fi asistat de un avocat; (b) orice drept la consiliere juridică gratuită și condițiile pentru obținerea

informării procurorului Republicii și notificarea tardivă a drepturilor, inclusiv a dreptului de a păstra tăcerea, au condus la încălcarea dreptului de a nu se autoincrimina. În mod normal, acest context ar impune anularea percheziției vehiculului, reținerii și tuturor actelor subsecvente. În dreptul penal francez, excepțiile de la nulitatea procedurii, cum ar fi încălcarea obligației de a informa o persoană cu privire la dreptul de a păstra tăcerea în momentul plasării acesteia în custodia poliției, trebuie să fie ridicate de persoana în cauză sau avocatul său înaintea oricărei apărări pe fond. Cu toate acestea, nici suspectii și nici avocatul lor nu au ridicat o obiecție de nulitate întemeiată pe încălcarea acestei obligații înainte de apărarea pe fond.

În plus, instanța de trimitere reține faptul că, potrivit Curții de Casație din Franța, judecătorilor de fond le este interzis să constate automat nulitatea de drept a procedurii, cu excepția celei care rezultă din lipsa competenței, întrucât, ca și în speță, învinuitul, care are dreptul de a fi asistat de un avocat atunci când se prezintă sau este reprezentat în fața unei instanțe de fond, poate pretinde o atare nulitate înainte de apărarea pe fond, pârâtul având și în recurs aceeași opțiune dacă nu s-a prezentat sau dacă nu a fost reprezentat în primă instanță. Prin urmare, instanța de trimitere nu poate invoca din oficiu încălcarea obligației de notificare a drepturilor prevăzute în legislația internă.

În acest context, instanța națională a solicitat Curții de la Luxemburg să-i răspunde la întrebarea dacă o reglementare națională care interzice unei instanțe naționale să constate din oficiu încălcarea dreptului la apărare garantat de legislația unională este contrară art. 3 (dreptul la informare cu privire la drepturi) și art. 4 (Nota privind drepturile în cazul arestării) din Directiva 2012/13/UE, coroborate cu art. 7 (dreptul de a păstra tăcerea) din Directiva 2016/343/UE³⁰ și art. 48 (prezumția de nevinovăție și dreptul la apărare) din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene. În mod specific, prevederile menționate se opun interdicției impuse instanței de a constata, din oficiu și în vederea anulării procedurii, faptul că dreptul de a păstra tăcerea nu a fost notificat la momentul arestării sau a fost notificat cu întârziere.

Deși întrebarea preliminară se referă numai la art. 48 din Cartă, Curtea a considerat că răspunsul la întrebare trebuie analizat cu luarea în considerare, inclusiv, a art. 47 din Cartă. Prin urmare, CJUE a apreciat că instanța de trimitere solicită, în esență, să se stabilească dacă art. 3 și 4, precum și art. 8 alin. (2) din Directiva 2012/13/UE, înțelese în lumina art. 47 și 48 din Cartă, trebuie interpretate în sensul că se opun unei reglementări naționale care interzice instanței de fond care

unei astfel de consilieri; (c) dreptul de a fi informat cu privire la acuzaare; (d) dreptul la interpretare și traducere; (e) dreptul de a păstra tăcerea”.

³⁰ Directiva (UE) 2016/343 a Parlamentului European și a Consiliului din 9 martie 2016 privind consolidarea anumitor aspecte ale prezumției de nevinovăție și a dreptului de a fi prezent la proces în cadrul procedurilor penale, publicată în JO L 65, 11.3.2016.

se pronunță în materie penală să invoce din oficiu, în vederea anulării procedurii, încălcarea obligației care revine autorităților competente, în temeiul art. 3 și 4, de a informa prompt persoanele suspectate sau acuzate cu privire la dreptul lor de a păstra tăcerea³¹.

Curtea a examinat efectivitatea dreptului la recurs în din punctul de vedere al diferitelor elemente, precum caracterul rezonabil al termenului prevăzut, dreptul de acces la un avocat și dreptul de acces la dosar. CJUE a subliniat faptul că dreptul procesual francez permite persoanelor suspectate și, după caz, avocatului acestora, să invoce, în orice moment și prin orice mijloace, în perioada dintre plasarea în arest la poliție și prezentarea apărării în fond, încălcarea obligației de a furniza informații referitoare la dreptul la tăcere. Mai mult, în același termen, persoanele în cauză beneficiază de dreptul de a fi asistate de un avocat, facilitat de mecanismul de asistență juridică. În plus, persoanele suspectate au, prin avocații lor, un drept de acces la dosarul lor, dosar care conține toate actele efectuate până la acel moment. Potrivit CJUE, aceste elemente fac posibilă situația ca persoanele în cauză să solicite anularea procedurii. În consecință, Curtea nu consideră că interdicția impusă judecătorului de fond de a constata automat nulitatea este incompatibilă cu prevederile art. 47 și 48 din Cartă și cu cele ale art. 3 și 4 din Directiva 2012/13/UE.

Potrivit art. 8 alin. (2) din directivă, „statele membre se asigură că persoanele suspectate sau acuzate ori avocații acestora au dreptul să conteste, în conformitate cu procedurile din dreptul intern, posibila incapacitate sau refuzul autorităților competente de a furniza informații în conformitate cu prezenta directivă”. În opinia Curții, singura limită ar fi respectarea dreptului la o cale de atac efectivă, protejat de art. 47 din Cartă. Totodată, trebuie să se aplice dreptul la un proces echitabil, consacrat în același articol, și dreptul la apărare, menționat la art. 48 din Cartă. În consecință, art. 8 alin. (2) din Directiva 2013/12/UE trebuie interpretat în lumina acestor principii. În acest context, circumscrierea subiecților care au competența de a invoca nulitatea în cauză este incompatibilă cu directiva numai în cazul în care ar putea lipsi de eficacitate dreptul la o cale de atac garantat persoanei suspectate sau acuzate sau în cazul în care drepturile sale la apărare sau la un proces echitabil au fost restricționate în mod excesiv.

Prin urmare, Curtea stabilește că interdicția impusă instanței penale de fond de a invoca din oficiu o încălcare procedurală, cu scopul de a anula procedura penală, respectă dreptul la un proces echitabil, dreptul la apărare și dreptul la o cale de atac efectivă, sub condiția ca persoanele suspectate sau acuzate, ori avocații acestora, să fi avut posibilitatea reală și efectivă de a semnala încălcarea în termen rezonabil și să fi beneficiat de acces la dosar în acest sens. Totuși, pentru a garanta efectivitatea dreptului de a păstra tăcerea, această concluzie este aplicabilă doar dacă persoanele suspectate sau acuzate au beneficiat concret și efectiv de acces la un avocat în termenul acordat pentru a invoca această încălcare. Accesul la avocat trebuie să fie

³¹ Pct. 31 și 32 din hotărâre.

garantat în conformitate cu dreptul Uniunii și sprijinit, dacă este necesar, prin mecanismul asistenței juridice.

De asemenea, Curtea precizează că, în cazul în care persoanele suspectate sau acuzate renunță la posibilitatea de a invoca încălcarea, acestea trebuie, în principiu, să accepte consecințele renunțării, dacă aceasta s-a întâmplat în condițiile prevăzute de dreptul Uniunii. Dreptul Uniunii impune ca renunțarea să fie făcută în mod voluntar, neechivoc și după ce persoana vizată a fost informată clar, simplu și comprehensibil, în scris sau verbal, cu privire la dreptul de a avea acces la un avocat și la consecințele renunțării.

C. Exercițarea efectivă a dreptului la apărare al persoanelor suspectate și acuzate cu ocazia controlului jurisdicțional al măsurilor de obținere a probelor – hotărârea CJUE pronunțată în cauza AB³²

Litigiul principal se referă la cererea de aprobare *a posteriori* formulată de procurorul Parchetului de Raion din Loveci către Tribunalul de Raion din Lukovit, vizând procesul-verbal al percheziției corporale efectuate asupra unei persoane și punerea subsechestrului a stupefiantelor descoperite ca urmare a percheziției efectuate.

Această percheziție, realizată fără autorizarea prealabilă a unui judecător, a fost justificată de existența unor „indicii suficiente” privind deținerea de obiecte ilegale, constatate prin procesul-verbal care consemnează o semnalare orală a infracțiunii. În timpul percheziției, asupra persoanei în cauză a fost găsită o substanță stupefiantă, iar ulterior, în cadrul procedurii pre-contencioase inițiate de poliție, persoana respectivă a recunoscut în declarații scrise că substanța era destinată consumului propriu.

Percheziția și măsurile ulterioare au fost efectuate în contextul unui control realizat de poliție asupra unui vehicul în care se aflau persoana în cauză, o altă persoană și conducătorul autoturismului, depistat pozitiv la testul la care a fost supus. Litigiul pune în discuție conformitatea acestor măsuri cu normele procedurale și drepturile fundamentale.

Instanța de trimitere are îndoieli cu privire la conformitatea sistemului de drept național din Bulgaria cu garanțiile prevăzute în Directivele 2012/13/UE și 2013/48/UE³³, având în vedere următoarele probleme:

a. *Controlul jurisdicțional limitat al măsurilor coercitive.* Instanța națională subliniază faptul că dreptul bulgar nu „cuprinde o normă clară referitoare la întinderea controlului jurisdicțional al mijloacelor de constrângere pentru strângerea probelor

³² Hotărârea Curții din 7 septembrie 2023, C-209/22, EU:C:2023:634.

³³ Directiva 2013/48/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 22 octombrie 2013 privind dreptul de a avea acces la un avocat în cadrul procedurilor penale și al procedurilor privind mandatul european de arestare, precum și dreptul ca o persoană terță să fie informată în urma privării de libertate și dreptul de a comunica cu persoane terțe și cu autorități consulare în timpul privării de libertate, publicată în JO L 294, 6.11.2013.

în cadrul procedurii pre-contencioase și că, potrivit jurisprudenței naționale, controlul percheziției, al percheziției corporale și al sechestrului privesc legalitatea formală a acestora”³⁴. În plus, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a condamnat Bulgaria pentru încălcări ale art. 3³⁵ și 8³⁶ din Convenția Europeană a Drepturilor Omului în contextul unor măsuri similare.

b. *Neclarități cu privire la noțiunea de „persoană suspectată”*. Dreptul bulgar recunoaște doar conceptul de „persoană acuzată” (nu și noțiunea de „persoană suspectată”), noțiune care necesită o decizie oficială a procurorului sau a autorității de anchetă. Totuși, „există (...) o practică consacrată a poliției și a Ministerului Public care constă în întârzierea momentului începând de la care persoana în cauză este considerată „persoană acuzată”, ceea ce, în fapt, ar avea drept consecință eludarea obligațiilor referitoare la respectarea dreptului la apărare al acestei persoane”³⁷. Practica respectivă încalcă dreptul persoanei suspectate de a beneficia de protecția prevăzută în directivele menționate.

c. *Imposibilitatea instanței de a remedia încălcările dreptului la apărare*. Deși instanțele naționale din Bulgaria pot constata încălcări ale drepturilor persoanelor suspectate sau acuzate, acestea nu au competența de a controla punerea sub acuzare sau de a interveni în prerogativele procurorului. Prin urmare, chiar și atunci când se constată că dreptul la apărare a fost încălcat, instanțele sunt constrânse să valideze actele de investigare, dacă acestea au fost realizate în condiții de urgență³⁸.

d. *Lipsa clarității și aplicarea normelor privind dreptul la apărare*. Chiar dacă dreptul național nu cunoaște noțiunea de „persoană suspectată”, Codul bulgar de procedură penală conține dispoziții care, teoretic, ar putea asigura dreptul la apărare persoanelor pentru a căror vinovăție nu există probe suficiente, dar cărora, ca urmare a necesității de a se efectua acte de anchetă cu participarea lor, li se va atribui statutul procedural de „persoane acuzate” și vor putea beneficia, așadar, de drepturile prevăzute de Codul de procedură penală, care îndeplinesc cerințele Directivelor 2012/13/UE și 2013/48/UE. Cu toate acestea, prevederile respective nu sunt clare, iar aplicarea lor este ambiguă. Instanța de trimitere consideră că persoana

³⁴ Pct. 26 din hotărâre.

³⁵ „Interzicerea torturii - Nimeni nu poate fi supus torturii, nici pedepselor sau tratamentelor inumane ori degradante”.

³⁶ „Dreptul la respectarea vieții private și de familie - 1. Orice persoană are dreptul la respectarea vieții sale private și de familie, a domiciliului său și a corespondenței sale. 2. Nu este admis amestecul unei autorități publice în exercitarea acestui drept decât în măsura în care acest amestec este prevăzut de lege și dacă constituie o măsură care, într-o societate democratică, este necesară pentru securitatea națională, siguranța publică, bunăstarea economică a țării, apărarea ordinii și prevenirea faptelor penale, protejarea sănătății sau a moralei, ori protejarea drepturilor și libertăților altora”. Pentru o analiză detaliată a art. 8, a se vedea A. Fuerea, *Dreptul la viață privată – esență a dreptului fundamental al omului la viață*, în A. Stoica, A. Niță, A. Murphy (editori), *Forța și fragilitatea dreptului în fața provocărilor lumii contemporane, In honorem Marin Voicu*, Editura Solomon, București, 2024, pp. 130-140.

³⁷ Pct. 27 din hotărâre.

³⁸ A se vedea pct. 28 din hotărâre.

în cauză ar trebui să fie considerată „acuzată de săvârșirea unei infracțiuni” în sensul jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului, dar acest statut îi este refuzat în practică³⁹.

e. *Consecințele lipsei informării.* Lipsa informării corespunzătoare și imposibilitatea accesului la un avocat într-un stadiu incipient al procedurii sunt văzute ca vicii de procedură, care pot compromite caracterul echitabil al întregii proceduri penale ulterioare.

Astfel, instanța de trimitere consideră că aceste deficiențe ar putea încălca prevederi ale dreptului Uniunii Europene și ar pune sub semnul întrebării legitimitatea procedurilor penale desfășurate. Este motivul pentru care, instanța națională a decis să suspende cauza și să solicite Curții de Justiție a Uniunii Europene clarificări prin formularea mai multor întrebări preliminare legate de interpretarea și aplicarea dreptului Uniunii Europene în contextul drepturilor fundamentale ale persoanelor suspectate și acuzate.

Examinând întrebările instanței de trimitere, Curtea de la Luxemburg a apreciat că, în scopul aplicării Directivelor 2012/13/UE și 2013/48/UE, este important ca autoritățile naționale să se asigure că persoana în cauză a luat cunoștință de faptul că este suspectată sau acuzată de săvârșirea unei infracțiuni. În egală măsură, „autoritățile naționale competente trebuie să aibă o anumită marjă de apreciere pentru a alege momentul în care informează persoana vizată că este suspectată sau acuzată de săvârșirea unei infracțiuni, sub condiția ca, totuși, să nu existe o întârziere excesivă în comunicarea acestei informații, care ar împiedica persoana vizată să își exercite în mod efectiv dreptul la apărare, pe care directivele 2012/13/UE și 2013/48/UE urmăresc să îl protejeze”⁴⁰.

În această privință, „sunt lipsite de relevanță, în vederea aplicării acestor directive, pe de o parte, faptul că dreptul statului membru în cauză nu prevede că o persoană poate avea calitatea de „persoană suspectată” și, pe de altă parte, faptul că persoana în cauză nu a fost informată în mod oficial că va avea calitatea de „persoană acuzată”. Astfel, domeniul de aplicare al Directivelor 2012/13/UE și 2013/48/UE trebuie interpretat în mod uniform în toate statele membre și, prin urmare, nu poate depinde de accepțiunile variabile pe care legislațiile statelor le conferă noțiunilor „persoană suspectată” și „persoană acuzată” și nici de condițiile în care se dobândesc aceste calități potrivit legislațiilor respective⁴¹.

Prin urmare, în speță, Curtea a reținut că directivele în discuție „se aplică unei situații în care o persoană, în privința căreia există informații potrivit cărora ea se află în posesia unor substanțe ilicite, face obiectul unei percheziții corporale, precum și al punerii sub sechestru a acestor substanțe. Faptul că dreptul național nu cunoaște

³⁹ Pct. 29 și 30 din hotărâre.

⁴⁰ Pct. 41 din hotărâre.

⁴¹ Pct. 44 din hotărâre.

noțiunea de «persoană suspectată» și că persoana menționată nu a fost informată în mod oficial că ar avea calitatea de «persoană suspectată» nu are incidență în această privință”⁴².

Potrivit Curții, art. 8 alin. (2) din Directiva 2012/13/UE, „înțeles (...) în contextul oferit de art. 47 și 48 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene”, „nu se opune unei jurisprudențe naționale potrivit căreia instanța sesizată, în temeiul dreptului național aplicabil, cu o cerere de autorizare *a posteriori* a unei percheziții corporale și a punerii subsecvente sub sechestru a substanțelor ilicite, executate în cadrul fazei pre-contencioase a unei proceduri penale, nu are competența de a examina dacă drepturile persoanei suspectate sau acuzate, garantate de aceste directive, au fost respectate cu această ocazie, sub condiția, pe de o parte, ca această persoană să poată obține constatarea ulterior, în fața instanței sesizate cu fondul cauzei, a unei eventuale încălcări a drepturilor care decurg din directivele menționate și, pe de altă parte, ca această instanță să fie atunci obligată să stabilească consecințele unei astfel de încălcări, în special în ceea ce privește inadmisibilitatea sau valoarea probantă a elementelor de probă obținute în aceste condiții”⁴³.

3. Concluzii

Eliminarea structurii pe piloni a Uniunii Europene, prin Tratatul de la Lisabona, a avut drept consecință inclusiv posibilitatea instanțelor naționale de a formula întrebări preliminare în fața Curții de Justiție a Uniunii Europene având ca obiect interpretarea unor prevederi din instrumentele juridice specifice cooperării în materie penală (fostul pilon III al Uniunii Europene). Unul dintre aceste instrumente juridice, care a făcut obiectul a numeroase întrebări preliminare, este Directiva 2012/13/UE referitoare la dreptul la informare în contextul procedurii penale. Directiva stabilește standarde minime pentru toate persoanele suspectate sau acuzate în cadrul Uniunii Europene, indiferent de statutul lor juridic sau de cetățenie. Aceasta este concepută pentru a contribui la prevenirea erorilor judiciare și la reducerea numărului căilor de atac. În cuprinsul articolului, am identificat și analizat trei hotărâri ale Curții de la Luxemburg care au contribuit la aplicarea corectă și uniformă a normelor cuprinse în directivă.

Cooperarea judiciară în materie penală a statelor membre ale Uniunii Europene este de natură să contribuie la valorificarea utilă și eficientă a libertăților de circulație, în cadrul cărora persoanele fizice, cu precădere, ocupă un loc important. De altfel, fără acestea nu pot fi concepute nici celelalte libertăți de circulație, de aici rezultând relevanța întregului demers.

⁴² Dispozitivul hotărârii.

⁴³ *Idem*.

Referințe bibliografice:

1. Fuerea, A., *Dreptul la viață privată – esență a dreptului fundamental al omului la viață*, în A. Stoica, A. Niță, A. Murphy (editori), *Forța și fragilitatea dreptului în fața provocărilor lumii contemporane, In honorem Marin Voicu*, Editura Solomon, București, 2024.
2. Fuerea, A., *Manualul Uniunii Europene*, ediția a VI-a, revăzută și adăugită, Editura Universul Juridic, București, 2016.
3. Neagu, I.; Damaschin, M., *Dreptul la apărare*, Universul Juridic Premium nr. 6/2020, <https://lege5.ro/App/Document/gm3tkmbqga2a/dreptul-la-aparare>, accesat la 29 noiembrie 2024.
4. Ștefan, E. E., *Reflections on the principle of the independence of justice*, Challenges of the Knowledge Society - E-Book, 2013.
5. Directiva 2012/13/UE privind dreptul la informare în cadrul procedurilor penale, adoptată de Parlamentul European și Consiliu, la 22 mai 2012, publicată în JO L 142, 1.6.2012.
6. Directiva (UE) 2016/343 a Parlamentului European și a Consiliului din 9 martie 2016 privind consolidarea anumitor aspecte ale prezumției de nevinovăție și a dreptului de a fi prezent la proces în cadrul procedurilor penale, publicată în JO L 65, 11.3.2016.
7. Directiva 2013/48/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 22 octombrie 2013 privind dreptul de a avea acces la un avocat în cadrul procedurilor penale și al procedurilor privind mandatul european de arestare, precum și dreptul ca o persoană terță să fie informată în urma privării de libertate și dreptul de a comunica cu persoane terțe și cu autorități consulare în timpul privării de libertate, publicată în JO L 294, 6.11.2013.
8. Hotărârea CJUE din 28 ianuarie 2021, *Spetsializirana prokuratura*, cauza C-649/19, EU:C:2021:75.
9. Hotărârea CJUE din 7 septembrie 2023, *AB*, C-209/22, EU:C:2023:634.
10. Hotărârea CJUE din 22 iunie 2023, *Procureur de la République v K.B., F.S.*, cauza C- 660/21, EU:C:2023:498.

II. STUDII, ARTICOLE, OPINII

MĂSURILE PROVIZORII ÎN MATERIA DREPTURILOR ASUPRA MĂRCILOR: CONDIȚIILE DE ADMISIBILITATE. PERSPECTIVĂ JURISPRUDENȚIALĂ

Av. drd. Mircea-Andrei Ionescu,

Baroul Dolj,

Școala doctorală a Facultății de Drept – Universitatea din Craiova

Abstract: *Within the civil law remedies for the protection of trademark rights, in Romanian law, provisional measures represent an essential element of protection against the abusive use of this category of intellectual property rights. This study aims to analyze the provisional measures that can be ordered in matters of trademark rights, highlighting the conditions necessary for their establishment and how they are reflected in case law. The conditions of admissibility, namely the appearance of the right, urgency, temporariness and non-prejudging the merits, are examined in relation to the specifics of trademark rights and the legislative framework established in the Code of Civil Procedure, Law no. 84/1998 on Trademarks and Geographical Indications and Emergency Ordinance no. 100/2005. From the analysis of recent judicial practice, different types of interpretations regarding these conditions and opinions still in the process of crystallization are noticeable. The study reveals the need for the standardization of judicial practice in order to ensure predictability and efficiency regarding the protection of trademark rights. In this sense, the paper contributes to the debate on optimizing the protection mechanisms of trademark rights through provisional measures and to clarifying the conditions of admissibility of the application for the establishment of provisional measures for the preservation of trademark rights.*

Keywords: *Intellectual property. Trademark right. Provisional measures. Conditions of admissibility*

I. Considerații preliminare

S-a afirmat, pe bună dreptate, că în zilele noastre o lume fără mărci este de neimaginat.¹ Pornind și de la o astfel de realitate, pentru conservarea drepturilor cu

¹ Viorel ROȘ, Andreea LIVĂDARIU, *Probleme privind acțiunea în contrafacerea mărcilor și evaluarea prejudiciului*, în *Revista Română de Dreptul Proprietății Intellectuale* nr. 4/2014, pp. 7-51. Articol disponibil la adresa: <https://www.juridice.ro/357644/probleme-privind-actiunea-in-contrafacerea-marcilor-si-evaluarea-prejudiciului.html>, accesată la data de 09.02.2025.

privire la marcă, legiuitorul român a reglementat mijloace de apărare de drept administrativ, de drept civil și de drept penal².

Mijloacele de drept civil prin intermediul cărora pot fi apărate drepturile cu privire la marcă³ se circumscriu, în prezent, următoarelor două categorii⁴: acțiunea în contrafacere și măsurile provizorii în materia drepturilor de proprietate intelectuală.

Prima categorie, respectiv acțiunea în contrafacere, are drept temei legal următoarele dispoziții: art. 39-53, art. 102 și art. 104 din Legea nr. 84/1998 privind mărcile și indicațiile geografice⁵, respectiv art. 5, art. 8, art. 11, art. 14 dar și art. 16 din O.U.G. nr. 100/2005 privind asigurarea respectării drepturilor de proprietate industrială⁶.

² Ioan MACOVEI, *Tratat de drept al proprietății intelectuale*, Editura C.H. Beck, București, 2010, p. 375; Edmond Gabriel OLTEANU, *Dreptul Proprietății intelectuale*, Editura C.H. Beck, București, 2007 pp. 216-217; Viorel ROȘ, *Dreptul proprietății intelectuale*, Editura Global Lex, 2001, p. 692; Viorel ROȘ, Octavia SPINEANU MATEI, Bogdan DRAGOȘ, *Dreptul proprietății intelectuale. Dreptul proprietății industriale. Mărcile și indicațiile geografice*, Editura All Beck, București, 2003, p. 456.

³ În dreptul românesc, potrivit art. 39 alin. (1) din Legea nr. 84 din 15 aprilie 1998 privind mărcile și indicațiile geografice republicată ultima oară în M. Of. nr. 856 din 18 septembrie 2020, titularul mărcii are un drept exclusiv de folosință și exploatare a mărcii. În doctrină, această prerogativă a fost calificată drept latura pozitivă a dreptului protejat prin Legea nr. 84/1998. De asemenea, în conformitate cu prevederile art. 39 alin. (2) din Legea nr. 84/1998, titularul mărcii are dreptul de a cere interzicerea folosirii de către terți, în activitatea lor comercială, fără consimțământul său, semnul ales și înregistrat ca marcă de acesta. Această prerogativă reprezintă latura negativă a dreptului la marcă. În acest sens, a se vedea Viorel ROȘ, Octavia SPINEANU MATEI, Bogdan DRAGOȘ, *op. cit.*, p. 302; Ioan MACOVEI, *op. cit.*, p. 358. Celor două aspecte ale dreptului exclusiv asupra mărcii, li se adaugă, în raport de prevederile art. 8 din Legea nr. 84/1998, un drept de prioritate aparținând celui care a depus primul cererea de înregistrare a mărcii.

⁴ În doctrină s-a mai analizat ca mijloc de drept civil prin intermediul căruia pot fi apărate drepturile cu privire la marcă, și acțiunea în concurență neloială. Cu toate acestea, în situația în care atingerea adusă dreptului la marcă constă într-un act de contrafacere, acțiunea în concurență neloială nu-și mai poate justifica existența. Pentru o astfel de analiză și concluzie, a se vedea Viorel ROȘ, *op.cit.*, pp. 723-725; Viorel ROȘ, Octavia SPINEANU MATEI, Bogdan DRAGOȘ, *op. cit.*, p. 524.

⁵ Legea nr. 84 din 15 aprilie 1998 privind mărcile și indicațiile geografice, publicată în M. Of. nr. 161 din 23 aprilie 1998, a fost republicată în M. Of. nr. 856 din 18 septembrie 2020 în temeiul art. IV din Legea nr. 112/2020 pentru modificarea și completarea Legii nr. 84/1998 privind mărcile și indicațiile geografice, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 603 din 9 iulie 2020, rectificată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 675 din 30 iulie 2020, dându-se textelor o nouă numerotare.

⁶ Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 100 din 14 iulie 2005 privind asigurarea respectării drepturilor de proprietate industrială a fost publicată în M. Of. nr. 643 din 20 iulie 2005, și este disponibilă la adresa: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/152027>, accesată la data de 10.02.2025.

Potrivit art. 21 din O.U.G. nr. 100/2005, aceasta reprezintă transpunerea în dreptul intern a textului „Directivei nr. 2004/48/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 29 aprilie 2004, referitoare la respectarea drepturilor de proprietate intelectuală”, publicată în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene L 157 din 30 aprilie 2004. Directiva este disponibilă la adresa: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/HTML/?uri=CELEX:32004L0048&from=RO>, accesată la data de 09.02.2025.

În ceea ce privește cea de-a doua categorie de mijloace de drept civil de apărare a drepturilor cu privire la marcă, și care face obiectul prezentei analize, respectiv măsurile provizorii ce se pot dispune pentru conservarea drepturilor cu privire la marcă, acestea sunt reglementate în acte normative distincte, respectiv: art. 978-979 din Codul de procedură civilă⁷ raportate la art. 997-1002 din același act normativ; art. 103 din Legea nr. 84/1998, dar și art. 6, respectiv art. 9 din O.U.G. nr. 100/2005.

Atât dispozițiile art. 979 alin. (2) din CPC⁸, cât și dispozițiile art. 103 alin. (2) din Legea nr. 84/1998⁹ reglementează într-o manieră generoasă măsurile provizorii ce se pot dispune în materia drepturilor de proprietate intelectuală, deci inclusiv în privința drepturilor cu privire la marcă, stabilind că instanța judecătorească poate să dispună în special: interzicerea încălcării sau încetarea ei provizorie, respectiv luarea măsurilor necesare pentru a asigura conservarea probelor.

Această plajă foarte largă de măsuri provizorii, pe care o reglementează atât CPC cât și Legea nr. 84/1998, se completează și se concretizează prin trimiterea expresă pe care art. 103 din Legea nr. 84/1998 o face către dispozițiile O.U.G. nr. 100/2005. Astfel, deși prin art. 9 alin. (1) lit. a) din O.U.G. nr. 100/2005¹⁰ se reglementează într-un mod aproape identic prima măsură provizorie prevăzută și de celelalte două acte normative anterior menționate, statuând că: „instanța judecătorească competentă poate (...): a) să interzică cu titlu provizoriu ca încălcarea presupusă să mai continue”, prin art. 9 alin. (1) lit. b) din O.U.G. nr. 100/2005 este introdus un element de noutate (față de celelalte texte de lege anterior menționate) în sfera măsurilor provizorii, statuând că: „instanța judecătorească competentă poate (...): b) să constituie o garanție destinată să asigure despăgubirea titularului

⁷ Codul de procedură civilă din 1 iulie 2010, a fost publicat în M. Of. nr. 247 din 10 aprilie 2015, ca urmare a ultimei republicări efectuate în temeiul art. XIV din Legea nr. 138/2014 pentru modificarea și completarea Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, precum și pentru modificarea și completarea unor acte normative conexe, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 753 din 16 octombrie 2014. Codul de procedură civilă, este disponibil la adresa: <https://legislatie.just.ro/public/detaliidocument/140271>, accesată la data de 10.02.2025. În continuare, referirile la acest act normativ se vor face prin abrevierea „CPC”.

⁸ Potrivit art. 979 alin. (2) din CPC, „instanța judecătorească poate să dispună în special: a) interzicerea încălcării sau încetarea ei provizorie; b) luarea măsurilor necesare pentru a asigura conservarea probelor”.

⁹ Conform art. 103 alin. (2) din Legea nr. 84/1998 „instanța judecătorească poate să dispună în special: a) interzicerea încălcării sau încetarea ei provizorie; b) luarea măsurilor necesare pentru a asigura conservarea probelor. Sunt aplicabile prevederile Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 100/2005 privind asigurarea respectării drepturilor de proprietate industrială, aprobată cu modificări prin Legea nr. 280/2005, cu modificările și completările ulterioare”.

¹⁰ Reglementarea art. 9 alin. (1) din O.U.G. nr. 100/2005 este următoarea: „Instanța judecătorească competentă poate, la cererea motivată a reclamantului, să ordone măsuri provizorii împotriva persoanei care se presupune că a încălcat un drept de proprietate industrială protejat, în scopul de a preveni orice încălcare iminentă cu privire la acest drept, respectiv: a) să interzică cu titlu provizoriu ca încălcarea presupusă să mai continue; sau b) să constituie o garanție destinată să asigure despăgubirea titularului dreptului protejat”.

dreptului protejat". Mai mult decât atât, din coroborarea dispozițiilor art. 6 cu cele ale art. 9 din O.U.G. nr. 100/2005 rezultă că măsurile provizorii ce se pot dispune în materia drepturilor cu privire la marcă¹¹ vizează în concret:

- interzicerea provizorie a săvârșirii presupuselor acte de contrafacere prin sechestrul mărfurilor bănuite că ar aduce atingere unui drept de proprietate industrială protejat, pentru a împiedica introducerea lor sau circulația lor în circuitele comerciale.¹²

- măsuri de conservare a probelor care pot include descrierea detaliată cu sau fără prelevare de eșantioane, sechestrul mărfurilor litigioase și, după caz, al materialelor și instrumentelor utilizate pentru a produce și/sau a distribui aceste mărfuri, precum și documentele în legătură cu acestea¹³.

- măsuri privind asigurarea reparării pagubei prin sechestrul bunurilor mobiliare și imobiliare ale persoanei care se presupune că a încălcat un drept de proprietate industrială protejat, inclusiv blocarea conturilor bancare și a altor bunuri, dar și comunicarea documentelor bancare, financiare sau comerciale ori accesul la informații pertinente cauzei¹⁴.

II. Calitatea procesuală în cererea de instituire a măsurilor provizorii de apărare a drepturilor privind marca

Categoriile de subiecți ce pot avea calitate procesuală activă, respectiv pasivă într-un litigiu având ca obiect o cerere de instituire a măsurilor provizorii în materia

¹¹ Pentru o soluție jurisprudențială recentă, apreciată ca având caracter inovator urmare a faptului că prin aceasta s-a dispus instituirea simultană a două măsuri provizorii în materia drepturilor privind marca (încetarea utilizării neautorizate a mărcii până la soluționarea acțiunii în contrafacere și instituirea sechestrului asigurător asupra bunurilor mobile și imobile ale societății pârâte), a se vedea Cristina Alexandra BONCACIU, Andreea Laura BARNA, *Tribunalul Arad a pronunțat o soluție inovatoare de măsuri provizorii în materia dreptului de proprietate intelectuală*, articol disponibil la adresa: <https://www.juridice.ro/749843/tribunalul-arad-a-pronunțat-o-soluție-inovatoare-de-măsuri-provizorii-in-materia-dreptului-de-proprietate-intelectuală.html>, accesată la data de 10.02.2025.

¹² Conform art. 9 alin. (3) din O.U.G. nr. 100/2005, la cererea reclamantului, instanțele judecătorești competente pot să ordone sechestrul mărfurilor bănuite că ar aduce atingere unui drept de proprietate industrială protejat pentru a împiedica introducerea lor sau circulația lor în circuitele comerciale.

¹³ Potrivit art. 6 alin. (2) din O.U.G. nr. 100/2005, măsurile prevăzute la alin. (1) pot include descrierea detaliată cu sau fără prelevare de eșantioane, sechestrul mărfurilor litigioase și, după caz, al materialelor și instrumentelor utilizate pentru a produce și/sau a distribui aceste mărfuri, precum și documentele în legătură cu acestea.

¹⁴ În conformitate cu art. 9 alin. (4) din O.U.G. nr. 100/2005, în cazul unei încălcări săvârșite în activități comerciale, instanța judecătorească competentă poate să ordone, dacă partea vătămată dovedește că există circumstanțe care ar putea face imposibilă recuperarea daunelor-interese, sechestrul bunurilor mobiliare și imobiliare ale persoanei care se presupune că a încălcat un drept de proprietate industrială protejat, inclusiv blocarea conturilor bancare și a altor bunuri. În același scop se poate ordona comunicarea documentelor bancare, financiare sau comerciale ori accesul la informații pertinente cauzei.

drepturilor cu privire la marcă¹⁵ sunt determinate în cuprinsul celor trei acte normative care permit ordonarea acestor măsuri provizorii (CPC, O.U.G. nr. 100/2005 și Legea nr. 84/1998).

1. Calitatea procesuală activă

Cadrul general în privința persoanelor cărora le este recunoscută prerogativa formulării unor cereri de instituire a măsurilor provizorii pentru apărarea drepturilor referitoare la marcă, este stabilit de dispozițiile art. 4 lit. a) și b) din O.U.G. nr. 100/2005 care conferă legitimitate procesuală activă, atât titularului dreptului la marcă, cât și oricărei persoane autorizate să utilizeze drepturile cu privire la marcă, în special beneficiarii de licențe¹⁶.

Totodată, prin art. 103 alin. (1) din Legea nr. 84/1998 se stabilește că pot avea calitate procesuală activă în cererile privind instituirea măsurilor provizorii cu privire la marcă atât titularul dreptului de proprietate industrială asupra unei mărci, cât și orice altă persoană care exercită dreptul de proprietate industrială cu consimțământul titularului¹⁷.

În același sens, potrivit art. 979 alin. (1) din CPC, calitatea procesuală activă în vederea solicitării instituirii unor măsuri provizorii pentru apărarea mărcii o poate avea titularul dreptului la marcă sau orice altă persoană care exercită dreptul de proprietate intelectuală cu consimțământul titularului¹⁸.

¹⁵ Pentru o analiză amplă cu privire la calitatea procesuală în cererea de instituire a măsurilor provizorii pentru apărarea drepturilor de proprietate intelectuală, a se vedea Sonia FLOREA, *Considerații privind calitatea procesuală în cererea de instituire a măsurilor provizorii pentru apărarea drepturilor de proprietate intelectuală și în acțiunea în contrafacere de fond*, în Revista Română de Dreptul Proprietății Intellectuale nr. 4/2014, pp. 176-216, disponibil și la adresa: <https://www.juridice.ro/317448/consideratii-privind-calitatea-procesuala-in-cererea-de-instituire-a-masurilor-provizorii-pentru-apararea-drepturilor-de-proprietate-intelectuala-si-in-actiunea-in-contrafacere-de-fond.html>, accesată la data de 10.02.2025.

¹⁶ Potrivit art. 4 lit. a) și b) din O.U.G. nr. 100/2005 au calitatea de a cere aplicarea măsurilor, procedurilor și repararea daunelor următoarele persoane: a) titularii drepturilor de proprietate industrială, potrivit dispozițiilor legislației aplicabile; b) orice persoană autorizată să utilizeze drepturile de proprietate industrială, în special beneficiarii de licențe.

¹⁷ Conform art. 103 alin. (1) din Legea nr. 84/1998, dacă titularul dreptului de proprietate industrială asupra unei mărci ori unei indicații geografice sau orice altă persoană care exercită dreptul de proprietate industrială cu consimțământul titularului face dovada credibilă că dreptul de proprietate industrială asupra mărcii ori indicației geografice face obiectul unei acțiuni ilicite, actuale sau iminente și că această acțiune riscă să îi cauzeze un prejudiciu greu de reparat, poate să ceară instanței judecătorești luarea unor măsuri provizorii.

¹⁸ Art. 979 din Codul de procedură civilă prevede că: dacă titularul dreptului de proprietate intelectuală sau orice altă persoană care exercită dreptul de proprietate intelectuală cu consimțământul titularului face dovada credibilă că drepturile sale de proprietate intelectuală fac obiectul unei acțiuni ilicite, actuale sau iminente și că această acțiune riscă să îi cauzeze un prejudiciu greu de reparat, poate să ceară instanței judecătorești luarea unor măsuri provizorii.

2. Calitatea procesuală pasivă

Referitor la persoanele care pot avea calitate procesuală pasivă într-o cerere care să vizeze instituirea măsurilor provizorii cu scopul apărării drepturilor cu privire la marcă, art. 9 alin. (1) din O.U.G. nr. 100/2005 prevede că o astfel de solicitare poate fi formulată împotriva persoanei (oricărei persoane) care se presupune că a încălcat un drept de proprietate industrială protejat, iar art. 9 alin. (2) din același act normativ prevede că măsurile provizorii pot fi ordonate și împotriva unui intermediar ale cărui servicii sunt utilizate de către un terț în scop de încălcare a unui drept de proprietate industrială protejat. În plus, din dispozițiile art. 8 alin. (1) din O.U.G. nr. 100/2005 mai reiese că pot avea calitate procesuală pasivă în astfel de litigii și oricare dintre persoanele care: dețin în scop comercial mărfuri contrafăcute; utilizează în scop comercial servicii contrafăcute; au fost găsite în timp ce utilizau servicii contrafăcute la scară comercială; furnizează, în scop comercial, servicii utilizate în activități de contrafacere; au fost semnalate, de către o persoană din cele menționate anterior, ca intervenind în producerea, fabricarea ori distribuirea mărfurilor sau în furnizarea serviciilor.

În acord cu dispozițiile art. 9 alin. (2) din O.U.G. nr. 100/2005, prevederile art. 103 alin. (4) din Legea nr. 84/1998 stabilesc că măsurile provizorii se pot dispune și împotriva unui intermediar ale cărui servicii sunt utilizate de către un terț pentru a încălca un drept protejat prin lege.

III. Condiții de admisibilitate a cererii de instituire a măsurilor provizorii pentru protejarea drepturilor referitoare la marcă, reflectate în jurisprudență

1. Determinarea condițiilor

Din reglementarea cuprinsă în art. 979 alin. (1) din CPC¹⁹ rezultă următoarele condiții, specifice materiei drepturilor de proprietate intelectuală, ce trebuie îndeplinite cumulativ²⁰ pentru a se putea dispune de către o instanță de judecată măsuri provizorii pentru apărarea drepturilor cu privire la marcă, și anume: reclamantul să facă dovada credibilă că drepturile cu privire la marcă fac obiectul unei acțiuni ilicite

¹⁹ Potrivit art. 979 alin. (1) din CPC, dacă titularul dreptului de proprietate intelectuală sau orice altă persoană care exercită dreptul de proprietate intelectuală cu consimțământul titularului face dovada credibilă că drepturile sale de proprietate intelectuală fac obiectul unei acțiuni ilicite, actuale sau iminente și că această acțiune riscă să îi cauzeze un prejudiciu greu de reparat, poate să ceară instanței judecătorești luarea unor măsuri provizorii.

²⁰ A se vedea în acest sens, Traian Corneliu BRICIU, *Aspecte de noutate în materia măsurilor asigurătorii și provizorii în noul Cod de procedură civilă*, în Revista Română de Drept Privat nr. 6 din 2012, pp. 52-81, articol disponibil în programul legislativ Sintact la adresa: <https://sintact.ro/#/publication/151007869?keyword=masuri%20provizorii%20in%20materia%20drepturilor%20de%20proprietate%20intelectuala&cm=SREST>, accesată la data de 11.02.2025.

actuale sau iminente și dovada că această acțiune ilicită riscă să-i producă reclamantului un prejudiciu greu de reparat²¹.

În cazul în care prejudicierea drepturilor conferite de marcă are loc prin mijloacele presei scrise sau audiovizuale, în conformitate cu prevederile art. 979 alin. (3) din CPC²², cele două condiții menționate sunt nuanțate și completate, urmând ca, pentru admisibilitatea cererii de instituire a măsurii provizorii constând în interzicerea cu titlu provizoriu a acțiunii prejudiciabile, să fie analizată îndeplinirea următoarelor condiții: dovada credibilă că dreptul la marcă face obiectul unei acțiuni ilicite; prejudiciile cauzate reclamantului să fie grave; acțiunea prejudiciabilă să nu fie în mod evident justificată, raportat la prevederile art. 75 din Codul civil²³; măsura solicitată să nu apară ca fiind disproporționată în raport cu prejudiciile cauzate²⁴.

Aceste condiții speciale ce reies din prevederile art. 979 alin. (1) și alin. (3) din CPC, se impun a fi analizate, potrivit dispozițiilor alin. (4) ale aceluiași articol²⁵, prin raportare la condițiile de admisibilitate generale reglementate în cadrul procedurii ordonanței președințiale²⁶, respectiv aparența dreptului, urgența măsurii, vremelnicia

²¹ Dispozițiile art. 979 alin. (1) din CPC au fost criticate în doctrină, pentru că reglementarea condițiilor necesare pentru a putea fi instituite măsuri provizorii în materia drepturilor de proprietate intelectuală s-a realizat prin „concepte vagi, dificil de instrumentat judiciar sau posibil de instrumentat arbitrar”, precum (dovada) „credibilă”, (acțiune ilicită) „iminentă”, (prejudiciu) „greu de reparat”. În acest sens, a se vedea Ion DELEANU, *Tratat de procedură civilă*, Vol. II, Editura Universul Juridic, București, 2013, p. 702.

²² Potrivit art. 979 alin. (3) din CPC, în cazul prejudiciilor aduse prin mijloacele presei scrise sau audiovizuale, instanța judecătorească nu poate să dispună încetarea cu titlu provizoriu a acțiunii prejudiciabile decât dacă prejudiciile cauzate reclamantului sunt grave, dacă acțiunea nu este în mod evident justificată, potrivit art. 75 din Codul civil, și dacă măsura luată de instanță nu apare ca fiind disproporționată în raport cu prejudiciile cauzate. Dispozițiile art. 253 alin. (2) din Codul civil rămân aplicabile.

²³ Art. 75 din Codul civil prevede următoarele: „(1) Nu constituie o încălcare a drepturilor prevăzute în această secțiune atingerile care sunt permise de lege sau de convențiile și pactele internaționale privitoare la drepturile omului la care România este parte. (2) Exercițarea drepturilor și libertăților constituționale cu bună-credință și cu respectarea pactelor și convențiilor internaționale la care România este parte nu constituie o încălcare a drepturilor prevăzute în prezenta secțiune”.

²⁴ A se vedea în acest sens, Alin SPERIUSI-VLAD, *Despre măsurile provizorii din domeniul proprietății intelectuale, de la general la particular*, în *Revista Română de Drept Privat* nr. 2 din 2021, pp. 194-253, articol disponibil în programul legislativ Sintact la adresa: <https://sintact.ro/#/publication/151022931?keyword=masuri%20provizorii%20in%20materia%20drepturilor%20de%20proprietate%20intelectual&cm=SREST>, accesată la data de 11.02.2025; Sonia FLOREA, *Cererile în procesul civil. Dispoziții speciale*, Ed. Universul Juridic, București, 2015, pp. 108-109.

²⁵ Potrivit art. 979 alin. (4) din CPC, instanța soluționează cererea potrivit dispozițiilor privitoare la ordonanța președințială, care se aplică în mod corespunzător.

²⁶ Conform art. 997 alin. (1) din CPC, instanța de judecată, stabilind că în favoarea reclamantului există aparența de drept, va putea să ordone măsuri provizorii în cazuri grabnice, pentru păstrarea unui drept care s-ar păgubi prin întârziere, pentru prevenirea unei pagube iminente și care nu s-ar putea repara, precum și pentru înlăturarea piedicilor ce s-ar ivi cu prilejul unei executări. În plus, conform art. 997 alin. (2) din CPC, ordonanța este provizorie și executorie. De asemenea, potrivit art. 997 alin. (5) din CPC, pe cale de ordonanță președințială nu pot fi dispuse măsuri care să rezolve litigiul în fond și nici măsuri a căror executare nu ar mai face posibilă restabilirea situației de fapt.

și neprejudicarea fondului dreptului. În această privință, în practica instanțelor de judecată s-a argumentat că întrucât cererea de instituire a măsurilor provizorii formulată pentru protejarea dreptului la marcă trebuie soluționată potrivit dispozițiilor ce reglementează ordonanța președințială, condițiile speciale referitoare la măsurile provizorii în materia drepturilor de proprietate intelectuală sunt, în principiu, cele de admisibilitate a ordonanței președințiale din art. 997 din CPC, adaptate la caracterul specific al cererii și care trebuie întrunite în mod cumulativ²⁷. În concret, s-a arătat că aceste condiții impun ca reclamantul să fie titularul dreptului de proprietate intelectuală, ca acest drept să facă obiectul unei acțiuni de încălcare ilicite, actuale sau iminente, să existe riscul producerii unui prejudiciu greu de reparat, măsurile să aibă un caracter provizoriu și să nu fie prejudicat fondul cauzei²⁸.

2. Condiția aparenței dreptului

În ceea ce privește *condiția aparenței dreptului*²⁹, în jurisprudență s-a reținut că în contextul procedurii sumare a ordonanței președințiale în cadrul căreia nu se poate face decât un examen superficial al probelor, cerința se consideră îndeplinită dacă se constată că reclamanta în calitate de titular al mărcilor se bucură de drepturi exclusive asupra folosinței acestora, iar pârâta comercializează un produs ce are

²⁷ Sentința civilă nr. 747 din 27.04.2020, pronunțată de Tribunalul Constanța – Secția I Civilă, cod RJ 3283244e pronunțată de Tribunalul Constanța, cod RJ 3283244e, disponibilă la adresa: <https://www.rejust.ro/juris/3283244e>, accesată la data de 11.02.2025; Sentința nr. 793 din 22.10.2024 pronunțată de Tribunalul Neamț, cod RJ 98g972652, disponibilă la adresa: <https://www.rejust.ro/juris/98g972652>, accesată la data de 11.02.2025; Decizia nr. 1069 din 28.07.2015 pronunțată de Curtea de Apel Ploiești, cod RJ gee98ed5, disponibilă la adresa: <https://www.rejust.ro/juris/gee98ed5>, accesată la data de 11.02.2025; Sentința nr. 174 din 13.07.2018 pronunțată de Tribunalul Satu Mare, cod RJ 7448e5gd, disponibilă la adresa: <https://www.rejust.ro/juris/7448e5gd>, accesată la data de 11.02.2025.

Considerentul la care am făcut trimitere reprezintă o însușire a analizei doctrinare asupra condițiilor de admisibilitate analizate. În acest sens, a se vedea Sonia FLOREA, *op. cit.*, p. 106.

²⁸ Sentința nr. 832 din 10.04.2018 pronunțată de Tribunalul București - Secția a IV-a civilă, cod RJ 43528254, disponibilă la adresa: <https://www.rejust.ro/juris/43528254>, accesată la data de 11.02.2025;

Sentința nr. 1589 din 07.11.2017 pronunțată de Tribunalul București – Secția a IV-a Civilă, cod RJ d3795583, disponibilă la adresa: <https://www.rejust.ro/juris/d3795583>, accesată la data de 11.02.2025; Sentința civilă nr. 747 din 27.04.2020 pronunțată de Tribunalul Constanța – Secția I civilă pronunțată de Tribunalul Constanța, cod RJ 3283244e, disponibilă la adresa: <https://www.rejust.ro/juris/3283244e>, accesată la data de 11.02.2025; Decizia nr. 1069 din 28.07.2015 pronunțată de Curtea de Apel Ploiești, cod RJ gee98ed5, disponibilă la adresa: <https://www.rejust.ro/juris/gee98ed5>, accesată la data de 11.02.2025; Sentința nr. 612 din 04.11.2021 pronunțată de Tribunalul Brașov - Secția a II-a civilă, de contencios administrativ și fiscal, cod RJ g8999d937, disponibilă la adresa: <https://www.rejust.ro/juris/g8999d937>, accesată la data de 11.02.2025.

²⁹ În doctrină, în ceea ce privește „dovada credibilă” că dreptul cu privire la marcă face obiectul unei acțiuni ilicite actuale sau iminente, s-a arătat că aceasta trebuie făcută de reclamant la nivelul aparenței de drept. În acest sens, Mihaela TĂBÂRCĂ, *Drept procesual civil, Vol. II, Procedura contencioasă în fața primei instanțe. Procedura necontencioasă judiciară. Proceduri speciale*, Editura Universul Juridic, București, 2013, p. 714.

înscrie un semn/denumire similară cu mărcile reclamantei, fără acordul acesteia³⁰. Într-o altă cauză, s-a statuat că aparența dreptului este întrunită în favoarea reclamantului dacă acesta dovedește că este titularul drepturilor exclusive asupra unei mărci, indiferent de gradul de distinctivitate³¹. De asemenea, în practica judiciară s-a reținut și că reclamanta justifică aparența dreptului prin înregistrarea mărcii și a numelui comercial în timp ce aparența încălcării săvârșite de către pârâtă rezultă din identitatea dintre acestea (marca și numele comercial) și semnul folosit de pârâtă în continuare în activitatea comercială, după încheierea relațiilor comerciale dintre părți, coroborat cu faptul că nu există autorizarea reclamantei în legătură cu folosirea acestui semn³².

3. Condiția urgenței

Referitor la *condiția urgenței*, privită drept condiție de admisibilitate a ordonanței președințiale, în doctrină³³, ținând cont de faptul că prin dispozițiile CPC nu s-a formulat o definiție a urgenței, s-a arătat că reclamantului îi revine sarcina de a proba urgența, iar instanțelor de judecată le revine sarcina de a arăta, în concret, care sunt împrejurările de fapt din care rezultă urgența.

În deplină concordanță cu opiniile exprimate în literatura de specialitate³⁴, în practica instanțelor de judecată³⁵, în analiza urgenței ca și condiție necesară pentru instituirea măsurilor provizorii în materia dreptului la marcă, s-a statuat că aceasta condiție este prezumată a fi îndeplinită în materia drepturilor de proprietate industrială încălcate sau pretins încălcate, aspect care ar rezulta din dispozițiile art. 9 din O.U.G. nr. 100/2005. Mai mult, s-a arătat faptul că în materia respectării drepturilor de proprietate industrială, condiția urgenței nu este reglementată ca o condiție separată, ea fiind prezumată de legiuitor ca rezultând din simpla constatare

³⁰ Sentința nr. 1809 din 25.07.2019, pronunțată de Tribunalul București - Secția a IV-A Civilă, cod RJ 43eg3e86, disponibilă la adresa: <https://www.rejust.ro/juris/43eg3e86>, accesată la data de 11.02.2025.

³¹ Sentința civilă nr. 747 din 27.04.2020, pronunțată de Tribunalul Constanța - Secția I civilă pronunțată de Tribunalul Constanța, cod RJ 3283244e, disponibilă la adresa: <https://www.rejust.ro/juris/3283244e>, accesată la data de 11.02.2025.

³² Sentința nr. 1589 din 07.11.2017, pronunțată de Tribunalul București - Secția a IV-a civilă, cod RJ d3795583, disponibilă la adresa: <https://www.rejust.ro/juris/d3795583>, accesată la data de 11.02.2025;

³³ Mihaela TĂBÂRCĂ, *op. cit.*, pp. 746-747.

³⁴ Sonia FLOREA, *op. cit.*, pp. 107-108; Traian Corneliu BRICIU, *art. cit.*; Alin SPERIUSI-VLAD, *art. cit.*

³⁵ Sentința nr. 1809 din 25.07.2019, pronunțată de Tribunalul București - Secția a IV-A civilă, cod RJ 43eg3e86, disponibilă la adresa: <https://www.rejust.ro/juris/43eg3e86>, accesată la data de 11.02.2025.

Sentința Civilă nr. 129 din 23.01.2020, pronunțată de Tribunalul București - Secția a III-a civilă, cod RJ 877476eg, disponibilă la adresa: <https://www.rejust.ro/juris/877476eg>, accesată la data de 11.02.2025; Decizia nr. 317 din 02.10.2024 pronunțată de Curtea de Apel Craiova, cod RJ 392gd57de, disponibilă la adresa: <https://www.rejust.ro/juris/392gd57de>, accesată la data de 12.02.2025.

a faptului că dreptul de proprietate industrială este încălcat³⁶. În acest sens, s-a apreciat că prezumția legală scutește de dovadă pe acela în folosul căruia este stabilită, în tot ceea ce privește faptele considerate de lege ca fiind dovedite, iar în materia drepturilor de proprietate industrială, în care accentul cade pe cerința asigurării și respectării drepturilor de proprietate industrială pe toată perioada de valabilitate, dovada contrară constă în a proba că respectivul drept de proprietate industrială nu mai este încălcat³⁷.

Separat de opinia conform căreia urgența este prezumată în materia respectării drepturilor de proprietate industrială³⁸, în practică judiciară se relevă și opinia contrară, care, în verificarea îndeplinirii condiției urgenței, nu aplică prezumția amintită și nici nu face trimitere la existența acesteia. O astfel de hotărâre este cea prin care instanța³⁹ a constatat că probatoriul administrat în cauză nu justifică urgența măsurilor ce se cer a fi adoptate pentru protecția drepturilor reclamanților. Pentru a ajunge la o asemenea concluzie, instanța a arătat că în cauza respectivă nu a existat nicio dovadă din care să reiasă că, prin utilizarea de către pârâtă a unei reprezentări grafice de natură să creeze confuzie cu marca înregistrată a reclamanților, acestora din urmă li s-a cauzat un prejudiciu (cu atât mai puțin – un prejudiciu greu de reparat) ori că producerea unui atare prejudiciu este iminentă. În continuarea raționamentului, instanța a arătat că nu există niciun element care probeze că reclamanții și pârâta se adresează aceluiși public țintă (în condițiile în care reclamanta „R SRL” funcționează exclusiv în municipiul Cluj-Napoca, în timp ce afacerea pârâtei este o afacere de cartier în municipiul Arad) și că, dată fiind notorietatea și caracteristicile mărcii presupus încălcate, există riscul diluării ei, printr-o utilizare inadecvată. Mai mult decât atât, continuă instanța, nu s-a dovedit nici faptul că marca – prin atașarea ei unor produse și servicii specifice – are puterea de a face diferența față de alte produse și servicii similare, producând confuzie în rândul publicului, în condițiile în care ambele societăți comercializează produse de tip fast-food, fără vreo caracteristică particulară, de natură să le individualizeze pe piața de profil.

³⁶ Decizia civilă nr. 248A din 15.03.2017, pronunțată de Curtea de Apel București - Secția a IV-a civilă, cod RJ 3g836e3e, disponibilă la adresa: <https://www.rejust.ro/juris/3g836e3e>, accesată la data de 11.02.2025.

³⁷ Sentința civilă nr. 747 din 27.04.2020, pronunțată de Tribunalul Constanța - Secția I Civilă pronunțată de Tribunalul Constanța, cod RJ 3283244e, disponibilă la adresa: <https://www.rejust.ro/juris/3283244e>, accesată la data de 11.02.2025

³⁸ Opinie despre care, prin raportare la numărul mare de soluții jurisprudențiale în care s-a aplicat această prezumție, se poate afirma că este majoritară.

³⁹ Decizia civilă nr. 831 din 10.11.2016, pronunțată de Curtea de Apel Timișoara - Secția a II-a civilă, cod RJ 48e7e3g7, disponibilă la adresa: <https://www.rejust.ro/juris/48e7e3g7>, accesată la data de 11.02.2025.

În fine, menținând soluția de respingere a cererii prin care se solicitase instituirea de măsuri provizorii cu privire la dreptul la marcă al reclamantei, instanța de control judiciar a precizat că nu exclude, totuși, posibilitatea ca reclamantii să sufere un prejudiciu ca urmare a utilizării de către pârâtă a reprezentării grafice pentru care reclamantii dețin un drept la marcă, însă nu identifică nici un motiv pentru care eventualul prejudiciu să nu poată fi reparat în procedura de drept comun. Ca atare, în considerarea celor ce preced, instanța a concluzionat că în cauza respectivă nu au existat premisele necesare unei intervenții urgente în raporturile dintre părți, urmând ca diferendul referitor la protecția mărcii înregistrate să se tranșeze pe calea dreptului comun.

În sensul neaplicării unei prezumții legale, în privința condiției urgenței s-a pronunțat în mod indirect și o altă instanță⁴⁰ atunci când a stabilit că reclamanta nu a invocat și dovedit că folosirea pe mai departe a mărcii se face într-un mod care să prejudicieze marca sau numele francizorului, cum ar fi, de pildă, în cazul nerespectării metodologiei și procedurilor stabilite în Manualul de franciză sub egida mărcii „Dabo”, calitatea produselor etc., caz în care se putea vorbi despre prejudicii greu de reparat pentru reclamantă. Instanța a considerat în această cauză, că chiar dacă măsurile solicitate de reclamantă au caracter provizoriu și nu prejudică fondul cauzei, făcându-se dovada acțiunii de fond intentată de reclamantă, cu același obiect, *urgența*, justificată prin natura materiei la care se raportează cererea, dar legată de cerința existenței unui „prejudiciu greu de reparat”, nu se regăsește în cauză. În plus, a menționat instanța că reclamanta înseși a arătat că între părți contractul a fost încheiat la data de 15 martie 2017 și că a procedat la notificarea pârâtei datorită neîndeplinirii de către aceasta a obligațiilor de plată calculate până la data de 11.01.2019 (deci pentru o perioadă cuprinsă cu mult anterior acestei date), situație în care neexecutarea obligațiilor de plată este deja îndelungată, motiv în plus pentru care urgența specifică ordonanței președințiale și materiei specifice în care ea se invocă nu este justificată.

Consider că opinia jurisprudențială majoritară, având ca bază solidă și argumentele doctrinare⁴¹, este cea care se impune, constatarea încălcării dreptului la marcă, fiind suficientă, *per se*, pentru a considera condiția urgenței ca fiind îndeplinită. Prezumția legală a justificării urgenței, în toate cazurile în care se dovedește că dreptul la marcă face obiectul unor acte de încălcare a acestuia, este cea care corespunde cel mai bine scopului urmărit de legiuitor, fiind cert că efectele negative ale încălcării dreptului la marcă se manifestă în mod progresiv.

⁴⁰ Sentința nr. 462 din 24.05.2019, pronunțată de Tribunalul Sibiu – Secția I civilă, cod RJ 5564858d, disponibilă la adresa: <https://www.rejust.ro/juris/5564858d>, accesată la data de 11.02.2025.

⁴¹ Sonia FLOREA, *op.cit.*, pp. 107-108; Traian Corneliiu BRICIU, *op. cit.*; Alin SPERIUSI-VLAD, *op. cit.*

4. Condiția vremelnice

Condiția vremelnice sau caracterul vremelnic al măsurii reiese din dispozițiile art. 997 alin. 2⁴² și alin. 5⁴³ din CPC, durata în care își vor produce efectele măsurile dispuse pe calea ordonanței președințiale trebuind să fie limitată în timp, cel târziu, până la soluționarea litigiului asupra fondului dreptului. În privința măsurilor provizorii de conservare a drepturilor conferite de marcă, vremelnicia măsurilor este impusă prin art. 979 alin. 4⁴⁴ și alin. 6⁴⁵ din Codul de procedură civilă.

Astfel, limitarea în timp a efectelor măsurilor provizorii în materia dreptului la marcă, dispuse pe calea ordonanței președințiale are loc chiar și în cazul în care cererea este formulată înainte de introducerea acțiunii de fond, fiind obligatoriu ca în cuprinsul hotărârii prin care s-ar dispune măsura provizorie instanța să fixeze și termenul în care acțiunea de fond trebuie să fie introdusă, sub sancțiunea încetării de drept a acelei măsuri.

De asemenea, măsurile provizorii luate anterior introducerii acțiunii în justiție pentru apărarea dreptului încălcat, sunt limitate temporal și printr-un al doilea termen, urmând ca acestea să încetează de drept dacă reclamantul nu a sesizat instanța în termenul fixat de aceasta, însă nu mai târziu de 30 de zile de la luarea acestora.

Referitor la analiza jurisprudențială a acestei condiții se impune mențiunea că, prin hotărârile pronunțate, instanțele judecătorești au reținut îndeplinirea condiției vremelnice în situația în care reclamanta a făcut dovada că a dedus judecății o acțiune în contrafacere, astfel că efectele ordonanței președințiale ar urma să dăinuie până la soluționarea definitivă a procesului ce tranșează fondul pricinii⁴⁶. Într-o altă

⁴² Conform art. 997 alin. (2) din CPC, ordonanța este provizorie și executorie. Dacă hotărârea nu cuprinde nicio mențiune privind durata sa și nu s-au modificat împrejurările de fapt avute în vedere, măsurile dispuse vor produce efecte până la soluționarea litigiului asupra fondului.

⁴³ Potrivit art. 997 alin. (5) din CPC, pe cale de ordonanță președințială nu pot fi dispuse măsuri care să rezolve litigiul în fond și nici măsuri a căror executare nu ar mai face posibilă restabilirea situației de fapt.

⁴⁴ În conformitate cu dispozițiile art. 979 alin. (4), teza a II-a din Codul de procedură civilă, în cazul în care cererea este formulată înainte de introducerea acțiunii de fond, prin hotărârea prin care s-a dispus măsura provizorie se va fixa și termenul în care acțiunea de fond trebuie să fie introdusă, sub sancțiunea încetării de drept a acelei măsuri. Dispozițiile alin. (6) sunt aplicabile.

⁴⁵ Potrivit art. 979 alin. (6) din CPC, măsurile luate potrivit dispozițiilor alin. (1)-(4) anterior introducerii acțiunii în justiție pentru apărarea dreptului încălcat încetează de drept dacă reclamantul nu a sesizat instanța în termenul fixat de aceasta, dar nu mai târziu de 30 de zile de la luarea acestora.

⁴⁶ Sentința civilă nr. 129 din 23.01.2020, pronunțată de Tribunalul București - Secția a III-a civilă, cod RJ 877476eg, disponibilă la adresa: <https://www.rejust.ro/juris/877476eg>, accesată la data de 11.02.2025.

Sentința civilă nr. 1227 din 30.05.2019, pronunțată de Tribunalul București - Secția a IV-a civilă, cod RJ 439ge3g5 disponibilă la adresa: <https://www.rejust.ro/juris/439ge3g5>, accesată la data de 11.02.2025.

speță⁴⁷, dovada îndeplinirii condiției vremelnice s-a reținut prin raportare la faptul că reclamanta este obligată să se adreseze instanței pentru protecția drepturilor ei într-o acțiune de drept comun, în termen de 30 de zile de la emiterea ordonanței, astfel că efectele acesteia sunt limitate în timp de dispozițiile legale.

5. Condiția neprejudicării fondului

Condiția neprejudicării fondului dreptului are legătură directă cu faptul că pe calea ordonanței președințiale se analizează numai dacă aparența dreptului este sau nu în favoarea reclamantului, după efectuarea unui examen sumar al cauzei, respectiv „pipăind fondul”⁴⁸.

O astfel de hotărâre⁴⁹, care se limitează la verificarea aparenței dreptului, „pipăind” fondul, este cea prin care instanța, în condițiile ordonanței președințiale, a realizat o cercetare a aparenței dreptului reținând că pe seama reclamantei este întrunită aceasta cerință, respectiv că fără a beneficia de opinia unor specialiști și anterior pronunțării OSIM asupra opoziției în contra cererii de înregistrare a mărcii „V69” de către pârâtă, se poate aprecia în baza unor constatări cu caracter general că semnul „V69” este similar cu mărcile „V33” aparținând reclamantei. În speță, această constatare s-a mărginit la compararea celor două semne și la estimarea posibilități mărite de confuzie, fără a prejudeca în vreun fel fondul dreptului. În același sens, într-o altă cauză⁵⁰ s-a statuat că neprejudicarea fondului, întocmai ca și urgența, este cea de-a doua condiție de admisibilitate care, în speță, se verifică, aparența dreptului operând în favoarea reclamantei. În motivarea îndeplinirii acestei condiții, instanța a arătat că existența acestei aparențe este determinată de calitatea reclamantei de titular al mărcilor menționate, prevederile art. 997 alin. (5) teza I din CPC nepermițând analiza considerentelor de fapt și de drept pe care pârâta le-ar putea opune reclamantei, întrucât analiza oricăror argumente urmează a fi realizată în cadrul soluționării acțiunii de fond, care face obiectul unui alt dosar.

Cu toate acestea, în materia măsurilor provizorii ce vizează dreptul la marcă, în practică, s-au evidențiat și situații în care instanțele de judecată, deși pornesc de la ideea de a realiza doar o „pipăire” a fondului, în fapt realizează o veritabilă analiză a raportului juridic de fond, soluționând practic, sau, cel puțin, motivând soluția pe care ar urma să o pronunțe instanța de judecată în acțiunea de fond, respectiv în acțiunea în contrafacere.

⁴⁷ Sentința civilă nr. 1353 din 22.09.2020, pronunțată de Tribunalul București - Secția a III-a civilă, cod RJ 87d55629, disponibilă la adresa: <https://www.rejust.ro/juris/87d55629>, accesată la data de 11.02.2025.

⁴⁸ Mihaela TĂBÂRCĂ, op. cit., pp. 753-755.

⁴⁹ Sentința nr. 174 din 13.07.2018, pronunțată de Tribunalul Satu Mare, cod RJ 7448e5gd, disponibilă la adresa: <https://www.rejust.ro/juris/7448e5gd>, accesată la data de 11.02.2025.

⁵⁰ Sentința nr. 832 din 10.04.2018, pronunțată de Tribunalul București - Secția a IV-a civilă, cod RJ 43528254, disponibilă la adresa: <https://www.rejust.ro/juris/43528254>, accesată la data de 11.02.2025.

Un astfel de exemplu îl constituie o sentință⁵¹ prin care, într-o cerere prin care se solicitase instituirea unor măsuri provizorii pentru apărarea dreptului la marcă, instanța, în motivarea admiterii cererii reclamantei, a statuat că observând planșele fotografice depuse la dosar spre comparație, între semnele utilizate de pârâtă și reclamantă există similarități evidente de natură a crea confuzie în mintea consumatorilor, la nivel vizual, fonetic, conceptual, produsele comercializate de către ambele societăți sub marca „CAVA D'ORO” și „CASA D'ORO” fiind identice, iar un cumpărător mediu avizat putând presupune justificat că produsele au origine comună.

Un alt exemplu practic, în care maniera de redactare a considerentelor ar putea fi considerată că prejudică fondul⁵², este cel în care instanța reține că pârâta deține numai un nume comercial și o cerere de înregistrare a mărcii proprii care este pe rol și la care reclamanta a făcut opoziție, și că, în aceste condiții, înregistrarea unei denumiri ca nume comercial nu dă dreptul titularului să folosească denumirea cu titlu de marcă și să încalce astfel dreptul anterior asupra unei mărci deținute de un terț. Dincolo de această mențiune expresă a încălcării dreptului la marcă al reclamantei, instanța mai arată și că formularea unei cereri de înregistrare a unei mărci naționale nu exclude răspunderea pârâtei, cu toate că obiectul cauzei era limitat la instituirea unor măsuri provizorii.

Într-o altă hotărâre⁵³ în care analiza instanței a depășit limitele neprejudicării fondului, s-a statuat că la nivel grafic, elementul figurativ „Buscat Resort” protejat de marca reclamantei apare semnificativ diferit de elementul figurativ utilizat de pârâtă, „BUSCAT BISTRO” în comerțul său. Seturile de caractere utilizate (fonturile) pentru scrierea celor două denumiri sunt semnificativ diferite, iar din denumirea utilizată de reclamantă, termenul „Buscat” este evidențiat grafic printr-o inițială cu dimensiune mai mare decât celelalte litere, respectiv „Resort” este evidențiată grafic printr-o inițială majusculă și restul literelor minuscule, în timp ce denumirea „BUSCAT BISTRO” este scrisă integral cu litere capitale.

În privința acestei ultime condiții analizate, cu toate că în raport de prevederile art. 1002 alin. (2) din CPC ordonanța președințială nu are autoritate de lucru judecat asupra cererii privind fondul dreptului, consider că s-ar impune ca instanțele de judecată să evite, cât mai mult cu putință, să efectueze o comparare între drepturile invocate de părți, într-o manieră detaliată, cvasiexhaustivă (de tipul celor rezultate din considerentele ultimelor hotărâri citate), în cadrul unor cereri ce au ca obiect

⁵¹ Sentința nr. 113 din 14 iunie 2018, pronunțată de Tribunalul Dolj – Secția a II-a civilă, cod RJ dd955552, disponibilă la adresa: <https://www.rejust.ro/juris/dd955552>, accesată la data de 11.02.2025.

⁵² Decizia nr. 1387 din 2 octombrie 2018, pronunțată de Curtea de Apel Brașov – Secția civilă, cod RJ ddg2ed6e, disponibilă la adresa: <https://www.rejust.ro/juris/ddg2ed6e>, accesată la data de 11.02.2025.

⁵³ Sentința nr. 410 din 11 martie 2020, pronunțată de Tribunalul Specializat Cluj, citată în Decizia nr. 172/2020 din 03.04.2020 pronunțată de Curtea de Apel Cluj, cod RJ 7gege837, disponibilă la adresa: <https://www.rejust.ro/juris/7gege837>, accesată la data de 11.02.2025.

instituirea de măsuri provizorii pentru apărarea drepturilor referitoare la marcă. Aceasta, întrucât deși astfel de considerente nu vor greva în mod direct litigiul de fond, șansele ca aceste motive „provizorii” să rămână indiferente judecătorului de fond, sunt totuși minime, ajungându-se în final tot la o prejudecare a fondului, nepermisă de lege.

IV. Concluzii

Litigiile privind încălcarea drepturilor de proprietate intelectuală asupra mărcilor necesită o abordare promptă și eficientă. Măsurile provizorii reprezintă un mijlocul legal prin care se poate obține cu celeritate asigurarea protecției efective a drepturilor asupra mărcilor și prin care pot fi prevenite daunele iremediabile ce ar putea fi suferite de către titularii unor astfel de drepturi. Cadrul legal în materia acestor măsuri provizorii este stabilit prin trei acte normative distincte, respectiv CPC, Legea nr. 84/1998 și O.U.G. nr. 100/2005, iar interpretarea acestui set de prevederi legale, în practica instanțelor, din prisma condițiilor de admisibilitate – aparența dreptului, urgența, caracterul vremelnic și neprejudecarea fondului – nu este întotdeauna unitară.

Divergențele jurisprudențiale, ivite în mod special în privința condiției urgenței și a neprejudecării fondului, pot afecta securitatea juridică și pot diminua eficiența protecției drepturilor asupra mărcilor. Într-un astfel de context, se impune armonizarea practicii judiciare prin clarificarea interpretărilor și consolidarea unui cadru doctrinar coerent, asigurând astfel predictibilitate, echilibru concurențial și protecția efectivă a drepturilor conferite de marcă.

OBSERVAȚII PE MARGINEA REGLEMENTĂRII DATE DREPTULUI DE PREEMPTIUNE PRIN NOUL COD SILVIC



Cons. jur. dr. Mihai-Bogdan IONESCU-LUPEANU

Abstract: *In the context of the entry into force of Law no. 331/2024 (Forestry Code), the author critically analyzes the regulation of the right of preemption on lands from the national forest fund of Romania.*

The most important conclusions of the article concern the fall into desuetude of article 1746 of the Civil Code and article 123[^]1 of Law no. 71/2011 for the implementation of Law no. 287/2009 regarding the Civil Code as a result of the entry into force of the provisions of article 53 of Law no. 331/2024; the ways of solving the competition between preemptors; the procedure for exercising the right of pre-emption, with a special emphasis on the obligation to notify the administrator of the lands from the national forest fund of Romania, public property of the state, of the sale offer at its headquarters; and the qualification of the legal nature of the 30-day period in which pre-emptors can express their intention to purchase.

At the same time, a series of de lege ferenda proposals are formulated, among which we mention: the need to repeal the provisions regarding the seller's obligation to notify all preemptors in writing, through a bailiff or notary public, about the intention to sell, showing the price asked for the land to be sold and establishing, correlatively with the establishment of the responsibility of the secretary of the competent local council, the obligation to notify all in writing pre-emptors, at the expense of the seller, once the sale offer is displayed at the town hall, respectively the necessity of sanctioning with absolute or relative nullity, as the case may be, depending on the nature of the protected interest, of the seller's failure to notify the pre-emptors of his intention to alienate the land, by selling or selling it at a lower price or under more advantageous conditions than those shown in the sale offer.

Keywords: *preemption, the national forest fund of Romania, the Forestry Code, the Civil Code, the categories of preemptors, the exercise of the right of preemption, derogation, the nullity of the sale deed*

1. Introducere

Dreptul de preemțiune în domeniul forestier a reintrat relativ recent în atenția doctrinei, ca urmare a reintroducerii sale în peisajul juridic de către legislația post-decembristă¹. Din perspectivă istorică, este de menționat că dreptul de

¹ Pentru amănunte cu privire la originile și evoluția instituției dreptului de preemțiune a se vedea Valentin Al. GEORGESCU, *Preemțiunea în istoria dreptului românesc: Dreptul de protimis în Țara Românească și Moldova*, Ed. Academiei Republicii Socialiste România, București, 1965.

preempțiune al statului și al codevălmașilor fusese consacrat de primul Cod silvic, adoptat în anul 1910, după modelul Codului forestier francez din 1827².

În cele ce urmează ne dorim să abordăm, punctual și sumar, unele aspecte cu caracter de noutate privitoare la reglementarea dreptului de preempțiune în Codul silvic și înrăurirea acestora asupra dreptului comun în materie.

2. Dreptul de preempțiune în Noul Cod silvic

Potrivit art. 53 alin. (1) din Legea nr. 331/2024 (Codul silvic)³, „Prin derogare de la dispozițiile art. 1746 din Legea nr. 287/2009, republicată, cu modificările și completările ulterioare, terenurile din FFN (n.n. - fondul forestier național al României) aflate în proprietate privată se vând cu respectarea, în ordine, a dreptului de preempțiune al coproprietarilor, al proprietarilor terenurilor învecinate din FFN, al statului român exercitat prin Romsilva și al unităților administrativ teritoriale, la preț și în condiții egale”. Problematika dreptului de preempțiune asupra terenurilor cu destinație forestieră, ca „drept patrimonial de natură legală”⁴, fusese reglementată și în legislațiile anterioare, recte prin Legea nr. 46/2008 privind Codul silvic, republicată⁵, cu modificările și completările ulterioare, Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 226/2000 privind circulația juridică a terenurilor cu destinație forestieră⁶, aprobată cu modificări prin Legea nr. 66/2002⁷, și Legea nr. 26/1996 privind Codul silvic⁸, cu modificările și completările ulterioare.

Cu privire la art. 53 alin. (1) din Codul Silvic care reglementează posibilitatea titularilor dreptului de preempțiune de a cumpăra cu prioritate terenurile din fondul forestier național al României, apreciem că se impun următoarele precizări:

a) Categoriile de preemptori din perspectiva legislației silvice

În mod derogator de la dreptul comun în materie, respectiv de la prevederile art. 1746 C. civ., cu denumirea marginală „Vânzarea terenurilor forestiere”⁹ (și a normei interpretative¹⁰, art. 123¹ din Legea nr. 71/2011 pentru punerea în aplicare

² Adina FOLTIȘ, *Dreptul de preempțiune*, Ed. Hamangiu, București, 2011, pp. 75-76.

³ M. Of. nr. 7 din 9 ianuarie 2025.

⁴ Daniela MARINESCU, Maria-Cristina PETRE, *Tratat de Dreptul mediului*, ediția a V-a, revizuită și adăugită, Ed. Universitară, București, 2014, p. 284.

⁵ M. Of. nr. 611 din 12 august 2015.

⁶ M. Of. nr. 606 din 25 noiembrie 2000.

⁷ M. Of. nr. 74 din 31 ianuarie 2002.

⁸ M. Of. nr. 93 din 8 mai 1996.

⁹ „Terenurile din fondul forestier aflate în proprietate privată se pot vinde cu respectarea, în ordine, a dreptului de preempțiune al coproprietarilor sau vecinilor”.

¹⁰ „În vederea aplicării prevederilor art. 1746 din Codul civil, numai vecinii care sunt proprietari de fond forestier beneficiază de dreptul de preempțiune”.

a Legii nr. 287/2009 privind Codul civil¹¹, cu modificările și completările ulterioare), sunt instituite următoarele categorii de preemptori și ordinea lor de preferință: coproprietarii, proprietarii terenurilor forestiere învecinate, statul român prin Regia Națională a Pădurilor – Romsilva și unitățile administrativ teritoriale. *Toți aceștia au statutul de titulari ai unui drept legal de preemțiune și, în cazul unui concurs între preemptorii din aceeași categorie (se exceptează statul român), contractul se va considera încheiat cu titularul dreptului legal de preemțiune ales de către vânzător, potrivit prevederilor art. 1734 alin. (1) lit. b) C. civ.*

În aceeași ordine de idei, în cazul unui concurs între oricare dintre titularii dreptului legal de preemțiune enumerați de art. 53 alin. (1) din Codul silvic și titularul/titularii unor drepturi convenționale de preemțiune, își vor găsi aplicare prevederile art. 1734 alin. (1) lit. a) C. civ, contractul considerându-se încheiat cu titularul dreptului legal de preemțiune¹².

Reglementarea dreptului de preemțiune în Legea nr. 331/2024 reflectă interesul sporit acordat valorii pe care o reprezintă fondul forestier național al României, pe care îl putem caracteriza ca o îmbinare ponderată a interesului privat cu cel public. În ceea ce privește „Expunerea de motive a proiectului de Lege privind Codul silvic”, aceasta s-a dovedit inutilizabilă în demersul nostru de interpretarea a legii prin metoda istorico-teleologică, reținând laconic că „la art. 53 se instituie dreptul de preemțiune al statului la cumpărarea terenurilor din FFN ale altor proprietari”¹³. *Per ansamblu, actuala reglementare a dreptului de preemțiune asupra terenurilor cu destinație forestieră se încadrează în paradigma legislației silvice post-decembriste.*

Astfel, art. 52 alin. (1) din Legea nr. 26/1996, institua un drept de preemțiune al Statului, prin autoritatea publică centrală care răspundea de silvicultură, la preț și în condiții egale, asupra vânzărilor de bunăvoie sau silit, pentru enclavele din fondul forestier proprietate publică și terenurilor limitrofe acestuia, precum și pentru terenurile acoperite cu vegetație forestieră, în vreme ce art. 3 din O.U.G. nr. 226/2000 stabilea, pe de-o parte, că „Vânzarea terenurilor din fondul forestier proprietate privată se face cu respectarea dreptului de preemțiune al coproprietarilor sau vecinilor”, iar pe de alta, că „Autoritatea publică centrală care răspunde de silvicultură, prin Regia Națională a Pădurilor, are drept de preemțiune la vânzările terenurilor din fondul forestier proprietate privată, limitrofe fondului forestier proprietate publică a statului, precum și pentru enclavele din acesta”.

¹¹ M. Of. nr. 409 din 10 iunie 2011.

¹² Concursul dintre titularii unor drepturi convenționale de preemțiune asupra terenurilor cu destinație forestieră se rezolvă potrivit dreptului comun [art. 1734 alin. (1) lit. c) C. civ.], contractul de vânzare considerându-se încheiat cu titularul dreptului convențional de preemțiune care a fost înscris mai întâi în cartea funciară.

¹³ Expunerea de motive, p. 5. Material disponibil la <https://www.cdep.ro/proiecte/2024/200/60/6/em307.pdf>, accesat la data de 15 ianuarie 2025.

Ulterior, art. 45 alin. (6) din Legea nr. 46/2008, a reglementat un drept de preempțiune al coproprietarilor și proprietarilor de fond forestier învecinați, persoane fizice sau juridice, de drept public sau privat, în ordinea prevăzută la art. 1746 din Codul civil și în condițiile legii speciale, la cumpărarea de terenuri din fondul forestier aflate în proprietate privată, la preț și în condiții egale, cu precizarea că exercitarea dreptului de preempțiune al statului ori al unităților administrativ-teritoriale va prevala în raport cu dreptul de preempțiune al vecinilor, dacă terenul ce urmează a fi vândut era limitrof cu fondul forestier proprietate publică a statului sau a unităților administrativ-teritoriale¹⁴.

În ceea ce ne privește, apreciem că s-ar impune, în interesul superior al faunei sălbatice, introducerea unei noi categorii de preemptori și anume cea a administratorilor ariilor naturale protejate și a gestionarilor fondurilor cinegetice, atunci când terenul forestier se suprapune cu aria naturală protejată aflată în administrare acestora sau, după caz, cu fondul cinegetic.

Apreciem că înstrăinarea prin vânzare a terenurilor din FFN aflate în proprietatea privată trebuie să se facă cu respectarea condițiilor de fond și formă prevăzute de Codul civil și a dreptului de preempțiune reglementat de Codul silvic, la preț și în condiții egale cu cele prevăzute în ofertă, în următoarea ordine:

- i. preemptori de rang I: coproprietarii;*
- ii. preemptori de rang II: proprietarii terenurilor învecinate din FFN;*
- iii. preemptori de rang III: statul, prin Regia Națională a Pădurilor – Romsilva*
- iv. preemptorii de rang IV: administratorii ariilor naturale protejate și gestionarii fondurilor cinegetice, atunci când terenul forestier se suprapune cu aria naturală protejată aflată în administrare sau, după caz, cu fondul cinegetic, administrat de către aceștia;*
- v. preemptorii de rang V: unitățile administrativ-teritoriale.*

b) În ceea ce privește derogarea de la dreptul comun pe care o instituie prevederile art. 53 alin. (1) din Codul silvic, din perspectiva rigorilor tehnicii legislative, formal, derogarea se încadrează în teza enunțată de art. 63 din Legea nr. 24/2000 privind normele de tehnică legislativă pentru elaborarea actelor normative, republicată¹⁵, cu modificările și completările ulterioare: „Pentru instituirea unei norme derogatorii se va folosi formula «prin derogare de la...», urmată de menționarea reglementării de la care se derogă. Derogarea se poate face numai printr-un act normativ de nivel cel puțin egal cu cel al reglementării de bază”.

În ceea ce ne privește, prin raportare la prevederile art. 64 din Legea nr. 24/2000 („Prevederile cuprinse într-un act normativ, contrare unei noi reglementări de același nivel sau de nivel superior, trebuie abrogate.”), apreciem că s-ar fi impus abrogarea expresă a prevederilor art. 1746 C. civ. și ale art. 123¹ din Legea nr. 71/2011.

¹⁴ Art. 45 alin. (9) din Legea nr. 46/2008, republicată.

¹⁵ M. Of. nr. 260 din 21 aprilie 2010.

Modalitatea de reglementare adoptată expediază prevederile dreptului comun în desuetudine, paralizând totodată posibilitatea¹⁶ Consiliului Legislativ de a identifica, în exercitarea atribuțiilor sale, prevederile art. 1746 C. civ. și a art. 123[^]1 din Legea nr. 71/2011 ca afectate de evenimente legislative implicite și prin urmare înaintarea către Parlament a propunerii de abrogare expresă a acestora. Astfel, nu se întrevește decât posibilitatea ca, după scurgerea unei durate apreciabile de timp, în vederea asanării legislației active, în procesul de elaborare a proiectelor de acte normative să se abroge expres și aceste dispoziții legale căzute în desuetudine¹⁷.

c) Cu privire la procedura de exercitare a dreptului de preempțiune

Vânzătorului îi incumbă obligația de a-i înștiința în scris pe toți preemptorii, prin executor judecătoresc sau notar public, despre intenția de vânzare, arătând și prețul cerut pentru terenul ce urmează a fi vândut. În cazul în care coproprietarii sau vecinii fondului, alții decât administratorul terenurilor din FFN proprietate publică a statului, nu au domiciliul ori sediul cunoscut, înștiințarea ofertei de vânzare se înregistrează la primăria sau, după caz, primăriile în raza cărora este situat terenul și se afișează, în aceeași zi, la sediul acesteia/acestora, prin grija secretarului consiliului local. În ceea ce ne privește, în considerația (și a) prevederilor Hotărârii de Guvern nr. 229/2009 privind reorganizarea Regiei Naționale a Pădurilor - Romsilva și aprobarea regulamentului de organizare și funcționare¹⁸, cu modificările și completările ulterioare, apreciem că administratorului terenurilor din FFN proprietate publică a statului, oferta îi va fi întotdeauna comunicată la sediul său, înregistrarea ofertei la primăria/primăriile în a căror rază este situat terenul nefiindu-i opozabilă.

Procedura de dobândire prin cumpărare prin Romsilva și prin ceilalți administratori ai FFN proprietate publică, în condițiile prevăzute la art. 53 din Legea nr. 331/2024, de evaluare a terenurilor forestiere din proprietatea publică și a vegetației forestiere aferente, precum și de evaluare a terenurilor forestiere se aprobă prin hotărâre a Guvernului la propunerea autorității publice centrale pentru silvicultură (n.n. – Ministerul Mediului, Apelor și Pădurilor), în termen de 180 de zile de la data intrării în vigoare a Codului silvic. În principiu, pentru suprafețele de până la 500 hectare inclusiv, statul, prin Romsilva, își va exercita dreptul de preempțiune la cumpărarea de terenuri din FFN, până la valorile maxime stabilite potrivit procedurii, în vreme ce pentru suprafețele de peste 500 hectare, statul, prin Romsilva, își exercită dreptul cu posibilitatea de negociere cu o valoare suplimentară, care nu va putea depăși 15% din valoarea stabilită potrivit sus-zisei procedurii¹⁹.

¹⁶ Cu privire la această posibilitate, apreciem că este mai mult teoretică, în condițiile în care Avizul nr. 278/20.03.2024 al Consiliului Legislativ, referitor la proiectul de Lege privind Codul silvic, nu a antamat acest aspect.

¹⁷ Art. 17 din Legea nr. 24/2000.

¹⁸ M. Of. nr. 162 din 16 martie 2009.

¹⁹ Art. 55 din Legea nr. 331/2024.

În considerația obstacolelor de natură juridică inerente demersurilor de obținere a datelor cu privire la atribuțiile de identificare ale proprietarilor terenurilor învecinate sau coproprietarilor persoane fizice, respectiv a operațiunilor cronofage și oneroase de obținere a datelor de identificare ale proprietarilor terenurilor învecinate sau coproprietarilor persoane juridice, prin raportare la faptul că nu au fost finalizate lucrările de cadastru pentru fiecare unitate administrativ-teritorială, propunem de lege ferenda următoarele:

- abrogarea prevederilor privitoare la obligația vânzătorului de a-i înștiința în scris pe toți preemptorii, prin executor judecătoresc sau notar public, despre intenția de vânzare, arătând și prețul cerut pentru terenul ce urmează a fi vândut;

- stabilirea, în sarcina secretarului consiliului local competent, a obligației de a-i înștiința în scris pe toți preemptorii, pe cheltuiala vânzătorului, odată cu afișarea la sediul primăriei a ofertei de vânzare.

În practică, în condițiile în care lucrările de cadastru pentru proprietățile învecinate nu au fost realizate, bazele de date ale consiliului local privitoare la impozitele și taxele datorate pentru terenuri sau registrul agricol pot oferi, cel puțin teoretic, informațiile cele mai actuale și complete privitoare la titularii dreptului de proprietate, ușurându-se astfel efectuarea procedurii de înștiințare în scris a acestora.

În situația în care comunicarea înștiințării nu se poate face deoarece imobilul situat la adresa domiciliului sau reședinței a fost demolat, a devenit nelocuibil sau de neîntrebuințat ori destinatarul nu mai locuiește în imobilul respectiv, sau când comunicarea nu poate fi făcută din alte motive asemănătoare, secretarul consiliului local competent, ca urmare a returnării corespondenței cu mențiunile de rigoare, va efectua demersuri pentru a obține noua adresă unde urmează a se face comunicarea. Când, în urma demersurilor, nu se reușește identificarea domiciliului proprietarului sau un alt loc unde s-ar putea face comunicarea, apreciem că se impune înștiințarea acestuia prin publicare pe pagina electronică a consiliului local, în Monitorul Oficial al României și într-un ziar central de largă răspândire.

Titularii dreptului de preemțiune trebuie să își manifeste în scris intenția de cumpărare și să comunice acceptarea ofertei de vânzare sau, după caz, să o înregistreze la sediul primăriei unde aceasta a fost afișată, în termen de 30 de zile de la data comunicării ofertei de vânzare ori, după caz, de la data afișării acesteia la sediul primăriei.

Dacă în termenul de 30 de zile nici unul dintre preemptori nu își manifestă intenția de cumpărare, vânzarea terenului este liberă. Cu privire la natura juridică a acestui termen, din perspectiva instituirii sale fără a se preciza dacă depășirea sa atrage decăderea sau prescripția extinctivă, întrucât împlinirea sa atrage pierderea dreptului subiectiv neexercitat înăuntrul său, apreciem că acesta este un termen de decădere, identificat de doctrină ca o decădere tacită (implicită)²⁰.

În fața notarului public, dovada înștiințării preemptorilor se face cu copie de pe comunicările făcute sau, dacă este cazul, cu certificatul eliberat de primărie,

²⁰ Gabriel BOROI, Carla Alexandra ANGHELESCU, *Curs de drept civil: partea generală*, ediția a 3-a, revizuită și adăugită, Ed. Hamangiu, București, 2021, p. 410.

după expirarea termenului de 30 de zile în care trebuia manifestată intenția de cumpărare²¹.

d) Sancțiunea civilă a nerespectării dreptului de preempțiune

Nerespectarea de către vânzător a obligației de înștiințare a preemtorilor asupra intenției sale de înstrăinare a terenului prin vânzare sau vânzarea acestuia la un preț mai mic ori în condiții mai avantajoase decât cele arătate în oferta de vânzare atrage nulitatea absolută a vânzării²². Precizarea de către legiuitor a tipului de nulitate face inutilă stabilirea acestuia în raport de natura interesului ocrotit, chiar dacă analiza acestui din urmă element ar conduce la o altă soluție decât cea statuată de legiuitor²³. *Apreciem însă că reglementarea comportă critici.* O analiză comparativă relevă că nerespectarea de către vânzător a obligațiilor ce-i incumbă a fost sancționată în reglementările anterioare, după caz, fie cu nulitatea absolută, fie cu nulitatea relativă. Astfel, potrivit art. 45 alin. (11) din Legea nr. 46/2008, nerespectarea de către vânzător a obligației de înștiințare a preemtorilor asupra intenției sale de înstrăinare a terenului prin vânzare sau vânzarea acestuia la un preț mai mic ori în condiții mai avantajoase decât cele arătate în oferta de vânzare, era sancționată cu nulitatea relativă, în vreme ce sub imperiul art. 52 alin. (2) din Legea nr. 26/1996, intervenea sancțiunea nulității absolute²⁴.

Considerăm că nerespectarea de către vânzător a obligațiilor ce-i incumbă, s-ar cuveni sancționată cu nulitatea absolută, în cazul încălcării dreptului de preempțiune al statului român și al unităților administrativ-teritoriale, respectiv cu nulitatea relativă, în cazul încălcării dreptului de preempțiune al coproprietarilor și proprietarilor de fond forestier învecinați. Mai mult, în ceea ce privește cazurile de nulitate absolută, s-ar impune reglementarea acesteia ca nulitate de drept, care „operează direct în temeiul legii (ope legis), fără a mai fi necesară pronunțarea nulității de către instanță (n.n. - în acest caz, instanța doar constatând intervenirea sancțiunii nulității absolute) sau declararea ei pe cale amiabilă”²⁵.

²¹ Art. 53 alin. (2)-(4) din Legea nr. 331/2024 (R.A. art. 45 alin. (7), (8) și (10) din Legea nr. 46/2008).

²² Art. 53 alin. (5) din Legea nr. 331/2024.

²³ Gabriel BOROI, Carla Alexandra ANGHELESCU, *Curs de drept civil: partea generală*, ediția a 3-a, revizuită și adăugită, Ed. Hamangiu, București, 2021, p. 272.

²⁴ Gheorghe BELEIU, *Drept civil român. Introducere în dreptul civil. Subiectele dreptului civil*, ediția a VI-a revăzută și adăugită de Marian NICOLAE și Petrică TRUȘCĂ, Casa de editură și presă „Șansa” S.R.L., București, 1999, p. 211.

²⁵ Gabriel BOROI, Carla Alexandra ANGHELESCU, *op. cit.*, p. 277. Pentru opinia potrivit căreia clasificarea nulităților în funcție de modul în care operează nulitatea este „artificială”, întrucât „orice nulitate trebuie pronunțată de instanța de judecată”, a se vedea Carmen Tamara UNGUREANU, Ionuț-Alexandru TOADER, *Drept civil: Partea generală – Persoanele*, ediția a 6-a, revizuită și adăugită, Ed. Hamangiu, București, 2024, p. 276. În aceeași ordine de idei, se reține că „(...) «nulitatea de drept» nu este decât o expresie ambiguă și fără utilitate practică, iar nu o specie de nulitate” (Șerban DIACONESCU, Paul VASILESCU, *Introducere în dreptul civil*, vol. II, Ed. Hamangiu, București, 2023, p. 177).

Apreciem că eventualele aserțiuni cu privire la înrăurirea pe care apartenența terenurilor din fondul forestier național la categoria mai largă a bunurilor de interes național²⁶ ar avea-o asupra naturii interesului ocrotit, în sensul că prin actul juridic încheiat cu încălcarea dreptului de preempțiune al coproprietarului sau proprietarului de fond forestier învecinat – persoană fizică sau persoană juridică de drept privat – este încălcată o normă juridică de ordine publică, care ocrotește un interes general, nu pot fi primite.

3. Concluzii și propuneri de lege ferenda

Neabrogarea expresă a prevederilor art. 1746 C. civ. și ale art. 123¹ din Legea nr. 71/2011, pe care modalitatea de reglementarea a dreptului de preempțiune în noul Cod silvic le expediază *de facto* în desuetudine, este în mod vădit criticabilă.

Cu privire la procedura de exercitare a dreptului de preempțiune considerăm că administratorului terenurilor din FFN proprietate publică a statului, oferta de vânzare a terenurilor supuse preempțiunii îi va fi întotdeauna comunicată la sediul său, înregistrarea acesteia la primăria/primăriile în a căror rază este situat terenul nefiindu-i opozabilă, iar referitor la natura juridică a de 30 de zile de la data comunicării ofertei de vânzare ori, după caz, de la data afișării acesteia la sediul primăriei, în care titularii dreptului de preempțiune trebuie să își manifeste în scris intenția de cumpărare și să comunice acceptarea ofertei de vânzare sau, după caz, să o înregistreze la sediul primăriei unde aceasta a fost afișată, apreciem că acesta este cea a unui termen de decădere.

Apreciem că, pe viitor, se impun o serie de completări și modificări care includ, printre altele:

- introducerea unei noi categorii de preemptori și anume cea a administratorilor ariilor naturale protejate și a gestionarilor fondurilor cinegetice, atunci când terenul forestier se suprapune cu aria naturală protejată aflată în administrare acestora sau, după caz, cu fondul cinegetic;

- abrogarea prevederilor privitoare la obligația vânzătorului de a-i înștiința în scris pe toți preemptorii, prin executor judecătoresc sau notar public, despre intenția de vânzare, arătând și prețul cerut pentru terenul ce urmează a fi vândut, corelativ cu stabilirea, în sarcina secretarului consiliului local competent, a obligației de a-i înștiința în scris pe toți preemptorii, pe cheltuiala vânzătorului, o dată cu afișarea la sediul primăriei a ofertei de vânzare;

- sancționarea cu nulitatea absolută, a încălcării dreptului de preempțiune al statului român și al unităților administrativ-teritoriale, respectiv cu nulitatea relativă, încălcarea dreptului de preempțiune al coproprietarilor și proprietarilor de fond forestier învecinați.

²⁶ Art. 1 alin. (5) din Legea nr. 331/2024.

SUVERANITATE DE STAT, SUVERANITATEA INDIVIDULUI ȘI... „PROFEȚIA” LUI TRAIAN BRĂILEANU



Av. dr. George Vlăescu

Abstract: *There is in our society a misguided and somewhat obscure perception of state sovereignty which is not infrequently associated with authoritarian, absolutist theories, in any case, unfriendly to human rights and freedoms.*

For this reason, we shall attempt to describe and compare state sovereignty with individual human sovereignty/freedoms in order to clarify the two concepts, both from the perspective of the relations and correlations between them.

A research that highlights the fact that these notions are interrelated, complementary and, most importantly, essential to the constitutional state. However, the factual difficulty of ensuring a balance between them (which requires a moral education of citizens and real social justice) also brings into question the need to reconfigure the state into a "moral community".

Keywords: *state sovereignty, individual sovereignty, rights, freedoms, state, people, nation, state power*

1. Preliminarii

Într-unul din articolele publicate în urmă cu ceva ani, în Revista de filosofie, se susține faptul că *suveranitatea* se bazează pe relații de forță și are la origini ideea de autodivinizare a omului. Simbolismul mitic al puterii suverane, spune scriitorul, este ochiul atotvăzător și lumina. Soarele și ochiul exprimă imaginea unui soare suveran ce distruge orice urmă de întuneric ce controlează și dirijează totul.¹

Stilistica este într-adevăr savuroasă, însă nu putem fi de acord cu mesajul. Deoarece, așa cum vom vedea, oricât de plauzibile ar fi astfel de forțe oculte, ele nu au de-a face cu tabloul conceptual al *suveranității*, nici măcar în ipoteza în care acceptăm existența *forței* ca element comun.

Provocați însă de această plastică descriere, dar și de actualele realități politice europene, în special ale țării noastre, unde termenul *suveranitate* a devenit tot mai sonor în politica autohtonă (după modelul SUA), vom purcede și noi la o scurtă

¹ Citat din Mihail M. Ungheanu, *Despre conceptele de utopie și suveranitate. O scurtă privire*. În: Revista de filosofie, vol. LXIII nr. 4, București, 2016, p. 455.

analiză a noțiunii. Desigur, pentru a ne dumeri în ce măsură consolidarea puterii/suveranității de stat, sau cum ar spune iluminiștii francezi, a *republicii*, ar putea fi o soluție. Analiza nu pierde din vedere nici libertățile omului, dată fiind pericolozitatea pe care a demonstrat-o de-a lungul istoriei expansiunea puterii de stat, începând cu brutalitățile și supliciile antichității, cu torturile medievalității, continuând cu genocidele modernității și, nu în ultimul rând, cu inechitățile și manipulările subversive (cum le-aș numi în lipsa unui termen mai bun) ale globalizării. Mai exact, ale unei postmodernități în centrul căreia „statul” - această entitate „rebranduită” - s-a instituționalizat și juridicizat până acolo încât s-a îndepărtat tocmai de interesele celor cărora îi datorează puterea.

Presupunând deci că nu suntem străini de evoluția istorică belicoasă a raporturilor dintre individul uman și stat, în special în ceea ce privește poporul român, nădăjduim să clarificăm relevanța și în ce fel s-ar putea poziționa suveranitatea statului în raport cu suveranitatea individuală (a omului). Mai ales că prima decurge din a doua, la fel cum o poate și subjugă, și ambele depind de mai mulți factori. Aceasta este tema care ne interesează și în fața căreia orice constituționalist abil ar nega probabil noțiunea de suveranitate a individului, invocând acel clișeu eludat cum că suveranitatea aparține întregului popor, conform primelor texte ale minunatei și capricioasei noastre Constituții.

Așadar, haideți să vedem cum răspundem acestei interogații interdisciplinare, trecând prin revistă evoluția conceptuală a suveranității statului și a individului, deși subiectul poate ar necesita și o cartografiere a profilului cultural căruia îi aparținem ca popor (lucru pe care-l vom face probabil cu o altă ocazie), fiindcă, în materie de putere statală, așa cum spune un înțelept antic, nu există o rețetă unică pentru toate culturile lumii.²

2. Suveranitatea de stat

Cunoscut pentru contribuția sa uriașă la întemeierea dreptului pozitiv pe cel natural și „legea eternă”, Toma d’Aquino atribuie suveranitatea Papei de la Roma, desigur în calitate de reprezentant al puterii divine, calitate care, în accepțiunea călugărului dominican, i-ar conferi Papei dreptul de a sancționa monarhii și de a-i elibera pe supuși³.

Din unghi laic însă cei mai mulți autori își încep analizele cu teoriile lui Jean Bodin (1530-1596), celebrul om politic și profesor de drept de la Toulouse. Acesta a introdus noțiunea de suveranitate în limbajul constituțional modern, iar scrierile sale (în special *Cele șase cărți ale republicii* - *The Six Books of the Commonwealth*)

² Vladimir Volkoff, *Defectele Democratiei, De ce sunt decât pe jumătate democrat*, Ed. Antet, 2002, p. 17.

³ Alexandru Arseni, „Suveranitatea națională” de la abordare teoretică la realizare practică. În: *Revista Națională de Drept*, nr.12, 2012, pp. 8-9.

reprezintă punctul de plecare al ideologiei suveranității⁴. O ideologie în centrul căreia coroana este simbolul suveranității. Asemenea lui Machiavelli, reputatul universitar toulusian personalizează statul echivalându-l cu „principele” scriitorului florentin și socotește că suveranitatea aparține regelui, singurul care are dreptul să o exercite fără consimțământul celor supuși. A fi suveran, spune Bodin, „*nu înseamnă a nu fi supus niciunei legi, ci a fi supusul legii lui Dumnezeu, a legii naturii și a legilor comune tuturor popoarelor, așadar unui drept natural...*”⁵.

Un punct nodal în abordarea suveranității ni-l oferă însă întemeietorul liberalismului John Locke (1632-1704), un burghez puritan cu convingeri egalitariste și profund liberale (din care se va inspira ulterior liberalismul modern) a cărui faimă a sporit prin cartea *Eseu asupra intelectului omenesc*, apărută în 1690. Acesta, așa cum o va face puțin mai târziu și Jean-Jacques Rousseau (1712-1778), va pleda împotriva suveranității de drept divin și în general a teoriilor absolutiste, susținând principiul *suveranității poporului* și dreptul acestuia de a răsturna guvernele ori de câte ori devin indezirabile (așa-zisul *drept la revoluție*). Celui din urmă îi revine și meritul sistematizării riguroase a conceptului. Astfel, după Rousseau, suveranitatea reprezintă manifestarea voinței „suveranului”, înțelegând prin acest termen voința generală a poporului (transpusă în legi), inalienabilă și indivizibilă, care îndrumă puterile statului în realizarea binele comun⁶. De asemenea, Rousseau vede în suveranitate fundamentul libertății și al egalității, iar pe conducătorii statului ca pe niște funcționari angajați, oricând revocabili. La rândul său, Charles Montesquieu (1689-1755) aduce în politică noțiunea de suveranitate „națională” și principiul împărțirii puterii în stat, inițial, schițat de Locke.

Mutatis mutandis, toate aceste concepte iluministe au fost consacrate juridic, începând cu Declarația de independență a celor 13 colonii care au format Statele Unite ale Americii din 1776 (document inspirat după John Locke) și Declarația Franceză a drepturilor omului și cetățeanului din 1789⁷ și au pătruns treptat în aproape toate legislațiile statelor lumii, contribuind la formarea unui amplu proces de constituționalizare a dreptului.

Și, ca în orice proces doctrinar disputele nu au întârziat să apară. Așa a fost de pildă clivajul survenit între conceptul de suveranitate națională și suveranitate a poporului. Aici, diferențele de opinii, potrivit literaturii de specialitate, priveau în linii mari titularul suveranității, în sensul că suveranitatea națională, expresie susceptibilă semantic și de o abordare etnică, ar implica *transferul* puterii unor reprezentanți (unei elite restrânse) care, fără a răspunde în fața nimănui, o exercită

⁴ Mihail M. Ungheanu, *Op.cit.*, p. 445.

⁵ Citat după Mihail M. Ungheanu, *Ibidem*, p. 447.

⁶ Jean-Jacques Rousseau, *Despre contractul social sau principiile dreptului politic*. București: Cartex, 2017, pp. 44-45.

⁷ Declarația Franceză a drepturilor omului și cetățeanului din 1789 prevede la art. 3 faptul că „Principiul oricărei suveranități rezidă în principal în națiune; nici o entitate, nici un individ nu pot exercita o autoritate care nu emană în mod explicit de la ea”.

în numele unor termeni abstracți precum „națiune” sau „interes general”. Întrucât suveranitatea poporului presupune că puterea aparține chiar poporului, o noțiune concretă, care exclude posibilitatea confiscării ei de către clasa politică, se consideră că această clasă exercită puterea doar în numele poporului în serviciul căruia se și află. Diferențele vor fi însă eliminate prin introducerea sufragiului universal, dar și prin legislația fiecărui stat în parte. De pildă, Constituția României, asemenea constituțiilor altor state⁸, a optat pentru o combinație a celor două noțiuni. În felul acesta, suveranitatea, deși este intitulată *națională* și deci include *reprezentarea*, nu permite confiscarea puterii de către reprezentanții acesteia, deoarece aparține poporului și se exercită doar în numele acestuia. În alte cuvinte, statului, instituțiilor, autorităților publice și oricui altcuiva le este interzisă exercitarea suveranității în nume propriu, lucru care se desprinde și din conținutul prevederilor alin. (1) al art. 2, din Constituția României, texte potrivit cărora *„Suveranitatea națională aparține poporului român, care o exercită prin organele sale reprezentative, constituite prin alegeri libere, periodice și corecte, precum și prin referendum”*.

O descriere mai elaborată a suveranității ne-o oferă doctrina de la începutul secolului trecut. Astfel, Mircea Djuvara - despre care Giorgio del Vecchio spunea că este unul dintre cei mai mari gânditori ai filosofiei juridice - lansează teza potrivit căreia suveranitatea, privită ca forță de coerciție, nu este caracteristică statului, ci doar suveranitatea înțeleasă ca *„autoritatea pe care o organizațiune politică o deține și care-i dă libera facultate de organizare și de creare a dreptului pe teritoriul respectiv”*⁹. Or în lumina acestei teze suveranitatea este inherentă existenței statului, același gânditor spunându-ne mai departe că *„misiunea statului este organizarea și aplicarea dreptului”*¹⁰. Așadar, dreptul se prefigurează ca fiind anterior și superior statului. Superior în sensul că statul se află în slujba realizării acestuia (dreptului).

Prin urmare, definirea suveranității o include tehnic pe cea a dreptului care, în accepțiunea ilustrului jurist, este de neimaginat în afara *libertății* și a *moralității*. Mai exact, dreptul este *„reprezentantul unui ideal sacru, este purtătorul aspirațiunii celei mai înalte, pe care o societate o posedă, aceea spre justiție și spre moralitate”*¹¹.

Cu toate astea, literatura juridică postmodernistă pune mai puțin accentul pe aceste elemente ideologice, în favoarea noțiunii de *putere*, referindu-ne desigur la puterea de stat sau publică (puterea de stat fiind o formă oficializată a puterii publice). Astfel, *suveranitatea* este recunoscută astăzi ca fiind o trăsătură esențială a puterii de stat, adică un element care definește statul și îi conferă legitimitatea să decidă nestingherit în treburile sale interne și externe.

⁸ Precum Franța, Spania, Republica Moldova.

⁹ Mircea Djuvara, *Teoria Generală a Dreptului*. Vol. I, București: Editura Librăriei SOCEC&Co, București, 1997, pp. 162-163.

¹⁰ Ibidem, p. 167.

¹¹ Ibidem, p. 257.

De asemenea, se mai arată că suveranitatea comportă două dimensiuni notabile: una internă și alta externă.

- *Suveranitatea internă*, numită și *supremație*, este privită ca o expresie a superiorității puterii de stat în raport cu celelalte puteri din interiorul statului, incluzând desigur și capacitatea de legiferare a relațiilor sociale în toate domeniile.

- În timp ce *independența* sau *suveranitatea externă* se referă la plenitudinea statului de a relaționa și perfectă raporturi juridice cu alte state fără vreun amestec sau constrângere din afară.

Aceste concepte, cel puțin la prima vedere, ne conduc la ideea maximului de *putere*. Adică, la concluzia că suveranitatea, deși aparține poporului, despre care se spune că este singurul titular, reprezintă totuși o trăsătură a puterii de stat, *adică a unei puteri care dispune de toate însușirile puterii suverane*. Asta înseamnă că însuși statul devine suveran. Vorbim, deci, de premise doctrinare favorabile teoriilor absolutiste și totalitariste. Fiindcă așa cum spunea un ilustru gânditor și apărător al libertăților individuale „Poporul care exercită puterea nu este totdeauna unul și același cu poporul asupra căruia se exercită ea”¹², în timp ce Sartori, celebrul cercetător italian al democrației, ca de altfel și Rousseau, ne atrage atenția asupra faptului că „*cel care își deleagă puterea o poate și pierde*”¹³.

O dilemă în fața căreia nici măcar actualul principiu constituțional al superlativizării puterii legislative - *Nimeni nu este mai presus de lege* - și cu care ne mândrim atâta, nu este suficient, dimpotrivă. Spunem „dimpotrivă” deoarece legea însăși a devenit monopol de stat, în timp ce *dreptul*, pe care Frederich Hayek îl numește „*știință a libertății*”¹⁴, continuă să rămână în ignoranță. Așa se și explică faptul că, în numele poporului și al legii, statele au săvârșit atâtea grozăvii și continuă s-o face.

3. Suveranitatea individuală (a omului)

Libertatea individului, atât de relativizată de filosofie, a constituit dintotdeauna miza cea mai de preț în lupta milenară a omului cu puterea publică. Cu toate astea, literatura juridică insistă pe abordarea suveranității ca noțiune derivată din *puterea de stat* sau a unei organizații cu trăsături statale și o leagă adesea de teoriile contractului social (solidaritatea socială). Sigur că există și nenumărate alte opinii, unele care o leagă de anumite genuri de supremație „marcă Jean Bodin” în versiuni actualizate, însă nu e cazul să trecem prin revistă toate aceste aporii enciclopedice. Important de reținut este faptul că mai înainte de stat, care este un subiect fictiv (imaginar), a fost omul, care este o realitate biologică palpabilă, iar unul dintre finalitățile puterii de stat (desigur, ale unui stat democratic) este tocmai acela de a-i asigura omului *libertățile*. Valori juridice care, începând cu epoca renascentistă și

¹² John Stuart Mill, *Despre libertate*, ediția a III-a. București: Humanitas, 2005, p. 47.

¹³ Giovanni Sartori, *Teoria democrației reinterpretată*. Iași: Ed. Polirom, 1999, p. 52.

¹⁴ Frederich A. Hayek, *Constituția libertății*, Ed. Institutul European, 1998, p. 167.

până în zilele noastre, au fost antrenate într-un amplu proces de universalizare, mai întâi la nivel doctrinar, apoi politic și normativ, culminând în secolul trecut cu unul dintre cele mai vocale instrumente internaționale: *Declarația universală a drepturilor omului* (1948). Un document care, după cum reiese încă din primul său articol, consacră la nivel planetar libertatea omului începând cu momentul nașterii sale fizice.

Observăm deci că, asemenea suveranității de stat, libertățile sunt legate axiologic de titular, de individul uman. Libertatea omului, spune Friedrich Hayek, ține de esența ființei umane, iar negarea libertății atrage, după Rousseau, însăși negarea calității de om¹⁵ și lista susținătorilor continuă. De aceea, nu credem că greșim prin a echivala *libertățile omului* cu noțiunea de *suveranitate* privită *stricto sensu*, chiar dacă aceasta din urmă este susceptibilă și de un înțeles mai larg care merge până la încorporarea tuturor drepturilor subiective ale persoanei. Mai ales că demnitatea însăși, spune jurisprudența constituțională germană, derivă din calitatea de om. John Locke, de pildă, anticipând o asemenea evoluție conceptuală, susține că oamenii sunt *de la natură liberi, egali și independenți*. Ei intră în societate pe baza unui contract liber consimțit, iar rolul statului este acela de a proteja libertatea și proprietatea individului în scopul sporirii securității și a bunăstării lui. Legea, mai spune Locke, nu poate avea ca scop limitarea libertății omului, ci doar păstrarea și sporirea acesteia, astfel încât societatea să nu fie mai puțin fericită din cauza vreunei legi¹⁶.

Maximizând această teză, John Stuart Mill spune și el că „*Asupra lui însuși, asupra propriului trup și spirit, individul este suveran*”¹⁷.

Or concepțiile miliene, care s-au bucurat de largă audiență, ridică din unghiul limitelor libertății serioase teme de reflecție. Altfel spus, ca să folosim mai îndeaproape cuvintele lui Mill, se relevă întrebarea de a ști „*Care sunt limitele legitime ale suveranității individului asupra lui însuși?*” și „*Unde începe autoritatea societății?*”¹⁸. O interogație îndreptățită, mai ales dacă luăm în calcul și evoluția realităților sociale și politice ale secolului al XIX-lea, realități care îl determină pe Mill să deplângă faptul că prin legi libertatea omului este tot mai reprimată în favoarea puterii de stat sau a societății. Context în care filosoful britanic semnalează faptul că „*...există în general în lume o înclinație tot mai accentuată către amplificarea exagerată a puterii societății asupra individului, care se exercită atât prin forța opiniei publice, cât și prin forța legii; și*

¹⁵ A renunța la libertatea ta - spune Rousseau - înseamnă a renunța la calitatea de om, la drepturile umane, și la datorii specifice umanității, Jean-Jacques Rousseau, *Despre contractul social sau principiile dreptului politic*, Ed. Cartex, 2017, p. 30.

¹⁶ „O lege trebuie să dispară îndată ce societatea este mai fericită fără această lege decât cu ea”, citat din John Locke, după Ștefan Georgescu, *Filosofia dreptului. O istorie a ideilor din ultimii 2.500 de ani*. Ediția a II-a. București: All Beck, 2001, p. 59.

¹⁷ „*Asupra lui însuși, asupra propriului trup și spirit, individul este suveran*”. John Stuart Mill, *Despre libertate*, op.cit., p. 56.

¹⁸ „*Care sunt limitele legitime ale suveranității individului asupra lui însuși? Unde începe autoritatea societății?*”, John Stuart Mill, *Despre libertate*, op.cit., p. 150.

cum tendința tuturor schimbărilor ce au loc în lume este de a întări forța societății, slăbind-o pe cea a individului, acest abuz nu este nicidecum unul dintre relele care tind să dispară de la sine, ci, care, dimpotrivă, tind să devină tot mai formidabile".¹⁹ Această tendință, iată, pare să coincidă cu acele politici prin care, la începutul secolului al XIX-lea, statul s-a debarasat de rolul său, mărginit până atunci la activități legate de ordine („statul jandarm”), în favoarea asumării unor atribuții sociale tot mai largi. Astfel se marchează începuturile unei agresiuni îndreptate împotriva libertăților individului, în lipsa căroră, spune M. Djuvara, dreptul își pierde orice valoare normativă.²⁰ Or tocmai această chestiune configurează originalitatea tezei lui Hayek cu privire la cauza declinului dreptului și, totodată, a creșterii puterii de stat (expansiunea dreptului public), cauză pe care reprezentantul școlii austriece o pune pe seama doctrinelor juridice și politice dominante. Mai exact, a acelor teze care, pe de o parte, se opun limitării prin lege a puterii de stat și, pe de altă parte, încurajează juridicizarea societății potrivit unui anumit „ideal de justiție”²¹, juridicizare care realmente a dat startul unei ascensiuni până în zilele noastre când, spunem noi, a atins cote teribile²².

Cert este că astfel de schimbări fenomenologice în evoluția suveranității pot fi narate dintr-o perspectivă liberatoare, în special atunci când ne referim la libertatea statelor sau a societății ca subiect colectiv, ori dimpotrivă, dintr-un unghi al constrângerii/a disciplinării, în ipoteza în care avem în vedere individul, ca simplu particular. O distincție în raport cu care doctrinele mai puțin seduse de libertățile individului au pregătit modernizarea statelor, luând desigur în calcul și profilul cultural (gradul de supunere al populației față de legi și autorități). Așa se face că germanul Rudolf von Jhering face apologia constrângerii etatice și în general a puterii statului, spunând că țin de esența dreptului și a statului, în timp ce englezul John Stuart Mill susține exact opusul. Teoriile germane sunt de regulă mai puțin liberale decât cele britanice.

La Mill, de pildă, libertățile umane sunt sacre. Ele depășesc până și limitările din idealul de republică a lui Rousseau (voința generală). Omul milian reprezintă de departe un veritabil bastion al libertății, concepție care-l propulsează pe gânditorul britanic în topul celor mai ilustrativi exponenți ai gândirii liberale. Am putea spune că tezele lui se contopesc în ideea că **individul uman este suveran și asupra lui nimeni nu are dreptul să intervină, nici statul și nici măcar societatea**²³. Libertatea individului, după Mill, nu cunoaște decât două limitări: **aceea de a nu aduce daune**

¹⁹ John Stuart Mill, *Despre libertate*, op. cit., p. 61.

²⁰ „Nu putem concepe drept și nici morală fără libertate, cum nu putem concepe nici legi ale naturii fără determinare cauzală”. Mircea Djuvara, *Precis de filosofie juridică*. În: *Eseuri de filosofie a dreptului*, Ed. Trei, București, 1997, p. 187.

²¹ Friedrich A. Hayek, *Constituția libertății*, Ed. Institutul European, 1998, p. 250.

²² Pentru detalii, George Vlăescu, *Juridismul - un pericol care vine din partea dreptului*. În: *Revista de studii juridice universitare, ULIM*, nr. 3-4, Chișinău, 2018, pp. 146-154.

²³ John Stuart Mill, *Despre libertate*, Op. cit., p. 55.

drepturilor celorlalți și de a suporta fiecare individ partea ce-i revine din sacrificiile generate de apărarea societății.

De altfel, concepția filosofului este superpozabilă și așa-zisei *reguli de aur* a popoarelor lumii, regulă potrivit căreia omul are dreptul natural de a conviețui pașnic, liber, după propriile lui dorințe și nefăcând rău altora. Un precept nobil (deși nobilii nu l-au vrut) pe care îl regăsim și în proverbiala butadă „*Ce ție nu-ți place altuia nu-i face*”, despre care se spune că reprezintă un principiu confucianist vechi de 2500 de ani.

În aceeași logică a reciprocității, mai spune Kant, trebuie să acționezi liber de așa fel încât toți ceilalți să fie liberi, în timp ce Mill susține că „*Libertatea, ca principiu, nu se aplică nici unei stări de lucruri anterioare momentului în care oamenii au devenit capabili de a se perfecționa prin dezbaterea liberă și egală*”. În alte cuvinte, Mill, în ton cu majoritatea gânditorilor liberali – antamând paradigmele psihologiei și pedagogiei contemporane – atrage atenția asupra faptului că fără o educație de înaltă ținută nu poate fi imaginată libertatea (și, spunem noi, nici autocontrolul), iar fără libertate, așa cum deja am arătat, nu se poate realiza dreptul/suveranitatea.

Or, dintr-un bun simț al simetriei ar trebui să recunoaștem că, așa cum suveranitatea de stat se bucură de recunoașterea celor două dimensiuni enunțate - *independența/libertatea și supremația* – la fel de îndreptățită este și noțiunea de suveranitate a omului/a individului. Mai ales că, spre deosebire de stat, *libertatea și autocontrolul* sunt recunoscute ființei umane atât de dreptul natural și cel constituțional, cât și prin cele mai de anvergură tratate internaționale. Singura problemă este aceea că reușita practică a acestor drepturi, dincolo de politici și legi, depinde de calitatea educației individului. Iar aici libertatea omului postmodern se poate împlini pe calea unei educații civice, în timp ce autocontrolul cu sprijinul educației psihologice. În orice caz, în accepțiune kantiană, ambele aparțin *autonomiei de voință*, concept pe baza căruia, spune gânditorul din Königsberg, se dezvoltă cel de *libertate* care, la rândul lui, se constituie ca fundament al legilor morale.

Observăm deci că și aici legile, ca norme legislative, sunt prea puțin luate în seamă, poate nu numai din cauza imperativului (moral) kantian, ci și datorită rolului lor nefast în ontologia suveranității individului. Această chestiune ne amintește de un cârturar interbelic care se plângea de faptul că de multă vreme legislația, în loc să se focalizeze pe medierea antagonismelor, a căzut pradă obsesiei de restrângere a libertăților individului. Aceste năravuri persistă tot mai abitir în zilele noastre și care se prea poate să fie cauzate, între altele, de sursele neadecvate de inspirație. Așa cum „Dante și-a luat elementele Infernului din spectacolul lumii reale”²⁴, se pare că și normele juridice ale lumii moderne s-au inspirat din realitățile crude ale societății, ba chiar din una dintre cele mai criminogene: cea a Imperiului Roman. O societate care, așa cum știm (sau ar trebui să știm), a funcționat pe baza unui soi de

²⁴ Alexandru-Ovidiu Vintilă, Traian Brăileanu, *sub semnul imperativului categoric*. În „Revista Română de Sociologie”, serie nouă, anul XXI, nr. 5–6, București, 2010, p.510.

autoritarism riguros ierarhizat, unde inegalitățile și frica au reprezentat cheia funcționării statale, stringențe pe care încă le regăsim din nefericire în matrixul gândirii juridice și politice contemporane²⁵.

În încheierea acestui subiect am putea descrie suveranitatea individului ca o rezultată a *libertăților* și a *puterii de autocontrol a omului*, suficientă pentru a-i spori încrederea în propriile sale forțe și în a-l transforma în propriul său stăpân. În fond, aceste două dimensiuni laolaltă par să concretizeze cel mai bine noțiunea de libertate/suveranitate, desigur ca drept inalienabil și esențial, ca garant al liberei dezvoltări a personalității umane. Ceea ce înseamnă că și aici, ca și în cazul statelor democratice (care acceptă să fie supuse dreptului), vorbim despre o suveranitate relativă, în sensul că se exercită în raport cu limitările ce decurg din îndatoriri, sarcini sau alte relații în care indivizii sunt antrenați.

4. Concluzii

Departate de perfecțiune, gândirea politică și juridică reușește totuși să lase în urmă ideile absolutiste ale trecutului, așa cum au fost cele ale monarhiilor istorice, și să concilieze drepturile și libertățile omului cu suveranitatea de stat, fundamentată pe ideea de putere supremă și libertate/independență. Un succes doctrinar datorat în principiu strălucitei teze de subordonare a statului *dreptului*, știut fiind faptul că suveranitatea statului, în accepțiune modernă, constă tocmai în misiunea sa de *înfăptuire a dreptului*. Aserțiunea pare, în teorie, să desființeze orice contradicție ar putea surveni între suveranitatea de stat și suveranitatea individului (libertățile omului), două noțiuni complementare care, spunem noi, se constituie în osatura conceptuală a *statului de drept*. În felul acesta, obligația statului de a transpune în viața socială *dreptatea și moralitatea* reprezintă un imperativ care nu se poate sustrage respectării drepturilor și libertăților individuale.

Prin urmare, importanța axiologică a celor două suveranități (stat-individ), care nu lasă loc ierarhizării sau prioritizării, face ca raporturile dintre ele să nu se pună în termeni precum sporirea uneia în detrimentul alteia, ci doar prin evaluarea eficienței.

Prin urmare, putem vorbi de evaluarea calitativă a suveranității, fiindcă ar fi fără noimă ca o chestiune vitală statului (suveranitatea ține totuși de existențialitatea statului) să scape de controlul eficienței. De aceea, în plan intern, de pildă, evaluarea se poate face pe baza gradului de respectare a drepturilor și libertăților omului, iar în plan extern, în funcție de nivelul de independență pe care statul o are în raporturile sale cu alte state sau entități, fiindcă, așa cum bine se știe, statele intră deseori în combinații *extranee*, mai ales din interese financiare sau politice.

²⁵ Pentru detalii, George Vlăescu, „Supraviețuirea” dreptului roman în culturile organizaționale moderne comparate și impactul său asupra decenței traiului. În: Revista Universul Juridic Premium, nr. 6, București, 2023.

Cu toate acestea, în practică există o problemă uriașă cu privire la eficiența suveranității, știut fiind faptul că în ultimele decenii inechitățile au confiscat subtil suveranitatea individului, slăbind-o la rândul ei pe cea de stat. Și ne referim cu precădere la acele inechități care au vexat credințele, tradițiile, veniturile, pensiile și libertățile omului și ale căror consecințe au constatat în prăbușirea încrederii în autorități și, mai nou, a ordinii constituționale. Așa se explică faptul că, în România, puterea legislativă și justiția socială – forurile cele mai reprezentative ale suveranității interne – s-au ales cu imaginile cele mai șifonate și sunt în continuare sabotate de o multitudine de cauze interne, între care vom aminti:

- Insuficienta pregătire a celor care elaborează și aplică legea, categorii care, generic vorbind, nu au convins că dispun de abilitățile necesare îndeplinirii *dreptului*;
- Lipsa unei legislații și a unor instituții eficiente în promovarea civismului (democrației participative) și a echității;
- Furnizarea unei legislații inflaționiste și coercitive (suprasolicitarea supremației juridice a statului) reprezintă o altă chestiune care produce efecte teribile. Failibilitate care decurge din nesocotirea *dreptului*, în favoarea unui praxis ce ține de *cum vrea* sau *cum crede* legiuitorul că e mai bine.

Din nefericire, gravitatea cauzală a tuturor acestor probleme își are originea, ca și remediul, în politicile educaționale. Adică, în acele „produse” curriculare care de multă vreme se fabrică la „temperaturi” ce au transformat actul educațional într-un exercițiu recurent al mimetismului, al supunerii și al înstrăinării de valorile autentice și identitare (în beneficiul unui cosmopolitism comercial).

Revenind la pasajul de început al articolului nostru, unde se evocă forțe terifiante („care controlează și dirijează totul”) pe care le asociem mai degrabă cu societatea lui Hobbes întemeiată pe frica de moarte violentă, dorim să evidențiem că atunci când statul îmbracă forme autoritariste în raporturile cu oamenii, nu suntem în prezența suveranității, ci a lipsei ei. Prin urmare, confuzia creată între suveranitate și acele forte oculte omnipotente-omniprezente-omnisciente este probabil înlesnită de vocabula folosită („suveranitate”) care pare să conțină în fibra ei terminologică o putere ce forjează subliminal imaginația auditoriului. La care se adaugă o realitate indezirabilă și anume restrângerea efectivă a libertăților omului, chestiune care nu este deloc nouă la scara istoriei.

Așa cum am putut vedea, Mill, care a trăit în plin secol XIX, recunoaște faptul că la începutul respectivului veac (în urmă cu cca. 200 de ani) s-a declanșat în întreaga lume un proces crescendo de epurare a libertăților individului (*dominium*)²⁶ despre care nici el și nici noi nu avem mărturii să fi încetat vreodată.

Și, înainte de încheiere, reamintim și faptul că tot ceea ce se întâmplă astăzi cu privire la normativizarea exagerată a societății, proliferarea inegalităților și a restrân-

²⁶ John Stuart Mill, *Despre libertate*, op. cit., p. 61.

gerilor libertăților individuale – semne indubitabile ale precarității suveranității de stat – poate fi și o prevestire a sosirii momentului reconceptualizării *statului* și, de ce nu, a înlocuirii lui cu o comunitate morală și solidară. Adică, cu un model care să cuprindă, între altele, o distribuție echitabilă a resurselor de trai (precum cea prescrisă de teoriile distributive) și, pe de altă parte, o educație suficient de performantă ca să înlocuiască elementele primitive ale dreptului (forța/constrângerea) cu empatia și cordialitatea relațiilor interumane. Practic, ne referim la un model de stat care promovează extinderea genului de relații specifice familiei la nivelul întregii comunității, respectiv țări. Aceasta teză la care ne raliem fără rezerve se regăsește în operele profesorului Traian Brăileanu, unul dintre titanii intelectualității interbelice. Acesta a prescris prăbușirea constructelor statelor moderne (fondate pe forță) și ne-a adus în atenție faptul că un stat pentru a fi trainic și sănătos trebuie să fie o **comunitate morală** „...într-un anumit fel, o familie”.²⁷ Ilustrul profesor bucovinean a văzut în familie idealul comuniunii morale, al solidarității, deoarece fiecare membru al familiei trăiește pentru ceilalți și prin ceilalți și, procedând în felul acesta, conflictele sunt eliminate mai mult față de oricare alte modele.²⁸

BIBLIOGRAFIE:

1. Arseni Alexandru, „Suveranitatea națională” de la abordare teoretică la realizare practică. În: Revista Națională de Drept, nr. 12, 2012.
2. Brăileanu Traian, *Sociologia și arta guvernării. Articole politice*, ediția a II-a. București: Ed. Cartea Românească, 1940.
3. Djuvara Mircea, *Teoria Generală a Dreptului*. Vol. I, București: Editura Librăriei SOCEC&Co, București, 1997.
4. Djuvara Mircea, *Precis de filosofie juridică*. În: Eseuri de filosofie a dreptului, Ed. Trei, București, 1997.
5. Georgescu Ștefan, *Filosofia dreptului. O istorie a ideilor din ultimii 2.500 de ani*. Ediția a II-a. București: All Beck, 2001.
6. Hayek Frederick A., *Constituția libertății*, Ed. Institutul European, 1998.
7. Mill John Stuart, *Despre libertate*, ediția a III-a. București: Humanitas, 2005.
8. Rousseau Jean-Jacques, *Despre contractul social sau principiile dreptului politic*. București: Cartex, 2017.
9. Sartori Giovanni, *Teoria democrației reinterpretată*. Iași: Ed. Polirom, 1999.
10. Ungheanu Mihail M., *Despre conceptele de utopie și suveranitate. O scurtă privire*. În: Revista de filosofie, vol. LXIII nr. 4, București, 2016.

²⁷ Alexandru-Ovidiu Vintilă, op.cit., p.510.

²⁸ Traian Brăileanu, *Sociologia și arta guvernării. Articole politice*, ediția a II-a. București: Ed. Cartea Românească, 1940, p. 396.

11. Vintilă Alexandru-Ovidiu, *Traian Brăileanu, sub semnul imperativului categoric*. În „Revista Română de Sociologie”, serie nouă, anul XXI, nr. 5-6, București, 2010.
12. Volkoff Vladimir, *Defectele Democratiei, De ce sunt decât pe jumătate democrat*, Ed. Antet, 2002.
13. Vlăescu George, *Juridismul - un pericolul care vine din partea dreptului*. În: Revista de studii juridice universitare, ULIM, nr. 3-4, Chișinău, 2018.
14. Vlăescu George, „Supraviețuirea” dreptului roman în culturile organizaționale moderne comparate și impactul său asupra decenței traiului. În: Revista Universul Juridic Premium, nr. 6, București, 2023.

CONSECINȚE ALE DECIZIEI ÎNALTEI CURȚI DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE (COMPLETUL PENTRU DEZLEGAREA UNOR CHESTIUNI DE DREPT) NR. 91/2024¹ ASUPRA RAPORTURILOR DE MUNCĂ (ȘI DE SERVICIU)



Prof. univ. dr. Alexandru Țiclea

Abstract: Decision no. 91/2024 of the High Court of Cassation and Justice, issued in resolving certain points of law, concerns the interpretation and application of the provisions of art. 517 para. 2 of the Administrative Code.

Given the provisions of para. 1 lit. d of the same article, and considering the decisions of the Constitutional Court with relevance to the matter, the High Court has determined that the issuance of the retirement decision at the request of the public servant entails the termination by law of the service relationship. It is irrelevant that the pension payment was subsequently suspended.

Keywords: pension decision, public servant, termination by law, pension, minimum contribution period, pension payment suspension, standard age

1. Preliminarii

Decizia, care a vizat interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 517 alin. (2) din Codul administrativ, a produs și produce încă o serie de consecințe importante pentru personalul plătit din fonduri publice, aflat sub incidența textului precitat.

O primă precizare se impune: Decizia Înaltei Curți privește exclusiv personalul amintit, mai precis pe cel supus Codului administrativ.

Chestiunea de drept pe care a trebuit să o lămurească Instanța Supremă a fost următoarea:

„Dacă emiterea unei decizii de pensie, la cererea funcționarului public, decizie ulterior suspendată, tot la cerere (în sensul că s-a suspendat plata pensiei, iar că nu a încetat calitatea de pensionar), ambele decizii emise în intervalul în care raportul de serviciu era prelungit la cerere conform dispozițiilor art. 517 alin. (2) din Codul administrativ afectează raportul de serviciu prelungit, respectiv îi încetează de drept?”

¹ Publicată în M. Of. nr. 77 din 22 ianuarie 2025.

2. Textul legal suspus analizei a fost așadar art. 517:

„(1) Raportul de serviciu existent încetează de drept:...

d) la data îndeplinirii cumulative a condițiilor de vârstă standard și a stagiului minim de cotizare pentru pensionare, dacă persoana care are competența de numire în funcția publică nu dispune aplicarea prevederilor alin. (2);...

În mod excepțional, pe baza unei cereri formulate cu 2 luni înainte de data îndeplinirii cumulative a condițiilor de vârstă standard și a stagiului minim de cotizare pentru pensionare și cu aprobarea conducătorului autorității sau instituției publice, funcționarul public poate fi menținut în funcția publică deținută maximum 3 ani peste vârsta standard de pensionare, cu posibilitatea prelungirii anuale a raportului de serviciu. Pe perioada în care este dispusă menținerea în activitate pot fi aplicate dispozițiile art. 378.”

Menționăm că art. 378 reglementează ocuparea unei funcții publice în baza unui raport de serviciu cu timp parțial.

3. Obiectul procesului în cadrul căruia s-a emis sesizarea în vederea pronunțării hotărârii prealabile

În speță, autoritatea publică a dispus încetarea de drept a raportului de serviciu a reclamantei ca urmare a îndeplinirii condițiilor vârstei de standard de pensionare și a stagiului minim de cotizare, începând cu data de 8.02.2024. Decizia a fost contestată de persoana în cauză la instanța de contencios administrativ competentă.

Persoana - funcționar public - formulase anterior două cereri prin care și a exprimat dorința de a și continua activitate până la data de 14 noiembrie 2024. Solicitarea i-a fost aprobată.

Între timp, ea s-a adresat Casei teritoriale de pensii pentru acordarea pensiei pentru limita de vârstă. Ca urmare, la data de 3.02.2024 a fost emisă decizia de pensie, cu acordarea retroactivă a drepturilor, începând cu data de 23.11.2023. La solicitarea beneficiarei, a fost dispusă suspendarea plății pensiei la data de 5.02.2024 (deci după două zile, de la emiterea deciziei de pensionare).

Pe motivul că persoana în discuție a dobândit calitatea de pensionare pentru limită de vârstă, autoritatea publică a dispus încetarea de drept a raportului său de serviciu, în temeiul art. 517 alin. (1) lit. d) din Codul administrativ. Măsura a fost atacată la instanța competentă.

4. Jurisprudența Curții Constituționale

Completul investit cu soluționarea chestiunii cu care a fost sesizată, a avut în vedere jurisprudența în materie a instanței de contencios constituțional.

a) Astfel, a observat că prin Decizia nr. 112/2021,² Curtea Constituțională a reținut, printre altele, că dispozițiile art. 517 alin. (1) lit. d) din Codul administrativ sunt constituționale în măsura în care sintagma, „condiții de vârstă standard” nu exclude posibilitatea femeii de a solicita continuarea exercitării raportului de serviciu, în condiții identice cu bărbatul, respectiv până la împlinirea vârstei de 65 de ani. S-a decis că în cauza de față prezintă relevanță acele cele reținute de Curtea Constituțională în paragrafele 26, 28 și 29.

26. Din analiza dispozițiilor legale în materie la acea dată [art. 98 alin. (1) lit. d) din Legea nr. 188/1999, în redactarea anterioară modificării prin art. I pct. 24 din Legea nr. 156/2018], „rezultă că încetarea raportului de serviciu al funcționarului acționează ope legis. Din această perspectivă, diferența de tratament juridic între bărbați și femei sub aspectul vârstei la care încetează de drept raportul de serviciu își pierde, în mod evident, caracterul de măsură menită să vină în sprijinul femeilor, în considerarea unor condiții sociale, familiale și economice mai puțin favorabile, și, dimpotrivă, creează o situație dezavantajoasă pentru acele femei care doresc să își exercite acest drept în condiții egale cu bărbații”. Astfel, ca efect al dispozițiilor precitate, reglementarea cu efect social reparator pentru femei, „se transformă într-o reglementare discriminatorie, care afectează exercițiul dreptului la muncă al femeilor funcționar public în raport cu cel al bărbaților care exercită aceeași funcție”.

„28. Prin urmare, încetarea raportului de serviciu al femeii la o vârstă mai redusă decât a bărbatului poate și trebuie să rămână o opțiune a acesteia, în contextul social actual. Transformarea acestui beneficiu legal într-o consecință asupra încetării raportului de serviciu ce decurge ope legis dobândește valențe neconstituționale, în măsura în care ignoră voința femeii de a fi supusă unui tratament egal cu cel aplicabil bărbaților. Astfel, dispozițiile în materie, sunt constituționale numai în măsura în care, la împlinirea vârstei legale de pensionare, dau dreptul femeii să opteze fie pentru deschiderea dreptului la pensie și încetarea raportului de serviciu în curs, fie pentru continuarea acestui raport până la împlinirea vârstei legale de pensionare prevăzute pentru bărbați la acea dată”.

„29. În prima ipoteză, când optează pentru deschiderea dreptului la pensie, raportul de serviciu în curs încetează de drept. Din contră, în măsura în care funcționarul public femeie optează pentru continuarea raportului de serviciu până la împlinirea vârstei de pensionare prevăzute de lege pentru bărbați, exercițiul dreptului la muncă nu este condiționat de voința angajatorului, dar dreptul la pensie nu va putea fi solicitat simultan. Curtea observă că, potrivit dispozițiilor legale, vârsta standard de pensionare este de 65 de ani pentru bărbați și 63 de ani pentru femei, dar că atingerea acestei vârste se realizează prin creșterea vârstelor standard de pensionare, conform eşalonării prevăzute în anexa nr. 5 la această lege. În condițiile în care legiuitorul va înțelege să modifice vârstele de pensionare, aceste considerente își păstrează valabilitatea, urmând a fi avute în vedere dispozițiile în vigoare la data împlinirii vârstei de pensionare de către funcționarul public femeie”.

b) În același timp, completul specializat a menționat Decizia Curții Constituționale nr. 521/2023³ prin care a fost admisă obiecțiunea de neconstituționalitate

² Publicată în M. Of. nr. 353 din 7 aprilie 2021.

³ Publicată în M. Of. nr. 1043 din 17 noiembrie 2023.

formulată de Înalta Curte de Casație și Justiție - Secțiunile Unite și s-a constatat că dispozițiile art. 2-11 din Legea privind unele măsuri pentru continuarea activității de către persoanele care îndeplinesc condițiile de pensionare sunt neconstituționale.

Reproducem considerentele relevante ale acestei decizii:

„52. În cauza de față, conform expunerii de motive a legii criticate, măsura legislativă analizată - cea a interdicției cumulului pensiei cu salariul, în sectorul public - nu este fundamentată pe dispozițiile constituționale ale art. 53, ci pe ideea de îmbătrânire activă la locul de muncă, fără cumularea pensiei cu salariul, respectiv pe faptul că există 88.134 de salariați cumularzi (la data de 1 ianuarie 2020). Cu alte cuvinte, măsura a fost determinată de un aspect sociologic și unul statistic, însă aceste aspecte nu vizează sfera art. 53 din Constituție, care la alin. (1) prevede că exercițiul unui drept sau al unei libertăți fundamentale poate fi restrâns numai dacă se impune pentru apărarea securității naționale, a ordinii, a sănătății ori a moralei publice, a drepturilor și libertăților cetățenilor, pentru desfășurarea instrucției penale, pentru prevenirea consecințelor unei calamități naturale, ale unui dezastru ori ale unui sinistru deosebit de grav. Așa cum prevede alin. (2) al art. 53 din Legea fundamentală, restrângerea poate fi dispusă numai dacă este necesară într-o societate democratică, iar măsura trebuie să fie proporțională cu situația care a determinat-o, să fie aplicată în mod nediscriminatoriu și fără a aduce atingere existenței dreptului sau a libertății.

53. Curtea pornește de la premisa potrivit căreia drepturile și libertățile fundamentale sunt stabilite de Constituție, iar condițiile exercitării lor sunt prevăzute de către legiuitor. Marja de apreciere de care se bucură legiuitorul este întotdeauna circumscrisă neafectării esenței drepturilor și libertăților fundamentale. Cu alte cuvinte, legea nu are ca finalitate principală restrângerea exercițiului dreptului, ci stabilirea conținutului și a condițiilor propriu-zise de valorificare a drepturilor sau libertăților fundamentale. Este adevărat că drepturile și libertățile fundamentale sunt într-o continuă mișcare, în dinamica evoluției sociale, iar pentru a ajunge la o concluzie justă cu privire la această veritabilă ordonare a drepturilor și libertăților fundamentale este necesară folosirea testului de proporționalitate.

54. Cu toate acestea, Curtea constată că excluderea sau limitarea unui drept sau a unei libertăți fundamentale până la eliminare nu mai reflectă o chestiune de proporționalitate a măsurii legislative, ci una de negare de către legiuitor a unei valori fundamentale în statul de drept, și anume respectarea drepturilor și libertăților fundamentale, valoare garantată prin art. 1 alin. (3) din Constituție.

55. Ca atare, Curtea urmează să analizeze în cauza de față dacă interdicția cumulului pensiei cu salariul reprezintă o negare a dreptului la muncă sau a dreptului la pensie. În ipoteza unui răspuns afirmativ, măsura analizată încalcă dispozițiile art. 41 și 47 din Constituție, iar în ipoteza unui răspuns negativ, urmează să se efectueze testul de proporționalitate pentru a evalua dacă există o atingere adusă acestor drepturi, dacă aceasta urmărește un scop legitim și dacă este proporțională cu scopul legitim urmărit.

56. Analizând dispozițiile art. 41 alin. (1) din Constituție, Curtea constată că, în jurisprudența sa, a reținut că dreptul la muncă, alegerea profesiei, a meseriei sau a ocupației, precum și a locului de muncă vizează posibilitatea oricărei persoane de a exercita profesia sau meseria pe care o dorește, în anumite condiții stabilite de legiuitor, și nu vizează obligația statului de a garanta accesul tuturor persoanelor la toate profesiile; alegerea profesiei și a

meseriei presupune, înainte de toate, pregătirea și calificarea corespunzătoare în vederea exercitării acestora, iar această libertate este condiționată de îndeplinirea unor criterii legale justificate de specificul profesiei, al meseriei ori al locului de muncă (a se vedea în acest sens Decizia nr. 287 din 17 mai 2022, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 806 din 16 august 2022, paragraful 15).

57. Curtea constată că dispozițiile legii criticate, care instituie, în sectorul public, interdicția cumulului pensiei cu indemnizația/salariul/solda, mai exact reglementarea obligației cumularzilor de a opta între continuarea activității, ipoteză în care plata pensiei se suspendă, și încetarea activității, reprezintă o condiționare a exercitării dreptului la muncă în sfera publică de neexercitarea dreptului la pensie, ceea ce înseamnă că are loc o îngrădire a dreptului la muncă, măsura fiind echivalentă unei interdicții de a mai lucra în mediul public a persoanelor pensionare. Astfel, nu se poate afirma că legea valorizează din punct de vedere axiologic o condiție referitoare la modul în care se exercită dreptul la muncă. În cazul de față, condiția stabilită de legiuitor nu vizează calificarea și pregătirea necesară ocupării unei funcții (publice), ci excluderea unei categorii socioeconomice de la posibilitatea de a ocupa o funcție în sectorul public, ceea ce este neconstituțional, deoarece echivalează cu îngrădirea dreptului la muncă. Or, potrivit art. 41 alin. (1) fraza întâi din Constituție, dreptul la muncă nu poate fi îngrădit.

58. Curtea constată că un drept fundamental sau exercitarea acestuia nu poate exclude beneficiul altui drept fundamental, de asemenea reglementat în Constituție, pentru că s-ar crea regimuri juridice paralele în funcție de drepturile aflate în discuție. În mod inevitabil, exercitarea lor concomitentă generează o interrelaționare între acestea, dar în niciun caz în termeni de excludere de la exercitarea vreunui drept sau a vreunei libertăți fundamentale.

59. Din cele de mai sus rezultă faptul că exercitarea dreptului la muncă condiționează numai acordarea dreptului la pensie, legiuitorul fiind în drept să instituie condițiile necesar a fi întrunite pentru beneficiul pensiei (sub aspectul, în cazul de față, al vechimii sau al stagiului de cotizare necesar), însă, odată dobândit, exercitarea acestui din urmă drept nu poate condiționa exercitarea dreptului la muncă a pensionarului. Ca atare, beneficiul pensiei nu conduce la prezumția că pensionarul nu poate exercita dreptul la muncă și nu conferă legiuitorului o marjă de apreciere cu privire la stabilirea locurilor de muncă în care pensionarul poate sau nu să lucreze - inclusiv în funcție de sursa de finanțare a respectivelor locuri de muncă. Cumulul pensiei cu salariul reprezintă opțiunea beneficiarului de valorificare a celor două drepturi fundamentale, iar nu opțiunea legiuitorului, ca rezultat al unor măsuri de politică socială. Așa fiind, aspectele sociologice (ideea de îmbătrânire activă la locul de muncă, fără a cumula), statistice (numărul de angajați cumularzi) sau impactul financiar (neinvocat în cauză) nu pot/poate constitui motive/motiv de îngrădire a exercitării drepturilor fundamentale. Prin urmare, Curtea constată că dispozițiile criticate încalcă prevederile art. 41 alin. (1) din Constituție.

60. Totodată, Curtea constată că dispozițiile art. 2 din legea supusă controlului de constituționalitate condiționează exercitarea dreptului la muncă de exprimarea în scris a opțiunii angajatului pentru continuarea activității, situație în care plata pensiei se suspendă, ceea ce echivalează cu intervenția unei legi ulterioare asupra raportului juridic de muncă

încheiat înainte de intrarea în vigoare a acestei legi. Or, potrivit principiului neretroactivității legii civile, al legitimei așteptări și al securității juridice, legiuitorul nu poate interveni asupra raporturilor de muncă aflate în desfășurare, condiționând continuarea acestora de suspendarea plății pensiei.

61. În continuare, analizând dispozițiile art. 47 alin. (2) din Constituție, Curtea constată că, în jurisprudența sa, a reținut că acestea nu califică dreptul la pensie doar din perspectiva unui interes patrimonial al persoanei, ci, consacrand în mod expres dreptul la pensie ca un drept fundamental, impun statului obligații constituționale suplimentare (a se vedea în acest sens deciziile nr. 872 și nr. 874 din 25 iunie 2010, publicate în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 433 din 28 iunie 2010). Dreptul la pensie are o natură socială și reprezintă, în esență, o convenție între stat și cetățeanul subiect al unui raport de muncă, potrivit căreia, în anumite condiții prestabilite, statul îi conferă acestuia o sumă de bani cu caracter viager în considerarea muncii depuse și a perioadei lucrate. Ca atare, odată ce a fost emisă decizia de pensionare, cetățeanul devine beneficiar al pensiei, iar exercițiul acestui drept nu mai poate fi ulterior condiționat de elemente ulterioare raportului juridic deja stabilit. Odată emisă decizia de pensionare, dreptul de a beneficia de pensie în sine, precum și suma aferentă calculată intră în sfera de protecție a art. 47 din Constituție, acestea fiind elemente ce vizează însăși esența dreptului fundamental la pensie. Însă legea analizată, în ipoteza intervenirii unui cumul între pensie și salariu/indemnizație/soldă, prevede suspendarea dreptului la pensie, ceea ce încalcă art. 47 alin. (2) din Constituție și conduce la o instabilitate juridică permanentă pentru beneficiarul dreptului, aspect care este contrar securității juridice, încălcându-se, astfel, și art. 1 alin. (5) din Constituție.

62. Curtea constată că legiuitorul are competența constituțională de a stabili condițiile pe care subiectul de drept trebuie să le îndeplinească pentru a beneficia de dreptul la pensie, concretizat prin emiterea deciziei de pensionare, însă nu are competența constituțională de a stabili condiții ulterioare emiterii deciziei de pensionare care să pună în discuție însuși beneficiul pensiei. Legiuitorul trebuie să fie preocupat de exigența constituțională referitoare la crearea cadrului normativ pentru valorificarea dreptului la pensie, și nu să introducă condiții ulterioare dobândirii dreptului la pensie care să conducă la pierderea, chiar temporară, a acestui drept. Nu se poate susține existența dreptului la pensie în caz de suspendare a plății pensiei, pentru că din moment ce se suspendă exact prestația principală și determinantă, în realitate se pierde însuși dreptul la pensie. Potrivit jurisprudenței Curții Constituționale, drepturile și libertățile fundamentale nu au o existență abstractă (a se vedea în acest sens Decizia nr. 1.533 din 28 noiembrie 2011, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 905 din 20 decembrie 2011) și, ca atare, dreptul la pensie este unul obiectiv, concret și efectiv, neputând astfel să existe fără plata sumei de bani primite cu titlu de pensie. Așadar, suspendarea sau neacordarea pensiei pe o perioadă chiar determinată este contrară dreptului fundamental la pensie, constituind o măsură de suprimare a acestuia.

63. Prin urmare, ținând seama de faptul că legea criticată condiționează dreptul la pensie de neexercitarea dreptului la muncă, limitându-l până la anihilare, sunt încălcate dispozițiile art. 1 alin. (5) și ale art. 47 alin. (2) din Constituție. Aceste aspecte sunt valabile și în privința pensiilor de serviciu, care chiar dacă nu își au fundamentul direct în art. 47 alin. (2) din Constituție, ca natură juridică, acestea sunt tot prestații sociale din partea statului.

64. De asemenea, având în vedere că exercitarea dreptului la pensie exclude posibilitatea suspendării plății pensiei, precum și pierderea cuantumului pensiei aferent perioadei de suspendare, Curtea constată că are loc și o încălcare consecutivă a art. 44 din Constituție privind dreptul de proprietate privată.

65. În consecință, fiind încălcate dispozițiile art. 1 alin. (5), ale art. 41 alin. (1), ale art. 44 și ale art. 47 alin. (2) din Constituție, Curtea reține și încălcarea exigențelor statului de drept, prevăzute în art. 1 alin. (3) din Constituție, având în vedere că impactul major al soluției legislative criticate asupra esenței unor drepturi constituționale expres reglementate, ce constituie fundamentul laturii sociale a statului român, nu poate decât să conducă la concluzia afectării principului statului de drept, în componenta sa de garantare a efectivității supremației Constituției”.

c) Totodată, s-a menționat, Decizia Curții Constituționale nr. 387/2018⁴ prin care a fost admisă excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 56 alin. (1) lit. c) teza I din Codul muncii și s-a constatat că acestea sunt constituționale în măsura în care sintagma „condiții de muncă standard” nu exclude posibilitatea femeii de a solicita continuarea executării contractului individual de muncă, în condiții identice cu bărbatul, respectiv până la împlinirea vârstei de 65 de ani.

Ca efect al Deciziei nr 387/2018, art. 56 alin. (1) din Codul muncii a căpătat următoarea redactare (prin Legea nr. 93/2019): „Contractul individual de muncă existent încetează de drept:... la data îndeplinirii cumulative a condițiilor de vârstă standard și a stagiului minim de cotizare pentru pensionare sau, cu caracter excepțional, pentru salariați care optează în scris pentru continuarea executării contractului individual de muncă, în termen de 30 de zile calendaristice anterior împlinirii condițiilor de vârstă standard și a stagiului minim de cotizare pentru pensionare, la vârsta de 65 de ani...”.

5. Temeiul sesizării Înaltei Curți de Casație și Justiție

A fost O.U.G. nr. 62/2024 privind unele măsuri pentru soluționarea proceselor privind salarizarea personalului plătit din fonduri publice⁵, precum și a proceselor privind prestațiile de asigurări sociale, care în art. 1 dispune că ea se aplică în procesele „privind stabilirea și/sau plata drepturilor salariale sau de natură salarială ale personalului plătit din fonduri publice, inclusiv cele privind obligarea la emiterea actelor administrative sau privind anularea actelor administrative emise pentru acest personal sau/și cele privind raporturile de muncă și de serviciu ale acestui personal”.

Prin acest act normativ a fost statornicită o procedură specială privind sesizarea în scopul pronunțării unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea unor chestiuni de drept. În acest sens, art. 2 alin. (1) prevede că:

⁴ Publicată în M. Of. nr. 642 din 24 iulie 2018.

⁵ Publicată în M. Of. nr. 559 din 14 iunie 2024.

„Dacă în cursul judecății proceselor prevăzute la art. 1, completul de judecată investit cu soluționarea cauzei în primă instanță sau în calea de atac, verificând și constatând că asupra unei chestiuni de drept, de a cărei lămurire depinde soluționarea pe fond a cauzei respective, Înalta Curte de Casație și Justiție nu a statuat și aceasta nici nu face obiectul unui recurs în interesul legii în curs de soluționare, va solicita Înaltei Curți de Casație și Justiție să pronunțe o hotărâre prin care să se dea rezolvare de principiu chestiunii de drept cu care a fost sesizată”.

6. Pe fondul cauzei

Înalta Curte a fost chemată să stabilească dacă, în situația menținerii la cererea raportului de funcție publică după îndeplinirea condițiilor de pensie, emiterea deciziei de pensionare determină încetarea de drept a raportului serviciului, chiar dacă funcționarul public ceruse suspendarea plății pensiei (art. 54).

Pentru dezlegarea chestiunii în discuție, s-a impus „coroborarea textului art. 517 alin. (2) din Codul administrativ cu cel al art. 517 alin. (1) lit. d) din același cod, care statuează ca ipoteză premisă faptul că raportul de serviciu existent încetează de drept la data îndeplinirii cumulative a condițiilor de vârstă standard și a stagiului minim de cotizare pentru pensionare, aceasta fiind regula; excepția instituită de textul de lege are în vedere situația în care raportul de serviciu existent nu încetează de drept la data îndeplinirii cumulative a condițiilor de vârstă standard și a stagiului minim de cotizare pentru pensionare, dacă persoana care are competența de numire în funcția publică a dispus aplicarea prevederilor alin. (2)”. Conform acestui din urmă text, „în mod excepțional, pe baza unei cereri formulate cu 2 luni înainte de data îndeplinirii cumulative a condițiilor de vârstă standard și a stagiului minim de cotizare pentru pensionare și cu aprobarea conducătorului autorității sau instituției publice, funcționarul public poate fi menținut în funcția publică deținută maximum 3 ani peste vârsta standard de pensionare, cu posibilitatea prelungirii anuale a raportului de serviciu”.

Așa fiind, ca excepție, într-o atare ipoteză, încetarea de drept a raportului de serviciu nu se produce la data îndeplinirii cumulative a condițiilor de vârstă standard și a stagiului minim de cotizare, ci ulterior la expirarea perioadei pentru care s-a obținut aprobarea continuării activității.

În privința femeilor angajate, există două situații de prelungire a activităților profesionale.

- în Anexa nr. 5 a Legii nr. 360/2023 privind sistemul public de pensii sunt stabilite „vârstele standard de pensionare, stagiile complete și stagiile minime de cotizare contributive”. Importanță specială o are data nașterii femeilor. De pildă, pentru perioada ianuarie-mai 2025, vârsta standard este prevăzută la 62,4 ani. În considerarea Deciziei Curții Constituționale nr. 387/2018, pentru respectarea

principiului nediscriminării în raporturile de muncă, femeile au posibilitatea să solicite continuarea activității până la 65 de ani, la fel ca bărbații, angajatorul fiind obligat să accepte solicitarea.

- după 65 de ani, indiferent de sexul angajaților, se poate dispune, cu *aprobarea conducătorului unității*, prelungirea activității, până la împlinirea vârstei de 70 de ani, prevede art. 46 alin. (2) din Legea nr. 360/2023. Dar, în temeiul art. 46 alin. (1) din aceeași lege, *nu este posibil cumulul pensiei cu salariu*.

În consecință, există două momente în care, după caz, încetează raportul de serviciu al funcționarului public în temeiul art. 517 din Codul administrativ:

- la data îndeplinirii cumulative a condițiilor de vârstă standard și a stagiului minim de cotizare pentru pensionare;

- la expirarea perioadei de maxim 3 ani de la această dată, aprobată de conducătorul autorității sau instituției publice, pentru menținerea în activitate a funcționarului public.

Dacă în această perioadă, ca în speță, la solicitarea asiguratului, Casa Teritorială de pensie emite decizia de pensionare, raportul de serviciu încetează de drept.

Nu are importanță, a decis Instanța Supremă că funcționarul public a obținut imediat, după primirea deciziei, suspendarea plății pensiei. Important este că „s-a produs exercitarea dreptului la pensie, iar funcționarul public a exercitat dreptul între menținerea raportului de funcție publică și cel de încetare a acestuia” (pct. 66).

7. Concluzii

Deși în decizia comentată, s-a avut în vedere Legea nr. 263/2010, act normativ înlocuit de Legea nr. 360/2023 privind sistemul public de pensie⁶, statutarea Înaltei Curți de Casație și Justiție este de continuă actualitate. Într-adevăr, art. 46 alin. (2) din Legea nr. 360/2023 interzice cumulul pensiei cu salariul, prevăzând:

Persoanele asigurate în sistemul public de pensii care îndeplinesc condițiile de înscriere la pensie pot opta între acordarea pensiei pentru limită de vârstă și continuarea activității, cu acordul anual al angajatorului, până la împlinirea vârstei de 70 de ani.

Dar, totodată, trebuie amintit că art. 105 din aceeași lege permite pensionarilor să cumuleze pensia cu venituri dintr-o activitate pentru care se datorează contribuția de asigurări sociale potrivit Codului fiscal.

Ca urmare, după încetarea raportului de serviciu/de muncă, și obținerea dreptului la pensie, există posibilitatea încheierii unui nou asemenea raport; situație care presupune existența cumulului pensiei cu veniturile salariale.

Numai că în sistemul public apare pericolul blocării posturilor ca urmare a încetării raporturilor de serviciu ale titularilor. Într-un atare caz, acestea ar trebui

⁶ Publicată în M. Of. nr. 1089 din 4 decembrie 2023.

deblocate, mai ales dacă ele au o natură unică, sunt scoase la concurs și sunt îndeplinite toate celelalte formalități impuse de reglementările în vigoare⁷.

În acest context, amintim că, potrivit art. VII din O.U.G. nr. 156/2024⁸, începând cu 1 ianuarie 2025, se suspendă ocuparea prin concurs sau examen a posturilor vacante din autoritățile și instituțiile publice, indiferent de sistemul de finanțare și de subordonare, inclusiv activitățile finanțate integral din venituri proprii [alin. (1)]. Aceste prevederi nu se aplică posturilor unice vacante [alin. (2)].

⁷ A se vedea, de exemplu, dispozițiile art. 464-468 din Codul administrativ; Regulamentul-cadru privind organizarea și dezvoltarea carierei personalului din sectorul bugetar plătit din fonduri publice, aprobat prin H.G. nr. 1936/2022 (publicat în M. Of. nr. 1078 din 6 noiembrie 2022).

⁸ Publicată în M. Of. nr. 1334 din 31 decembrie 2024.

INTOXICAȚIA INVOLUNTARĂ CU SUBSTANȚE PSIHOACTIVE



Conf. univ. dr. Ioan GÂRBULEȚ

Abstract: *Intoxication is a cause of non-imputability covered by Article 29 of the Criminal Code. For this ground of non-imputability to exist, the following cumulative conditions must be met: an act stipulated by criminal law has been committed; the state of intoxication is involuntary and is caused by alcohol or other psychoactive substances; the state of intoxication leads to the perpetrator's inability to realize or control his actions or inactions; the state of involuntary intoxication is complete and exists at the time of the commission of the act stipulated by criminal law.*

The study is only concerned with involuntary intoxication with psychoactive substances, so the questions that may arise are the following: Is this ground of non-imputability applicable to involuntary intoxication with psychoactive substances? What happens if the involuntary use of psychoactive substances occurs shortly before or some time after the commission of a crime? How do we define "under the influence", "psychoactive substances", "psychoactive effects" and "use"? When can we say that a person is "under the influence of psychoactive substances"?

Keywords: *involuntary intoxication; psychoactive substances; cause of non-imputability; under the influence of psychoactive substances*

1. Aspecte generale

Intoxicația involuntară cu substanțe psihoactive constituie o realitate a zilelor noastre, fiind mai des întâlnită în rândul tinerilor, în special, a acelor care frecventează cluburile, barurile, discotecile etc.

Traficanții de astfel de substanțe au tot interesul ca în această sferă să intre cât mai multe persoane și, nu de puține ori, procedează la intoxicația involuntară cu substanțe psihoactive pentru a crea mai întâi dependență, iar ulterior, o astfel de metodă va aduce mai mulți clienți și prin urmare, se pot obține sume importante de bani.

Din datele Raportului național privind situația drogurilor pe anul 2023, întocmit de Agenția Națională Antidrog¹, la nivelul Regiunii București/Ilfov rezultă următoarele:

¹ https://ana.gov.ro/wp-content/uploads/2025/01/RAPORT-NATIONAL-PRIVIND-SITUATIA-DROGURILOR_2023.pdf.

- creșterea continuă a consumului oricărui tip de drog ilicit de-a lungul vieții, de la 13,9% în 2013, la 15,9% în 2016, ajungând la 23,7% în 2019. Similar, consumul oricărui tip de drog ilicit în ultimul an se triplează față de anul 2013: 16,5%, comparativ cu 5,4% în 2013;

- grupele populaționale care înregistrează prevalențe mai ridicate ale consumului oricărui drog ilicit sunt categoriile de vârstă 15-19 ani (22,8% pentru consumul experimental, 15,1% pentru consumul recent, 12,1% pentru consumul actual), 20-24 ani (32,9% pentru consumul experimental, 25,9% pentru consumul recent, 16,4% pentru consumul actual) și 25-29 ani (26,2% pentru consumul experimental, 17,9% pentru consumul recent, 10,5% pentru consumul actual);

- cei mai mulți dintre respondenții care au declarat consumul unui drog ilicit cel puțin o dată în viață sunt de sex masculin (66,5%), au finalizat studii liceale sau post-liceale (71,3%), sunt angajați cu contract de muncă pe perioada nedeterminată (53,2%), au vârsta cuprinsă între 25-34 ani (54,1%);

- majoritatea deceselor asociate consumului de droguri de la nivel național sunt înregistrate în această regiune, cea mai mare parte dintre ele fiind determinată de consumul de opiacee, în special de cel de metadonă.

Așadar, creșterea consumului de droguri, în special, în rândul tinerilor este alarmantă, una dintre metodele folosite de traficanți fiind cea a „intoxicației involuntare” cu substanțe psihoactive.

În studiul de față vom analiza intoxicația doar sub aspectul dreptului penal, deoarece analiza acestei instituții sub aspect criminologic, sociologic etc. excedează sfera noastră de preocupare.

2. Aspecte generale privind intoxicația

2.1. Noțiune și reglementare

Intoxicația este o cauză de neimputabilitate reglementată în art. 29 din Codul penal. Potrivit acestui text de lege, *„Nu este imputabilă fapta prevăzută de legea penală săvârșită de persoana care, în momentul comiterii acesteia, nu putea să-și dea seama de acțiunile sau inacțiunile sale ori nu putea să le controleze, din cauza intoxicării involuntare cu alcool sau cu alte substanțe psihoactive”*.

În vechiul Cod penal, această cauză de neimputabilitate era denumită „Beția” și era reglementată în art. 49, care prevedea că *„(1) Nu constituie infracțiune fapta prevăzută de legea penală, dacă făptuitorul, în momentul săvârșirii faptei, se găsea, datorită unor împrejurări independente de voința sa, în stare de beție completă produsă de alcool sau de alte substanțe. (2) Starea de beție voluntară completă produsă de alcool sau de alte substanțe nu înlătură caracterul penal al faptei. Ea poate constitui, după caz, o circumstanță atenuantă sau agravantă”*.

Așadar, se poate observa cu ușurință, că între vechiul text și noul text de lege, pe lângă faptul că denumirea marginală de „beție” a fost înlocuită cu „intoxicație”, există și câteva deosebiri, astfel:

- vechiul text prevedea ca făptuitorul, în momentul săvârșirii faptei, să se găsească, datorită unor împrejurări independente de voința sa, într-o stare de beție completă produsă de alcool sau de alte substanțe, în timp ce noul text prevede doar ca făptuitorul, în momentul comiterii faptei, să nu poată să-și dea seama de acțiunile sau inacțiunile sale ori să nu poată să le controleze din cauza intoxicării involuntare cu alcool sau cu alte substanțe psihoactive;

- vechiul text se referea la alcool sau de alte substanțe în timp ce noul text se referă la alcool sau la alte substanțe psihoactive, fiind mult mai precis în acest sens;

- vechiul text prevedea și o circumstanță atenuantă sau agravantă, după caz, noul text eliminând această prevedere, întrucât o astfel de situație este reglementată în textele generale care reglementează circumstanțele atenuante sau agravante.

În limbajul obișnuit, prin intoxicație se înțelege starea patologică provocată de introducerea sau acumularea în organism a unor substanțe toxice².

În doctrină, intoxicația a fost definită³ ca o stare psihofizică anormală a persoanei datorată efectelor pe care le au asupra organismului și facultăților psihice ale persoanei, anumite substanțe psihoactive introduse în corpul său, astfel că săvârșirea faptei într-o astfel de stare cu îndeplinirea anumitor condiții nu poate fi imputabilă făptuitorului.

În prezent, cea mai frecventă stare de intoxicație este intoxicația alcoolică, însă nu poate fi neglijată nici intoxicația cu alte substanțe psihoactive (spre exemplu, etnobotanicele, marijuana, cocaina, heroina etc.), care are o creștere exponențială de la an la an.

2.2. Felurile stării de intoxicație

În funcție de cauzele care au provocat-o și de intensitatea acesteia, în doctrină⁴, s-a arătat că există mai multe categorii de intoxicație. Astfel:

- **intoxicația involuntară completă** este acea formă de intoxicație cu alcool sau cu alte substanțe psihoactive în care o persoană ajunge independent de voința ei, fie în mod accidental, fie din eroare, și care conduce la pierderea capacităților intelective și volitive. Spre exemplu, o persoană crede că consumă apă simplă, însă, în realitate, în apă au fost dizolvate droguri care fac ca aceasta să nu își poată dea seama de acțiunile și inacțiunile sale sau să își dirijeze în mod conștient voința.

² <https://dexonline.ro>.

³ A se vedea C. Mitrache, Cr. Mitrache, *Drept penal român. Partea generală, Ediția a III-a revăzută și adăugită*, Editura Universul Juridic, București, 2019, p. 206.

⁴ A se vedea F. Streteanu, D. Nițu, *Drept penal. Partea generală, Vol. I*, Editura Universul Juridic, București, 2014, pp. 419-422; C. Mitrache, Cr. Mitrache, *op. cit.*, pp. 207-208; M. Udroi, *Sinteze de drept penal. Partea generală. Vol. I*, Editura C.H. Beck, București, 2020, pp. 239-240.

- *intoxicația involuntară incompletă*. Chiar dacă o persoană ajunge independent de voința ei, fie în mod accidental, fie din eroare, într-o astfel de stare, ea nu poate fi reținută ca și cauză neimputabilitate, putând constitui cel mult o circumstanță atenuantă judiciară. O astfel de intoxicație nu conduce la pierderea totală a capacităților intelective și volitive.

- *intoxicația voluntară completă* nu constituie o cauză de neimputabilitate, chiar dacă conduce la pierderea capacităților intelective și volitive, ci, după caz, poate constitui circumstanța agravantă prevăzută de art. 77 lit. f) C. pen. (săvârșirea infracțiunii în stare de intoxicație voluntară cu alcool sau cu alte substanțe psihoactive, când a fost provocată în vederea comiterii infracțiunii) sau un element constitutiv al infracțiunii (conducerea unui vehicul sub influența alcoolului sau a altor substanțe – art. 336 C. pen.);

- *intoxicația voluntară incompletă* nu constituie o cauză de neimputabilitate, putând constitui o circumstanță sau un element constitutiv al infracțiunii.

Codul penal, în dispozițiile art. 29, reglementează doar intoxicația involuntară completă.

2.3. Condițiile stării de intoxicație

Pentru existența acestei cauze de neimputabilitate sunt necesare îndeplinirea cumulativă a următoarelor condiții:

2.3.1. Să fie săvârșită o faptă prevăzută de legea penală

Numai în situația în care se comite o faptă prevăzută de legea penală se verifică condițiile de existență ale acestei cauze de neimputabilitate, în caz contrar, nu se pune o astfel de problemă.

În acest context, trebuie să precizăm faptul că nu are nicio relevanță dacă fapta penală s-a consumat sau a rămas în forma tentativei pedepsibile sau dacă a fost comisă printr-o acțiune sau inacțiune. De asemenea, nu prezintă relevanță nici încadrarea juridică a faptei sau participația penală.

2.3.2. Starea de intoxicație să fie involuntară și să fie provocată de alcool sau de alte substanțe psihoactive

Așa cum arătam mai sus, pentru a fi incidentă această cauză de neimputabilitate este absolut necesar ca intoxicația să fie involuntară, adică persoana care comite o faptă prevăzută de legea penală să ajungă în această stare independent de voința ei, fie în mod accidental, fie din eroare.

Intoxicația poate fi provocată de alcool, de alte substanțe psihoactive sau de amândouă concomitent.

Trebuie să precizăm faptul că art. 241 din Legea nr. 187/2012 prevede în mod expres că „prin substanțe psihoactive se înțelege substanțele stabilite prin lege, la propunerea Ministerului Sănătății”.

2.3.3. Starea de intoxicație să conducă la imposibilitatea făptuitorului să-și dea seama de acțiunile sau inacțiunile sale ori imposibilitatea de a le controla

Această condiție se referă la starea de intoxicație completă, respectiv la situația în care făptuitorul nu își poate da seama de acțiunile sau inacțiunile sale ori nu poate să le controleze.

În situația în care făptuitorul ajunge în această stare din vina sa și nicidecum involuntar, această cauză de neimputabilitate nu poate fi reținută. Spre exemplu, făptuitorul consumă în mod voluntar alcool și droguri ajungând într-o stare de intoxicație completă, iar în această stare distruge un autoturism parcat pe stradă sau incendiază o locuință. În acest caz, el va răspunde penal pentru infracțiunile comise.

2.3.4. Starea de intoxicație involuntară completă trebuie să existe în momentul comiterii faptei prevăzute de legea penală

Pentru a fi reținută această cauză de neimputabilitate este absolut necesar ca starea de intoxicație involuntară completă să existe în momentul comiterii faptei prevăzute de legea penală. În situația în care ea există înainte sau după comiterea faptei, fapta comisă constituie infracțiune.

În cazul infracțiunilor continue, continuate etc. care au o durată de desfășurare în timp, este necesar ca starea de intoxicație să existe pe toată durata intervalului de timp în care se comite infracțiune. În cazul în care există perioade de luciditate sau anumite acte au fost comise când făptuitorul nu se afla în această stare, nu poate fi reținută această cauză de neimputabilitate

În cazul infracțiunilor progresive, starea de intoxicație trebuie să existe în momentul comiterii acesteia, nefiind necesar ca ea să existe și la momentul producerii rezultatului mai grav.

În cazul infracțiunilor omisive, când legea prevede obligația făptuitorului de a acționa într-un anumit fel, este necesar ca starea de intoxicație involuntară completă să existe pe toată această perioadă.

În general, stabilirea existenței stării de intoxicație se realizează pe baza unei expertize medico-legale, care poate fi coroborată cu alte probe administrate în cursul urmăririi penale sau al judecății⁵.

⁵ Potrivit art. 33 din Ordinul nr. 1.434/687/C/202 pentru modificarea și completarea Normelor procedurale privind efectuarea expertizelor, a constatărilor și a altor lucrări medico-legale, aprobate prin Ordinul ministrului justiției și al ministrului sănătății nr. 1.134/C/255/2000: „(1) În vederea efectuării expertizei medico-legale pentru a stabili intoxicația etilică, recoltarea sângelui necesar pentru determinarea alcoolemiei se face în cadrul instituțiilor de medicina legală sau, dacă acest lucru nu este

2.4. Efectele stării de intoxicație

Principalul efect al acestei cauze de neimputabilitate constă în aceea că fapta comisă *nu constituie infracțiune*, întrucât lipsește una din trăsăturile esențiale ale infracțiunii, respectiv imputabilitatea.

Fapta comisă în condițiile stării de intoxicație involuntară completă este neimputabilă și prin urmare *nu pot fi aplicate pedepse sau măsuri educative*.

Totuși, în această situație este posibilă aplicarea unor *măsuri de siguranță*. Spre exemplu, se poate dispune obligarea la tratament medical, internarea medicală sau confiscarea specială, în funcție de datele concrete ale cauzei.

Intoxicația involuntară completă produce efecte *in personam*, astfel că această cauză de neimputabilitate *nu se extinde și asupra participanților* (coautori, complici, instigatori).

Pentru a se reține această cauză de neimputabilitate și cu privire la participanți este absolut necesar să se verifice pentru fiecare în parte dacă sunt îndeplinite condițiile stării de intoxicație involuntară completă analizate mai sus.

În cazul în care este incidentă această cauză de neimputabilitate pentru autorul faptei, pentru coautorii, complicitii și instigatorii care răspund penal se va reține participația improprie (intenție – lipsă de vinovăție). În cazul coautoratului ori complicității concomitente comise în forma participației improprii, prezența făptuitorului aflat în stare de intoxicație va fi avută în vedere la analiza reținerii circumstanței agravante a comiterii faptei de trei sau mai multe persoane împreună, prevăzută de art. 77 lit. a) C. pen.⁶

Sub aspect procesual, în situația în care se constată incidența stării de intoxicație involuntară completă, în faza de urmărire penală, procurorul va dispune soluția *clasării*, iar dacă acesta intervine în cursul judecății, instanța va dispune *achitarea*.

În privința *răspunderii civile*, în cazul stării de intoxicație involuntară completă se vor avea în vedere dispozițiile art. 1367 alin. (2) C. civ., conform cărora „cel care a cauzat prejudiciul este răspunzător, dacă starea vremelnică de tulburare a minții a fost provocată de el însuși, prin beția produsă de alcool, de stupefiante sau de alte substanțe”. Așadar, din interpretarea *per a contrario* a acestui text, rezultă că nu poate fi atrasă răspunderea civilă a celui care a comis fapta în stare de intoxicație involuntară completă, deoarece a acționat fără discernământ⁷.

posibil, în alte unități sanitare de la toate persoanele aduse de organele competente, cu respectarea normelor metodologice privind recoltarea probelor de sânge în vederea stabilirii intoxicației etilice” (...) „(3) Calculul retroactiv al alcoolemiei se efectuează numai în institutele de medicina legală de către o comisie formată dintr-un medic legist primar și un farmacist sau toxicolog primar, care lucrează în cadrul laboratorului de toxicologie medico-legală al institutului respectiv, ambii având statutul de expert” (...) „(7) Expertiza medico-legală pentru stabilirea intoxicației cu substanțe psihoactive sau a conducerii unui vehicul sub influența substanțelor psihoactive se face de către o comisie constituită conform alin. (3)”.

⁶ A se vedea M. Udriș, *op. cit.*, vol. I, pp. 242

⁷ Ibidem.

Întrucât studiul nostru se referă doar la intoxicația involuntară cu substanțe psihoactive, în continuare vom încerca să răspundem la câteva întrebări care pot fi ridicate în practica judiciară și anume: Este aplicabilă această cauză de neimputabilitate în cazul intoxicației involuntare cu substanțe psihoactive? Ce se întâmplă în cazul în care consumul involuntar de substanțe psihoactive are loc cu puțin timp înainte de comiterea unei infracțiuni (spre exemplu, 1-3 ore) sau cu o perioadă de timp în urmă (spre exemplu, câteva zile, săptămâni etc.) față de momentul comiterii unei infracțiuni? Cum definim noțiunile de „sub influența”, „substanțe psihoactive”, „efecte psihoactive” și „consum”? Când putem afirma că o persoană se află „sub influența substanțelor psihoactive”?

3. Este aplicabilă această cauză de neimputabilitate în cazul intoxicației involuntare cu substanțe psihoactive?

Nu de puține ori o persoană poate ajunge independent de voința ei, fie în mod accidental, fie din eroare, într-o stare de intoxicație involuntară cu substanțe psihoactive. În această situație, întrebarea este următoarea: persoana respectivă, dacă comite o infracțiune fără să știe că este intoxicată, vă răspunde din punct de vedere penal?

Așa cum arătam mai sus, pot fi invocate cu succes dispozițiile art. 29 C. pen., numai în cazul *intoxicației involuntare complete*, respectiv atunci persoana care a comis fapta prevăzută de legea penală ajunge, independent de voința ei, fie în mod accidental, fie din eroare, la pierderea capacităților intelective și volitive.

În cazul *intoxicației involuntare incomplete* cu substanțe psihoactive nu este incidentă această cauză de neimputabilitate, întrucât chiar dacă persoana ajunge independent de voința ei în această stare, ea nu conduce la pierderea totală a capacităților intelective și volitive.

Prin urmare, spre exemplu, dacă o persoană consumă droguri în mod involuntar, fără a cunoaște acest lucru, și conduce un autoturism pe drumurile publice, cel puțin teoretic, comite infracțiunea de art. 336 alin. (2) C. pen., respectiv conducerea unui vehicul sub influența unor substanțe psihoactive, deoarece consumul unor astfel de substanțe provoacă în corpul uman anumite modificări, de care orice persoană responsabilă își dă seama.

S-a susținut științific că substanțele psihoactive sunt substanțe care odată ce pătrund în corp exercită efecte asupra sistemului nervos central și periferic, precum influențarea funcțiilor psihice (gândirea, raționamentul critic, voința etc.), influențarea funcțiilor senzoriale (văzul, auzul etc.) și a funcțiilor neuromotorii (echilibrul, timpii de reacție motorie, reflexele, coordonarea motorie etc.), iar după pătrunderea în corpul uman, substanțele psihoactive ajung prin absorbție în sânge și, astfel, cu fiecare contracție cardiacă, adesea accelerată de efectele clinice datorate consumului, ajung atât în ficat, unde se petrece în cea mai mare parte detoxifierea prin

metabolizare și formare de metaboliți, inițial activi ulterior inactivi, cât și în creier, unde substanța determină efectele psihoactive. Astfel, spre exemplu, *heroina* este biodisponibilă în urină până la 3 zile, în firul de păr, până la 90 zile, în sânge până la 6 ore, iar în salivă până la 1 oră, în timp ce *metadona* este biodisponibilă în urină până la 12 zile, în firul de păr, până la 90 zile, în sânge până la 24 ore, iar în salivă până la 10 zile⁸.

4. Ce se întâmplă în cazul în care consumul involuntar de substanțe psihoactive are loc cu puțin timp înainte de comiterea unei infracțiuni (spre exemplu, 1-3 ore) sau cu o perioadă de timp în urmă (spre exemplu, câteva zile, săptămâni etc.) față de momentul comiterii unei infracțiuni?

Este posibil, în anumite situații, ca o persoană să consume involuntar substanțe psihoactive și apoi să comită o infracțiune. În acest caz, întrebarea este următoarea: se poate invoca cauza de neimputabilitate a intoxicării sau persoana va răspunde penal pentru comiterea unei infracțiuni sub influența substanțelor psihoactive?

Dacă intoxicația involuntară este completă, atunci persoana care a comis infracțiunea nu răspunde penal, întrucât poate fi invocată cu succes cauza de neimputabilitate a intoxicației.

În cazul în care intoxicația involuntară este incompletă, nu este admisibilă această cauză de neimputabilitate, iar persoana care a comis infracțiunea în această stare răspunde din punct de vedere penal.

Codul penal în vigoare reglementează în mod expres mai multe infracțiuni care pot fi comise sub influența substanțelor psihoactive. Spre exemplu, vătămarea corporală din culpă – art. 196 alin. (1) C. pen.; exploatarea patrimonială a unei persoane vulnerabile – art. 247 alin. (2) C. pen.; părăsirea postului și prezența la serviciu sub influența alcoolului sau a altor substanțe – art. 331 alin. (2) C. pen.; conducerea unui vehicul sub influența alcoolului sau a altor substanțe – art. 336 alin. (2) C. pen.; refuzul sau sustragerea de la prelevarea de mostre biologice – art. 337 C. pen. etc. În toate aceste situații, pentru existența infracțiunii, pe lângă condițiile specifice fiecărei infracțiuni, trebuie îndeplinită și o condiție suplimentară, respectiv comiterea faptei sub *influența substanțelor psihoactive*.

Bineînțeles că și alte infracțiuni pot fi comise sub influența substanțelor psihoactive, dar acest lucru nu condiționează existența infracțiunii. Spre exemplu, comiterea unei infracțiuni de furt sub influența substanțelor psihoactive nu

⁸ A se vedea, opinia Institutului Național de Medicină Legală „Mina Minovici” București în sensul prezenței în probe biologice a substanțelor psihoactive ori a metaboliților ei activi, formulată conform art. 476 alin. (10) raportat la art. 473 alin. (5) din C. pr. pen. În același sens, Hazlez Hudson, Theresa Parisi, Ashish Bhatt, *How long do drugs stay in your sistem*, pe www.addictioncenter.com, în cuprinsul Deciziei nr. 25 din 27 ianuarie 2025 a I.C.C.J., *Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept*, par. 111, 112, 121, 152, publicată în M. Of. nr. 70 din 28 ianuarie 2025.

condiționează existența infracțiunii prevăzute de art. 228 C. pen., această stare atrăgând reținerea circumstanței agravante prevăzută de art. 77 lit. f) C. pen. În schimb, existența infracțiunii de conducere a unui vehicul sub influența substanțelor psihoactive este condiționată, în primul rând, de consumarea unor astfel de substanțe, iar în al doilea rând, de efectele pe care acestea le produc asupra persoanei respective.

Așadar, având în vedere că legea condiționează existența unor astfel de infracțiuni de comiterea faptei sub influența substanțelor psihoactive, este absolut necesar să definim noțiunile de „sub influență”, „substanțe psihoactive”, „efecte psihoactive” și „consum”.

4.1. Înțelesul expresiei „sub influență”

Expresia „sub influență”, care se regăsește în conținutul infracțiunilor de vătămare corporală din culpă, prevăzută de art. 196 alin. (1) C. pen.; părăsirea postului și prezența la serviciu sub influența alcoolului sau a altor substanțe prevăzută de art. 331 alin. (2) C. pen. și conducerea unui vehicul sub influența alcoolului sau a altor substanțe, prevăzută de art. 336 alin. (2) C. pen., nu este definită de Codul penal, astfel că pentru înțelegerea acesteia trebuie să avem în vedere limbajul obișnuit.

Conform dicționarului limbii române, prin „influență” se înțelege acțiunea exercitată asupra unui lucru sau asupra unei ființe, putând duce la schimbarea lor⁹. De altfel, acest aspect a și fost reținut în cuprinsul Deciziei nr. 25 din 27 ianuarie 2025 a ÎCCJ, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept¹⁰ (para. 144).

Așadar, în toate situațiile în care legiuitorul folosește expresia „sub influență”, fie că se referă la băuturi alcoolice, fie la substanțe psihoactive, înțelesul este același, respectiv acțiunea pe care o au aceste substanțe asupra unei persoane fizice și care poate conduce la schimbarea comportamentului acesteia.

4.2. Înțelesul expresiei de „substanțe psihoactive”

Cu privire la această expresie trebuie să avem în vedere dispozițiile art. 241 din Legea nr. 187/2012 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 286/2009 privind Codul penal¹¹. Potrivit acestui text, „prin substanțe psihoactive se înțelege substanțele stabilite prin lege, la propunerea Ministerului Sănătății”.

Conform art. 1 lit. a) din Legea nr. 143/2000 privind prevenirea și combaterea traficului și consumului ilicit de droguri, republicată¹², *prin substanțe aflate sub control național se înțelege drogurile și precursorii înscrisi în tabelele-anexă nr. I-IV*. De asemenea,

⁹ <https://dexonline.ro/definitie/influen%C8%9B%C4%83>.

¹⁰ Publicată în M. Of. nr. 70 din 28 ianuarie 2025.

¹¹ Publicată în M. Of. nr. 757 din 12 noiembrie 2012.

¹² Publicată în M. Of. nr. 163 din 6 martie 2014.

conform acestui text, tabelele pot fi modificate prin înscrierea unei noi plante sau substanțe, prin radierea unei plante sau substanțe ori prin transferarea acestora dintr-un tabel în altul, la un interval de maximum 6 luni de la înaintarea propunerii de modificare de către ministrul sănătății sau ministrul afacerilor interne.

Totodată, potrivit lit. b) a art. 1 din Legea nr. 143/2000, *drogurile sunt plantele și substanțele stupefiante ori psihotrope sau amestecurile care conțin asemenea plante și substanțe, înscrise în tabelele nr. I-III.*

În acest context trebuie să arătăm faptul că, în conformitate cu art. 10 alin. (2) din Legea nr. 339/2005 privind regimul juridic al plantelor, substanțelor și preparatelor stupefiante și psihotrope¹³, a fost emis de către ministrul sănătății Ordinul nr. 4965/2024, ce cuprinde lista preparatelor care conțin substanțe stupefiante și psihotrope¹⁴.

4.3. Înțelesul expresiei „efecte psihoactive”

Înțelesul acestei expresii îl găsim în dispozițiile art. 2 lit. e) din Legea nr. 194/2011 privind combaterea operațiunilor cu produse susceptibile de a avea efecte psihoactive, altele decât cele prevăzute de acte normative în vigoare¹⁵.

Conform acestui text, prin „efecte psihoactive” se înțelege unul dintre următoarele efecte pe care le poate avea un produs, atunci când este consumat de către o persoană: *stimularea sau inhibarea sistemului nervos central al persoanei, având ca rezultat modificări ale funcțiilor și proceselor psihice și ale comportamentului ori crearea unei stări de dependență, fizică sau psihică.*

4.4. Înțelesul expresiei de „consum”

Înțelesul acestei expresii îl găsim în dispozițiile art. 2 lit. f) din Legea nr. 194/2011 privind combaterea operațiunilor cu produse susceptibile de a avea efecte psihoactive, altele decât cele prevăzute de acte normative în vigoare. Astfel, conform acestui text, prin „consum” se înțelege *introducerea în organismul uman a unui produs, indiferent dacă acesta a fost dizolvat, impregnat, dispersat sau diluat, în una dintre următoarele modalități: pe cale orală ori injectabilă, inhalare, fumat sau aplicarea externă pe corpul unei persoane, în orice alt mod, în așa fel încât produsul să ajungă în corpul unei persoane.*

4.4. Când putem afirma că o persoană se află „sub influența substanțelor psihoactive”?

Atunci când afirmăm că o persoană se află „sub influența substanțelor psihoactive” trebuie să avem în vedere, în primul rând, consumul unor astfel de substanțe,

¹³ Publicată în M. Of. nr. 1095 din data de 5 decembrie 2005.

¹⁴ Publicat în M. Of. nr. 1032 din data de 15 octombrie 2024.

¹⁵ Republicată, în M. Of. nr. 140 din 26 februarie 2014.

iar, în al doilea rând, efectul pe care acestea îl au asupra comportamentului persoanei, fără însă să aibă loc, în mod obligatoriu, și o schimbare concretă în comportamentul acesteia.

Așadar, pentru îndeplinirea celei de-a doua condiții, este obligatoriu ca pentru stabilirea în concret a comportamentului persoanei să se dovedească prin probe pertinente și concludente această schimbare, iar acest lucru nu se poate face decât examinarea medicală a unei persoane.

Recent, prin Decizia nr. 25 din 27 ianuarie 2025, Înalta Curte de Casație și Justiție, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept, a stabilit cu caracter obligatoriu că *„În cazul infracțiunii de conducere a unui vehicul sub influența substanțelor psihoactive, prevăzută de art. 336 alin. (2) din Codul penal, pentru realizarea condiției esențiale atașată elementului material al laturii obiective, aceea ca inculpatul să se fi aflat sub influența unor substanțe psihoactive, este necesar să se constate atât prezența în probele biologice a substanței psihoactive, cât și aptitudinea acesteia de a putea determina afectarea capacității de a conduce a autorului faptei”*.

Din punctul nostru de vedere, această interpretare a instanței supreme, care se referă la strict la infracțiunea de conducere a unui vehicul sub influența substanțelor psihoactive, prevăzută de art. 336 alin. (2) din C. pen., poate fi extinsă și la celelalte infracțiuni care prevăd în mod obligatoriu ca subiectul activ să se afle „sub influența alcoolului sau a substanțelor psihoactive”, interpretarea dată neputând fi restrânsă numai la infracțiunea menționată.

În concluzie, pentru a răspunde la prima parte a întrebării, respectiv ce se întâmplă în cazul în care consumul involuntar de substanțe psihoactive are loc cu puțin timp înainte de comiterea unei infracțiuni (spre exemplu, 1-3 ore), pentru a putea fi angajată răspunderea penală în acest caz nu este suficientă numai dovedirea consumării unor substanțe psihoactive, ci este absolut necesar să se demonstreze și că aceste substanțe au avut ca rezultat modificări ale funcțiilor și proceselor psihice și ale comportamentului făptuitorului. Or, acest lucru nu se poate face decât în urma unor examene medicale complexe și nicidecum printr-o simplă observație.

Apreciem că în astfel de situații se impune efectuarea unor expertize medico-legale de specialitate de către Institutul de Medicină Legală. Numai așa se poate demonstra, dincolo de orice îndoială, că asupra persoanei care a consumat substanțe psihoactive există modificări ale funcțiilor și proceselor psihice și ale comportamentului, în caz contrar fiind foarte greu de dovedit astfel de fapte prin intermediul altor mijloace de probă.

Totodată, în cazul în care consumul involuntar de substanțe psihoactive are loc cu o perioadă de timp în urmă față de momentul comiterii unei infracțiuni (spre exemplu, câteva zile, săptămâni etc.) modul de abordare trebuie să fie același. Nici în astfel de cazuri nu este suficient ca să se dovedească numai prezența acestor substanțe în corpul unei persoane, ci și este absolut necesar să fie dovedită și aptitudinea acestor substanțe de a putea determina afectarea capacității subiectului activ al infracțiunii, or acest lucru nu se poate face decât cu ajutorul unor expertize medico-legale de specialitate.

5. Concluzii

Având în vedere considerentele expuse mai sus, putem formula următoarele concluzii:

- intoxicația este o cauză de neimputabilitate reglementată în art. 29 din Codul penal, însă pentru existența acesteia sunt necesare îndeplinirea cumulativă a următoarelor condiții: să fie săvârșită o faptă prevăzută de legea penală; starea de intoxicație să fie involuntară și să fie provocată de alcool sau de alte substanțe psihoactive; starea de intoxicație să conducă la imposibilitatea făptuitorului să-și dea seama de acțiunile sau inacțiunile sale ori imposibilitatea de a le controla, iar în final, starea de intoxicație involuntară să fie completă și să existe în momentul comiterii faptei prevăzute de legea penală;

- efectul principal al acestei cauze de neimputabilitate constă în faptul că fapta comisă nu constituie infracțiune, întrucât lipsește una din trăsăturile esențiale ale infracțiunii, respectiv imputabilitatea și prin urmare nu pot fi aplicate pedepse sau măsuri educative, fiind posibilă aplicarea unor măsuri de siguranță;

- intoxicația involuntară completă produce efecte *in personam*, astfel că această cauză de neimputabilitate nu se extinde și asupra participanților (coautori, complici, instigatori);

- în cazul intoxicației involuntare incomplete cu substanțe psihoactive nu este incidentă această cauză de neimputabilitate, întrucât chiar dacă persoana ajunge independent de voința ei în această stare, ea nu conduce la pierderea totală a capacităților intelective și volitive;

- Codul penal în vigoare reglementează în mod expres mai multe infracțiuni care pot fi comise sub influența substanțelor psihoactive. Spre exemplu, vătămarea corporală din culpă – art. 196 alin. (1) C. pen.; exploatarea patrimonială a unei persoane vulnerabile – art. 247 alin. (2) C. pen.; părăsirea postului și prezența la serviciu sub influența alcoolului sau a altor substanțe – art. 331 alin. (2) C. pen.; conducerea unui vehicul sub influența alcoolului sau a altor substanțe – art. 336 alin. alin. (2) C. pen.; refuzul sau sustragerea de la prelevarea de mostre biologice – art. 337 C. pen. etc. În toate aceste situații, pentru existența infracțiunii, pe lângă condițiile generale fiecărei infracțiuni, trebuie îndeplinită și o condiție suplimentară, respectiv comiterea faptei sub *influența substanțelor psihoactive*;

- în toate situațiile în care legiuitorul folosește expresia „*sub influența*”, fie că se referă la băuturi alcoolice, fie la substanțe psihoactive, înțelesul este același, respectiv acțiunea pe care o au aceste substanțe asupra unei persoane fizice și care poate conduce la schimbarea comportamentului acesteia;

- prin *substanțe psihoactive* se înțeleg substanțele stabilite prin lege, la propunerea Ministerului Sănătății, fiind avute în vedere, în principal, Legea nr. 143/2000 privind prevenirea și combaterea traficului și consumului ilicit de droguri, republicată, Legea nr. 339/2005 privind regimul juridic al plantelor, substanțelor și preparatelor stupefiante și psihotrop și Ordinul nr. 4965/2024 al ministrului sănătății;

- prin *efecte psihoactive* se înțelege unul dintre următoarele efecte pe care le poate avea un produs, atunci când este consumat de către o persoană: stimularea sau inhibarea sistemului nervos central al persoanei, având ca rezultat modificări ale funcțiilor și proceselor psihice și ale comportamentului ori crearea unei stări de dependență, fizică sau psihică;

- prin *consum* se înțelege introducerea în organismul uman a unui produs, indiferent dacă acesta a fost dizolvat, impregnat, dispersat sau diluat, în una dintre următoarele modalități: pe cale orală ori injectabilă, inhalare, fumat sau aplicarea externă pe corpul unei persoane, în orice alt mod, în așa fel încât produsul să ajungă în corpul unei persoane;

- pentru a putea fi angajată răspunderea penală în cazul în care consumul involuntar de substanțe psihoactive are loc cu puțin timp înainte de comiterea unei infracțiuni (spre exemplu, 1-3 ore), nu este suficientă numai dovedirea consumării unor substanțe psihoactive, ci este absolut necesar să se demonstreze și că aceste substanțe au avut ca rezultat modificări ale funcțiilor și proceselor psihice și ale comportamentului făptuitorului;

- situația este identică și în cazul în care consumul involuntar de substanțe psihoactive are loc cu o perioadă de timp în urmă față de momentul comiterii unei infracțiuni (spre exemplu, câteva zile, săptămâni). Nici în acest caz nu este suficient ca să se dovedească numai prezența acestor substanțe în corpul unei persoane, ci și este absolut necesar să fie dovedită și aptitudinea acestor substanțe de a putea determina afectarea capacității subiectului activ al infracțiunii.

MANDATUL EUROPEAN DE ARESTARE - ANALIZĂ GENERALĂ

Asist. univ. dr. Andreea CORSEI

Abstract: *The European Arrest Warrant (EAW) is a mechanism for judicial cooperation between the Member States of the European Union introduced to facilitate the extradition of persons suspected of or convicted of serious crimes. Adopted by the Framework Decision 2002/584/JHA of the Council of the European Union, the EAW replaced traditional extradition procedures between EU states, speeding up and simplifying the process of surrendering wanted persons.*

The main purpose of the warrant is to combat cross-border crime and ensure efficient justice in the European area, eliminating the bureaucratic and political obstacles that existed in classic extradition procedures.

Keywords: *warrant, extradition of persons, crime, European*

1. Introducere

Mandatul european de arestare este o decizie judiciară emisă de autoritatea competentă a unui stat membru al Uniunii Europene, în vederea arestării și predării către un alt stat membru a unei persoane solicitate în vederea efectuării urmăririi penale, a judecății sau în scopul executării unei pedepse sau a unei măsuri de siguranță privative de libertate.

Mandatul european de arestare nu se suprapune peste mandatul de arestare preventivă din dreptul intern, întrucât, pe de o parte, mandatul european de arestare este o decizie judiciară care are întotdeauna la bază un mandat de arestare preventivă sau de executare a pedepsei emis în condițiile legii pe plan intern, iar, pe de altă parte, mandatul european de arestare se emite numai atunci când un mandat de arestare preventivă sau de executare a pedepsei nu poate fi adus la îndeplinire în țară, deoarece persoana în cauză se sustrage, aflându-se pe teritoriul unui alt stat membru al Uniunii Europene¹.

Mandatul european de arestare se bazează pe recunoașterea reciprocă a hotărârilor judiciare, ceea ce înseamnă că un mandat emis de autoritățile competente dintr-un stat membru trebuie executat automat de celelalte state, fără proceduri birocratice complexe.

¹ Radu, F. R., *Principalele instrumente juridice ale Uniunii Europene în domeniul extrădării și predării infractorilor*, Dreptul nr. 9/2007, p. 150.

Acest instrument joacă un rol esențial în lupta împotriva criminalității transfrontaliere, facilitând cooperarea dintre sistemele judiciare europene și contribuind la siguranța cetățenilor din Uniunea Europeană.

Așadar, mandatul european de arestare a înlocuit procedurile referitoare la extradare începând cu data de 1 ianuarie 2004 pentru toate statele membre ale UE. Impulsul declanșator al inițierii unei astfel de proceduri simplificate – mandatul european de arestare – a fost determinat de atacurile teroriste din Statele Unite ale Americii din 11 septembrie 2001. Atacurile teroriste nu numai că au întărit importanța unor măsuri în securitatea internă a UE, dar au creat presiune în justiția Uniunii Europene, dând naștere într-un timp foarte scurt la acțiuni legislative substanțiale. Între aceste inițiative de cooperare, mandatul european de arestare este de departe cea mai ancorată în actualitate, răspunzând nevoii resimțite de statele membre de a reacționa rapid și prompt la stimulii infracționali întru realizarea scopurilor Uniunii Europene².

2. Procedura executării mandatului european de arestare în fața curții de apel

Mandatul European de Arestare (MEA) este un instrument juridic menit să faciliteze predarea rapidă a persoanelor căutate între statele membre ale Uniunii Europene pentru urmărire penală sau executarea unei pedepse. Procedura de executare a acestui mandat este reglementată de legislația europeană și de legislațiile interne ale fiecărui stat membru, iar în România, procedura este reglementată în special de Legea nr. 302/2004 privind cooperarea judiciară internațională în materie penală.

A. Principiile Generale ale Executării Mandatului European de Arestare

Executarea MEA în fața unei instanțe se face pe baza principiului recunoașterii reciproce a hotărârilor judecătorești. Aceasta înseamnă că instanțele din statele membre ale Uniunii Europene trebuie să recunoască și să execute hotărârile emise de alte state membre fără a le pune la îndoială, cu excepția unor motive strict reglementate, cum ar fi încălcarea drepturilor fundamentale ale persoanei. În România, curtea competentă pentru examinarea și executarea MEA este curtea de apel.

B. Etapele procedurii de executare a mea în fața curții de apel

a. Primirea și Înregistrarea Mandatului

Mandatul European de Arestare este emis de autoritățile judiciare din statul membru emitent (judecător sau procuror) și transmis autorităților judiciare din

² Stănilă, L. M., Mandatul european de arestare. Problematika implementării deciziei cadru nr. 584/13.06.2002 în statele membre ale Uniunii Europene, Revista de Științe Juridice, p. 111.

statul solicitat. În România, acesta ajunge la Ministerul Justiției, care îl trimite mai departe la parchetul de pe lângă curtea de apel³.

După primirea mandatului, parchetul de pe lângă curtea de apel va verifica dacă acesta respectă cerințele legale minime și îl va înregistra. În acest context, procurorul poate solicita clarificări suplimentare, dacă este cazul⁴.

b. Arestarea Provizorie a Persoanei

Dacă persoana solicitată este găsită pe teritoriul României, instanța poate decide arestarea provizorie în vederea predării acesteia către statul solicitant. Arestul se face pe baza unui mandat emis de procuror sau instanță.

Persoana arestată provizoriu poate fi ținută în detenție pentru maximum 18 zile, timp în care se va judeca validitatea MEA.

c. Audierile și Verificarea Legalității

Persoana arestată provizoriu este auditată de către instanță, iar aceasta trebuie să fie informată cu privire la drepturile sale și despre procedura în care se află. Instanța va analiza dacă există motive de apărare sau excepții care pot împiedica predarea (de exemplu, pericolul pentru viața sau integritatea fizică a persoanei în statul solicitant, riscul de a fi supus la tratamente inumane sau degradante etc.).

Curtea de apel va analiza legalitatea și conformitatea cu legislația națională și europeană a MEA. Se va verifica dacă mandatul respectă condițiile prevăzute de Legea nr. 302/2004 și alte norme relevante. De asemenea, se va verifica dacă infracțiunea pentru care se solicită predarea este reglementată ca infracțiune în ambele state (principiul dublei incriminări).

d. Decizia Instanței

După analizarea tuturor elementelor, instanța va lua o decizie. În cazul în care MEA este valid, instanța va autoriza predarea persoanei solicitate.

Există anumite condiții în care instanța poate refuza executarea mandatului, printre care:

- ✓ Infracțiunea pentru care se solicită predarea nu este recunoscută în legislația statului solicitat (de exemplu, infracțiuni politice, militare sau fiscale);
- ✓ Persoana riscă să fie supusă unui tratament inuman sau degradant în statul solicitant;
- ✓ Persoana a fost deja judecată pentru aceeași infracțiune (ne bis in idem);
- ✓ Persoana este minoră.

³ Tudor, G., Constantinescu, M., Mandatul european de arestare. Aspecte teoretice și practică judiciară, Ed. Hamangiu, București, 2009, p. 165.

⁴ Boroi, A., Rusu, I., Cooperarea judiciară în materie penală, Ed. C.H. Beck, București, 2008, p. 320.

e. Predarea Persoanei

Dacă instanța dispune predarea, persoana este predată autorităților din statul solicitant, iar acest proces trebuie să se realizeze în termen de 10 zile de la decizia instanței.

C. Termene și proceduri suplimentare

În cazul în care există motive de refuz sau dacă persoana contestă predarea, aceasta poate solicita revizuirea deciziei. Curtea de Apel va analiza în continuare circumstanțele și va hotărî dacă sunt întrunite condițiile pentru a autoriza predarea sau dacă există motive suplimentare care să împiedice executarea mandatului.

În cazul în care persoana refuză să fie predată, instanța poate lua în considerare posibile măsuri suplimentare, inclusiv continuarea procedurii în instanță sau menținerea persoanei în detenție până la soluționarea finală a cazului.

D. Drepturile persoanei vizate de MEA

Persoana are dreptul de a fi asistată de un avocat, de a fi informată despre procedura în care se află și de a contesta hotărârea instanței de executare a mandatului. De asemenea, persoana are dreptul de a invoca motive de apărare și de a solicita amânarea predării sau examinarea altor aspecte relevante legate de procesul judiciar din statul solicitant.

Așadar, procedura de executare a mandatului european de arestare în fața curții de apel reprezintă un proces reglementat detaliat, care garantează respectarea drepturilor fundamentale ale persoanei vizate, în timp ce asigură cooperarea judiciară eficientă între statele membre ale Uniunii Europene. Deși procedura este rapidă și eficientă, aceasta necesită o atenție deosebită din partea instanțelor pentru a respecta atât normele interne, cât și standardele europene privind drepturile omului.

3. Drepturile persoanei arestate în baza unui mandat european de arestare

Persoanele arestate în baza unui mandat european de arestare (MEA) beneficiază de o serie de drepturi fundamentale, garantate atât de legislația națională, cât și de normele internaționale, inclusiv prin **Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene** și **Convenția Europeană a Drepturilor Omului (CEDO)**. Aceste drepturi sunt esențiale pentru a proteja integritatea fizică și psihologică a persoanei, precum și pentru a asigura un proces echitabil pe parcursul procedurii de extrădare⁵.

⁵ Morar, I. C., *Mandatul European de arestare. Context European și intern*, Curierul Judiciar nr. 4/2005, p. 107.

1. Dreptul la informare

Persoana arestată trebuie să fie informată, într-un limbaj accesibil, despre motivele arestării, despre drepturile sale și despre procedura care urmează. Acesta include dreptul de a fi informat cu privire la mandatul european de arestare, la dreptul de a contesta arestarea și la procedura de predare către statul solicitant.

Persoana are dreptul de a fi informată despre posibilitatea de a solicita un avocat și de a beneficia de asistență juridică pe tot parcursul procedurii.

2. Dreptul la asistență juridică

Persoana arestată are dreptul să fie asistată de un avocat, pe cheltuiala proprie sau din oficiu, în funcție de circumstanțele cazului. Avocatul poate oferi consiliere juridică, poate asista persoana în timpul audierilor și poate contesta deciziile instanței.

Persoana are dreptul să aleagă un avocat care să o reprezinte. Dacă nu își poate permite un avocat, acesta va fi desemnat de instanță.

3. Dreptul de a fi audiat

Persoana arestată trebuie să fie audiată de instanța competentă, care va examina legalitatea arestării și va analiza dacă sunt îndeplinite condițiile pentru a autoriza predarea. Aceasta include dreptul de a-și exprima punctul de vedere cu privire la motivele pentru care consideră că nu trebuie predată autorităților din statul solicitant. Persoana arestată poate contesta executarea mandatului european de arestare în fața instanței, invocând diverse motive legale, inclusiv riscul de tratamente inumane sau degradante în statul solicitant sau faptul că infracțiunea nu este reglementată în legislația ambelor state (principiul dublei incriminări).

4. Dreptul la un proces echitabil

Persoana are dreptul să fie asistată de un avocat pe parcursul procesului și să își exprime apărările. În cadrul audierilor, aceasta poate adresa întrebări martorilor și poate prezenta dovezi în favoarea sa. În anumite cazuri, procesul poate fi public pentru a asigura transparența și pentru a proteja drepturile persoanei.

5. Dreptul de a fi protejată împotriva tratamentelor inumane

Conform Convenției Europene a Drepturilor Omului și a altor standarde internaționale, persoana arestată are dreptul de a fi protejată de tortură sau tratamente inumane, crude sau degradante. În acest sens, autoritățile trebuie să se asigure că persoana nu va fi supusă unui astfel de tratament în statul solicitant.

Înainte de a autoriza predarea, instanța din statul solicitat va analiza dacă există riscuri ca persoana să fie supusă unor condiții de detenție inumane sau degradante în statul solicitant. Dacă există astfel de riscuri, predarea poate fi refuzată.

6. Dreptul la revizuire

Persoana are dreptul de a solicita o revizuire a procedurii în fața instanței, în cazul în care consideră că drepturile sale au fost încălcate sau dacă există motive suplimentare care ar putea justifica refuzul predării. În unele cazuri, persoana poate face apel la decizia instanței care a autorizat predarea, mai ales dacă consideră că au fost încălcate norme de drepturile omului sau că sunt întrunite motive legale pentru a respinge cererea de predare.

7. Dreptul la protecție în cazul unui tratament inuman sau degradant în statul solicitant

În cazul în care există dovezi că persoana ar putea fi supusă unui tratament inuman sau degradant în statul solicitant, instanța din statul solicitat poate refuza predarea. De asemenea, autoritățile române (sau ale altui stat membru UE) trebuie să asigure protecția persoanei împotriva unor astfel de riscuri înainte de a autoriza predarea.

8. Dreptul la condiții adecvate de detenție

Persoana are dreptul de a fi reținută în condiții care respectă standardele internaționale de drepturile omului, iar în timpul detenției nu trebuie să fie supusă unor condiții inumane sau degradante. Acest principiu se aplică atât în timpul arestării, cât și în perioada în care persoana se află în custodia statului solicitat.

Așadar, drepturile persoanei arestate în baza unui mandat european de arestare sunt esențiale pentru a asigura un proces echitabil și pentru a proteja integritatea fizică și psihologică a persoanei pe parcursul procedurii de extrădare. Aceste drepturi includ, printre altele, dreptul la informare, la asistență juridică, la un proces echitabil, la protecție împotriva tratamentelor inumane și la condiții adecvate de detenție. Respectarea acestor drepturi garantează că procedura de predare se desfășoară într-un cadru legal corect și respectuos al drepturilor fundamentale ale persoanei implicate.

4. Concluzii

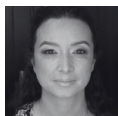
Mandatul european de arestare reprezintă un pas important în consolidarea cooperării judiciare între statele membre ale Uniunii Europene. Prin simplificarea și accelerarea procedurilor de predare a persoanelor căutate, MEA contribuie la combaterea eficientă a criminalității transfrontaliere și la asigurarea unui spațiu european de justiție fără frontiere.

Deși mecanismul a demonstrat eficiență în practică, au existat și critici legate de posibile abuzuri, lipsa unor garanții suficiente în anumite state și impactul asupra drepturilor fundamentale. Cu toate acestea, MEA rămâne un instrument esențial pentru securitatea și aplicarea justiției în Uniunea Europeană, oferind un echilibru între eficiență și protecția drepturilor individuale.

5. Referințe bibliografice

1. Boroi, A., Rusu, I., *Cooperarea judiciară în materie penală*, Ed. C.H. Beck, București, 2008.
2. Morar, I. C., *Mandatul European de arestare. Context European și intern*, Curierul Judiciar nr. 4/2005.
3. Radu, F. R., *Principalele instrumente juridice ale Uniunii Europene în domeniul extrădării și predării infractorilor*, Dreptul nr. 9/2007.
4. Stănilă, L. M., *Mandatul european de arestare. Problematika implementării deciziei cadru nr. 584/13.06.2002 în statele membre ale Uniunii Europene*, Revista de Științe Juridice.
5. Tudor, G., Constantinescu, M., *Mandatul european de arestare. Aspecte teoretice și practică judiciară*, Ed. Hamangiu, București, 2009.

VALENȚE CONEXE ALE CONFLICTULUI ARMAT RUSO-UCRAINEAN: LIMITAREA LIBERTĂȚII DE EXPRIMARE A DISIDENTILOR. CAUZA NOVAYA GAZETA ȘI ALȚII ÎMPOTRIVA FEDERAȚIEI RUSE



Conf. univ. dr. Alina Mirabela Gentimir

Abstract: *This article analyzes the extensive campaign initiated by the Russian Federation to restrict reporting that "discredited" the Russian military and spread "fake news" about its actions in Ukraine, reports that were not in line with the position of Russian officials. Interventions by Ukrainian Crimean and Russian dissidents, individuals or media trusts, including a wide range of expressions, from simple pacifist slogans and support for Ukraine to factual reports of alleged war crimes committed by the Russian military, have prompted criminal or administrative proceedings in which national courts have not proceeded to analyze the dissidents' statements in their specific context or to balance competing interests, but have imposed sanctions of exceptional and disproportionate severity which have been intended to have a chilling effect on future attempts to dissent. It is essential to emphasize that the interpretation of Article 10 has been made by the European Court of Human Rights in the light of the interrelation between Articles 3, 5 and 8 of the European Convention on Human Rights. No less relevant is the relationship between the interim measures ordered in the case and not complied with by the national authorities and the finding of a breach of Article 34 of the European Convention. Dissident opinion focuses on the questions about the outcomes of a different, in concreto, specific and more efficient approach of ECHR in cases regarding the Russian Federation over the last two decades.*

Keywords: *dissent, freedom of expression, freedom of expression, war, fake news, legitimate aims, Ukraine, Russian Federation*

1. Introducere

Conflictul ruso-ucrainean a produs efecte multiple atât la nivel european, cât și la nivel național. Pentru a asigura succesul demersurilor sale militare, Federația Rusă a stabilit o strategie de acțiune pe mai multe paliere care a afectat simultan multe drepturi, nu numai ale cetățenilor ucraineni, asupra cărora s-a concentrat comunitatea europeană, ci și drepturi ale cetățenilor ruși, și ei titulari ai drepturilor garantate de Convenția Europeană a Drepturilor Omului până la data de 16 septembrie 2022, când Federația Rusă a încetat să mai dețină calitatea de membru al Consiliului Europei.

În contextul unor realități care aveau efecte asupra statului rus și asupra cetățenilor ruși, dreptul la informare al acestora apărea ca imperativ absolut. Tocmai pentru a satisface această exigență, în special în acea perioadă excepțională, jurnaliști, activiști, profesori, preoți, influenceri ruși și-au exercitat libertatea de exprimare oferind opiniei publice ruse și internaționale informații, puncte de vedere care nu erau în acord cu poziția autorităților naționale ruse.

Este firesc ca în contextul unui conflict armat să apară întrebări-cheie referitoare nu numai la desfășurarea în sine a operațiunilor militare, ci și la activitatea jurnaliștilor și influencerilor percepută nu numai ca obligație de a informa cetățenii, ci și ca mijloc de a avea efecte asupra succesului sau înfrângerii forțelor armate în cadrul activităților cu caracter militar prin oferirea de informații care pot avea caracter secret și pot ajuta adversarul, cât și prin influențarea stării de spirit a populației.

În pofida dificultăților determinate de încetarea calității de membru al Consiliului Europei a statului reclamat, respectiv la punerea în executare a hotărârilor sale de către Federația Rusă, Curtea Europeană a Drepturilor omului a analizat cauza *Novaya Gazeta și alții împotriva Rusiei*¹, pronunțându-se în privința incidenței asupra disidenților ruși a legislației introduse în Rusia după invazia la scară largă a Ucrainei în 2022, legislație care prevedea infracțiunea de a „discredita armata” sau cea de a răspândi „știri false” cu privire la acțiunile acesteia.

2. Situația de fapt²

La 24 februarie 2022, președintele Rusiei a lansat o invazie la scară largă a Ucrainei, pe care a descris-o ca o „operațiune militară specială”.

Ulterior, la nivel intern, au fost stabilite restricții în privința informării despre această operațiune militară, care poate fi realizată doar accesând sursele oficiale. La data de 4 martie 2022, toate autoritățile centrale implicate în procesul legislativ, doar într-un termen de o zi lucrătoare, au modificat atât legislația penală, cât și cea contravențională introducând noi variante de sancționare a cetățenilor ruși care procedau la „discreditarea” sau „diseminarea cu bună știință de informații false” despre desfășurarea forțelor armate ruse.

178 de jurnaliști, artiști, activiști, influenceri ruși și două trusturi media independente din Rusia, *Novaya Gazeta* și *Dozhd TV* (Rain TV) au fost sancționate în temeiul acestei noi legislații: 7 disidenți au fost condamnați în cadrul unor proceduri penale – „agenți străini” sau „extremiști”³ și 171 disidenți ruși au fost

¹ CEDO, *Novaya Gazeta și alții v. Federației Ruse*, cererile 11884/22, 30136/22, 32871/22, 34131/22, 35604/22, 35641/22, 36648/22, 36757/22, 36838/22, 36842/22 și 151 altele, hotărârea din 11 februarie 2025, <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-241738>.

² Para. 2-66.

³ Para. 85.

implicați în proceduri administrative; trusturile media au fost închise ulterior solicitărilor de a fi înlăturate informații publicate în varianta online sau cea tipărită⁴.

Faptele pentru care disidenții au fost sancționați s-au concentrat în special pe exprimarea unor opinii critice cu privire la acțiunile militare ale Rusiei în Ucraina sau pentru diseminarea de informații care se exprimau puncte de vedere diferite de relatările oficiale. Declarațiile și/sau relatările lor s-au încadrat în mai multe categorii: proteste pașnice împotriva războiului⁵, cum ar fi afișarea sloganului „Nu războiului”⁶; expresii de sprijin sau solidaritate cu Ucraina⁷; stabilirea de paralele istorice între conflictul actual și războaiele din trecut, în special compararea simbolului „Z” folosit de forțele ruse cu simbolul nazist svastica nazistă⁸; schimbul de informații cu privire la victimele civile și presupusele crime de război, în special masacrul de la Bucea și bombardarea teatrului Mariupol⁹; instigări contra autorităților ruse¹⁰, critici generale la adresa politicii guvernului rus și susținerea sancțiunilor internaționale împotriva conducerii ruse¹¹. Unii ziariști au folosit forme de exprimare satirice sau provocatoare pentru a-și transmite mesajele anti-război¹². Sancțiunile au inclus amenzi administrative cuprinse între 30.000 și 150.000 de ruble rusești, detenție preventivă și pedepse cu închisoarea. Cea mai lungă condamnare a fost de 25 de ani, în cazul unui politician de opoziție și jurnalist (Vladimir Kara-Murza¹³) pentru discursurile pe care le-a ținut în fața unor organizații internaționale. Una dintre acuzațiile pentru care a fost condamnat a fost „înaltă trădare”.

Cele două trusturi media au fost închise pentru activitatea lor mediatică referitoare la război. Novaya Gazeta¹⁴ era un ziar cu un tiraj săptămânal mediu de 300.000 de exemplare și o audiență zilnică online de aproximativ 3 milioane, în timp ce Dozhd TV¹⁵ era un canal de televiziune cu o audiență anuală de aproximativ 18 milioane. Ambele trusturi au fost avertizate de către autorități și au primit solicitări de ștergere, respectiv înlăturare a informațiilor care se refereau la ostilități militare

⁴ Para. 76: În mai 2024, când a fost publicat cel mai recent număr, au fost inițiate 935 de dosare penale în legătură cu declarații împotriva războiului, inclusiv 296 de dosare în temeiul articolului 207.3 din Codul penal. Au fost inițiate în total 9.495 de dosare administrative, majoritatea conform articolului 20.3.3 din CAO.

⁵ Para. 58, 59, 63.

⁶ Para. 57.

⁷ Para. 60.

⁸ Para. 45, 61, 62.

⁹ Para. 38, 45, 49, 53.

¹⁰ Para. 31, 32.

¹¹ Para. 26, 29, 66, 111.

¹² Para. 64, 65.

¹³ Para. 25-30.

¹⁴ Para. 8-17.

¹⁵ Para. 18-24.

din perioada februarie-martie și care conțineau cuvântul „război”¹⁶, înainte ca să fie blocat accesul¹⁷ la site-urile lor în martie (Dozhd TV) și iulie (Novaya Gazeta) 2022. De asemenea, instanțele au găsit Novaya Gazeta vinovată de infracțiunea administrativă de diseminare de „știri false” și, în septembrie 2022, i-au suspendat licența de publicare și au aprobat o cerere de încetarea funcționării versiunii sale online, în ciuda unei măsuri provizorii anterioare emise de Curtea Europeană (în temeiul articolului 39 din Regulamentul Curții) către autorități, indicându-le că acestea ar trebui să se abțină de la „blocarea sau încetarea activităților Novaya Gazeta”¹⁸.

3. Cadru normativ rus și internațional privind limitarea libertății de exprimare în cazul conflictelor armate în general și, respectiv, în mod specific, în cazul conflictului ruso-ucrainean

Conflictul ruso-ucrainean a stimulat atât autoritățile ruse, cât și cele regionale și internaționale să se pronunțe asupra exercitării limitative a drepturilor omului, în general, și a libertății de exprimare, în special.

3.1. Legislația Federației Ruse

Prevederea în legislația penală rusă a unor fapte care pot fi săvârșite tocmai în noul context politic apărut în Federația Rusă prezintă interes din perspectiva analizării necesității, dar și a proporționalității limitării drepturilor înscrise în catalogul Convenției europene a drepturilor omului. Forma de bază a infracțiunii de „diseminare de informații false” cu cuprinde elemente materiale limitativ specificate, fără a fi menționate criterii pentru determinarea caracterului „fals”¹⁹ al informației, însă prezintă interes obiectul informațiilor false: activitățile forțelor armate ale Federației Ruse, *mens rea*, intenția directă și, mai ales, interesele multidimensionale, atât naționale, cât și, surprinzător, internaționale pentru care sunt instituite faptele penale. Formele agravate ale infracțiunii fac referiri la circumstanțe care acoperă variante diferite de manifestare vizând persoana făptuitorului sau elemente referitoare la faptă: „prin folosirea funcției”, „într-un grup organizat sau coordonat”, „folosind probe special fabricate pentru a susține acuzațiile”, „din motive pecuniare” și „din motive de ură politică, ideologică, rasială, etnică sau religioasă”²⁰.

¹⁶ Para. 11, 14,

¹⁷ Para. 20, 15.

¹⁸ Para. 12.

¹⁹ Para. 86.

²⁰ Para. 67-68: Articolul 207.3 din Codul penal al Federației Ruse prevede că „diseminarea publică a informațiilor false cu bună știință, prezentate ca rapoarte de încredere, despre desfășurarea forțelor armate ale Federației Ruse pentru protecția intereselor Federației Ruse și a cetățenilor săi și menținerea

Legislația contravențională rusă se concentrează pe același *actus reus*: „difuzarea de informații false” sau *actus reus* diferit: „discreditația”, termen subiectiv²¹ calificat – și pe aceeași *mens rea* – „cu bună știință”, dar sunt adăugate modalitățile în care poate fi realizată difuzarea, prin „mass-media sau în rețelele de telecomunicații”, și sunt precizate considerentele pentru care se sancționează faptele: posibila afectare a unor valori fundamentale precum viața, sănătatea, proprietatea, ordinea și siguranța publică sau posibila perturbare sau oprire a operațiunilor infrastructurii critice, transporturilor, infrastructurilor sociale, instituțiilor financiare, industriei, sistemelor energetice sau de comunicații. Agravantele se concentrează pe două variante de manifestare: fie acțiunile „au fost însoțite de solicitări pentru întruniri publice neautorizate”, fie „cetățeanul rus sau o entitate juridică solicită unui stat străin sau unui grup de state să pună în aplicare măsuri restrictive, cum ar fi introducerea sau extinderea sancțiunilor politice sau economice împotriva Federației Ruse, cetățenilor sau companiilor ruși”²².

păcii și securității internaționale” se pedepsește cu amendă de până la 100.500 RUB sau 100.500 RUB, muncă sau închisoare de până la cinci ani. Alineatul 2 al acestei dispoziții prevedea pedepse mai aspre pentru formele agravate ale infracțiunii, inclusiv săvârșirea acesteia (a) prin folosirea funcției, (b) într-un grup organizat sau coordonat, (c) „folosind probe special fabricate pentru a susține acuzațiile”, (d) din motive pecuniare și (e) „din motive de ură politică, ideologică, rasială, etnică sau religioasă”. Pedepsele posibile includ o amendă între 3.000.000 și 5.000.000 RUB sau închisoare pe o perioadă de la cinci la zece ani.

²¹ Para. 88.

²² Para. 69-72: Articolul 13.15(9) stabilește răspunderea pentru „difuzarea de informații false cu bună știință de importanță publică prezentate ca rapoarte de încredere” în mass-media sau în rețelele de telecomunicații care creează un risc de vătămare a vieții și sănătății sau proprietății cetățenilor, un risc de perturbări larg răspândite ale ordinii și siguranței publice sau un risc de perturbări sau oprire a operațiunilor infrastructurii critice, transporturilor, infrastructurilor sociale, instituțiilor financiare, industriei, sistemelor energetice sau de comunicații”. Aceste acțiuni se pedepsesc cu amendă cuprinsă între 30.000 și 100.000 RUB pentru persoane fizice, între 60.000 și 200.000 RUB pentru funcționari și între 200.000 și 500.000 RUB pentru persoanele juridice. Articolul 20.3.3, introdus inițial la 4 martie 2022, prevedea, în partea 1, că „acțiunile publice menite să discrediteze desfășurarea forțelor armate ale Federației Ruse pentru protecția intereselor Federației Ruse și ale cetățenilor săi și menținerea păcii și securității internaționale, inclusiv apelurile publice de a obstrucționa desfășurarea forțelor armate ale Federației Ruse”, se pedepsesc cu amendă între 30.000 și 50.000 RUB pentru persoane fizice, între 100.000 și 200.000 RUB pentru funcționari și între 300.000 și 500.000 RUB pentru persoanele juridice. Partea a 2-a prevedea amenzi mai mari în situațiile în care astfel de acțiuni „au fost însoțite de solicitări pentru întruniri publice neautorizate” sau „au creat un risc de vătămare a vieții și sănătății sau proprietății cetățenilor, un risc de perturbări larg răspândite ale ordinii și siguranței publice sau un risc de perturbări sau oprire a operațiunilor infrastructurii critice, infrastructurii financiare, industriei, instituțiilor de comunicații, industriei, infrastructurii energetice, sistemelor de transport, instituțiilor sociale sau sociale”. Articolul 20.3.4 stabilește că un cetățean rus sau o entitate juridică care solicită unui stat străin sau unui grup de state să pună în aplicare măsuri restrictive, cum ar fi introducerea sau extinderea sancțiunilor politice sau economice împotriva Federației Ruse, cetățenilor sau companiilor ruși, va primi o amendă între 30.000 și 50.000 RUB pentru persoane fizice și între 300.000 și 500.000 RUB pentru persoanele juridice.

3.2. *Soft law internațional*

Măsurile coercitive stabilite de autoritățile ruse în privința libertății de exprimare în Federația Rusă în privința conflictului ruso-ucrainean a determinat adoptarea, pe parcursul anului 2022, a unor declarații comune și de rapoarte de către organizații interguvernamentale regionale și internaționale: Declarație comună privind invazia Ucrainei și importanța libertății de exprimare și de informare, emisă de monitorii pentru libertatea de exprimare și libertatea presei pentru Națiunile Unite, Comisia Africană a Drepturilor Omului, Comisia Inter-Americană pentru Drepturile Omului și Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE) la 2 mai 2022, prin care au condamnat „cenzura și reprimarea disidenței și a surselor pluraliste de informații și opinie în Federația Rusă, inclusiv blocarea platformelor de social media și a site-urilor web de știri, întreruperea serviciilor de la furnizorii străini de conținut și servicii, etichetarea masivă a jurnaliștilor și mass-media independenți drept «agenți străini», introducerea răspunderii penale pentru răspândirea unor ani de închisoare și înființare, informații despre războiul din Ucraina sau chestionarea acțiunilor militare rusești în Ucraina sau pur și simplu susținerea păcii sau chiar menționarea cuvântului «război»”²³.

Deopotrivă, trebuie menționate puncte de vedere ale misiunii de experți a Mecanismului OSCE de la Moscova din 14 iulie 2022, în raportul căruia se consemnează reticența Federației Ruse de a-și califica drept „război” activitatea forțelor armate și de a accepta că acestea săvârșesc „crime”²⁴ și observațiile finale ale Comitetului pentru Drepturile Omului al Națiunilor Unite privind raportul Federației Ruse din 1 decembrie 2002, în cadrul cărora este exprimată îngrijorarea referitoare la multiplele măsuri de limitare a libertății de exprimare a celor care nu adoptă poziția oficialilor ruși despre războiul din Ucraina²⁵.

4. Particularități procedurale ale cauzelor contra Federației Ruse analizate de Curtea Europeană a Drepturilor Omului ulterior datei de 16 septembrie 2022

4.1. *Măsurile provizorii prevăzute de Regula 39 din Regulamentul Curții și articolul 34 al Convenției*

În data de 8 martie 2022, Curtea, în temeiul Regulii 39 din Regulamentul Curții, a indicat Guvernului Rusiei să se abțină de la blocarea sau încetarea activităților trustului Novaya Gazeta sau să întreprindă orice acțiuni care ar putea să o priveze de exercitarea drepturilor sale garantate de articolul 10 din Convenție.

²³ Para. 73.

²⁴ Para. 74.

²⁵ Para. 75.

În pofida măsurii provizorii, în datele de 5 și 15 septembrie 2022, instanțele ruse au suspendat licența de publicare a trustului Novaya Gazeta și au admis o cerere de încetare a funcționării versiunii sale online.

Curtea a considerat că aceste acțiuni ale autorităților ruse erau în contradicție directă cu măsura provizorie indicată de Curte. Solicitând și obținând hotărâri judecătorești de încetare a activității trustului media Novaya Gazeta, autoritățile ruse au ignorat în mod deliberat măsura provizorie a Curții și au lipsit-o de scopul și efectul acesteia.

Curtea concluzionează că, prin ignorarea deliberată a măsurilor provizorii indicate în articolul 39 din Regulamentul Curții, Rusia a încălcat obligațiile care îi revin în temeiul articolului 34 din Convenție²⁶.

4.2. Admisibilitatea plângerilor

În primul rând, Curtea a stabilit că este competentă să soluționeze cererile, întrucât acestea privesc fapte care au avut loc înainte de 16 septembrie 2022, dată la care Rusia a încetat să mai fie parte contractantă la Convenția europeană.

Există plângeri ale disidenților care neavând procedura finalizată la nivel național nu au fost analizate pe fondul cauzei de Curte în privința altor articole ale Convenției, fiind inadmisibile în privința acestora²⁷.

4.3. Cauze reunite

Curtea a decis să reunească cauzele disidenților ruși și ucraineni pentru a analiza articolele invocate de reclamânți, constatând că există „un fir roșu” în cadrul plângerilor de acestea: încălcarea articolului 10 din Convenție. Cumularea atâtor cazuri similare arată că acestea au făcut parte dintr-o campanie mai amplă de suprimare a disidenței cu privire la acțiunea militară din Ucraina²⁸.

4.4. Terți intervenienți – corelație cu alte cauze contra Federației Ruse

În contextul în care cetățeni ucraineni din Crimeea au avut limitată libertatea de exprimare în privința războiului, guvernul ucrainean a apreciat ca fiind oportună intervenția sa în cauzele reunite ale acestora²⁹ pentru a sublinia necesitatea aplicării și în aceste cauze ale principiilor instituite de Curte în cauza Ucraina v. Federația Rusă (reCrimeea): existența repetării actelor și toleranța încălcării drepturilor

²⁶ Para. 127-133.

²⁷ Para. 95.

²⁸ Para. 125.

²⁹ Observațiile guvernului ucrainean prezentate în temeiul articolului 36 § 1 din Convenție în cererile nr. 45470/22, 464/23 și 1385/23.

omului³⁰, deși disidenții ruși din Federația Rusă au apreciat că situația lor nu este similară calitativ cu cea a ucrainenilor din Crimeea³¹.

4.5. Absența punctelor de vedere ale guvernului statului reclamat

Curtea a constatat că Guvernul pârât, prin nedepunerea unor observații scrise, și-a manifestat intenția de a se abține de la participarea la examinarea cauzei. Cu toate acestea, încetarea calității de membru al unei părți contractante la Consiliul Europei nu înlătură obligația Federației Ruse de a coopera cu organele Convenției. În consecință, absența Agentului guvernamental rus nu poate constitui un obstacol în examinarea cauzei³².

4.6. Neexaminarea separată a unor articole ale Convenției

Curtea a considerat că nu este necesară examinarea separată a plângerilor rămase în temeiul articolelor 6, 13, 14 și 18 din Convenție și articolului 3 din Protocolul nr. 13³³, concentrându-se doar pe analiza articolelor 10, 3, 5 și 8 ale Convenției.

4.7. Opinie disidentă

În conformitate cu articolul 45 § 2 din Convenție și cu articolul 74 § 2 din Regulamentul Curții, a fost anexată hotărârii opinia separată a judecătorului Pavli care se concentrează pe modul în care Curtea Europeană s-a poziționat de-a lungul ultimelor două decenii în privința democrației și, respectiv, protejării drepturilor omului din Federația Rusă și lansează întrebări referitoare la oportunitatea optării pentru o altă manieră de abordare a cauzelor contra Federației Ruse, una mai eficientă, care implică analizarea cauzelor *in concreto* și adaptat contextului specific național, fiind cunoscut faptul că o garantare efectivă a drepturilor omului nu poate fi realizată decât în state care, cu adevărat, au adoptat un regim politic democratic.

5. Dimensiunea colectivă a interferențelor statului asupra libertății de exprimare a trusturilor media: închiderea trusturilor media

În ceea ce privește trusturile media Novaya Gazeta și Dozhd TV, au existat trei tipuri de acțiuni ale autorităților statului : blocarea site-urilor web, constatarea

³⁰ CEDO, *Ucraina v. Federația Rusă*, cererile 20958/14 și 38334/18, 25 iunie 2024, <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=002-14347>

³¹ Para. 92.

³² Para. 78: CEDO, *Svetova și alții v. Federației Ruse*, nr. 54714/17, §§ 29-31, 24 ianuarie 2023.

³³ Para. 138: *Centrul pentru Resurse Juridice în numele Valentin Câmpeanu v. României*, nr. 47848/08, § 156, CEDO) 2014

răspunderii în procedurile contravenționale și revocarea licenței de publicare. Toate aceste acte intervenite înainte de data încetării activității au constituit o ingerință în dreptul trusturilor la libertatea de exprimare, întrucât aceste acțiuni care au vizat atât varianta tipărită cât și varianta online a trusturilor au fost calificate ca reacția autorităților naționale la relatările privind războiul făcute de presa internă³⁴.

La fel ca în jurisprudența sa anterioară privind încetarea activității unei publicații tipărite care realiza relatări despre război³⁵, Curtea a constatat că standardele impuse de articolul 10 din Convenție nu sunt îndeplinite dacă o astfel de măsură se bazează exclusiv pe emiterea formală de avertismente, fără nicio evaluare a necesității și proporționalității sale. Autoritățile naționale nu au verificat dacă exista o nevoie socială presantă pentru o măsură atât de drastică sau dacă aceasta era necesară într-o societate democratică. Nici în ceea ce privește blocarea site-urilor web ale Dozhd TV și Novaya Gazeta, instanțele naționale nu au furnizat nicio justificare separată dincolo de o referire la avertismentele anterioare, nu au stabilit orice circumstanțe excepționale care să justifice încetarea unui mijloc de presă și nu au evaluat dacă încetarea urmărește un scop legitim sau este proporțională cu acest scop, așa cum se impune pentru o restrângere atât de severă a libertății de exprimare. Datorită jurnaliștilor acestora calificați ca fiind voci independente importante din societatea rusă, s-a apreciat de către Curte că blocarea site-urilor web ale Dozhd TV și Novaya Gazeta și revocarea licenței de publicare a acestora din urmă a redus în mod semnificativ accesul publicului la diverse surse de informații cu privire la chestiuni de interes public crucial. În consecință, astfel de restricții majore ale libertății presei sunt incompatibile cu accentul constant asupra rolului esențial al presei ca „câine public de pază” într-o societate democratică³⁶.

6. Dimensiunea individuală a interferențelor statului asupra libertății de exprimare a disidenților persoane fizice

6.1. *Supunerea la tratamente degradante a disidenților*

Doamna Skochilenko și domnul Korolev s-au plâns despre închiderea lor într-o cușcă de metal și, respectiv, într-o cabină îngustă de sticlă, în timpul audierilor de detenție, fiind astfel încălcat articolul 3 din Convenție³⁷. Curtea face trimitere la jurisprudența sa consacrată care constată încălcări ale articolului 3 în împrejurări similare: încarcerare în cuști metalice sau cabine de sticlă mici și slab ventilate în timpul audierilor³⁸.

³⁴ Para. 96.

³⁵ Para. 124: CEDO, *Mukhin v. Rusiei*, nr. 3642/10, §§ 178-181, 14 decembrie 2021.

³⁶ Para. 124: CEDO, *Satakunnan Markkinapörssi Oy și Satamedia Oy v. Finlandei*, nr. 931/13, § 126, 27 iunie 201

³⁷ Para. 134.

³⁸ Para. 137: CEDO, *Svinarenko și Slyadnev v. Rusiei*, nr. 32541/08 și 43441/08, §§ 138-3; *Yar. Belousov v. Rusiei*, nr. 2653/13 și 60980/14, §§ 125-28, 4 octombrie 2016)

6.2. Dreptul la libertate și securitate al disidenților

Curtea a constatat că autoritățile nu au justificat suficient impunerea unei asemenea măsuri excepționale a arestului preventiv asupra a cinci dintre reclamanți - dl Kara-Murza, doamna Skochilenko, domnul Afanasyev, doamna Smirnova și domnul Korolev - cu încălcarea articolului 5 § 3³⁹, și nici întârzierile excesive în examinarea apelurilor împotriva ordonanțelor de reținere (articolul 5 § 4)⁴⁰. Reclamanții au fost urmăriți penal pentru expresii care nu implicau violență sau incitare, iar autoritățile naționale nu au furnizat motive relevante și suficiente pentru a justifica impunerea unei astfel de măsuri excepționale, încălcând astfel articolul 5 § 3 din Convenție⁴¹.

De asemenea, Curtea a constatat că împrejurările arestării unuia dintre acești cinci reclamanți (dl Kara-Murza) și momentul formulării și punerii în aplicare a acuzațiilor împotriva sa au constituit cu siguranță un pretext pentru a reduce la tăcere opiniile sale critice, indicând rea-credință, cu încălcarea articolului 5 § 1. Curtea a reiterat că detenția va fi considerată „arbitrară” atunci când, în ciuda respectării oficiale a legislației naționale, a existat un element de rea-credință sau înșelăciune din partea autorităților⁴².

6.3. Inviolabilitatea domiciliului disidenților

Domnul Afanasyev s-a plâns în temeiul articolului 8 de percheziții nejustificate ale reședințelor sale⁴³. În cazul acestuia, Curtea a făcut trimitere la jurisprudența sa constantă în care a constatat încălcări în circumstanțe similare - percheziții nejustificate ale locuințelor jurnaliștilor care au fost calificate ca încălcări ale articolului 8 din Convenție⁴⁴ în condițiile în care nu a putut găsi motive să nu urmeze jurisprudența anterioară.

6.4. Libertatea de exprimare a disidenților. Restricționări ale articolului 10 din Convenție

Libertatea de exprimare nefiind un drept absolut, orice restricționare a sa, mai ales în cazul disidenților, trebuie să satisfacă condițiile generale: limitarea să fie prevăzută de lege; limitarea să satisfacă un interes legitim care poate fi un interes public sau un interes privat; limitarea să fie necesară într-o societate democratică.

³⁹ Para. 134, 136.

⁴⁰ Para. 136: CEDO, *Shcherbina v. Rusia*, nr. 41970/11, § 62, 26 iunie 2014.

⁴¹ Para. 136.

⁴² Idem.

⁴³ Para. 134.

⁴⁴ Para. 137: CEDO, *Ernst și alții v. Belgia*, nr. 33400/96, §§ 115-16, 15 iulie 2003.

Aceste exigențe nu pot fi analizate în afara verificării respectării principiului proporționalității limitării, care dobândește un rol fundamental în ceea ce privește libertatea de exprimare a disidenților, dincolo de principiul necesității limitării.

6.4.1. *Formele interferențelor asupra libertății de exprimare a disidenților*

Libertatea de exprimare poate cuprinde o mare varietate de măsuri sub forma unei „formalități, condiții, restricții sau pedepse”⁴⁵. Cele două tipuri de proceduri derulate de autoritățile ruse contra disidenților constituie premisele constatării limitării libertății de exprimare.

Procese penale contra disidenților nu au constituit în sine o încălcare a articolului 10, însă măsurile limitative de drepturi precum arestarea preventivă prelungită a cinci dintre disidenți în legătură cu declarațiile lor despre atrocitățile invaziei ruse în Ucraina, au constituit o ingerință a dreptului lor la libertatea de exprimare⁴⁶. Deopotrivă, desemnarea lor ca „agenți străini”, înghețarea conturilor bancare ale domnului Naki și includerea numelui domnului Gordon pe lista teroriștilor și extremiștilor au constituit o manifestare a „efectului de înfrigurare” rezultat din urmărirea penală în legătură cu comportamentul lor expresiv și, de asemenea, au constituit o ingerință în drepturile lor prevăzute la articolul 10⁴⁷.

Nu mai puțin relevant este faptul că inițierea procedurilor administrative în legătură cu activitatea expresivă împotriva războiului a reclamanților a constituit o ingerință în dreptul lor la libertatea de exprimare⁴⁸.

6.4.2. *Sensul expresiei de „prevăzută de lege” în cazul limitării libertății de exprimare a disidenților*

Legislația rusă care reglementează limitările libertății de exprimare incidentă în cauzele disidenților cunoaște două tipuri de situații determinate de regimul juridic al arealului geografic în care domiciliază disidenții. Astfel, avem legislația rusă incidentă disidenților din Crimeea și legislația rusă aplicabilă disidenților din teritoriul Federației Ruse.

În ceea ce privește cauzele Anzhelika Kosareva și Susana Bezaziyeva domiciliate în Crimeea, instanțele aplicând legislația rusă au încălcat Convenția europeană a drepturilor omului întrucât în lumina dreptului umanitar internațional, Crimeea este teritoriul suveran al Ucrainei, recunoscut internațional. În consecință, dreptul rus nu poate fi considerat drept „lege”, în sensul Convenției, în Crimeea⁴⁹.

⁴⁵ Para. 93: CEDO, *Wille v. Liechtenstein*, nr. 28396/95, § 43, CEDO 1999-VII.

⁴⁶ Para. 94: CEDO, *Nedim Şener împotriva Turciei*, nr. 38270/11, §§ 95-96, 8 iulie și *Döner v. Turciei* 29994/02, § 88, 7 martie 2017.

⁴⁷ Para. 94: CEDO, *Yefimov Human Rights, v. Rusiei*, 12385/15 și 51619/15, § 37, 7 decembrie 2021.

⁴⁸ Para. 94.

⁴⁹ Para. 98: CEDO, *Ucraina împotriva Rusiei (referitor Crimeea)*, § 946.

În ceea ce privește ceilalți disidenți domiciliați pe teritoriul Federației Ruse, raportat la exigența limitării de a fi „prevăzută de lege” trebuie evidențiate deopotrivă cu necesitatea existenței unei baze în dreptul intern și exigențele previzibilității și ale compatibilității cu statul de drept. Cerința de legalitate este îndeplinită dacă se oferă o protecție adecvată împotriva arbitrariului și este suficient de clară în termenii săi pentru a oferi indivizilor o indicare adecvată a circumstanțelor și condițiilor în care autoritățile publice sunt împuternicite să pună în aplicare măsuri care le restrâng drepturile în temeiul Convenției⁵⁰.

Legislația rusă prin noile incriminări raportat la libertatea de exprimare nu satisface cerința clarității terminologice. Este apreciat de către Curte că termenii „discreditare” și „informații false cu bună știință” folosiți în dispozițiile relevante nu sunt suficient de clari și că interpretarea acestor termeni de către instanțele naționale a fost excesiv de largă, acoperind o gamă largă de declarații critice la adresa acțiunii militare ruse în Ucraina, inclusiv expresii de opinii pacifiste și surse factice neoficiale⁵¹. În consecință, Curtea are serioase îndoieli dacă ingerința în libertatea de exprimare a reclamanților a fost „prevăzută de lege” în sensul articolului 10 § 2 din Convenție și nu consideră necesar să ajungă la o concluzie definitivă asupra acestui aspect⁵².

6.4.3. Care sunt scopuri legitime de limitare a libertății de exprimare a disidenților?

Articolul 10 alineatul 2 din Convenție este extrem de generos în a stabili cadrul de realizării limitării libertății de exprimare, oferind atât instanțelor naționale, cât și instanței de la Strasbourg suficiente repere de analiză obiectivă.

În provocările determinate de absența observațiilor scrise ale guvernului rus în cauză, Curtea preia argumentele instanțelor ruse – protecția securității naționale, a integrității teritoriale și a siguranței publice – și reiterează că acestea pot constitui, în principiu, scopuri legitime. Extrem de relevantă pentru situația disidenților este, însă, stabilirea unor exigențe suplimentare referitoare la aplicarea și interpretarea acestor scopuri legitime: „aceste concepte – securitatea națională, integritatea teritorială, siguranța publică – trebuie aplicate cu reținere și interpretate restrictiv și ar trebui puse în aplicare numai acolo unde s-a dovedit că este necesară suprimarea divulgării de informații”⁵³.

Data fiind interdependența condițiilor limitării libertății de exprimare, a fost realizat un raționament despre gama largă și variată a materializării libertății de exprimare a disidenților și scopurile legitime de limitare a articolului 10 din Convenție, solicitându-se autorităților să demonstreze ce acțiuni ale disidenților au afectat în mod concret scopurile legitime publice. Astfel, apare ca de neînțeles pentru

⁵⁰ Para. 99: CEDO, *Ahmet Yıldırım c. Turcia*, nr. 3111/10, CEDO) § 529012.

⁵¹ Para. 100.

⁵² Para. 101.

⁵³ Para. 103: CEDO, *Stoll v. Elveției*, nr. 69698/01, ECHR-V 5200.

Curte sancționarea „fără discernământ a unei game largi de expresii, inclusiv a protestelor pașnice anti-război, relatărilor despre evenimentele din Ucraina din surse neoficiale și declarații de sprijin pentru Ucraina”, pe de o parte, și pe de altă parte, cum protestele pașnice și raportările independente ar putea reprezenta o amenințare reală la adresa securității naționale, a integrității teritoriale sau a siguranței publice⁵⁴.

6.4.4. Informațiile oferite de disidenți – subiect de interes public?

În contextul analizării scopurilor legitime de limitare a libertății de exprimare în corelație cu principiul proporționalității limitării, apare ca oportună clarificarea semnificației obiectului libertății de exprimare a disidenților în contextul conflictului armat ruso-ucrainean. Astfel, relatările disidenților se referă la o chestiune de interes public intens și semnificație: o agresiune militară neprovocată împotriva unui stat vecin, care a condus la un conflict armat internațional major cu implicații profunde atât pentru securitatea europeană, cât și pentru cea globală. Dezbaterea publică asupra unor astfel de chestiuni este crucială într-o societate democratică, iar orice restricție asupra unei astfel de dezbateri justifică controlul cel mai atent al Curții. Abordarea constantă a Curții a fost aceea de a solicita argumente convingătoare pentru justificarea restricțiilor asupra discursului politic, deoarece restricțiile ample impuse în cazuri individuale ar afecta, fără îndoială, respectarea libertății de exprimare în general în statul în cauză⁵⁵. Chiar și în situații excepționale precum acțiunile militare, autoritățile statelor au obligația de a veghea la protejarea ordinii democratice de amenințările la adresa acestora și a valorile unei societăți democratice, precum pluralismul, toleranța și deschiderea⁵⁶.

6.4.5. Utilizarea de către disidenți a cuvântului „război”

În contextul utilizării de către autoritățile ruse în pozițiile oficiale a unei terminologii anume - „operațiune militară specială” - apare extrem de controversată prezentarea evenimentelor din Ucraina folosindu-se o altă terminologie decât cea oficială: „război”. Semantica celor două variante propuse de stat și de disidenți are rolul de a evidenția perspectiva diferită a celor implicați în manifestarea libertății de exprimare. Astfel, opțiunea autorităților ruse pentru expresia de „operațiune militară specială” este „menită să diminueze amploarea percepută și natura ostilităților, prezentând conflictul mai degrabă ca limitat și justificat decât ca o agresiune la scară largă”. Tocmai această atenuare falsă a situației a determinat disidenții să aleagă o terminologie mai dură, precum termenul de „război”.

⁵⁴ Para. 104.

⁵⁵ Para. 112, CEDO, *Feldek v. Slovaciei*, nr. 29032/95, § 83, CEDO-III 2001-III 2001

⁵⁶ Para. 112.

Curtea propune un cadru de analiză a unui astfel de termen, evidențiindu-se importanța contextului specific de folosire. Pe de o parte, se are în vedere impactul asupra opiniei publice, esențial fiind că simpla utilizare a termenului „război” nu indică o intenție de a incita la violență, întrucât orice expresie trebuie evaluată în contextul său specific. Deopotrivă, se reține de către Curte că în pofida adăugării unei anumite virulențe criticii politice cuvintelor puternice precum „război” nu se justifică în sine ingerința în desfășurarea unei dezbateri publice aprinse. Pe de altă parte, desfășurarea unei proceduri penale contra disidenților pentru că au folosit termenul „război” în declarațiile lor pacifiste doar pentru că narațiunea oficială a autorităților ruse a descris agresiunea împotriva Ucrainei drept o „operațiune militară specială” reprezintă „o utilizare greșită a mecanismelor legale pentru a impune conformitatea ideologică și a suprima dezbaterea publică legitimă”⁵⁷.

6.4.6. Solidaritatea disidenților cu Ucraina

Curtea a manifestat o preocupare deosebită pentru efectele exprimării solidarității cu Ucraina sau afișarea culorilor naționale ucrainene întrucât „afișarea simbolurilor naționale străine este o formă de exprimare protejată în temeiul articolului 10 și orice restricție trebuie examinată cu atenție în contextul său specific pentru a distinge între expresia protejată și cea care poate pierde protecția într-o societate democratică”⁵⁸.

Curtea apreciază că „exprimarea sprijinului pentru o țară vecină atacată și pentru poporul acesteia nu amenință în mod inherent securitatea națională sau ordinea publică și nici nu implică susținerea vreunei ideologii extremiste”⁵⁹. Desfășurarea de proceduri penale contra disidenților pentru astfel de activități „dezvăluie o politică care vizează suprimarea și stigmatizarea oricărui sentiment perceput ca simpatie față de Ucraina, impunând astfel o interpretare unilaterală a conflictului, dominată de Rusia. Sanționând chiar și aceste expresii inofensive de solidaritate, autoritățile ruse au demonstrat un nivel de intoleranță față de opiniile divergente care este fundamental incompatibil cu pluralismul și dezbaterea deschisă esențială pentru o societate democratică”⁶⁰.

6.4.7. Forme satirice și provocatoare ale mesajelor anti-război

Disidenții au ales și forme de exprimare satirice sau provocatoare pentru a-și transmite mesajele împotriva războiului. De exemplu, doamna Olkhova a folosit o imagine a unui câine care își făcea nevoile pentru a-și exprima disprețul față de simbolul invaziei, în timp ce domnul Mitrofanov a folosit un stil de avertizare

⁵⁷ Para. 113.

⁵⁸ Para. 114: CEDO, *Fáber v. Ungariei*, nr. 40721/08, § 36, 24 iulie 2012.

⁵⁹ Para. 114.

⁶⁰ Idem.

împotriva „operațiunii militare speciale” pentru a-și bate joc de eufemismul oficial pentru război. Curtea reiterează că satira constituie o formă de expresie artistică și de comentariu social, care, prin trăsăturile sale inerente de exagerare și denaturare a realității, este în mod natural menită să provoace și să agite⁶¹. Formele creative de exprimare ale disidenților, chiar dacă uneori crude și șocante pentru unii, au contribuit la o dezbatere pe probleme de interes public și ar fi trebuit să beneficieze de protecție în temeiul articolului 10 din Convenție⁶².

O altă variantă de manifestare a libertății de exprimare a disidenților a fost utilizarea imaginilor controversate și provocatoare, cum ar fi simbolurile naziste, pentru a face paralele cu evenimentele actuale poate constitui, de asemenea, un dispozitiv retoric legitim pentru a stimula dezbaterea publică. De exemplu, domnul Otradnov și domnul Broy au făcut comparații între simbolul „Z” folosit de forțele ruse și emblemele naziste, inclusiv zvastica. În timp ce unele state au o responsabilitate morală specială, care decurge din experiența lor istorică, de a menține o interdicție a utilizării simbolurilor naziste⁶³, Curtea a examinat modul în care aceste imagini sunt utilizate în contextul său general, inclusiv dacă face parte din raportarea analitică sau critică a fenomenului contemporan⁶⁴. În cazul de față, asociind emblema invaziei cu simboluri universal recunoscute ale atrocităților din trecut, reclamanții au căutat să transfere stigmatul atașat imaginilor naziste pe simbolurile contemporane ale agresiunii. Spre deosebire de alte cauze, unde utilizarea simbolurilor naziste s-a dovedit a fi gratuită și deconectată de orice mesaj clar care se opune ideologiei naziste, utilizarea de către disidenții ruși a unor astfel de imagini era intrinsec legată de critica lor față de acțiunile militare curente. Deși astfel de comparații pot fi profund ofensatoare pentru unii, Curtea consideră că ele au reprezentat o metodă puternică de critică politică, menită să provoace reflecția asupra naturii conflictului⁶⁵.

6.4.8. *Relatări despre crimele de război ale rușilor de la Bucea și Mariupol*

Curtea observă că evenimentele din Bucea și Mariupol au fost raportate și investigate la nivel internațional și constată că schimbul de astfel de informații a fost de interes public legitim. Se subliniază dreptul publicului de a fi informat cu privire la o perspectivă diferită asupra situației din Ucraina, indiferent de cât de nefavorabilă ar putea fi această perspectivă pentru unii membri ai publicului⁶⁶. În timp ce autoritățile trebuie să rămână vigilente împotriva actelor care pot alimenta violența în contexte sensibile, dezbaterea despre actele care pot constitui crime de război sau

⁶¹ Para. 115: CEDO, *Handzhiyski v. Bulgariei*, nr. 10783/14, § 51, 6 aprilie 2021.

⁶² Para. 115.

⁶³ Para. 116: CEDO, *Nix c. Germania* (dec.), nr. 35285/16, § 47, 13 martie 2018.

⁶⁴ Para 116: CEDO, *ZAO Novaya Gazeta împotriva Rusiei*, nr. 44561/11, §§ 107-09, 11 mai 2021.

⁶⁵ Para. 116.

⁶⁶ Para. 117: CEDO, *Sürek v. Turciei* (nr. 4), nr. 24762/94, § 58, 8 iulie 1999.

crime împotriva umanității trebuie să poată avea loc în mod liber⁶⁷. Cu toate acestea, „autoritățile naționale au calificat automat orice informație care contrazice relatările oficiale drept «știri false», indiferent de sursa sau potențiala acuratețe. Ei nu au făcut niciun efort pentru a verifica declarațiile reclamantilor sau pentru a echilibra protecția securității naționale cu dreptul publicului de a fi informat cu privire la acuzațiile grave de crime de război. Restricționarea difuzării rapoartelor despre presupusele atrocități servește doar pentru a proteja potențialele fapte greșite de control și pentru a submina răspunderea, în timp ce interdicțiile generale privind discutarea presupuselor crime de război sunt incompatibile cu articolul 10 din Convenție”⁶⁸.

6.4.9. Incitățile la moarte ale disidenților

Curtea abordează în mod specific cazul domnului Gordon, ale cărui declarații pot fi interpretate ca susținând violența împotriva personalului militar și a conducerii ruse, inclusiv sintagma „omorâți-i pe toți fără milă”. Curtea reiterează că „statele se bucură de o marjă largă de apreciere în reglementarea expresiilor care echivalează cu glorificarea. Cu toate acestea, atunci când evaluează dacă astfel de declarații echivalează cu instigare la violență, instanțele naționale sunt obligate să efectueze o examinare amănunțită atât a conținutului lor, cât și a contextului în care au fost făcute”⁶⁹.

Criticabilă în viziunea Curții este absența analizării de către instanțele naționale a declarațiilor făcute de domnul Gordon, incontestabil violente în conținutul lor, în contextul lor specific. „Instanțele nu au ținut cont de faptul că remarcile au fost făcute de un jurnalist ucrainean la scurt timp după începerea invaziei la scară largă de către Rusia a țării sale, într-o perioadă în care orașele ucrainene erau bombardate, iar numărul de victime civile creștea. Privite în contextul lor adecvat, este evident că declarațiile sale au fost îndreptate în mod special către personalul militar rus implicat în operațiuni de luptă activă și conducerea politică responsabilă de inițierea ostilităților, mai degrabă decât către civilii ruși sau populația rusă în ansamblu. Comentariile sale cu privire la armele nucleare au fost făcute ca răspuns direct la amenințările nucleare emise de conducerea Rusiei și au fost încadrate în contextul descurajării. Instanțele naționale nu au evaluat dacă, în ciuda retoricii lor violente, declarațiile erau capabile să incite direct la acte ilegale de violență sau dacă erau de fapt expresii de sprijin emoțional pentru dreptul legitim la autoapărare al Ucrainei în temeiul dreptului internațional⁷⁰. O astfel de abordare nediferențiată indică faptul

⁶⁷ Para. 117: CEDO, *Fatullayev v. Azerbaidjan*, nr. 40984/07, § 87, 102 aprilie.

⁶⁸ Para. 117.

⁶⁹ Para. 120: CEDO, *Gözel și Özer v. Turciei*, nr. 43453/04 și 31098/05, § 52, 6 iulie 2010.

⁷⁰ Para. 121: CEDO, *Başkaya și Okçuoğlu și Okçuoğlu c. Turcia*, nr. 24408/94, § 65, CEDO 1999-IV.

că acuzarea nu a fost îndreptată spre prevenirea instigării veritabile la violență, ci mai degrabă spre suprimarea oricărei critici la adresa acțiunilor militare rusești, indiferent de natura sau contextul acestora”⁷¹.

6.4.10. Aplicarea retroactivă a legislației contra libertății de exprimare a disidenților

O altă situație restrictivă a articolului 10 este tragerea la răspundere pentru expresiile online care au fost postate înainte de intrarea în vigoare a legilor „discreditării” la 4 martie 2022, dar au rămas accesibile ulterior. De exemplu, domnul Dorokhov a fost condamnat pentru împărtășirea textului „NU RĂZBOIULUI” la 24 februarie 2022; Dna Shlosberg pentru că a postat o fotografie cu ea purtând o cămașă brodată ucraineană și alte articole în perioada 26 ianuarie-2 martie 2022; și domnului Olkhovik pentru împărtășirea mesajelor anti-război la 23 și 25 februarie 2022.

Curtea a susținut că aplicarea retroactivă a legii și așteptarea ca indivizii să anticipeze viitoarele interdicții legale care nu erau încă în vigoare la momentul acțiunilor lor ridică o problemă fundamentală. Persoanele care au adoptat manifestări contra războiului ruso-ucrainean nu au încălcat nicio lege la momentul faptelor, fie cu intenție, fie din neglijență. Impunerea unei obligații persoanelor de a anticipa viitoarele modificări legislative sau de a le monitoriza în permanență conținutul și de a elimina conținutul online din trecut care ar fi putut deveni ulterior ilegal din cauza evoluțiilor legale ulterioare constituie o povară nerezonabilă și disproporționată, care are ca rezultat un „efect de răcire” asupra libertății de exprimare⁷².

7. Remarci finale generale privind încălcarea libertății de exprimare a disidenților

7.1. Campanie extinsă de reprimare a disidenței – descurajarea exprimării libere

Curtea a apreciat că autoritățile ruse au adoptat un model sistemic și larg răspândit de restricții nejustificate de exprimare legate de războiul din Ucraina, măsurile impuse disidenților extinzându-se cu mult dincolo de abordarea expresiilor care ar putea amenința cu adevărat securitatea națională sau siguranța publică și indicând un efort coordonat al autorităților ruse de a suprima disidența, mai degrabă decât de a atenua amenințările specifice la adresa securității. Tocmai restricții în bloc asupra largii varietăți de manifestare a disidenților, fără o firească individualizare, au părut Curții ca fiind parte dintr-o campanie mai largă de reprimare a criticilor sau a disidenței cu privire la acțiunile militare din Ucraina.

⁷¹ Para. 121: CEDO, *Karataş împotriva Turciei*, nr. 23168/94, § 52, CEDO 1999-IV.

⁷² Para. 122.

Urmărirea în justiție a declarațiilor care ar trebui protejate într-o societate democratică, inclusiv critica la adresa politicii externe sau schimbul de informații din diverse surse în timpul unui conflict armat a determinat Curtea să nu găsească nicio justificare pentru restrângerea exprimării pașnice, non-violente, în special prin impunerea de sancțiuni penale care implică arestarea preventivă și privarea de libertate. Ceea ce interesează mai presus de orice este că utilizarea unor astfel de măsuri creează în mod inevitabil o atenuare a exercitării plenare a libertății de exprimare, intimidând societatea civilă și reducând la tăcere vocile disidente⁷³.

7.2. Absența unui echilibru între libertatea de exprimare a disidenților și protejarea scopurilor legitime publice

În esență, instanțele naționale au incriminat orice raportare a informațiilor care contraziceau narațiunea oficială. Acestea au considerat că simpla utilizare a termenului „război” în loc de „operațiune militară specială” ca fiind dăunătoare, fără a lua în considerare conținutul sau contextul expresiilor utilizate. Ei nu au făcut nicio încercare de a evalua acuratețea sau buna-credință a reclamanților în schimbul de informații privind presupuse crime de război sau victime civile, bazându-se exclusiv pe dezmințirile oficiale. În plus, instanțele naționale nu au făcut niciun efort real pentru a echilibra interesele concurente în joc. Acestea nu au pus în balanță interesul public intens și importanța chestiune, un conflict armat major cu implicații profunde atât pentru securitatea europeană, cât și pentru cea mondială și acuzațiile de crime de război. Nu au luat în considerare nici faptul că formele satirice și controversate sau comparații, chiar dacă sunt ofensatoare pentru unii, au contribuit la dezbaterile pe teme de interes public, întrucât erau menite să provoace o reflecție asupra naturii conflictului. În mod similar, instanțele nu au pus în mod corespunzător în balanță motivele sancționării mass-media, dincolo de citarea avertismentelor pe care le primiseră anterior⁷⁴.

7.3. Disproporționalitatea aplicării sancțiunilor disidenților

Severitatea excepțională și disproporționată a sancțiunilor atât împotriva solicitanților individuali, cât și a instituțiilor media nu a fost doar pentru a pedepsi. Domnul Kara-Murza a fost condamnat la douăzeci și cinci de ani de închisoare, doamna Skochilenko la șapte ani și dl Afanasyev la cinci ani și șase luni. Chiar și în cadrul procedurilor administrative, amenzi aplicate au fost substanțiale, variind de la 30.000 la 150.000 de ruble rusești, în valoare de câteva luni sau chiar ani de venituri de subzistență. Toate acestea au transmis un mesaj clar și intimidant către

⁷³ Para. 118.

⁷⁴ Para. 119.

societății în general și au redus la tăcere voci independente importante din societatea rusă cu privire la chestiuni de interes public⁷⁵.

Curtea consideră că natura și severitatea acestor pedepse par menite nu doar să pedepsească reclamanții individuali, ci să transmită un mesaj clar și intimidant societății în ansamblu, înăbușind astfel dezbateră publică asupra chestiunilor de interes public vital. O astfel de abordare favorizează inevitabil un mediu de autocenzură, descurajându-i pe ceilalți să își exercite dreptul la libertatea de exprimare, care este esențial pentru funcționarea unei societăți democratice⁷⁶.

8. Concluzii

Legislație introdusă în Federația Rusă pentru limitarea relatărilor cu privire la războiul din Ucraina include multiple încălcări multiple ale Convenției, Curtea Europeană a Drepturilor Omului constatând că nu a existat nicio justificare pentru restricționarea exprimării pașnice a disidenților și că astfel de restricții au făcut parte dintr-o campanie mai amplă de reprimare a disidenței cu privire la acțiunea militară în Ucraina.

⁷⁵ Para. 123.

⁷⁶ Para. 123: CEDO, *Cumpănă și Mazăre v. României*, nr. 33348/96, § 114, CEDO 2004-XI, și *Morice v. 176*, CEDO 2015.

HOTĂRÂREA CEDO PRONUNȚATĂ ÎN DATA DE 19.12.2024 ÎN CAUZA EPISCOPO ȘI BASSANI C. ITALIEI

(Im)Posibilitatea confiscării bunului considerat produs al infracțiunii în ipoteza încetării procesului penal ca urmare a intervenirii prescripției răspunderii penale



Av. Răzvan-Gabriel Dalu

Abstract: *The European Court of Human Rights has analyzed the compatibility of ordering a confiscation solution, following the pronouncement of a definitive criminal judgment discontinuance the criminal process as a result of the intervention of the prescription of criminal liability, by referring to the observance of the presumption of innocence in its second aspect.*

Keywords: *European Court of Human Rights, confiscation measure ordered in the criminal process, prescription of criminal liability*

I. ASPECTE INTRODUCTIVE

Cauza se referă la confiscarea bunurilor reclamanților, care au fost considerate produs direct al infracțiunii, în temeiul art. 322 *ter* din Codul penal italian, în ipoteza încetării procesului penal cu privire la infracțiunile imputate acestora, ca urmare a împlinirii termenului de prescripție a răspunderii penale.

În prezenta cauză, domnul Episcopo a fost „primul reclamant”, în timp ce domnul Bassani a fost „al doilea reclamant”.

1.1. Aspecte referitoare la cauza primului reclamant

În anul 2005, domnul Episcopo a fost acuzat de fraudă (în variantă agravantă) în obținerea de fonduri publice, în temeiul art. 640 *bis* din Codul penal italian și de alte infracțiuni conexe. Acesta a fost acuzat, printre altele, că a depus, în calitate sa de director al P. SRL, informații și documente false autorităților publice în vederea obținerii de fonduri publice.

În anul 2014, Curtea de Apel din Salerno a constatat că infracțiunile imputate primului reclamant s-au prescris, astfel că a încetat procesul penal.

Cu toate acestea, instanța de apel a verificat dacă reclamantul a prezentat suficiente argumente pentru a justifica pronunțarea unei hotărâri de achitare. Cu ocazia efectuării acestei examinări, curtea a constatat că argumentele și probele reclamantului nu justificau achitarea acestuia, ci, dimpotrivă, a concluzionat că *„probele prezentate nu pot decât să susțină constatarea răspunderii domnului Episcopo în ceea ce privește acuzațiile penale”*.

În final, instanța de apel a revocat confiscarea acțiunilor reclamantului la P. SRL și a dispus, în schimb, confiscarea imobilului hotelier până la valoarea de 844.120,95 euro. Astfel, a considerat că nu este necesar să se recurgă la confiscare prin mijloace echivalente, întrucât art. 322 *ter* din Codul penal italian prevedea că confiscarea directă ar trebui să prevaleze ori de câte ori este fezabil asupra confiscării valorice, iar în speță s-a putut confisca produsul direct al infracțiunii, care consta în imobilul care fusese ridicat cu fondurile obținute ilegal.

În acest sens, instanța de apel a apreciat că *„stingerea” (estinzione)* infracțiunii nu exclude impunerea unei măsuri de confiscare, întrucât răspunderea penală a reclamantului a fost stabilită.

Pentru a pronunța această din urmă soluție, curtea de apel a reținut, în esență, următoarele: *„Când, la fel ca în speță, există o constatare efectivă a răspunderii, atunci există posibilitatea de a dispune confiscarea – chiar și în legătură cu o infracțiune dispărută. În cauză, infracțiunea dispăruse după condamnarea în primă instanță, într-un context în care judecătorii au putut constata faptele referitoare la infracțiune și răspunderea inculpaților, precum și proveniența nelegală a banilor și a bunurilor supuse confiscării; rezultă că garanția unei constatări complete a răspunderii – care este asigurată de termenul «condamnare» la care se face referire la articolul 240 din Codul penal ca condiție necesară a privării de bunuri – trebuie considerată ca îndeplinită”*.

Ulterior, reclamantul a exercitat calea de atac a recursului la Curtea de Casație, care, printr-o hotărâre din 13 ianuarie 2016, a menținut hotărârea anterioară.

Curtea de Casație a făcut referire, în special, la o hotărâre a Plenului Curții de Casație (nr. 31617 din 21 iulie 2015, *Lucci*) care, soluționând o divergență anterioară de jurisprudență, a stabilit că confiscarea directă a bunurilor putea fi dispusă chiar dacă procedura în cauză ar fi fost întreruptă, cu condiția să fi fost constatată în primul rând condamnarea (într-un stadiu procesual anterior) și învinuirea în cauză.

1.2. Aspecte referitoare la cauza celui de-al doilea reclamant

Domnul Bassani a fost administrator și unic acționar al societății CT SRL, acesta fiind acuzat, împreună cu alte persoane, de participarea la o organizație criminală în temeiul art. 416 Cod penal italian și de eliberare de declarații fiscale false, respectiv facturi pentru operațiuni inexistente, în temeiul art. 2 din Decretul legislativ nr. 74/2000.

În anul 2004, judecătorul de cercetare preliminară a dispus sechestrul preliminar al banilor reclamantului care au fost depuși în două conturi bancare și investiți într-o poliță de asigurare de viață, în valoare totală de 32.409,99 EUR.

În anul 2008, Tribunalul Districtual Bassano del Grappa l-a condamnat pe reclamant la trei ani și patru luni de detenție pentru toate acuzațiile și a dispus confiscarea bunurilor sechestrate, în temeiul secțiunii 1 § 143 din Legea nr. 244/2007 și articolul 322 *ter* din Codul civil.

Ulterior, în anul 2016, Curtea de Apel de la Veneția l-a achitat pe reclamant pentru infracțiunea de participare la o asociație criminală, însă, în ceea ce privește acuzațiile de fals în declarații fiscale, instanța de apel a precizat că „*probele aduse demonstrează fără nicio îndoială [existența] unui acord între Bassani și S. de comitere a infracțiunilor*” și că „*răspunderea lui Bassani cu privire la acuzații trebuie confirmată*”, dar, cu toate acestea, pentru că infracțiunile au devenit prescrise, procedura a fost întreruptă.

În aceeași hotărâre, instanța de apel a mai apreciat că măsura de confiscare dispusă în cauză a constituit o formă de confiscare directă a produsului infracțiunii care, potrivit hotărârii Plenului Curții de Casație (nr. 31617 din 21 iulie 2015, *Lucci*), putea fi aplicată în pofida încetării procesului în cauză.

Ulterior, reclamantul a făcut recurs la Curtea de Casație, iar această instanță, printr-o hotărâre din anul 2017, a constatat că hotărârile anterioare „*explicaseră în mod adecvat de ce răspunderea reclamantului trebuia considerată ca fiind pe deplin constatată*” și a confirmat confiscarea.

1.3. Hotărârea „Lucci” nr. 31617 din 21 iulie 2015 a Plenului Curții de Casație

În esență, în hotărârea menționată, Plenul Curții de Casație a hotărât că se poate dispune confiscarea bunurilor în ipoteza în care se constată intervenirea prescripției răspunderii penale, însă în următoarele condiții:

➤ Respectivele bunuri să fi fost sechestrate în prealabil în cursul procesului penal;

➤ Să se fi dispus, anterior rămânerii definitive a hotărârii penale, deci într-un stadiu procesual anterior, condamnarea persoanei judecate pentru infracțiunea ce atrage confiscarea;

➤ Constatările pe fond ale instanței penale care au condus la pronunțarea soluției de condamnare să rămână neschimbate în căile de atac în care s-a constatat intervenirea prescripției răspunderii penale.

În ceea ce privește ultimele două condiții, Plenul Curții de Casație a precizat expres că o constatare incidentală a răspunderii este insuficientă, în sensul că trebuie să existe o condamnare la un nivel inferior, care a rămas nemodificată în fond prin hotărârile ulterioare prin care s-a constatat prescripția răspunderii penale.

II. ASPECTE REFERITOARE LA NATURA JURIDICĂ A CONFISCĂRII DIN DREPTUL ITALIAN - EVENTUALA ÎNCĂLCARE A ART. 7 § 1 din Convenție

2.1. Criteriile ce trebuie a fi avute în vedere cu ocazia analizării naturii juridice a confiscării

Curtea Europeană a Drepturilor Omului a reținut că noțiunea de „pedeapsă”, astfel cum este prevăzută la art. 7 § 1 din Convenție are un domeniu de aplicare autonom.

Astfel, Curtea este liberă să depășească aparențele și să evalueze ea însăși dacă o anumită măsură echivalează în esență cu o „pedeapsă” în sensul art. 7 § 1 din Convenție¹.

Textul art. 7 § 1 a doua teză indică faptul că punctul de plecare în orice evaluare a existenței unei pedepse este dacă măsura în cauză este impusă în urma condamnării pentru o „infracțiune penală”.

Alți factori care pot fi luați în considerare sunt caracterizarea sa în conformitate cu legislația națională, natura și scopul măsurii în cauză, procedurile implicate în realizarea și implementarea măsurii și severitatea acesteia².

În final, Curtea a reținut că severitatea măsurii nu este însă decisivă în sine, deoarece multe măsuri non-penale de natură preventivă pot avea un impact substanțial asupra persoanei în cauză³.

2.2. Criteriul privind faptul dacă măsura confiscării a fost impusă în urma unei condamnări penale

În ceea ce privește primul criteriu, Curtea reține că reclamanții nu au fost în cele din urmă condamnați, întrucât infracțiunile au fost declarate prescrise. Cu toate acestea, măsura confiscării a fost impusă pe baza constatării că aceștia erau răspunzători la acuzațiile penale, care a fost cuprinsă în decizia primei instanțe și a fost menținută în mod substanțial de Curtea de Apel și Curtea de Casație.

În orice caz, Curtea reține că acest criteriu este doar unul dintre cele care trebuie luate în considerare, fără a fi considerat decisiv atunci când este vorba de stabilirea naturii măsurii⁴.

¹ A se vedea *Welch împotriva Regatului Unit* (9 februarie 1995, Seria A nr. 307-A), § 27; *Del Río Prada împotriva Spaniei* [GC], nr. 42750/09, § 81, CEDO 2013; *GIEM SRL și alții împotriva Italiei (merits)* [GC], nr. 1828/06 and 2 others, § 210, 28 June 2018.

² A se vedea *Welch*, citată mai sus, § 28; *Del Río Prada*, citată mai sus, § 82; și *GIEM Srl și alții*, citată mai sus, § 211.

³ A se vedea *Del Río Prada*, citată mai sus, § 82, și referințele din aceasta; A se vedea, de asemenea, *Rola împotriva Sloveniei*, nr. 12096/14 și 3935/160, 4 iunie.

⁴ A se vedea *GIEM SRL și alții*, citată mai sus, § 217; *Balsamo v. San Marino*, nr. 20319/17 și 21414/17, 8 octombrie și *Ulemek v. (dec.)*, nr. 41680/13, §§ 48 și 58, 2 februarie 2021.

2.3. Criteriul privind clasificarea măsurii confiscării în conformitate cu dreptul intern

În ceea ce privește clasificarea diferitelor forme de confiscare în dreptul intern, Curtea observă că măsura confiscării directe în temeiul dreptului italian este considerată în general mai degrabă o măsură de siguranță decât o sancțiune. Instanțele interne au mai afirmat că confiscarea directă nu are un scop punitiv, ci mai degrabă are ca scop restabilirea situației economice existente anterior și evitarea acumulării de bunuri de origine ilegală.

Pentru această etapă a analizei, va reține, aşadar, interpretarea subscrisă de instanțele interne în prezenta cauză și va aprecia că, potrivit dreptului intern, confiscarea dispusă împotriva celui de-al doilea reclamant nu a constituit o pedeapsă.

2.4. Criteriul privind natura și scopul confiscării

În ceea ce privește natura și scopul măsurii, Curtea reține că aceasta a vizat bunuri care au fost considerate ca provenind direct din săvârșirea de infracțiuni. Ca atare, scopul său principal pare să fi fost acela de a priva reclamanții de profiturile infracțiunilor lor.

În continuare, Curtea observă că măsura în cauză are anumite elemente care o fac mai comparabilă cu restituirea îmbogățirii nejustificate de drept civil decât cu o amendă de drept penal.

În primul rând, forma de confiscare aplicată reclamanților vizează bunurile care provin direct din săvârșirea unei infracțiuni și, prin urmare, nu pot depăși îmbogățirea efectivă a infractorului⁵.

În al doilea rând, gradul de vinovăție al infractorului este irelevant pentru fixarea sumei bunurilor care urmează a fi confiscate, spre deosebire de cazul amenzilor penale⁶.

În acest sens, Curtea arată că măsura confiscării se aplică pe lângă sancțiunile penale și nu este luată în considerare la stabilirea duratei sau cuantumului acestora.

În al treilea rând, fiind îndreptată în mod specific către profiturile infracțiunii, confiscarea nu poate fi niciodată convertită într-o măsură care implică o privată de libertate, care este o altă caracteristică importantă a amenzilor de drept penal⁷.

Astfel, Curtea observă că scopul principal al confiscării pare să fi fost de a priva persoanele în cauză de profituri ilegale, un scop care nu este de natură punitivă⁸.

⁵ A se vedea *Fundația Dassa și alții c. Liechtenstein* (dec.), nr. 696/05, 10 iulie 2007; *Welch*, citat mai sus, § 33.

⁶ A se vedea cauzele sus-menționate ale *Fundației Dassa și Ulemek*, § 53; și *Welch*, citată mai sus, § 33.

⁷ A se vedea, *mutatis mutandis*, cauzele sus-menționate ale *Fundației Dassa și Ulemek*, § 53.

⁸ A se vedea *Todorov și alții împotriva Bulgariei*, nr. 50705/11 și alții 6, § 304, 13 iulie 2021.

În final, Curtea observă că, potrivit jurisprudenței sale dominante⁹, măsurile care urmăreau același obiectiv au fost, în general, considerate ca având un scop mai degrabă **reparatoriu** decât punitiv, iar Curtea nu s-a îndepărtat de acest motiv în privința prezentei cauze.

2.5. Criteriul privind procedurile pentru adoptarea și executarea măsurilor de confiscare

În ceea ce privește procedurile de adoptare și executare a măsurilor de confiscare, Curtea observă că măsura este impusă de instanțele penale, însă acest fapt nu poate fi în sine determinant, întrucât este obișnuit ca instanțele penale să ia astfel de decizii cu caracter nepunitiv, cum ar fi, de exemplu, să dispună luarea unor măsuri civile de reparare față de victima unei fapte penale¹⁰.

2.6. Criteriul privind severitatea efectelor confiscării

În final, în ceea ce privește severitatea măsurii confiscării, Curtea a constatat că, deși confiscarea poate afecta bunuri de o valoare considerabilă, ea se aplică numai bunurilor care decurg dintr-o activitate infracțională.

2.7. Concluzii

Având în vedere analiza criteriilor menționate, Curtea a concluzionat că hotărârile de confiscare emise împotriva reclamantilor nu au constituit sancțiuni în sensul art. 7 din Convenție, motiv pentru care nu a constatat încălcarea acestuia.

III. ASPECTE REFERITOARE LA PREZUMȚIA DE NEVINOVĂȚIE – ÎNCĂLCAREA ART. 6 § 2 din Convenție

Primul reclamant s-a plâns că instanțele interne, prin aplicarea măsurii confiscării și prin încălcarea jurisprudenței CEDO¹¹, l-au găsit vinovat de infracțiunile de care fusese acuzat, în ciuda constatării că aceste infracțiuni s-au prescris, cu încălcarea art. 6 § 2 din Convenție, care prevede următoarele: „2. Orice persoană acuzată de o infracțiune este prezumată nevinovată până când vinovăția se va dovedi conform legii”.

3.1. Principii generale referitoare la prezumția de nevinovăție

Art. 6 § 2 garantează dreptul de a fi „prezumat nevinovat până când vinovăția va fi dovedită conform legii”.

⁹ A se vedea cauzele sus-citate ale Fundației Dassa; Balsamo , § 62; Ulemek , §§ 50-54; Todorov, § 304.

¹⁰ A se vedea Balsamo , citată mai sus, § 63.

¹¹ GIEM SRL și alții, citată mai sus, §§ 314 - 18; Geerings împotriva Țărilor de Jos (nr. 30810/03, §§ 41-51, 1 martie 2007); Paraponiaris v. Greece (pct. 60213, c. §§ 30-33, 25 septembrie 2008).

Fiind privită ca o garanție procesuală în contextul unui proces penal, prezumția de nevinovăție impune cerințe în ceea ce privește, printre altele, sarcina probei, prezumțiile legale de fapt și de drept, privilegiul împotriva autoincriminării, publicitatea înainte de proces și expresiile premature, de către instanța de fond sau de către alți funcționari publici.

Astfel, atunci când își îndeplinesc atribuțiile, membrii unei instanțe nu trebuie să plece de la ideea preconcepută că acuzatul a săvârșit infracțiunea imputată și orice îndoială ar trebui să beneficieze acuzatului¹².

Totodată, în conformitate cu necesitatea de a se asigura că dreptul garantat de art. 6 § 2 este practic și efectiv, prezumția de nevinovăție are și un alt aspect.

Scopul său general, în acest al doilea aspect, este de a proteja persoanele care au fost achitate sau în privința cărora procedura penală a fost întreruptă, de a fi tratate de funcționarii și autoritățile publice ca și cum ar fi vinovați de infracțiunea reținută.

Or, fără o protecție care să asigure respectarea achitării sau a deciziei de încetare a procedurii, garanțiile unui proces echitabil din art. 6 § 2 ar putea risca să devină teoretice și iluzorii¹³.

Deși aceste principii au fost enunțate în ceea ce privește declarațiile făcute în contextul procedurilor ulterioare, ele au fost aplicate și declarațiilor incluse în aceeași hotărâre de pronunțare a achitării sau a încetării procedurii¹⁴.

Într-o cauză recentă¹⁵, Curtea a precizat că, indiferent dacă procedura penală în cauză s-a încheiat cu o achitare sau cu încetarea procedurii respective, deciziile (și motivarea acestora) pronunțate de instanțele naționale sau de alte autorități în cadrul procedurilor ulterioare (luate în ansamblu și luate în contextul exercițiului pe care dreptul intern le impune să îl întreprindă) ar încălca cel de-al doilea aspect al Convenției în cazul în care ar aduce atingere art. 6 § 2, dacă au reținut imputarea răspunderii penale reclamantului.

În plus, Curtea a clarificat că protecția oferită de art. 6 § 2 în al doilea aspect nu trebuie interpretată în așa fel încât să împiedice instanțele naționale în procedurile ulterioare – în care acestea ar exercita o funcție diferită de cea a judecătorului penal – să se angajeze în aceleași fapte ca cele hotărâte în procesul penal anterior, cu condiția ca, prin aceasta, să nu se impute răspunderea penală persoanei în cauză.

În acest context, Curtea a reamintit că o decizie judecătorească poate reflecta opinia conform căreia reclamantul este vinovat chiar și în absența unei constatări

¹² A se vedea *Barberà, Messegue și Jabardo împotriva Spaniei*, 6 decembrie 1988, § 77, Seria A nr. 146.

¹³ A se vedea *Allen v. the United Kingdom* [GC], no. 25424/09, § 93, ECHR 2013.

¹⁴ A se vedea *Pasquini c. San Marino* (nr. 2), nr. 23349/17, § 42 § 450-4, § 2 § 450 și octombrie 450; *GIEM Srl și alții*, citată mai sus, §§ 314 și 317 și *Cleve împotriva Germaniei*, nr. 48144/09, §§ 53 și 56, 15 ianuarie 2015.

¹⁵ *Nealon și Hallam împotriva Regatului Unit* ([GC], nr. 32483/19 și 35049/19, §§ 168-169, 11 iunie 2024.

oficiale a vinovăției, fiind suficient să existe un raționament care sugerează că instanța îl consideră vinovat¹⁶.

Astfel, limbajul folosit va avea o importanță deosebită în aprecierea compatibilității deciziei și a raționamentului acesteia cu art. 6 § 2. În această privință, trebuie să se țină seama de natura și contextul procedurii particulare în care au fost făcute declarațiile respective.

În acest context, Curtea trebuie să stabilească adevăratul sens al declarațiilor respective, având în vedere circumstanțele particulare în care au fost făcute, astfel că, în funcție de circumstanțe, chiar și utilizarea unui limbaj nefericit poate fi considerată că nu încalcă art. 6 § 2.

Astfel, reiese că, în examinarea conformității unei declarații sau a unei decizii cu art. 6 § 2, este decisiv să se țină seama de natura și contextul procedurii în care a fost făcută declarația sau a fost adoptată decizia¹⁷.

3.2. Aplicarea principiilor menționate la prezenta cauză

Curtea reține că primul reclamant nu s-a plâns de niciun limbaj specific folosit în hotărârile instanțelor interne, ci el a susținut că ordinul de confiscare, care s-a bazat pe o constatare a răspunderii penale în fond, a implicat în mod necesar constatarea vinovăției acestuia, în ciuda încetării procedurii în calea de atac, ca urmare a intervenirii prescripției răspunderii penale.

Astfel, instanțele interne au dispus confiscarea bunurilor reclamantului în ciuda încetării procedurii și, prin urmare, în lipsa unei condamnări oficiale.

În acest sens, Curtea precizează că protecția acordată de art. 6 § 2 în al doilea aspect nu trebuie interpretată în așa fel încât să împiedice instanțele naționale să analizeze aceleași fapte ca cele hotărâte în procesul penal în scopul de a dispune o formă de confiscare neîntemeiată pe o soluție de condamnare, cu condiția ca, în acest sens, să nu impută răspunderea penală persoanei vizate.

Prin urmare, Curtea va examina dacă, în speță, hotărârile instanțelor interne au implicat o imputare a răspunderii penale în privința reclamantului. În acest sens, se va ține cont atât de limbajul și raționamentul deciziilor interne, cât și de contextul înconjurător.

Curtea notează că este o cerință formală a confiscării în dreptul italian ca să existe o „condamnare”, deoarece potrivit interpretării urmate de instanțele naționale în speță, această cerință va fi îndeplinită chiar și în cazul în care infracțiunea în cauză a dispărut, cu condiția ca reclamantul să fi fost găsit răspunzător în primă instanță și ca hotărârea respectivă să fi fost ulterior lăsată nemodificată pe fond.

¹⁶ A se vedea *Böhlmer împotriva Germaniei* nr. 37568/97, § 54, 3 octombrie 2002; *Baars împotriva Țărilor de Jos*, nr. 44320/98, § 26, 28 octombrie 2003.

¹⁷ A se vedea *Bikas împotriva Germaniei*, nr. 76607/13, § 47, 25 ianuarie 2018.

În consecință, în ceea ce privește prezenta cauză, Curtea de Apel din Salerno a reținut că reclamantul a fost condamnat în primă instanță și că, în apel, această constatare a răspunderii a fost lăsată în mod substanțial nemodificată. Prin urmare, a constatat că cerința unei „condamnări” a fost îndeplinită și a dispus confiscarea bunurilor primului reclamant.

În acest context, Curtea consideră că cerința unei „condamnări” penale ca condiție necesară confiscării – însoțită de constatarea că o condamnare în primă instanță a fost lăsată nemodificată pe fond – constituie indicii clare că măsura confiscării a fost dispusă deoarece reclamantul a fost considerat răspunzător penal.

În acest caz, instanțele naționale nu s-au limitat la evaluarea originii ilicite a bunurilor confiscate, ci, dimpotrivă, s-a afirmat în mod explicit că primul reclamant este răspunzător penal.

Prin urmare, Curtea constată că, în speță, constatările instanțelor naționale reflectau opinia acestora că reclamantul s-a făcut vinovat de infracțiunea în cauză și că, dacă nu ar fi fost întreruperea procedurii, acesta ar fi fost condamnat.

Astfel, Curtea constată că, pentru a dispune confiscarea bunurilor sale, instanțele interne au imputat răspunderea penală primului reclamant.

În ceea ce privește primul argument al Guvernului, care se bazează pe faptul că reclamantul a fost găsit vinovat în primă instanță, Curtea a clarificat că nu trebuie făcută distincție între cazurile în care acuzațiile sunt încetate (deoarece devin prescrise) înainte de a se pronunța orice hotărâre penală sau cele care sunt încetate după pronunțarea unei hotărâri inițiale de condamnare.

În lumina considerentelor menționate mai sus, Curtea a constatat, cu majoritate de 5 la 2, că imputarea răspunderii penale primului reclamant, în ciuda încetării procedurii, a încălcat dreptul acestuia de a fi prezumat nevinovat.

IV. CONCLUZII

Din cele prezentate rezultă modalitatea de interpretare de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului a noțiunii de „pedeapsă” în sensul Convenției, precum și a „declarațiilor” existente în hotărârile pronunțate de instanțele interne prin raportare la respectarea prezumției de nevinovăție, în ipoteza în care procesul penal încetat ca urmare a constatării intervenirii prescripției răspunderii penale.

Totodată, Curtea a confirmat și dezvoltat jurisprudența acumulată pe parcursul anilor cu privire la aplicarea criteriilor avute în vedere cu ocazia analizării măsurilor de confiscare dispuse în procesul penal, prin raportare la noțiunea autonomă de „pedeapsă”, iar unde s-a impus, a adus noi clarificări.

De asemenea, Curtea a analizat compatibilitatea dispunerii unei soluții de confiscare, ulterior pronunțării unei hotărâri penale definitive de încetare a proce-

sului penal ca urmare a intervenirii prescripției răspunderii penale, prin raportare la respectarea prezumției de nevinovăție în cel de-al doilea aspect al său.

Având în vedere aspectele prezentate, considerăm salutară hotărârea instanței europene, aceasta aducând claritate, previzibilitate și predictibilitate în interpretarea și aplicarea Convenției, urmând a fi aplicată și în dreptul național român, atât în ipoteza prevăzută de Curte, cât și în ipoteza în care se dispune de către procuror o soluție de clasare, urmată de parcurgerea procedurii speciale prevăzută de art. 549¹ din Codul de procedură penală al României.

III. STUDII, DISCUȚII, COMENTARII (R. MOLDOVA ȘI UCRAINA)

ANALIZA JURIDICO-PENALĂ A UNOR INFRAȚIUNI ASEMĂNĂTOARE DEZERTĂRII PREVĂZUTE DE CODUL PENAL AL REPUBLICII MOLDOVA

Dr. Dianu GORDILĂ,
Conf. univ. dr. Grigore ARDELEAN

Abstract: *Desertion is not the only military crime that attacks the relations established during the period of ensuring the security of the state through the defense system, but it also includes a number of related acts that also undermine the capacity of the public authorities responsible for the defense of the country to function efficiently. Moreover, according to the criminal legislation of the Republic of Moldova, similar crimes, based on their harmful effect, include a number of other criminal acts such as: evasion from military service (art. 372 of the Criminal Code); violation of the rules regarding the alert (combat) service of military troops (art. 375 of the Criminal Code); violation of the statutory rules regarding internal service (art. 376 of the Criminal Code); wilful abandonment of the battlefield or refusal to act with a weapon (art. 386 of the Criminal Code).*

For a good understanding of the particularity of desertion in the context of the multitude of similar criminal acts, in this article we will examine, in great detail, all the crimes that violate the order of military service and other obligations related to the defense of the homeland.

Keywords: *desertion, military service, evasion, legal order, social danger, battlefield, arbitrariness, weapons, criminal liability*

Introducere

Codul penal al Republicii Moldova (în continuare, CP) incriminează faptele de eschivare, sub orice formă, de la executarea obligațiilor impuse în legătură cu realizarea misiunii de apărare a patriei prin normă distinctă (art. 371 CP), unde prevede răspunderea pentru absența nejustificată a persoanei din subordinea autorităților responsabile să asigure pregătirea militară a acesteia, precum și să coordoneze acțiunile ei în misiunile de apărare, faptă ce poartă denumirea de dezertare. În contextul delimitării infracțiunii de dezertare de alte fapte penale asemănătoare după modul de săvârșire și pericol social, necesitatea unei analize juridico-penale de detaliu a infracțiunii de dezertare, devine incontestabilă, mai ales pentru Republica

Moldova, ținând seama de trecutul ei istoric, de problema separatismului încă nesoluționată, dar și de noile provocări la care suntem expuși în contextul geopolitic. Mai mult, schimbările majore ale mediului de securitate regional și internațional, apariția amenințărilor hibride, precum și aspirațiile Republicii Moldova de a se integra în arhitectura de securitate europeană, impune necesitatea proiectării și realizării unui sistem de apărare viabil, eficient și adaptat cerințelor actuale, pregătit pentru a riposta orice agresiune, fapt ce nu poate fi asigurat fără implicația factorului uman.

Metodele și materiale aplicate în procesul studiului fac parte din categoria celor mai diverse, fiind utilizate metodele cele mai eficiente în materia cercetării juridice, dintre care enumerăm: metoda analizei, metoda sintezei, metoda deducției, metoda sistemică, metoda istorică, metoda comparativă, precum și metoda empirică.

Rezultate obținute și discuții

Pentru delimitarea corectă a dezertării de alte infracțiuni militare, vom ține seama de toate particularitățile semnelor ce caracterizează infracțiunile similare din grupul celor ce atentează la buna funcționare a sistemului de apărare a statului, dar nu înainte de a veni cu unele concretizări ale specificului infracțiunii de dezertare.

De fapt, în redacția Codului penal al Republicii Moldova din 1961, pe lângă alte infracțiuni militare, însăși dezertarea cunoștea două varietăți și anume, *absența samavolnică* (art. 246 CP) și *părăsirea samavolnică a unității sau a locului de serviciu* (art. 247 CP). Cu toate acestea, nu poate fi susținut argumentul că faptele descrise în legea penală anterioară ar fi fost dezincriminate, acestea fiind cuprinse în sfera de incidență a art. 371 CP. În acest sens, are dreptate C. Mitrache, care afirmă: „Nu se poate pune semnul egalității între abrogarea unei norme care prevede o faptă ca infracțiune și dezincriminarea acelei fapte, fiindcă este posibil ca incriminarea faptei să continue printr-un alt text de lege care existase paralel cu dispoziția abrogată”¹.

Revenind la delimitarea infracțiunii de dezertare de alte infracțiuni militare, vom descrie elementele de similitudine, dar și cele delimitative în următoarea ordine.

Delimitarea infracțiunii de dezertare de infracțiunea prevăzută la art. 372 CP care se manifestă prin eschivarea militarului, a persoanei care trece pregătirea militară obligatorie sau a rezervistului de la îndeplinirea obligațiilor serviciului militar, ale pregătirii militare obligatorii sau ale concentrărilor, prin automutilare sau prin simularea unei boli, prin falsificarea documentelor sau prin altă înșelăciune.

Deci, începând de la identificarea elementelor de similitudine, constatăm că cele două infracțiuni comparate se aseamănă prin faptul că *latura subiectivă* a eschivării de la serviciul militar se caracterizează prin *intenție directă* și *scopul* (semn obligatoriu

¹ Mitrache C., Stănou R., Molnar I., Noul Cod penal comentat, Ed. C. H. Beck, București, 2006.

al acestei componente de infracțiune) eschivării temporare sau permanente de la exercitarea serviciului militar.

În ceea ce privește asemănarea după *subiect*, atunci putem spune că în ambele cazuri, subiectul infracțiunii este special și poate fi oricare militar sau rezervist.

Această infracțiune poate fi săvârșită în scopul de a se eschiva de la serviciul militar în general, de a se eschiva de la exercitarea serviciului militar temporar, iar, uneori, și cu scopul de eschivare de la îndeplinirea unor anumite obligațiuni legate de serviciul militar. Din aceste considerente, spre deosebire de dezertare, infracțiunea de eschivare de la serviciul militar, prevăzută de art. 372 CP, nu este întotdeauna legată de existența făptuitorului în afara dislocației unității militare.

O altă deosebire a dezertării poate fi realizată după semnele secundare obligatorii ale laturii obiective a infracțiunii de dezertare care se referă la *locul infracțiunii*: unitatea militară, centrul de instrucție sau locul de serviciu, ceea ce nu este specific și pentru infracțiunea de eschivare de la serviciul militar, prevăzută de art. 372 CP, care nu este legată de poziționarea făptuitorului în unitatea militară.

În art. 371 CP nu este prevăzută expres condiția de ilegalitate a acțiunii sau inacțiunii sus-menționate, aceasta fiind prezumată din înseși prevederile normei avute în vedere. Prin urmare, fapta prejudiciabilă analizată reflectă următoarele două modalități normative cu caracter alternativ: acțiunea de părăsire a unității militare, a centrului de instrucție sau a locului de serviciu și inacțiunea de neprezentare la serviciu ori la concentrare sau mobilizare în cazurile permisiiei din unitatea militară sau din centrul de instrucție, a repartizării, transferării, întoarcerii din misiune, din concediu sau din instituția curativă².

Spre deosebire de art. 371, art. 372 alin. (1) CP prevede mai multe forme de eschivare a militarului, a persoanei care trece pregătirea militară obligatorie sub formă de serviciu militar cu termen redus sau a rezervistului de la îndeplinirea obligațiilor serviciului militar, ale pregătirii militare obligatorii sau ale concentrărilor:

a) *prin automutilare*;

b) *prin simularea unei boli*. Simularea unei boli, ca modalitate a acțiunii adiacente din cadrul faptei incriminate la art. 372 CP constituie prezentarea unei boli ca fapt real, recurgându-se la înșelăciune. Spre exemplu, simularea unei boli psihice se caracterizează atât prin prezentarea ostentativ a simptomelor, prin realizarea subiectivă și demonstrativă a unei suferințe în cadrul căreia se întâlnesc simptome contradictorii, cât și prin ineficiența terapiei specifice bolii pe care o afirmă. Nu este exclus ca, pentru simularea unei boli, făptuitorul să folosească anumite substanțe prin care dereglează temporar activitatea normală a unor organe (de exemplu,

² Soroceanu Igor, Omorul săvârșit asupra a două sau mai multe persoane. Abordări teoretice și drept comparat, în: Revista Națională de drept, publicație științifico-practică, nr. 1-3 (207-209) 2018, pp. 58-62, ISSN 1811-0770.

folosește unele medicamente pentru creșterea pulsului, pentru funcționarea neregulată a inimii etc.)³.

c) *prin falsificarea documentelor*.

d) *prin altă înșelăciune*. Înșelăciune, în calitate de modalitate normativă a infracțiunii prevăzute la art. 372 CP este o acțiune distinctă față de prezentarea documentelor false). Aceasta se realizează prin: falsul în declarații; folosirea unor documente aparținând unei alte persoane; substituirea de persoane etc.⁴.

În ceea ce privește lista acțiunilor prin care se săvârșește infracțiunea de eschivare de la serviciul militar, autorul susține că lista modalităților acțiunii adiacente este exhaustivă. De aceea, plecarea din țară, săvârșirea unei infracțiuni etc. nu pot fi considerate modalități ale infracțiunii de eschivare de la serviciul militar în termen, de la serviciul militar cu termen redus sau de la serviciul militar ca rezerviști concentrați sau mobilizați. Or, art. 372 CP prevede răspunderea penală pentru eschivarea temporară sau permanentă de la serviciul militar, săvârșită prin diferite metode și mijloace de înșelare a superiorilor militari: prin automutilare, prin simularea unei boli, prin falsificarea documentelor sau prin altă înșelăciune⁵.

Specificul unor asemenea metode ilegale de eschivare de la serviciul militar constă în faptul că făptuitorul își atinge scopurile sale criminale de eliberare ilegală temporară sau permanentă de la exercitarea obligațiilor legate de serviciul militar, de regulă, cu permisiunea comandanților militari respectivi, care sunt duși în eroare prin acțiunile făptuitorului. Aparent, o asemenea eliberare de la serviciul militar este permisă pe baze legale, dar în realitate, ele sunt fictive, bazate pe înșelăciune.

Latura obiectivă a infracțiunii de dezertare prevăzută la art. 371 CP constă în fapta prejudiciabilă exprimată în acțiunea de părăsire a unității militare, a centrului de instrucție sau a locului de serviciu, ori în inacțiunea de neprezentare la serviciu ori la concentrare sau mobilizare în cazurile permisiiei din unitatea militară. În schimb, din punct de vedere a laturii obiective, pentru calificarea faptei prevăzute la art. 372 CP sunt necesare alte condiții și anume⁶:

a) existența uneia sau altei înșelăciuni în scopul eschivării de la îndeplinirea obligațiilor legate de serviciul militar;

³ Brînza S., Stati V., Elementele constitutive și elementele circumstanțiale agravante ale infracțiunilor contra ordinii și disciplinei militare, *Revista Științifică Studia Universitatis Moldaviae*, 2013, nr. 8(68), p. 66.

⁴ Brînza S., Stati V., *Drept penal. Partea Specială*. Vol. II, Chișinău, 2011, p. 278.

⁵ Soroceanu Igor, Terorismul internațional – factor de risc în adresa securității naționale, în: *Revista Legea și viața, publicație științifico-practică*, nr. 10 (322) 2018, pp. 41-45, ISSN 1810-309X.

⁶ Soroceanu Igor, Primele forme de conviețuire socială și ocupații ale omenirii: o abordare interdisciplinară a mercenariatului. În: *Materialele conferinței științifico-practice internaționale din 30 octombrie 2018, cu genericul „Viața cotidiană în spațiul est-european din cele mai vechi timpuri până în prezent: abordări interdisciplinare”*, tipărită la editura Institutului Patrimoniului Cultural, pp. 68-69, ISBN 978-9975-84-058-3.

b) eschivarea temporară sau permanentă de la exercitare acestor obligațiuni legate de serviciul militar.

În final, pentru a finaliza comparația laturii obiective a infracțiunii de dezertare cu cea a eschivării de la serviciul militar, vom consemna că dezertarea este o infracțiune formală. Ea se consideră consumată din momentul încetării activității infracționale (de exemplu, din momentul predării făptuitorului) sau datorită survenirii unor evenimente care împiedică această activitate (de exemplu, a reținerii făptuitorului). Acesta se impune întrucât infracțiunea prevăzută la art. 371 CP este o infracțiune ce se caracterizează prin săvârșirea neîntreruptă, în timp nedeterminat, a activității infracționale. De cealaltă parte, eschivarea de la serviciul militar se consideră infracțiune consumată din momentul în care militarul, în baza documentelor false prezentate sau în urma consecințelor acțiunilor de automutilare, a primit dreptul de eliberare permanentă sau provizorie de la exercitarea serviciului militar sau a încetat, de facto, să exercite serviciul militar.

Încălcarea regulilor cu privire la serviciul de alarmă (de luptă) al trupelor militare este o infracțiune din categoria infracțiunilor militare ce se săvârșește prin încălcarea regulilor cu privire la serviciul de alarmă (de luptă) pentru descoperirea și respingerea la timp a unui atac prin surprindere asupra Republicii Moldova sau pentru apărarea și asigurarea securității statului, dacă aceasta a cauzat sau putea să cauzeze daune intereselor securității statului⁷.

Așadar, infracțiunea arătată la art. 375 CP atentează la capacitatea de apărare a statului care constă în acțiuni prin care se încalcă ordinea de intervenție în descoperirea sau respingerea unui atac la adresa statului. Spre deosebire de dezertare, această infracțiune se săvârșește doar prin acțiune, fără a fi în prezența unei abstențiuni a militarului. O altă deosebire ar sta în caracterul intenției, unde în cazul dezertării există doar intenție directă, pe când în circumstanțele săvârșirii infracțiunii prevăzute la art. 375 CP poate fi identificată și imprudența. De asemenea, în cazul ultimei infracțiuni este necesar a fi constatată existența unor daune sau riscul de a se genera anumite daune intereselor securității statului. În rest, pentru ambele infracțiuni sunt specifice circumstanțe agravante, iar în cazul celor prevăzute la alin. (3), sunt identice. Or, potrivit normei (art. 375 alin. (3) din CP), acțiunile prevăzute la alin. (1) sau (2), săvârșite: a) pe timp de război; b) în condiții de luptă, se pedepsesc cu închisoare de la 7 la 12 ani.

În plan general, infracțiunea analizată, deși nu presupune o eschivare de la satisfacerea serviciului militar, prezintă un pericol sporit prin îndeplinirea atribuțiilor cu caracter militar, însă în mod necorespunzător, insuficient sau prin utilizarea neadecvată a mijloacelor tehnice încredințate⁸.

⁷ Soroceanu Igor, Misiunea ONU în menținerea păcii, în: Revista Legea și viața, publicație științifico-practică, nr. 12 (324), 2018, pp. 21-24, ISSN 1810-309X.

⁸ Soroceanu Igor, Subiectul infracțiunii de activitate a mercenarilor, în: Materialele conferinței științifico-practice internaționale din 01-02.10.2019, cu genericul „Realități și perspective ale învățământului juridic național”, tipărită la editura USM, p. 361-368, ISBN 978-9975-149- 88-4.

Din categoria faptelor ce se săvârșesc prin încălcarea anumitor reguli de exercitare a serviciului militar, face parte și infracțiunea prevăzută la art. 376 CP (*Încălcarea regulilor statutare cu privire la serviciul intern*).

Astfel, potrivit normei arătate, încălcarea regulilor statutare cu privire la serviciul intern de către o persoană care face parte din personalul de zi al unității militare, cu excepția gărzii și a cartului, dacă aceasta a cauzat daune în proporții considerabile, se pedepsește cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 60 la 240 de ore.

În opinia unor autori autohtoni, „aceste încălcări se pot manifesta prin diverse forme (de exemplu, permiterea unor persoane străine de a se afla pe teritoriul unității militare sau în locurile interzise, neluarea de către militarul de serviciu pe companie a măsurilor în vederea asigurării pazei armamentului, a obiectelor personale sau a echipamentului efectivului, îngăduirea de către militarul de serviciu pe parcul auto a ieșirii din parc a mașinilor de luptă sau a altor mașini fără permisiunea respectivă). Infracțiunea dată este una materială și se consideră consumată din momentul survenirii urmărilor: a daunei în proporții considerabile”⁹.

Primele diferențe între dezertare și infracțiunea analizată le găsim în privința modului de realizare a laturii obiective care, în esență constă în încălcarea unor reguli pe timpul satisfacerii serviciului militar fără ca militarul să se eschiveze de la el. Fapta este săvârșită doar prin acțiune și nu se poate săvârși și prin inacțiune ca în cazul dezertării.

O a doua diferență stă în calitatea subiectului săvârșirii infracțiunii prevăzute la art. 376 CP. Cu toate că în ambele componente subiecții sunt speciali, în cazul celei analizate, militarul trebuie să se afle în serviciul intern, cu excepția gărzii și a cartului.

De asemenea, infracțiunea de la art. 376 CP se consideră consumată doar în prezența daunelor în proporții considerabile, ceea ce nu este specific și pentru infracțiunea de dezertare, unde nu sunt necesare pentru calificare rezultatele prejudiciabile¹⁰.

Ca și în cazul dezertării, în mod identic, art. 376 prevede circumstanțe agravante, iar cele de la alin. (3) constau în acțiuni prevăzute la alin. (1) sau (2), săvârșite: a) pe timp de război; b) în condiții de luptă și se pedepsesc cu închisoare de la 1 la 5 ani.

O altă componentă care ar indica, la fel ca și dezertarea, o intenție de eschivare de la satisfacerea serviciului militar, ar fi și cea prevăzută la art. 364 care constă în

⁹ Brânză S., Ulianoschi X, Stati V, Țurcanu I, Grosu V., Drept penal, Partea specială, Vol. II, Cartier juridic, Chișinău, 2012, p. 177.

¹⁰ Soroceanu Igor, Protecția patrimoniului cultural în Republica Moldova de atacurile armate cu participarea mercenarilor prin prisma unor prevederi juridice la nivel internațional. În: Culegerile de articole și teze ale comunicărilor prezentate în cadrul conferinței științifice internaționale din 24 noiembrie 2020, cu genericul „Valorificarea patrimoniului etnocultural în cercetare și educație. Ediția a V-a”, tipărită la editura Institutului Patrimoniului Cultural, p. 67, ISBN 978-9975-52-222-9.

neexecutarea intenționată a ordinului șefului dat în modul stabilit, dacă aceasta a cauzat daune în proporții considerabile intereselor de serviciu. Or, a te afla în unitate fără ca să îndeplinești atribuții de serviciu prin împotrivire la ordinul dat de superiori, considerăm că presupune același efect, respectiv un pericol social ca și aflarea în afara unității militare, evident fără permisiune. În ambele cazuri, superiorii nu sunt în posibilitatea de a dispune de capacitatea militară a subordonatului său, prin urmare nu vor putea asigura ordinea militară și nici securitatea militară a statului.

Bunăoară, în legislația penală a Armeniei (art. 364 CP)¹¹, alături de dezertare este incriminată și fapta de refuz în îndeplinirea sarcinilor de serviciu militar.

Astfel, potrivit alin. (1), refuzul unui militar de a efectua serviciul militar sau îndatoririle sale separate, combinat cu încetarea efectivă a acestora, se pedepsește cu reținere pe o perioadă de maximum trei luni, sau reținere într-un batalion disciplinar pe o perioadă de maximum doi ani, sau închisoare pe o perioadă de maximum doi ani. Alin. (2) prevede că aceeași faptă săvârșită de un grup de persoane se pedepsește cu reținere într-un batalion disciplinar pe o perioadă de la unu la trei ani, sau cu închisoare pe o perioadă de la unu la cinci ani, iar alin. (3) stabilește că fapta prevăzută în prima sau a doua parte a acestui articol, care a fost săvârșită în timpul legii marțiale, a războiului sau a condițiilor de luptă se pedepsește cu închisoare de la cinci la zece ani¹².

Așadar, latura obiectivă a infracțiunii examinate are următoarea structură:

1) fapta prejudiciabilă care se exprimă în inacțiunea de neexecutare a ordinului șefului dat în modul stabilit;

2) urmările prejudiciabile, și anume daunele în proporții considerabile cauzate intereselor de serviciu;

3) legătura causală dintre fapta prejudiciabilă și urmările prejudiciabile. Inacțiunea de neexecutare a ordinului presupune că subalternul (subordonatul) nu execută nimic din ceea ce era dispus prin ordin sau execută altceva decât i se ordonase¹³.

Prin neexecutarea ordinului șefului dat în modul stabilit, făptuitorul încalcă anumite prevederi normative cum ar fi: lit. c) a art. 26 din Legea cu privire la statutul militarilor; alin. (3) al art. 2, alin. (1) și (2) al art. 4 și lit. c) din art. 5 din Legea cu privire la aprobarea Regulamentului disciplinei militare; subpct. 3) al pct. 15, pct. 42, 44, 46-48 ale anexei nr. 1 (Regulamentul Serviciului interior al Forțelor Armate ale

¹¹ Codul penal al Armeniei, adoptat la 18 aprilie 2003, disponibil la: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-REF\(2021\)022-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-REF(2021)022-e).

¹² Soroceanu Igor, Fenomenul terorismului reglementat în legislația internațională: rolul și locul convențiilor internaționale privind combaterea terorismului, în: Revista Legea și viața, publicație științifico-practică, nr. 12 (348) 2020, pp. 65-71, ISSN 1810-309X.

¹³ Brînză S., Stati V., Elementele constitutive și elementele circumstanțiale agravante ale infracțiunilor contra ordinii și disciplinei militare, Revista Științifică Studia Universitatis Moldaviae, 2013, nr. 8(68), p. 51.

Republicii Moldova) la Decretul Președintelui Republicii Moldova privind aprobarea regulamentelor militare ale Forțelor Armate ale Republicii Moldova, nr. 2327 din 03.09.2009; pct. 6 al Hotărârii Guvernului Republicii Moldova nr. 941 din 17.08.2006¹⁴.

Cu privire la elementele distinctive între infracțiunea de dezertare și cea prevăzută la art. 364 CP, le enumerăm pe următoarele:

a. în cazul infracțiunii de la art. 364 CP, subiectul are o dublă calitate specială: 1) militar; 2) subaltern în raport cu persoana care dă ordinul.

b. pentru infracțiunea prevăzută la art. 364 CP, este specifică existența daunelor în proporții considerabile intereselor de serviciu, fapt ce nu e prevăzut în componența infracțiunii de la art. 371 CP;

c. spre deosebire de infracțiunea de dezertare care, în esență, se consumă odată cu părăsirea unității militare sau absentare, infracțiunea prevăzută la art. 364 CP se consideră consumată din momentul producerii daunelor în proporții considerabile cauzate intereselor de serviciu;

d. latura subiectivă a infracțiunii de la art. 364 CP se caracterizează prin intenție directă sau indirectă, iar infracțiunea de dezertare se săvârșește doar prin intenție directă;

e. după motivul săvârșirii, de asemenea sunt diferențe. Prin urmare, dezertarea se săvârșește din motive de eschivare de la exercitarea serviciului militar, iar motivele infracțiunii se pot exprima în: indolență; recalcitrantă; teribilism etc.¹⁵

Părăsirea samavolnică a câmpului de luptă sau refuzul de a acționa cu arma este o altă componentă de infracțiune, prevăzută la art. 386 CP care are multe tangențe cu infracțiunea de dezertare, ambele fiind unite de pericolul pe care îl generează la adresa capacității de apărare a Republicii Moldova.

Astfel, potrivit normei arătate, părăsirea samavolnică a câmpului de luptă în timpul luptei sau refuzul de a acționa cu arma în timpul luptei se pedepsește cu închisoare de la 10 la 15 ani.

Deci, după cum observăm, ca și dezertarea, infracțiunea prevăzută la art. 386 CP atentează la capacitatea de apărare a statului odată ce militarul sau rezervistul va părăsi câmpul de luptă. Tot astfel, similar dezertării, **părăsirea samavolnică a câmpului de luptă sau refuzul de a acționa cu arma are două modalități normative: părăsirea câmpului și refuzul de acționa cu armă.**

În calitate de semn delimitator între aceste două infracțiuni, dezertarea se referă la părăsirea unității militare sau alte locații unde militarul satisface

¹⁴ Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Regulamentului cu privire la modul de îndeplinire a serviciului militar în Forțele Armate, nr. 941 din 17.08.2006.

¹⁵ Brînza S., Stati V., Elementele constitutive și elementele circumstanțiale agravante ale infracțiunilor contra ordinii și disciplinei militare, *Revista Științifică Studia Universitatis Moldaviae*, 2013, nr. 8(68), p. 53.

serviciul militar, iar părăsirea câmpului de luptă vizează o anumită locație concretă. Mai mult, dezertarea se poate săvârși și pe timp de pace, pe când infracțiunea de la art. 386 CP, doar pe timp de război¹⁶, în condițiile în care pericolul pentru părăsirea câmpului de luptă este mai mare decât cel al dezertării pe timp de pace, și pedeapsa este mai aspră pentru cea dintâi infracțiune, adică privațiune de libertate pe un termen de la 10 la 15 ani.

De asemenea, infracțiunea de dezertare poate fi săvârșită și în prezența anumitor circumstanțe agravante, pe când infracțiunea prevăzută la art. 386 CP nu are asemenea circumstanțe.

Trădarea de patrie (art. 337 CP). Pentru că prin săvârșirea infracțiunii de dezertare, militarul trădează interesele Republicii Moldova în consolidarea capacității de apărare, creând prin aceasta, în mod indirect, avantaje în favoarea inamicului, observăm o asemănare între dezertare și trădare de patrie, fapt care ne impune a analiza ambele componente de infracțiuni în vederea identificării punctelor de tangență, dar și de diferență între cele două.

Așadar, potrivit art. 337 alin. (1) CP, trădarea de patrie este fapta săvârșită intenționat de un cetățean al Republicii Moldova în dauna suveranității, inviolabilității teritoriale sau a securității de stat și a capacității de apărare a Republicii Moldova, prin trecerea de partea dușmanului, spionaj, divulgare a secretului de stat unui stat străin, unei organizații străine sau reprezentanților lor, precum și acordarea de ajutor unui stat străin la înfăptuirea activității dușmănoase împotriva Republicii Moldova¹⁷.

Înainte de a trece la identificarea deosebirilor între infracțiunea de dezertare și cea de trădare de patrie, ținem să arătăm câteva asemănări între acestea.

Ambele infracțiuni sunt săvârșite prin intenție directă, precum ambele atentează la securitatea de stat și la capacitatea de apărare a Republicii Moldova. De asemenea, cele două infracțiuni pot fi săvârșite de militari, în principal, pe timp de război.

Atunci când vorbim despre deosebirile dintre dezertare și trădare de patrie, începem de la identificarea acestora după latura obiectivă a ambelor infracțiuni. Prin urmare, latura obiectivă a infracțiunii prevăzute de art. 337, spre deosebire de cea a art. 371 CP, se constituie prin formele trădării de patrie. Aceste forme sunt: trecerea militarului de partea dușmanului, spionaj, divulgare a secretului de stat unui stat străin, unei organizații străine sau reprezentanților lor, precum și acordarea de

¹⁶ Soroceanu Igor, Istoria ocrotirii valorilor culturale în Republica Moldova contra atacurilor armate cu participarea mercenarilor în etapa contemporană, în: Culegerile de articole și teze ale comunicărilor prezentate în cadrul conferinței științifice din 24 septembrie 2021, cu genericul „Istorie, etnografie și spiritualitate în viziunea personalităților basarabene din a doua jumătate a secolului al XIX-lea – prima jumătate a secolului al XX-lea”, ediția a II-a, organizată de către Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală al Republicii Moldova. Culegerile rezumatelor fiind tipărite la editura Lexon-Prim, pp. 16-17 (numărul total de pagini: 24), ISBN 978-9975-3300-4-6.

¹⁷ Soroceanu Igor, Caracteristica generală și definirea conceptului de „omor simplu”, în: Revista Intellectus, publicație științifico-practică, nr. 3-4/2021, pp. 161-165, ISSN 1810-7079.

ajutor unui stat străin la înfăptuirea activității dușmănoase împotriva Republicii Moldova, ceea ce nu este specific pentru dezertare¹⁸.

Trecerea de partea dușmanului ca formă a infracțiunii (art. 337) poate fi considerată numai în timp de război al țării noastre cu un inamic concret. Componenta de infracțiune se consideră deplasarea cetățeanului Republicii Moldova în tabăra inamicului, pe teritoriul acestuia, în dispozitivul trupelor inamicului și efectuarea de către acesta a unor acțiuni de natură să favorizeze activitatea inamicului ori să slăbească potențialul de luptă al armatei noastre. În cazul Dezertării (art. 371 CP) infracțiunea se săvârșește de către militar în timpul exercitării serviciului militar în decursul unui termen anumit, stabilit de lege în care acesta trebuie să fie gata să apere statul, să-și îndeplinească datoria constituțională și militară de apărare a patriei. De cealaltă parte, trădarea de patrie poate fi săvârșită și după satisfacerea serviciului militar, precum și de către cetățenii care nu au făcut serviciul militar¹⁹.

Elementul material al laturii obiective se realizează prin acțiunea făptuitorului de a intra în legătură cu o putere sau cu o organizație străină ori cu agenți ai acestora. Nu are relevanță faptul că inițiativa de a stabili un contact cu o putere sau organizație străină ori agenți ai acestora a aparținut făptuitorului sau factorului străin, nu interesează în ce măsură contactul a fost stabilit de făptuitor personal sau prin intermediul altei persoane și nici dacă contactul stabilit a fost sau nu urmat de realizarea unei înțelegeri²⁰.

Trădarea de patrie este o infracțiune de gravitate excepțională, deoarece, indiferent de forma pe care o ia, creează nu doar o stare de pericol suveranității, inviolabilității teritoriale sau securității de stat și capacității de apărare a Republicii Moldova, ci constituie și o încălcare a obligației de fidelitate pe care fiecare cetățean al Republicii Moldova o are față de patria sa, precum și datoria lui sfântă de a o apăra²¹.

Dacă infracțiunea de dezertare se consideră consumată din momentul părăsirii unității militare sau neprezentării, atunci trădarea de patrie nu se consideră în mod obligatoriu consumată din momentul trecerii de partea dușmanului. Or, potrivit alin. (2) a art. 337 CP, este liberat de răspundere penală cetățeanul Republicii Moldova, racolat de serviciul de spionaj străin pentru înfăptuirea unei activități dușmănoase împotriva Republicii Moldova, dacă el nu a săvârșit nici un fel de

¹⁸ Soroceanu Igor, Existența sau inexistența proprietății intelectuale raportat la ecusoanele mercenarilor din Estul Ucrainei, în: Revista Intellectus, publicație științifico-practică, nr. 1/2022, pp. 41-50, ISSN 1810-7079.

¹⁹ Soroceanu Igor, Prezența mercenarilor în războiul din Ucraina: pro sau contra, în: Materialele Conferinței științifice a studenților „Interuniversitaria”, din 15.04.2022, organizator: Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți, volumul IV, p. 156, numărul total de pagini: 166, ISBN 978-9975-50-283-2.

²⁰ Nistoreanu Gh., Drimer C., Drept penal. Partea specială, București, 2007, pp. 2-3, disponibil la: https://www.ueb.ro/drept/ebiblioteca/old/note_de_curs_penal_special_1.pdf, p. 23.

²¹ Brânză S., Ulianoschi X, Stati V, Țurcanu I, Grosu V., Drept penal, Partea specială, Vol. II, Cartier juridic, Chișinău, 2012, p. 669.

acțiuni pentru realizarea însărcinării criminale primite și a declarat de bună voie autorităților despre legătura sa cu serviciul de spionaj străin²².

Obiectul juridic special al infracțiunii privind trădarea de patrie, în mod comparativ, este unul diferit, și anume, constituie relațiile sociale cu privire la suveranitatea, inviolabilitatea teritorială, securitatea de stat și capacitatea de apărare a Republicii Moldova, pe când cel al dezertării îl constituie ordinea de exercitare a serviciului militar, care obligă militarii să exercite serviciul militar într-un termen anumit, stabilit de lege, să fie întotdeauna pregătiți să apere patria²³.

În concluzie, susținem că deși infracțiunea de dezertare are multe în comun cu alte infracțiuni din categoria celor militare, în speciale, cele ce atentează la capacitatea de apărare a țării, totuși respectiva componență are multe trăsături particulare, iar lipsa de abordarea a aspectului comparativ poate crea mari confuzii și greșeli de reglementare, lăsând loc de interpretare, prin urmare, șanse pentru cei chemați la datorie să se eschiveze de răspundere.

Bibliografie:

1. Constituția Republicii Moldova din 29.07.1994. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 18.08.1994, nr. 1.
2. Codul penal al Armeniei, adoptat la 18 aprilie 2003, disponibil la: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-R EF\(2021\)022-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-R EF(2021)022-e).
3. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova pentru aprobarea Regulamentului cu privire la modul de îndeplinire a serviciului militar în Forțele Armate, nr. 941 din 17.08.2006.
4. Brînza S., Stati V., Elementele constitutive și elementele circumstanțiale agravante ale infracțiunilor contra ordinii și disciplinei militare, Revista Științifică Studia Universitatis Moldaviae, 2013, nr. 8(68), p. 66.
5. Brînza S., Stati V., Drept penal. Partea Specială. Vol. II, Chișinău, 2011.
6. Brânză S., Ulianoschi X, Stati V, Țurcanu I, Grosu V., Drept penal, Partea specială, Vol. II, Cartier juridic, Chișinău, 2012.

²² Soroceanu Igor, Prezența mercenarilor în Războiul de pe Nistru: pro sau contra, în: Materialele Conferinței internaționale Jean Monnet „Parteneriatul Estic: spre o comunitate a democrației și prosperității”, Acțiune din Proiectul Jean Monnet „Centru de Excelență”: „Consolidarea sustenabilității democrației prin educație civică”, 101085234 - SDSCE, din 31.05-01.04.2023, organizată de către Institutul de Administrație Publică din cadrul Universității de Stat din Moldova, p. 343, numărul total de pagini: 362, ISBN 978-9975-165-94-5.

²³ Brînza S., Stati V., Elementele constitutive și elementele circumstanțiale agravante ale infracțiunilor contra ordinii și disciplinei militare, Revista Științifică Studia Universitatis Moldaviae, 2013, nr. 8(68), p. 65.

7. Mitrache C., Stănou R., Molnar I., Noul Cod penal comentat, Ed. C. H. Beck, București, 2006.

8. Nistoreanu Gh., Drimer C., Drept penal. Partea specială, București, 2007, pp. 2-3, disponibil la: https://www.ueb.ro/drept/ebiblioteca/old/note_de_curs_penal_special_1.pdf.

9. Soroceanu Igor, Omorul săvârșit asupra a două sau mai multe persoane. Abordări teoretice și drept comparat, în: Revista Națională de drept, publicație științifico-practică, nr. 1-3 (207-209) 2018, pp. 58-62, ISSN 1811-0770.

10. Soroceanu Igor, Terorismul internațional – factor de risc în adresa securității naționale, în: Revista Legea și viața, publicație științifico-practică, nr. 10 (322) 2018, pp. 41-45, ISSN 1810-309X.

11. Soroceanu Igor, Primele forme de conviețuire socială și ocupații ale omenirii: o abordare interdisciplinară a mercenariatului. În: Materialele conferinței științifico-practice internaționale din 30 octombrie 2018, cu genericul „Viața cotidiană în spațiul est-european din cele mai vechi timpuri până în prezent: abordări interdisciplinare”, tipărită la editura Institutului Patrimoniului Cultural, pp. 68-69, ISBN 978-9975-84-058-3.

12. Soroceanu Igor, Misiunea ONU în menținerea păcii, în: Revista Legea și viața, publicație științifico-practică, nr. 12 (324), 2018, pp. 21-24, ISSN 1810-309X.

13. Soroceanu Igor, Subiectul infracțiunii de activitate a mercenarilor, în: Materialele conferinței științifico-practice internaționale din 01-02.10.2019, cu genericul „Realități și perspective ale învățământului juridic național”, tipărită la editura USM, p. 361-368, ISBN 978-9975-149- 88-4.

14. Soroceanu Igor, Protecția patrimoniului cultural în Republica Moldova de atacurile armate cu participarea mercenarilor prin prisma unor prevederi juridice la nivel internațional. În: Culegerile de articole și teze ale comunicărilor prezentate în cadru conferinței științifice internaționale din 24 noiembrie 2020, cu genericul „Valorificarea patrimoniului etnocultural în cercetare și educație. Ediția a V-a”, tipărită la editura Institutului Patrimoniului Cultural, p. 67, ISBN 978-9975-52-222-9.

15. Soroceanu Igor, Fenomenul terorismului reglementat în legislația internațională: rolul și locul convențiilor internaționale privind combaterea terorismului, în: Revista Legea și viața, publicație științifico-practică, nr. 12 (348) 2020, pp. 65-71, ISSN 1810-309X.

16. Soroceanu Igor, Istoria ocrotirii valorilor culturale în Republica Moldova contra atacurilor armate cu participarea mercenarilor în etapa contemporană, în: Culegerile de articole și teze ale comunicărilor prezentate în cadru conferinței științifice din 24 septembrie 2021, cu genericul „Istorie, etnografie și spiritualitate în viziunea personalităților basarabene din a doua jumătate a secolului al XIX-lea – prima jumătate a secolului al XX-lea”, ediția a II-a, organizată de către Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală al Republicii Moldova. Culegerile rezumatelor fiind tipărite la editura Lexon-Prim, pp. 16-17 (numărul total de pagini: 24), ISBN 978-9975-3300-4-6.

17. Soroceanu Igor, Caracteristica generală și definirea conceptului de „omor simplu”, în: Revista Intellectus, publicație științifico-practică, nr. 3-4/2021, pp. 161-165, ISSN 1810-7079.

18. Soroceanu Igor, Existența sau inexistența proprietății intelectuale raportat la ecusoanele mercenarilor din Estul Ucrainei, în: Revista Intellectus, publicație științifico-practică, nr. 1/2022, pp. 41-50, ISSN 1810-7079.

19. Soroceanu Igor, Prezența mercenarilor în războiul din Ucraina: pro sau contra, în: Materialele Conferinței științifice a studenților „Interuniversitaria”, din 15.04.2022, organizator: Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți, volumul IV, p. 156, numărul total de pagini: 166, ISBN 978-9975-50-283-2.

20. Soroceanu Igor, Prezența mercenarilor în Războiul de pe Nistru: pro sau contra, în: Materialele Conferinței internaționale Jean Monnet „Parteneriatul Estic: spre o comunitate a democrației și prosperității”, Acțiune din Proiectul Jean Monnet „Centru de Excelență”: „Consolidarea sustenabilității democrației prin educație civică”, 101085234 - SDSCE, din 31.05-01.04.2023, organizată de către Institutul de Administrație Publică din cadrul Universității de Stat din Moldova, p. 343, numărul total de pagini: 362, ISBN 978-9975-165-94-5.

LATURA SUBIECTIVĂ A INFRAȚIUNII DE OMOR INTENȚIONAT ÎN DREPTUL PENAL AL REPUBLICII MOLDOVA: ANALIZA INTENȚIEI ȘI A GRADULUI DE VINOVĂȚIE AL AUTORULUI

Conf. univ. Andrei Nastas

Abstract: *The subjective aspect of the crime of murder consists in the presentation of the perpetrator's inner mental processes in relation to the crime. This includes elements such as guilt, motive and purpose of the offense. Guilt reflects a person's mental attitude towards the crime and its consequences. Intent is an important criterion for delimiting the forms of guilt, and can be direct or indirect. Emotions can influence deviant behavior and sometimes even become the reason for a crime. The degree of culpability reflects the offender's altered value orientation and is essential for the correct characterization of the crime. Murder can be committed with both direct and indirect or possible intent, and identifying the form of culpability is crucial to the just application of the punishment. The motive and purpose of the crime also influence the degree of social dangerousness and can be considered aggravating circumstances.*

When deciding the issue of the content of the offender's intent, it is necessary to consider all the circumstances of the crime, in particular, the behavior of the offender and the victim, their relationship, the causes of the interruption of the criminal actions by the offender, the methods and means of committing the murder, the nature of the injuries, for example, to the vital organs.

Keywords: *The subjective side, guilt, intent, emotions, degree of guilt, motive and purpose*

INTRODUCERE

Latura subiectivă, un element al componenței de infracțiune, care oferă o prezentare a proceselor psihice interioare, ce au loc în conștiința și voința persoanei care comite infracțiunea, în acest context, latura subiectivă a omorului este formată din semnele care caracterizează atitudinea psihică a făptuitorului față de faptele sale și consecința survenită – moartea persoanei. Această atitudine este reflectată în diverse momente intelectuale, voliționale și emoționale, care devin evidente la examinarea faptei concrete. Ca criteriu principal la delimitarea infracțiunilor după latura subiectivă ne servește forma de vinovăție – intenție ori imprudență. Ca elemente ale laturii subiective pot servi motivul și scopul infracțiunii.

Omorul se săvârșește cu **intenția** de a suprima viața unei persoane adică, fie cu **intenție directă**, atunci când făptuitorul a prevăzut rezultatul acțiunii sale (moartea victimei) și a urmărit producerea acestuia, fie cu intenție indirectă când făptuitorul

a prevăzut rezultatul acțiunii sale și fără a îl urmări, a acceptat totuși posibilitatea survenirii acestuia¹.

Elementele care caracterizează **latura subiectivă** a infracțiunii sunt **vinovăția, scopul și motivul infracțiunii**.

Vinovăția prezintă atitudinea psihică a persoanei față de fapta socialmente periculoasă comisă de ea, prevăzută de legea penală, și față de consecințele ei². Persoana poate fi recunoscută vinovată în comiterea faptei socialmente periculoase dacă ea este responsabilă, adică aptă să-și dea seama de caracterul acțiunilor (inacțiunilor) sale și dacă poate să le dirijeze. Elementele constitutive ale atitudinii psihice sunt conștiința și voința, care în totalitatea lor formează conținutul vinovăției. Așadar, vinovăția se caracterizează prin două componente: intelectuală și volitivă.

Legiuitorul nu include emoțiile la definirea **formelor de vinovăție**, deși ele intră în conținutul atitudinii psihice (vinovăției). Emoțiile (senzațiile, afectele) se manifestă sub formă de reacții provocate de împrejurările neașteptate, formând așa-numita stare emoțională. Emoțiile reprezintă reflecția psihică care se consideră a fi atitudine, trăire părtinitoare a anumitor fenomene sau situații.

Deseori în comportamentul deviant *emoțiile pot juca rolul motivului* (spre exemplu, ura, frica, dorința de a se răzbuna etc.), ele servind drept cadru pentru **procesele intelective și volitive**. Afectele se consideră a fi **stări emoționale puternice**, de durată relativ scurtă, legate cu **schimbarea bruscă** a împrejurărilor de viață importante pentru subiect, care pot provoca infracțiunea³.

Gradul de vinovăție se consideră a fi caracteristica cantitativă a esenței sociale a vinovăției, care poate fi definită ca ansamblu de formă și de conținut al vinovăției, ținându-se seama de toate particularitățile atitudinii psihice a persoanei față de împrejurările obiective ale infracțiunii și față de **cauzele subiective, psihologice**. Gradul de vinovăție a persoanei concrete în comiterea infracțiunii anumite se consideră a fi expresie directă a alterării orientării valorice a făptuitorului⁴.

Indentificarea formei de vinovăție la comiterea omorului are o importanță esențială pentru calificarea corectă a infracțiunii, deoarece legea stabilește o deosebire esențială în ceea ce privește răspunderea și pedeapsa penală pentru omorul intenționat pe de o parte, și omorul din imprudență, pe de altă parte⁵.

¹ Drept penal român, partea specială, Tudorel Toader, suport de curs 2012-2013, p. 6.

² Nastas A., Cernomoret Ș. Criminologie: Tratat. București: ProUniversitaria, 2024. 346 p. ISBN 978-606-26-1562-8.

³ Комментарий к Уголовному Кодексу Российской Федерации / Под редакцией Ю.И. Скуратова, В.М. Лебедева. Издание 2-е, дополненное и измененное. - Москва: Норма•Инфра-М, 1996. - 36 с.

⁴ Российское уголовное право. Часть Общая: Учебник / Под редакцией д.ю.н., проф. В.Н. Кудрявцева и д.ю.н., проф. А.В. Наумова. - Москва: Спарк, 1997. - 48 с.

⁵ S.Brînză, Infracțiuni contra vieții, sănătății, libertății și demnității, Chișinău, 1999, p. 20.

Principiul răspunderii numai pentru faptele, săvârșite cu vinovăție, întotdeauna era caracteristic dreptului penal. Răspunderii și pedepsei penale poate fi supusă numai persoana care a săvârșit cu vinovăție fapta socialmente periculoasă prevăzută de lege, adică cu intenție directă și indirectă cât și prin imprudență⁶.

De cele mai multe ori, omorul se săvârșește cu intenție directă, însă practica judiciară oferă multe exemple de săvârșire a infracțiunii și cu intenție indirectă. Legislația în vigoare prevede că omorul poate fi săvârșit atât cu intenție directă cât și cu intenție indirectă (hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție nr. 9 din 15.11.1993, pct. 3)⁷.

Apare întrebarea când suntem în prezența intenției directe și când în prezența intenției indirecte?

Atât în literatura de specialitate, cât și în practica judiciară, s-a arătat că *poziția psihică a făptuitorului trebuie stabilită în fiecare caz, în raport cu împrejurările concrete și îndeosebi în raport cu instrumentul folosit de făptuitor* (instrument apt sau nu de a produce moartea), cu regiunea corpului lovită (o zonă vitală sau nu), cu numărul și intensitatea loviturilor (o simplă lovitură sau mai multe lovituri, aplicate cu mare intensitate), raporturile dintre infractor și victimă, anterioare săvârșirii faptei (raporturi de dușmănie sau raporturi de prietenie), atitudinea infractorului după săvârșirea faptei (a încercat să dea un prim ajutor victimei sau a lăsat-o în starea în care a adus-o)⁸. De asemenea, s-a subliniat că este necesară luarea în considerare a tuturor acestor împrejurări și nu numai a unora, deoarece, chiar dacă unele împrejurări par concludente, privite în mod izolat, pot duce totuși la o încadrare juridică greșită a faptei.

Omorul este atribuit la categoria infracțiunilor care pot fi manifestate doar prin vinovăție intenționată (intenție directă ori indirectă), în afară de lipsirea de viață din imprudență. Adică, vinovatul își dă seama de faptul că atentează la viața altei persoane, prevede inevitabilitatea sau posibilitatea reală de survenire a morții victimei și dorește survenirea ei (intenție directă) sau o admite în mod conștient (intenție indirectă sau eventuală).

În cazul omorului la comandă putem vorbi doar despre prezența unei intenții directe⁹. Deosebit de importantă pentru caracterizarea poziției subiective a făptuitorului față de rezultat sunt și împrejurările în care s-a produs *actul de violență* și care, indiferent de materialitatea actului, pot să confirme sau să infirme intenția de ucidere. Este greșit să se considere că orice vătămare produsă într-o zonă vitală a corpului, chiar dacă a necesitat un număr mare de îngrijiri medicale, trebuie neapărat să fie încadrată ca *tentativă de omor*, fără a se ține seama de împrejurările

⁶ Парог А.И. Квалификация преступления по субъективным признакам. – Санкт Петербург: Юридический Центр Пресс, 2002. с. 261.

⁷ Culegeri de hotărâri ale Plenului Curții supreme de Justiție a RM, Chișinău 2002, p. 305

⁸ V. Dobrinioiu, N. Gonea, Cauze penale comentate. Partea specială, Ed. M.I., 1987, p. 93.

⁹ Nisteanu Gheorghe, Boroi Alexandru, *op.cit.*, p. 67.

concrete în care s-a consumat fapta, modul derulării acțiunii și de asemenea, de datele care caracterizează persoana făptuitorului¹⁰.

În ipoteza ideii consemnate nu suntem de acord cu autorul rus *N.I. Zagorodnicov*, care precizează că latura subiectivă a omorului se caracterizează prin intenție și imprudență. Legea, precizează autorul, determină răspunderea penală pentru omorul intenționat și din imprudență, considerând-o pe cea din imprudență ca fiind mai puțin periculoasă. Intenția, element subiectiv caracteristic infracțiunii de omor, se deosebește pe aceasta nu numai de lipsirea de viață din imprudență, ci și de vătămarea intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății persoanei, care a cauzat decesul victimei¹¹.

La soluționarea problemei legate de conținutul intenției vinovatului, vor fi luate în vedere cumulul tuturor circumstanțelor infracțiunii săvârșite, în particular comportamentul vinovatului și al victimei, relațiile între acestea, cauzele întreruperii acțiunilor infracționale de către vinovat, metodele și mijloacele de comitere a omorului, caracterul rănilor, spre exemplu aflat în zona organelor vitale importante etc.

În general, intenția de a ucide rezultă din modul în care a fost săvârșită fapta. Astfel, folosirea unor instrumente apte să producă moartea victimei, aplicarea de lovituri cu instrumente de acest fel în regiuni vitale ale corpului, aplicarea de lovituri la întâmplare cu corpuri tăioase sau contondente etc. sunt considerate ca probe neîndoielnice ale intenției de a ucide. Când intenția nu rezultă în mod evident din activitatea făptuitorului, pentru existența ei trebuie să se stabilească în ce măsură acesta a prevăzut și a urmărit producerea morții sau cel puțin a acceptat acest rezultat. În acest scop, trebuie cunoscute și avute în vedere toate împrejurările concrete ale cauzei¹².

Autorul rus *Borodulin A.* subliniază că formele de vinovăție se apreciază pe baza evoluării circumstanțelor obiective, care sunt sau nu semne ale componenței de infracțiune. La soluționarea problemei despre conținutul intenției vinovatului este necesară analiza cumulului de circumstanțe care caracterizează infracțiunea, în particular, comportamentul făptuitorului și al victimei anterior săvârșirii infracțiunii, raporturile existente între aceștia. Deci, de pe poziția constatării intenției vinovatului la cauzarea morții persoanei este necesar a supune analizei:

- metodele și mijloacele de influență asupra organismului victimei;
- cantitatea și caracterul leziunilor sau altor lovituri;
- localizarea acestora;
- cauzele întreruperii acțiunilor infracționale de către vinovat ¹³;
- comportamentul anterior al vinovatului și al victimei, legătura dintre ei.

¹⁰ Boroș Alexandru, Aspecte teoretice și practice privind infracțiunile de omor și lovirile sau vătămările cauzatoare de moarte, București, Serviciul Editorial al Academiei de Poliție „Alexandru Ioan Cuza” a Ministerului de Interne, 1995, p. 96.

¹¹ Bulai C., Filipaș A., Mitache C., *op.cit.*, p.286.

¹² Ibidem, p. 286.

¹³ Boroș Alexandru, *Drept penal. Partea specială*, Ed. C.H. Beck, București, 2006.

La încadrarea omorului trebuie stabilită nu numai vinovăția intenționată, dar și forma concretă a intenției. Doar constatarea intenției directe ori indirecte oferă temei de a înainta concluzia că omorul într-adevăr a fost comis, deoarece în afara unei forme concrete de vinovăție fapta nu poate fi recunoscută drept infracțiune.

Delimitarea intenției directe de cea indirectă are importanță pentru individualizarea răspunderii penale, iar în anumite cazuri pentru delimitarea omorului de alte infracțiuni. Aceasta se referă, spre exemplu, la calificarea tentativei de omor. Prezența intenției indirecte exclude o asemenea calificare, infracțiunea urmând a fi încadrată în baza consecințelor de fapt survenite. De asemenea, în conținutul normei de incriminare se face distincție între o intenție spontană și alta subită. În ceea ce vizează omorul simplu trebuie concretizat faptul că este posibilă doar prezența unei intenții spontane (subite). În cazul omorului la comandă vorbim despre o intenție premeditată¹⁴.

Stabilirea intenției de a ucide are o importanță deosebită dacă este unicul criteriu de deosebire a infracțiunii de omor de ucidere din culpă sau loviri sau vătămări cauzatoare de moarte precum și de violul urmat de moartea victimei. Acestea din urmă se caracterizează din punct de vedere subiectiv prin praeterintenție. Problema se pune mai ales când fapta e săvârșită cu intenție indirectă. Spre exemplu, când în cazul violului, dacă actele violente săvârșite împotriva victimei sunt de o asemenea natură încât ele singure sau în unire cu alte împrejurări dovedesc că infractorul a urmărit nu numai violul, ci și-a reprezentat și moartea victimei și a acceptat-o, rezultat producându-se, se face aplicarea concursului dintre infracțiunea de omor și infracțiunea de viol în formă simplă.

În cazul lovirilor sau vătămarilor cauzatoare de moarte, făptuitorul acționează cu intenția de a lovi sau vătăma, fiind însă întotdeauna în culpă cu privire la producerea morții victimei. Când infracțiunea de omor a rămas în faza tentativei, se pune problema deosebirii omorului de infracțiunea de vătămare corporală sau vătămare corporală gravă, la care intenția este de a pricinui dureri fizice și nu moartea.

Există intenție de ucidere și, deci, infracțiune de omor în cazul erorii asupra identității persoanei, deoarece o astfel de eroare nu poartă asupra unei împrejurări de care depinde caracterul penal al faptei. Aceeași soluție este în general admisă și în cazul devierii din eroare a loviturii de la persoana pe care făptuitorul intenționează să o ucidă, asupra alteia, deoarece legea apără viața oricărei persoane.

Existența anumitor particularități ale laturii subiective a infracțiunilor contra vieții persoanei obligă la examinarea semnelor individuale pentru fiecare tip de infracțiune. Constatarea semnelor laturii subiective și a vinovăției are o importanță deosebită, mai întâi de toate, pentru calificarea infracțiunii de omor. Studiarea practicii judiciare ne demonstrează că analiza laturii subiective la calificarea omorurilor reprezintă dificultăți. Imprecizia în concluziile deduse din aceste analize nu rareori

¹⁴ Borodac A., *Manual de drept penal. Partea specială*, Chișinău, 2004, pp. 63-64.

determină anumite erori: incorect se determină orientarea intenției, lipsirea de viață din imprudență se examinează ca intenționată, se admit concluzii despre prezența intenției ori imprudenței în cauzarea morții din întâmplare, prezența raportului de cauzalitate se admite ca probă a vinovăției etc. Toate acestea subliniază importanța determinării tuturor semnelor laturii subiective a omorului¹⁵.

Dominați de exigențele încadrării juridice corecte a faptelor, s-ar putea reproșa acestei practici faptul că, nestrăduindu-se în fiecare cauză să stabilească modalitatea intenției cu care s-a săvârșit omorul, instanța competentă nu are posibilitatea să valorifice aceste deosebiri în justa individualizare a răspunderii penale¹⁶.

Ar fi greu de admis ca, de exemplu, o faptă constând din aplicarea mai multor lovituri cu cuțitul în regiuni vitale vieții omului și cu intensitate să fie încadrată în legea penală, ca infracțiune de omor săvârșită cu intenție indirectă, iar alteori ca infracțiune de omor săvârșită cu intenție directă, deși cunoașterea activității materiale exterioare desfășurată impune diferențieri evidente în plan subiectiv.

În practica judiciară, intenția de ucidere se deduce din materialitatea actului (dolus ex re) care, în cele mai multe cazuri, relevă poziția infractorului față de rezultat.

Omorul se savârșește cu intenția de a suprima viața unei persoane, adică cu *intenție directă*, atunci când făptuitorul a prevăzut rezultatul acțiunii sale, a prevăzut urmările ei periculoase și a dorit în mod conștient survenirea morții victimei¹⁷ (de exemplu făptuitorul trage un foc de arma direct asupra persoanei pe care intenționa să o priveze de viață și ținta a fost atinsă, fiind omorâtă victima preconizată din timp).

În cazul când făptuitorul, săvârșind fapta prejudiciabilă, își dădea seama de acțiunile sau inacțiunile sale periculoase, dorește moartea unei persoane concrete, dar ca rezultat survine încetarea vieții altei persoane și vinovatul a admis aceste urmări, atunci vom fi în prezența omorului săvârșit *cu intenție indirectă* (de exemplu făptuitorul a pus otrava într-un pahar cu băutura pentru a ucide o persoană concretă, dar întâmplător băutura a fost consumată de altcineva, care a și decedat)¹⁸.

Rezultatul, constând din moartea victimei poate fi produs și ca urmare a contribuției unor procese naturale care se petrec în corpul victimei – avem în vedere transformările din organismul victimei în momentul săvârșirii faptei – pentru bătrâni, copii, femei, bolnavi, infirmi sunt suficiente acte minime de violență pentru producerea rezultatului mortal.

¹⁵ Bulai C., Filipaș A., Mitrache C., *Instituții de drept penal*. Ediția a II-a revizuită și adăugată, București, Editura Trei, 2003, p. 286.

¹⁶ http://www.usem.md/uploads//files/Note_de_curs_drept_ciclu_1/041_054_Drept_penal_Parte_speciala_I,_II.pdf.

¹⁷ M. Avram, T. Popovici, V. Cobîșteanu, Avram M., Popovici T., Cobâșneanu Vasile. *Cercetarea infracțiunilor contra persoanei*.- Chișinău: Ed. ARC, 2004.

¹⁸ T. Popovici și alții, op. cit., pp. 28-29.

Ca urmare, intenția de a ucide se relevă și din modul de a acționa al făptuitorului cunoscând starea victimei asupra căreia acționează. Astfel, inculpatul care își lovește socrul în vârstă de 75 de ani cauzându-i o hemoragie meringo-cerebrală exteriorizează intenția de a ucide, nu de cea de vătămare corporală; fapta de a lovi doar cu palma pe o fetiță de două luni, dar în mod repetat ceea ce a provocat fractura bolții craniene și moartea persoanei, constituie infracțiune de omor și nu de loviri sau vătămări cauzatoare de moarte¹⁹.

Atât în literatura de specialitate, cât și în practica judiciară, s-a arătat că poziția psihică a făptuitorului trebuie stabilită în fiecare caz, în raport cu împrejurările concrete și îndeosebi în raport cu instrumentul folosit de făptuitor (instrument apt sau nu de a produce moartea), cu regiunea corpului lovită (o zonă vitală sau nu), cu numărul și intensitatea loviturilor (o simplă lovitură sau mai multe lovituri, aplicate cu mare intensitate), raporturile dintre infractor și victimă, anterioare săvârșirii faptei (raporturi de dușmănie sau raporturi de prietenie), atitudinea infractorului după săvârșirea faptei (a încercat să dea un prim ajutor victimei sau a lăsat-o în starea în care a adus-o)²⁰. De asemenea, s-a subliniat că este necesară luarea în considerare a tuturor acestor împrejurări și nu numai a unora, deoarece, chiar dacă unele împrejurări par concludente, privite în mod izolat, pot duce totuși la o încadrare juridică greșită a faptei.

Astfel, de exemplu, împrejurarea că făptuitorul a folosit un cuțit, armă aptă de a produce moartea victimei, nu este suficientă pentru determinarea intenției de a ucide, deoarece cu un astfel de instrument se poate realiza și intenția de a produce numai vătămări corporale.

Dacă acestei împrejurări i se adaugă și altele, de exemplu, lovirea victimei în zona inimii, în mod repetat și cu mare intensitate, se va reține, fără nicio dificultate că făptuitorul a acționat cu intenția de a ucide²¹.

La categoria circumstanțelor care caracterizează latura subiectivă a omorului trebuie atribuite semne precum *scopul și motivul infracțiunii*. Acestea sunt semne facultative ale laturii subiective. În cazurile în care determinarea lor este necesară, acestea pot avea importanță principală pentru calificarea infracțiunii și stabilirea pedepsei pentru vinovat. Dacă scopul și mobilul constituie uneori elemente circumstanțiale ale omorului calificat, ele nu pot în niciun caz să apere de răspundere pe făptuitor. Motivul și scopul infracțiunii, de regulă, sunt delimitate în lege și au importanță individuală la calificarea anumitor modalități normative ale omorului. În unele cazuri motivul și scopul pot coincide. Motivele și scopurile infracțiunii de omor pot fi diferite – de la tendința de a curma atentatul în cazul legitimei apărări până la răzbunare în baza motivului de gelozie sau intențiilor materiale etc. Omorul

¹⁹ Al. Boroș, op.cit., p. 73.

²⁰ V. Dobrinioiu, N., *Cauze penale comentate. Partea specială*, Ed. M.I., 1987, p. 93.

²¹ V. Papadopol, *Culegere de practică judiciară penală pe anii 1990,1991,1992*, Casa de Editură și Presă „Șansa” SRL, 1992 și 1993.

nu este condiționat, în forma simplă, nici de săvârșirea faptei într-un anumit scop. Un anumit scop care potrivit aprecierii legiuitorului conferă un grad de pericol social mai ridicat omorului este prevăzut ca circumstanță agravantă²².

Deși *latura subiectivă a omorului nu include vreun motiv sau scop special*, totuși, aceste elemente vor fi avute în vedere la justa individualizare a pedepsei²³. În același sens, s-a apreciat că motivul²⁴ și scopul infracțiunii, chiar și atunci când nu sunt semne obligatorii ale laturii subiective, necesită să fie stabilite în fiecare caz în parte în cadrul calificării, deoarece influențează pericolozitatea socială a faptei și a făptuitorului, astfel, aparte obiectivul individualizării răspunderii și pedepsei penale.

Motivele și scopurile infracțiunii, chiar și atunci când nu sunt semne obligatorii ale laturii subiective, necesită să fie stabilite în fiecare caz în parte în cadrul calificării, deoarece influențează la gradul social periculos al faptei și a făptuitorului.

Întrucât *scopul* și *mobilitatea* influențează pericolozitatea socială a faptei și a făptuitorului, instanța de judecată va fi preocupată să le stabilească în fiecare caz, tot în vederea unei juste individualizări judiciare a pedepsei. Un anumit scop care, potrivit aprecierii legiuitorului, conferă un grad de pericol social mai ridicat, este prevăzut ca circumstanță agravantă (art. 145, lit. g-h).

Latura subiectivă a omorului nu include cerința săvârșirii faptei dintr-un anumit *motiv*. Aceasta înseamnă că infracțiunea există chiar dacă nu s-a stabilit *motivul* săvârșirii faptei. Cu toate acestea, instanța de judecată va fi preocupată să stabilească, în fiecare caz, *motivul* faptei, deoarece aceasta influențează gravitatea faptei și prin urmare, poate contribui la realizarea unei juste individualizări juridice a pedepsei.

Stabilirea **motivului** omorului este problema cheie, ea prezentând importanță atât în stabilirea faptelor și împrejurărilor cauzei, a identificării autorului, cât și în încadrarea juridică a faptei. Motivul de acțiune a persoanei vinovate de omor constituie cauza impulsivă în comiterea infracțiunii respective. Motivul caracterizează voința subiectului. Oricare acțiune conștientă se comite în baza unui motiv determinat. De aceea la soluționarea problemei vizând calificarea omorului, motivul nu poate să nu fie luat în vedere. Pentru calificarea faptei în baza normei care prevede componenta de bază a omorului, motivul infracțiunii nu are nicio importanță. Aceasta, însă, nu înseamnă că constatarea lui nu este necesară.

Pentru analiza **laturii subiective** a infracțiunii de omor prin raportare la *motivul* infracțiunii, apare problema asupra legăturii acestuia cu forma concretă a intenției. De regulă, motivul infracțiunii demonstrează prezența intenției directe. Persoana, conducându-se, de exemplu, de anumite interese materiale ori motive huliganice, își

²² Nistoreanu Gheorghe, Boroi Alexandru, *op.cit.*, p. 68.

²³ DOBRINOIU Vasile, DIMA Traian, *op. cit.*, p. 82.

²⁴ Борисов В.И., Куц В.Н. „Преступления против жизни и здоровья: вопросы квалификации”, Харьков 1995. p. 48.

atinge un anumit scop. Însă ar fi incorectă excluderea posibilității de săvârșire a omorului din intenție indirectă în asemenea situații.

Omorul nu este condiționat în forma sa simplă nici de *săvârșirea faptei într-un anumit scop*. Chiar dacă scopul urmărit de făptuitor constă, de exemplu, în curmarea suferințelor fizice ale victimei, care suferă de o boală incurabilă, fapta va constitui infracțiune. Astfel că legislația s-a situat ferm pe poziția pedepsirii omorului, chiar în condițiile eutanasiei.

S-ar putea susține că *intenția infractorului (agentului)* trebuie să fie concretă, să se refere la un obiect individualizat după trăsături obiective, ea nu se poate referi ca categorii de obiecte.

Psihologia demonstrează că acțiunile omului sunt condiționate de anumite *motive* și sunt direcționate spre atingerea *anumitor scopuri* ²⁵.

Totodată, Gh. Nistoreanu și A. Boroi menționează că *scopul infracțiunii* este reprezentarea în plan mintal a rezultatului ce va apărea în urma săvârșirii faptei penale, rezultat urmărit de către infractor²⁶.

Motivul săvârșirii infracțiunii îl reprezintă acea forță, *imbold sau stimul* care îndeamnă făptuitorul la privarea de viață a persoanei sau la determinarea victimei la sinucidere. Motivul este caracteristic numai pentru forma intenționată de vinovăție. Pentru săvârșirea infracțiunilor indicate în Codul penal al Republicii Moldova (în continuare, CP) prevăzute la art. 145 alin. (2) și (3) sunt caracteristice două grupuri de motive:

- cele din primul grup sunt indicate în normele penale, și anume motive sadice (lit. h), alin. 3 art. 145 CP), motive de dușmănie sau ură socială, națională, rasială sau religioasă (lit. f), alin. 3 al art. 145 CP), din interese materiale (lit. b), alin. 3 al art. 145 CP).

- cele din al doilea grup de motive nu sunt fixate direct în normele penale, dar se subînțeleg, precum ar fi motivele josnice, din gelozie, răzbunare, ură, invidie etc.

Scopul infracțiunii este imaginația consecințelor dorite, spre a căror realizare tinde făptuitorul. De asemenea, scopul este prezent numai la infracțiunile săvârșite în mod intenționat.

Concomitent cu prezența scopului principal, la infracțiunile contra vieții persoanei săvârșite intenționat mai există două categorii de scopuri suplimentare, dar foarte importante.

- primul grup este expres precizat în norma penală, precum „ scopul de a ascunde o altă infracțiune sau de a înlesni săvârșirea ei” (lit. i), alin. 3 al art. 145 CP), „scopul de a preleva și/sau utiliza ori comercializa organele sau țesuturile victimei” (lit. e), alin. 3 al art. 145 CP), „la comandă” (lit. m), alin. 3 al art. 145 CP).

²⁵ Столяренко Л.Д. Основы психологии. Издание 3-е, дополненное и переработанное. Серия: Учебники и Учебные пособия. - Ростов-на-Дону: Феникс, 2000. с. 678 .

²⁶ Nistoreanu Gh., Boroi Al. *Drept Penal. Partea Specială*. - București: ALL BECK, 2002. p. 11 .

- în al doilea grup de scopuri suplimentare pot fi incluse: debăierarea de persoană apropiată (soț, soție, rudă apropiată care deținea un secret primejdios pentru făptuitor), satisfacerea unei plăceri cu caracter sadic etc.

Starea emoțională sau poziția psihică a făptuitorului este un element obligatoriu de stabilit în fiecare caz, în raport cu împrejurările concrete și îndeosebi, în raport cu instrumentul folosit de făptuitor, cu regiunea corpului lezată (o zonă vitală sau nu), cu numărul și intensitatea loviturilor, atitudinea infractorului după săvârșirea faptei etc.²⁷.

Infracțiunea de omor există și atunci când făptuitorul își îndreaptă acțiunea asupra unei persoane pe care vrea s-o ucidă, dar, datorită unei greșite manipulări a instrumentului folosit sau altor cauze accidentale, rezultatul urmărit se produce asupra unei alte persoane²⁸.

După unii autori, eroarea asupra persoanei victimei nu are nici o influență asupra vinovăției făptuitorului și nu înlătură răspunderea sa penală (X vrea să-l ucidă pe Y, dar confundându-l cu M, îl ucide pe acesta din urmă)²⁹. Se susține că legea penală apără viața oricărei persoane, în general, astfel că eroarea asupra identității victimei nu are relevanță penală. Caracterul penal al omorului nu depinde de cunoașterea de către făptuitor a identității victimei, ceea ce interesează este ca făptuitorul să-și fi dat seama că ucide un om.

CONCLUZII

Concluzia acestui articol subliniază importanța analizei laturii subiective în calificarea și individualizarea răspunderii penale pentru infracțiunea de omor. Se subliniază că latura subiectivă include elemente precum vinovăția, scopul și motivul infracțiunii, iar determinarea acestor aspecte este esențială pentru o justă aplicare a legii și stabilirea pedepsei.

Textul evidențiază că omorul poate fi comis cu intenție directă sau indirectă, iar circumstanțele specifice fiecărui caz trebuie analizate cu atenție pentru a stabili gradul de vinovăție al făptuitorului. De asemenea, se subliniază importanța determinării intenției vinovatului în comiterea faptei, fie ea directă sau indirectă, pentru a face distincția între omor și alte infracțiuni similare, cum ar fi vătămarea corporală gravă sau violul urmat de moartea victimei.

În plus, subliniem că stabilirea motivului infracțiunii și a scopului acțiunii infractorului poate influența gradul de pericol social al faptei și, implicit, pedeapsa

²⁷ Al. Boroi, op. cit., pp. 74-75.

²⁸ Al. Boroi, Op. cit., p. 77.

²⁹ Loghin O., Toader T. *Drept penal român. Partea specială*. Ediția a III-a. – București: Ed. „Șansa”, 1999;

aplicată. Motivul și scopul pot servi drept circumstanțe agravante sau atenuante în procesul de individualizare a răspunderii penale.

În final, se reiterează importanța analizei detaliate a tuturor aspectelor legate de latura subiectivă a infracțiunii de omor pentru a asigura o justiție corectă și echitabilă în fiecare caz.

Bibliografie

- 1) Codul penal al Republicii Moldova, Cod nr. 985 din 18.04.2002.
- 2) Culegeri de hotărâi ale Plenului Curții supreme de Justiție a Republicii Moldova, Chișinău 2002.
- 3) Tudorel Toader, Drept penal român, partea specială, suport de curs 2012-2013.
- 4) Nastas A., Cernomoreț S., Criminologie. Tratat, București: ProUniversitaria, 2024, ISBN 978-606-26-1562-8.
- 5) Комментарий к Уголовному Кодексу Российской Федерации/Под редакцией Ю.И. Скуратова, В.М. Лебедева. Издание 2-е, дополненное и измененное. - Москва: Норма•Инфра-М, 1996.
- 6) Российское уголовное право. Часть Общая: Учебник/Под редакцией д.ю.н., проф. В.Н. Кудрявцева и д.ю.н., проф. А.В. Наумова. - Москва: Спарк, 1997.
- 7) S. Brînză, Infracțiuni contra vieții, sănătății, libertății și demnității, Chișinău, 1999.
- 8) Парог А.И. Квалификация преступления по субъективным признакам. - Санкт Петербург: Юридический Центр Пресс, 2002.
- 9) V. Dobrinioiu, N. Gonea, Cauze penale comentate. Partea specială, Ed. M.I., 1987.
- 10) Boroi Alexandru, Aspecte teoretice și practice privind infracțiunile de omor și lovirile sau vătămrile cauzatoare de moarte, București, Serviciul Editorial al Academiei de Poliție „Alexandru Ioan Cuza” a Ministerul de Interne, 1995.
- 11) Boroi Alexandru - „Drept penal. Partea specială”, Ed. C.H. Beck, București, 2006.
- 12) Borodac A., Manual de drept penal. Partea special, Chișinău, 2004.
- 13) C. Filipaș A., Mitrache C., Instituții de drept penal. Ediția a II-a revizuită și adăugată, București, Editura Trei, 2003.
- 14) M. Avram, T. Popovici, V. Cobîșteanu, Avram M., Popovici T., Cobășneanu Vasile, *Cercetarea infracțiunilor contra persoanei.*, Chișinău: Ed. ARC, 2004.
- 15) V. Dobrinioiu, N. Cauze penale comentate. Partea specială, Ed. M.I., 1987.
- 16) Papadopol, Culegere de practică judiciară penală pe anii 1990,1991,1992, Casa de Editură și Presă „Șansa” SRL, 1992 și 1993.

17) Борисов В.И., Куц В.Н. „Преступления против жизни и здоровья: вопросы квалификации”, Харьков 1995.

18) Столяренко Л.Д. Основы психологии. Издание 3-е, дополненное и переработанное. Серия: Учебники и Учебные пособия. - Ростов-на-Дону: Феникс, 2000.

19) Nistoreanu Gh., Boroî Al. *Drept Penal. Partea Specială*. - Bucureşti: ALL BECK, 2002.

20) Loghin O., Toader T. *Drept penal român. Partea specială*. Ediția a III-a. - Bucureşti: Ed. „Șansa”, 1999.

IV. ACTUALITATE LEGISLATIVĂ

• ABSTRACT

In February 2025, several legislative acts were published in the Official Journal, among which we mention: Law no. 8/2025 approving the thresholds of some indicators specified in the fiscal-budgetary framework for the year 2025, Law no. 9/2025 on the state budget for the year 2025, Law no. 10/2025 on the state social security budget for the year 2025, ECHR judgment of July 9, 2024 in the I.M.P. v. Romania (Application No. 29.634/22), GD No. 68/2025 on the establishment of measures for the proper organization and conduct of the elections for the President of Romania in 2025, ECHR Judgment of 19 February 2019 in the Case T. and Sz. v. Romania (Applications Nos. 28.617/13 and 50.919/13).

A number of other regulations were also amended in February, including: Tax Code.

Last but not least, in the Official Gazette of February the Order of the Director General of the National Agency for Cadastre and Real Estate Publicity no. 99/2025 was published, approving the Protocol of cooperation between the National Agency for Cadastre and Real Estate Publicity and the National Union of Notaries Public in Romania on the way of performing real estate publicity operations, in application of the Law on Cadastre and Real Estate Publicity no. 7/1996.

COD FISCAL - MODIFICĂRI (O.G. NR. 3/2025)



De Redacția Pro Lege

Actul modificat	Actul modificator	Sumar
Legea nr. 227/2015 privind Codul fiscal (M. Of. 688 din 10 septembrie 2015, cu modif. și compl. ult.)	O.G. nr. 3/2025 pentru modificarea și completarea art. 46² din Legea nr. 227/2015 privind Codul fiscal (M. Of. nr. 92 din 31 ianuarie 2025)	- modifică: art. 46 ² alin. (1), alin. (12) și (13); - introduce: art. 46 ² alin. (1 ¹)-(1 ⁵), alin. (3 ¹), alin. (14)-(22). Prevederile intră în vigoare la 3 zile de la data publicării în M. Of.

În M. Of. nr. 92 din data de 31 ianuarie 2025 s-a publicat **O.G. nr. 3/2025 pentru modificarea și completarea art. 46[^]2 din Legea nr. 227/2015 privind Codul fiscal.**

Vă prezentăm, în continuare, completarea adusă respectivului act normativ.

Art. 46[^]2

Noua reglementare

Alineatul (1) se modifică și va avea următorul cuprins:

„Art. 46[^]2

(1) Persoanele juridice române, altele decât cele prevăzute la art. 15, sau persoanele juridice străine care în mod individual sau într-o formă de asociere livrează bunuri, prestează servicii pe teritoriul României sau livrează bunuri de pe teritoriul României, care desfășoară activități în sectoarele petrol și gaze naturale, corespunzătoare codurilor CAEN prevăzute la alin. (1[^]2), datorează suplimentar impozitului pe profit un impozit specific pe cifra de afaceri calculat potrivit alin. (2)”.

După alineatul (1) se introduc cinci noi alineate, alin. (1[^]1)-(1[^]5), cu următorul cuprins:

„(1[^]1) Persoanele juridice străine care în mod individual sau într-o formă de asociere livrează bunuri, prestează servicii pe teritoriul României sau livrează bunuri de pe teritoriul României, desfășurând activități în sectoarele petrol și gaze naturale, care nu au înregistrat un sediu permanent în România, datorează impozit specific pe cifra de afaceri, calculat potrivit alin. (2). În acest caz, indicatorul VT, prevăzut la alin. (2), reprezintă veniturile realizate din livrările/prestările de servicii pe teritoriul României, respectiv din livrările de pe teritoriul României corespunzătoare codurilor CAEN prevăzute la alin. (1[^]2), stabilite pe baza valorii înscrise în declarația vamală sau în documentele care atestă livrările intracomunitare. În sensul prezentului alineat, livrarea de pe teritoriul României înseamnă orice operațiune care presupune scoaterea bunurilor de pe teritoriul României.

(1[^]2) Codurile CAEN corespunzătoare activităților, principale sau secundare, desfășurate în sectoarele petrol și gaze naturale sunt următoarele:

- a) 0610 – «Extracția petrolului brut»;
- b) 0620 – «Extracția gazelor naturale»;
- c) 0910 – «Activități de servicii anexe extracției petrolului brut și gazelor naturale»;
- d) 1920 – «Fabricarea produselor obținute prin rafinarea petrolului»;
- e) 3522 – «Distribuția combustibililor gazeși, prin conducte»;
- f) 3523 – «Comercializarea combustibililor gazeși, prin conducte»;
- g) 4671 – «Comerț cu ridicata al combustibililor solizi, lichizi și gazeși și al produselor derivate», respectiv 4681 – «Comerț cu ridicata al combustibililor solizi, lichizi și gazeși și al produselor derivate», după caz;

h) 4730 - «Comerț cu amănuntul al carburanților pentru autovehicule în magazine specializate», respectiv «Comerț cu amănuntul al carburanților pentru autovehicule», după caz;

i) 4950 - «Transporturi prin conducte».

(1[^]3) Contribuabilii care obțin venituri din vânzarea combustibililor solizi, naftalinei, uleiului pentru încălzire, petrolului lampant, hidrogenului, produselor lubrifiante și de răcire, în cadrul activităților corespunzătoare codurilor CAEN: 4671 - «Comerț cu ridicata al combustibililor solizi, lichizi și gazoși și al produselor derivate»/4681 - «Comerț cu ridicata al combustibililor solizi, lichizi și gazoși și al produselor derivate», 4730 - «Comerț cu amănuntul al carburanților pentru autovehicule în magazine specializate»/4730 - «Comerț cu amănuntul al carburanților pentru autovehicule», și a căror activitate principală desfășurată corespunde altor coduri CAEN decât celor prevăzute la alin. (1[^]2) nu datorează impozit specific pe cifra de afaceri începând cu trimestrul în care obțin aceste venituri. Prevederile prezentului alineat nu se aplică în cazul în care acești contribuabili desfășoară ca activități secundare și alte activități corespunzătoare codurilor CAEN prevăzute la alin. (1[^]2) decât cele menționate în prezentul alineat.

(1[^]4) În cazul în care, în cursul anului fiscal, persoanele juridice române sau străine prevăzute la alin. (1) și (1[^]1) încep să desfășoare activitățile corespunzătoare codurilor CAEN prevăzute la alin. (1[^]2), datorează impozit specific pe cifra de afaceri începând cu trimestrul în care se desfășoară activitățile respective. În situația în care activitățile respective corespund codurilor CAEN menționate la alin. (1[^]3), aceste persoane aplică în mod corespunzător, în cursul anului, regulile prevăzute la alin. (1[^]3). Prevederile prezentului alineat se aplică și persoanelor juridice nou-înființate în cursul anului fiscal respectiv.

(1[^]5) În cazul în care, în cursul anului fiscal, contribuabilii care datorează impozit specific pe cifra de afaceri, potrivit alin. (1) și (1[^]1), încetează să mai desfășoare activitățile corespunzătoare codurilor CAEN prevăzute la alin. (1[^]2), aceștia nu mai datorează acest impozit începând cu trimestrul următor trimestrului în care nu se mai desfășoară activitățile respective”.

După alineatul (3) se introduce un nou alineat, alin. (3[^]1), cu următorul cuprins:

„(3[^]1) Persoanele juridice prevăzute la alin. (1[^]1) calculează, declară și plătesc impozitul specific pe cifra de afaceri, pentru trimestrele I-IV, până la data de 25 inclusiv a lunii următoare trimestrului respectiv.”

Alineatele (12) și (13) se modifică și vor avea următorul cuprins:

„(12) Impozitul specific pe cifra de afaceri datorat de persoane nerezidente din tranzacțiile prevăzute la alin. (1) și (1[^]1) nu intră în sfera de aplicare a convențiilor de evitare a dublei impunerii încheiate de România cu alt stat.

(13) Persoanele juridice străine prevăzute la alin. (1[^]1), stabilite în Uniunea Europeană, își pot îndeplini direct obligațiile fiscale privind impozitul specific pe cifra de afaceri sau pot desemna un reprezentant pentru calcularea, declararea

și plata acestui impozit, precum și pentru constituirea de garanții potrivit alin. (16)-(20). Persoanele juridice străine prevăzute la alin. (1[^]1), nestabilite în Uniunea Europeană, sunt obligate să își desemneze un reprezentant pentru calcularea, declararea și plata acestui impozit, precum și pentru constituirea de garanții potrivit alin. (16)-(20). Plata impozitului se efectuează prin decontare bancară, până la termenul prevăzut la alin. (3[^]1)''.

După alineatul (13) se introduc nouă noi alineate, alin. (14)-(22), cu următorul cuprins:

„(14) Reprezentantul prevăzut la alin. (13), după ce a fost acceptat de organul fiscal competent, este angajat, din punctul de vedere al drepturilor și obligațiilor privind impozitul specific pe cifra de afaceri, pentru toate operațiunile pentru care a fost mandatat, efectuate în România de contribuabilul nestabilit în România.

(15) Reprezentantul trebuie să fie persoană juridică română cu domiciliul fiscal în România și răspunde în solidar cu persoana juridică străină pentru declararea și plata impozitului specific pe cifra de afaceri potrivit prezentului articol.

(16) Persoanele juridice prevăzute la alin. (1[^]1) sau reprezentantul acestora sunt/este obligate/obligat să constituie garanție sub formă de scrisoare de garanție emisă de o instituție de credit sau consemnare de mijloace bănești la o unitate a Trezoreriei Statului pe seama organului fiscal central. Cuantumul garanției este de 1 milion euro, echivalent în lei, stabilit la cursul comunicat de Banca Națională a României la data constituirii garanției.

(17) Scrisoarea de garanție emisă de o instituție de credit se depune la organul fiscal central și trebuie să respecte prevederile art. 211 lit. b) din Legea nr. 207/2015, cu modificările și completările ulterioare.

(18) Termenul de constituire a garanției prevăzute la alin. (16) este de 15 zile de la data înregistrării persoanelor prevăzute la alin. (1[^]1) sau a reprezentantului acestora.

(19) În situația în care persoanele prevăzute la alin. (1[^]1) sau reprezentantul acestora nu plătesc/nu plătește impozitul în cel mult 30 de zile de la data expirării termenului prevăzut la alin. (3[^]1), organul fiscal central execută garanția pentru stingerea acestui impozit declarat și neachitat, iar concomitent înștiințează persoanele prevăzute la alin. (11) sau reprezentantul acestora cu privire la acest fapt.

(20) În cazul executării garanției potrivit alin. (19), persoanele prevăzute la alin. (1[^]1) sau reprezentantul acestora au/are obligația reîntregirii garanției până la cuantumul prevăzut la alin. (16), în termen de cel mult 15 zile de la data comunicării deciziei de reîntregire a garanției.

(21) Nerespectarea dispozițiilor alin. (16)-(20) atrage interzicerea efectuării oricăror formalități vamale sau în domeniul mișcării produselor accizabile cu privire la mărfurile aflate în responsabilitatea persoanelor juridice care nu și-au respectat obligațiile prevăzute, până la momentul îndeplinirii acestor obligații.

(22) În aplicarea alin. (21), organul fiscal central informează organul vamal teritorial competent''.

Alte reglementări**Art. II**

(1) Termenul de constituire a garanției prevăzute la art. 46² alin. (16) din Legea nr. 227/2015 privind Codul fiscal, cu modificările și completările ulterioare, precum și cu modificările și completările aduse prin prezenta ordonanță, este de 15 zile de la data intrării în vigoare a prezentei ordonanțe, în cazul persoanelor prevăzute la art. 46² alin. (1¹) din aceeași lege care au desfășurat activități în sectoarele petrol și gaze naturale până la data intrării în vigoare a prezentei ordonanțe, respectiv de 15 zile de la publicarea ordinului președintelui Agenției Naționale de Administrare Fiscală privind procedura și condițiile de înregistrare a reprezentantului, în cazul celor care își desemnează un reprezentant pentru calcularea, declararea și plata impozitului specific pe cifra de afaceri aferent activităților desfășurate în sectoarele petrol și gaze naturale până la data intrării în vigoare a prezentei ordonanțe, precum și pentru constituirea de garanții.

(2) Nerespectarea dispozițiilor alin. (1) atrage interzicerea efectuării oricăror formalități vamale sau în domeniul mișcării produselor accizabile cu privire la mărfurile aflate în responsabilitatea persoanelor juridice care nu și-au respectat obligațiile prevăzute, până la momentul îndeplinirii acestor obligații.

(3) Procedura și condițiile de transmitere a informațiilor prevăzute la art. 46² alin. (22) din Legea nr. 227/2015, cu modificările și completările ulterioare, precum și cu modificările și completările aduse prin prezenta ordonanță, se stabilesc prin ordin comun al președintelui Agenției Naționale de Administrare Fiscală și al președintelui Autorității Vamale Române, emis în termen de 45 de zile de la data intrării în vigoare a prezentei ordonanțe.

(4) Procedura și condițiile de înregistrare a reprezentantului se aprobă prin ordin al președintelui Agenției Naționale de Administrare Fiscală, emis în termen de 45 de zile de la data intrării în vigoare a prezentei ordonanțe.

Art. III

(1) Prin derogare de la prevederile art. 4 alin. (3) din Legea nr. 227/2015 privind Codul fiscal, cu modificările și completările ulterioare, prevederile art. I și IV intră în vigoare la 3 zile de la data publicării prezentei ordonanțe în Monitorul Oficial al României, Partea I.

(2) Prevederile art. I se aplică începând cu anul fiscal 2025/anul fiscal modificat care începe în anul 2025.

Art. IV

Contribuabilii cu an fiscal modificat început în anul 2024, care au intrat sub incidența prevederilor art. 18³ din Legea nr. 227/2015 privind Codul fiscal, cu modificările și completările ulterioare, în vigoare până la data de 31 decembrie 2024 inclusiv, aplică aceste prevederi până la încheierea anului fiscal modificat respectiv.

**PROTOCOL DE COLABORARE ÎNTRE ANCPI ȘI UNNPR
PRIVIND MODUL DE EFECTUARE A OPERAȚIUNILOR
DE PUBLICITATE IMOBILIARĂ (ODGANCPİ NR. 99/2025)**



De Redacția Pro Lege

Actul publicat în Monitorul Oficial	Preambul	Sumar
Ordinul directorului general al Agenției Naționale de Cadastru și Publicitate Imobiliară (ODGANCPİ nr. 99/2025 pentru aprobarea Protocolului de colaborare încheiat între Agenția Națională de Cadastru și Publicitate Imobiliară și Uniunea Națională a Notarilor Publici din România privind modul de efectuare a operațiunilor de publicitate imobiliară, în aplicarea Legii cadastrului și a publicității imobiliare nr. 7/1996 (M. Of. nr. 109 din 6 februarie 2025)	<i>Având în vedere:</i> – art. 3 alin. (4), art. 9 alin. (8), art. 22 alin. (13); – art. 51 din Legea cadastrului și a publicității imobiliare nr. 7/1996, rep.; – Hotărârea Consiliului de administrație al Agenției Naționale de Cadastru și Publicitate Imobiliară nr. 172 din 20.12.2024; <i>În temeiul:</i> – art. 3 alin. (13) din Legea cadastrului și a publicității imobiliare nr. 7/1996, rep.	<i>Se aprobă Protocolul de colaborare încheiat între Agenția Națională de Cadastru și Publicitate Imobiliară și Uniunea Națională a Notarilor Publici din România privind modul de efectuare a operațiunilor de publicitate imobiliară, în aplicarea Legii cadastrului și a publicității imobiliare nr. 7/1996.</i>

În M. Of. nr. 109 din data de 6 februarie 2025 s-a publicat **Ordinul directorului general al Agenției Naționale de Cadastru și Publicitate Imobiliară (ODGANCPİ nr. 99/2025 pentru aprobarea Protocolului de colaborare încheiat între Agenția Națională de Cadastru și Publicitate Imobiliară și Uniunea Națională a Notarilor Publici din România privind modul de efectuare a operațiunilor de publicitate imobiliară, în aplicarea Legii cadastrului și a publicității imobiliare nr. 7/1996.**

Vă prezentăm, în continuare, cele mai importante prevederi ale ordinului.

Art. 1

Se aprobă Protocolul de colaborare încheiat între Agenția Națională de Cadastru și Publicitate Imobiliară și Uniunea Națională a Notarilor Publici din România privind modul de efectuare a operațiunilor de publicitate imobiliară, în aplicarea Legii cadastrului și a publicității imobiliare nr. 7/1996, prevăzut în anexa care face parte integrantă din prezentul ordin.

Art. 2

La data intrării în vigoare a prezentului ordin se abrogă:

a) Ordinul directorului general al Agenției Naționale de Cadastru și Publicitate Imobiliară nr. 309/2010 pentru aprobarea Protocolului de colaborare încheiat între Agenția Națională de Cadastru și Publicitate Imobiliară și Uniunea Națională a Notarilor Publici din România privind modul de efectuare a operațiunilor de publicitate imobiliară, în aplicarea Legii cadastrului și a publicității imobiliare nr. 7/1996, republicată, cu modificările și completările ulterioare, publicat în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 475 din 9 iulie 2010, cu modificările și completările ulterioare;

b) Ordinul directorului general al Agenției Naționale de Cadastru și Publicitate Imobiliară nr. 1.125/2016 pentru aprobarea Protocolului de colaborare privind procedura eliberării și a plății onorariilor pentru eliberarea certificatelor de moștenitor, a certificatelor de moștenitor suplimentar, a certificatelor de legatar și a certificatelor de vacanță succesorală, în derularea Programului național de cadastru și carte funciară, publicat în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 758 din 28 septembrie 2016.

Anexă

PROTOCOL DE COLABORARE încheiat între Agenția Națională de Cadastru și Publicitate Imobiliară și Uniunea Națională a Notarilor Publici din România privind modul de efectuare a operațiunilor de publicitate imobiliară, în aplicarea Legii cadastrului și a publicității imobiliare nr. 7/1996

Structură

CAPITOLUL 1: I. Dispoziții generale

CAPITOLUL 2: II. Dispoziții speciale

CAPITOLUL 3: III. Comisia reprezentanților Uniunii Naționale a Notarilor Publici din România și ai Agenției Naționale de Cadastru și Publicitate Imobiliară

CAPITOLUL 4: IV. Dezbaterea succesorală și încheierea actelor autentice având drept obiect imobile care fac obiectul posesiei exercitate sub nume de proprietar necontestat

CAPITOLUL 5: V. Procedura eliberării și a plății onorariilor notariale pentru certificatele de moștenitor, certificatele de moștenitor suplimentar, certificatele de

legatar și certificatele de vacanță succesorală, eliberate în derularea Programului național de cadastru și carte funciară**Art. 1**

(1) Prezentul protocol se încheie în considerarea faptului că, potrivit Legii cadastrului și a publicității imobiliare nr. 7/1996 și Legii notarilor publici și a activității notariale nr. 36/1995, republicată, cu modificările și completările ulterioare, ANCPI este autoritate de reglementare, supraveghere și control în domeniul cadastrului și al publicității imobiliare, iar notarii publici din cadrul Uniunii Naționale a Notarilor Publici din România sunt învestiți să îndeplinească un serviciu de interes public, prin realizarea formalităților de publicitate imobiliară cu privire la actele juridice instrumentate, în cazurile și în condițiile prevăzute de lege.

(2) Colaborarea dintre ANCPI și UNNPR este subordonată interesului cetățeanului, în exercitarea drepturilor acestuia care decurg din încheierea de acte notariale. Cele două entități semnatare vor urmări cu prioritate soluționarea amiabilă și în termen scurt a situațiilor practice care pot afecta drepturile și interesele cetățenilor care au calitatea de părți în actele notariale.

(...)

Art. 5

(1) Extrasul de carte funciară pentru autentificare, prevăzut la art. 35 din Legea nr. 7/1996, se eliberează numai la cererea notarului public și este valabil atât pentru notarul public solicitant, cât și pentru notarii publici asociați în cadrul aceluiași birou notarial.

(2) În cazul în care părțile nu mai înțeleg să încheie actul notarial pentru care s-a solicitat extrasul de carte funciară pentru autentificare, la cererea acestora, notarul public va solicita de îndată deblocarea cărții funciare sau va putea să cedeze extrasul altui notar public, în termenul de valabilitate, pe baza unei adrese din care rezultă că extrasul nu a fost folosit la instrumentarea unui act/unei proceduri notariale.

Art. 6

(1) Registratorul admite cererea de intabulare sau de înscriere provizorie și dispune înscrierea în cartea funciară prin încheiere, dacă înscrisul îndeplinește condițiile prevăzute la art. 29 și 30 din Legea nr. 7/1996.

(2) În vederea admiterii cererii, în situația în care există inadvertențe între numele titularului menționat în extrasul de carte funciară și cele din actele de identitate sau de proprietate ale acestuia, notarul public va menționa în cerere aceste inadvertențe, conform actului notarial, în vederea înscrierii corespunzătoare a numelui în cartea funciară.

(3) Registratorul admite cererile notarilor publici care au ca obiect îndreptarea erorilor materiale din cuprinsul cărții funciare sau rectificarea cărții funciare, fără a solicita depunerea înscrisurilor care au stat la baza soluționării unor cereri de înscriere anterioare și care se regăsesc în arhiva OCPI, cu indicarea corespunzătoare, pe cerere, a numărului de dosar la care se regăsesc înscrisurile respective.

(4) Actele administrative, avizele, autorizațiile, adeverințele eliberate de asociația de proprietari, certificatele de atestare a îndeplinirii obligațiilor fiscale, extrase de carte funciară, certificate de sarcini, acordul creditorilor ipotecari sau al titularilor drepturilor reale ce grevează bunul și alte asemenea înscrisuri, solicitate de notarul public în vederea instrumentării actului notarial, nu se vor atașa cererii de înscriere dacă au fost menționate cu date de identificare complete în conținutul actelor juridice supuse înscrierii.

(...)

Art. 14

(1) La încheierea actului autentic sau a certificatului de moștenitor, notarul public are obligația de a verifica titlul de proprietate al dispunătorului sau al autorului succesiunii. În situația în care nu se prezintă un act justificativ al titlului dispunătorului sau autorului succesiunii, se poate lua în considerare, pe riscul părților menționat expres în act, existența dreptului pe baza unei posesii exercitate sub nume de proprietar necontestat, situație confirmată și prin:

a) certificatul pentru atestarea că petentul este cunoscut ca proprietar, eliberat de către primarul localității unde este situat imobilul, potrivit anexei nr. 1, care face parte integrantă din prezentul protocol de colaborare;

b) certificatul emis de organele fiscale ale autorităților locale;

c) procesul-verbal de identificare a imobilului, potrivit modelului prevăzut în anexa nr. 2, care face parte integrantă din prezentul protocol de colaborare;

d) documentația cadastrală, cu alocare număr cadastral pe flux întrerupt.

(2) Se înscriu în cartea funciară atât actele autentice, cât și certificatele de moștenitor sau actele de partaj întocmite pe baza posesiei exercitate de către dispunător sau autorul succesiunii sub nume de proprietar.

(3) Pentru actele menționate mai sus, intabularea se va face în condițiile prezentării și a documentelor indicate la alin. (1) lit. a)-c), nefiind necesară depunerea documentației cadastrale recepționate anterior de OCPI.

PLAFOANELE UNOR INDICATORI SPECIFICAȚI ÎN CADRUL FISCAL-BUGETAR PE ANUL 2025 (LEGEA NR. 8/2025)



De Redacția Pro Lege

Actul publicat în Monitorul Oficial	Sumar
Legea nr. 8/2025 pentru aprobarea plafoanelor unor indicatori specificați în cadrul fiscal-bugetar pe anul 2025 (M. Of. nr. 117 din 10 februarie 2025)	<i>Se aprobă plafoanele unor indicatori specificați în cadrul fiscal-bugetar pe anul 2025.</i>

În M. Of. nr. 117 din data de 10 februarie 2025 s-a publicat **Legea nr. 8/2025 pentru aprobarea plafoanelor unor indicatori specificați în cadrul fiscal-bugetar pe anul 2025.**

Redăm, în continuare, prevederile legii.

Art. 1

Prezenta lege aprobă plafoanele unor indicatori specificați în cadrul fiscal-bugetar, potrivit dispozițiilor art. 26 alin. (2) și art. 29 alin. (1) din Legea responsabilității fiscal-bugetare nr. 69/2010, republicată, cu modificările și completările ulterioare.

Art. 2

(1) Plafonul soldului bugetului general consolidat, exprimat ca procent din produsul intern brut, este de minus 7,0% în anul 2025 și de minus 6,4% în anul 2026.

(2) Plafonul cheltuielilor de personal ale bugetului general consolidat, exprimat ca procent din produsul intern brut, este de 8,9% în anul 2025 și de 8,7% în anul 2026.

Art. 3

(1) Plafonul privind datoria publică, conform metodologiei Uniunii Europene, pentru sfârșitul anului 2025, este de 58,5% din produsul intern brut.

(2) În anul 2025, plafonul privind finanțările rambursabile, care pot fi contractate de către unitățile/subdiviziunile administrativ-teritoriale, este în sumă de 2.000 milioane lei, iar plafonul privind tragerile din finanțările rambursabile contractate

sau care urmează a fi contractate de către unitățile/subdiviziunile administrativ-teritoriale este în sumă de 2.000 milioane lei. Valoarea aferentă finanțărilor rambursabile, care poate fi autorizată anual pentru o unitate/subdiviziune administrativ-teritorială, este de maximum:

- a) 50 milioane lei, în cazul comunelor;
- b) 100 milioane lei, în cazul orașelor;
- c) 150 milioane lei, în cazul municipiilor, sectoarelor municipiului București și județelor.

(3) Plafoanele prevăzute la alin. (2) nu cuprind finanțările rambursabile destinate refinanțării datoriei publice locale, finanțările rambursabile destinate proiectelor care beneficiază de fonduri externe nerambursabile de la Uniunea Europeană și nici pe cele destinate proiectelor care beneficiază de fonduri externe nerambursabile de la donatori europeni în cadrul programelor interguvernamentale.

(4) Plafonul privind emiterea de garanții de către Guvern, prin Ministerul Finanțelor și de către unitățile/subdiviziunile administrativ-teritoriale, pentru anul 2025, este de 20.000 milioane lei.

(5) Prin derogare de la prevederile art. 6 și 7 din Legea nr. 69/2010, republicată, cu modificările și completările ulterioare, în anul 2025 plafoanele nominale ale cheltuielilor totale și ale cheltuielilor de personal, stabilite potrivit dispozițiilor art. 29 alin. (1) lit. g) din aceeași lege, sunt prevăzute în anexa nr. 1.

(6) Prin derogare de la prevederile art. 6 și 7 din Legea nr. 69/2010, republicată, cu modificările și completările ulterioare, în anul 2025 sunt stabilite plafoanele nominale ale soldului bugetului general consolidat și ale principalelor bugete componente și sunt prevăzute în anexa nr. 2.

(7) În anul 2025, plafonul soldului primar al bugetului general consolidat este de minus 92.786,1 milioane lei.

Art. 4

(1) Obiectivul bugetar pe termen mediu este reprezentat de atingerea unui nivel al soldului structural anual al administrației publice de minus 1% din produsul intern brut.

(2) Prin derogare de la prevederile art. 6, 7 și art. 26 alin. (3) din Legea nr. 69/2010, republicată, cu modificările și completările ulterioare, prezenta lege nu prevede calea de ajustare către obiectivul bugetar pe termen mediu prevăzut la alin. (1), iar nivelul plafoanelor soldului structural anual al administrației publice este prevăzut în anexa nr. 3.

(3) În anul 2025, prevederile art. 14 alin. (1) din Legea nr. 69/2010, republicată, cu modificările și completările ulterioare, nu se aplică.

Art. 5

Ordonatorii principali de credite ai bugetului de stat, bugetului asigurărilor sociale de stat și bugetelor fondurilor speciale vor elabora propunerile de cheltuieli bugetare în concordanță cu prevederile Legii nr. 69/2010, republicată, cu modificările și completările ulterioare, precum și cu încadrarea în plafoanele prevăzute în prezenta lege.

Art. 6

Anexele nr. 1-3 fac parte integrantă din prezenta lege.

Anexe

ANEXA nr. 1: PLAFOANELE NOMINALE ale cheltuielilor totale și ale cheltuielilor de personal pe anul 2025*)

*)Nu includ asistența financiară din partea UE sau a altor donatori.

	– milioane lei –	
	Cheltuieli totale	din care: Cheltuieli de personal
Bugetul general consolidat**)	714.457,3	170.778,8
Bugetul de stat**)	421.579,5	91.007,4
Bugetul general centralizat al unităților administrativ-teritoriale***)	146.315,8	49.432,7
Bugetul asigurărilor sociale de stat	154.832,3	565,8
Bugetul asigurărilor pentru șomaj	2.093,7	255,1
Bugetul Fondului național unic de asigurări sociale de sănătate***)	77.013,5	509,0
Bugetul instituțiilor/activităților finanțate integral și/sau parțial din venituri proprii***)	57.190,7	27.833,3
Alte bugete componente ale bugetului general consolidat***)	23.112,8	1.175,5

**)Plafonul privind cheltuielile de personal include și sume pentru finanțarea cheltuielilor aferente organizării și desfășurării alegerilor pentru Președintele României și alegerilor parțiale pentru autoritățile administrației publice locale.

***)Estimări.

ANEXA nr. 2: PLAFOANELE NOMINALE ale soldului bugetului general consolidat și ale principalelor bugete componente pentru anul 2025

- milioane lei -	
Bugetul general consolidat,	- 134.647,0
din care:	
Bugetul de stat	- 142.229,9
Bugetul asigurărilor sociale de stat	78,6
Bugetul Fondului național unic de asigurări sociale de sănătate	0,0
Bugetul asigurărilor pentru șomaj	253,2
Bugetul instituțiilor/activităților finanțate integral și/sau parțial din venituri proprii	1.848,3

ANEXA nr. 3: PLAFOANELE SOLDULUI structural anual al administrației publice

% din PIB						
	2022*)	2023*)	2024*)	2025*)	2026*)	2027*)
Sold structural anual al administrației publice	- 6,2	- 6,2	- 8,2	- 6,4	- 6,0	- 5,5

*)Estimări.

BUGETUL DE STAT PE ANUL 2025 (LEGEA NR. 9/2025)



De Redacția Pro Lege

Actul publicat în Monitorul Oficial	Sumar
Legea nr. 9/2025 a bugetului de stat pe anul 2025 (M. Of. nr. 118 din 10 februarie 2025)	<i>Se autorizează pentru anul bugetar 2025 veniturile pe capitole și subcapitole și cheltuielile pe destinații și pe ordonatori principali de credite pentru bugetul de stat, bugetele Fondului național unic de asigurări sociale de sănătate, creditelor externe, fondurilor externe nerambursabile și activităților finanțate integral din venituri proprii.</i>

În M. Of. nr. 118 din data de 10 februarie 2025 s-a publicat **Legea nr. 9/2025 a bugetului de stat pe anul 2025**.

Redăm, în continuare, principalele prevederi legii.

Structură

CAPITOLUL I: Dispoziții generale

SECȚIUNEA 0:

SECȚIUNEA 1: *Dispoziții referitoare la bugetul de stat pe anul 2025*

SECȚIUNEA 2: *Dispoziții referitoare la bugetele locale pe anul 2025*

SECȚIUNEA 3: *Dispoziții referitoare la bugetul Fondului național unic de asigurări sociale de sănătate pe anul 2025*

SECȚIUNEA 4: *Dispoziții referitoare la proiecte cu finanțare din fonduri externe nerambursabile, aferente perioadei de programare a Uniunii Europene 2007-2013*

SECȚIUNEA 5: *Dispoziții referitoare la proiecte cu finanțare din fonduri externe nerambursabile, aferente perioadei de programare a Uniunii Europene 2014-2020 și din Fondul pentru modernizare, pe anul 2025*

SECȚIUNEA 6: *Dispoziții referitoare la proiecte cu finanțare din fonduri externe nerambursabile, aferente perioadei de programare a Uniunii Europene 2021-2027, precum și la proiecte cu finanțare din Planul național de redresare și reziliență al României, pe anul 2025*

SECȚIUNEA 7: Dispoziții referitoare la proiecte cu finanțare din fonduri rambursabile pe anul 2025

CAPITOLUL II: Responsabilități în aplicarea prezentei legi

CAPITOLUL III: Dispoziții finale

Art. 2

(1) Sinteza bugetului de stat, detaliată la venituri pe capitole și subcapitole, iar la cheltuieli, pe părți, capitole, subcapitole, paragrafe, respectiv titluri, articole și alineate, după caz, este prevăzută în anexa nr. 1.

(2) Bugetul de stat se stabilește la venituri în sumă de 357.353,0 milioane lei, iar la cheltuieli în sumă de 746.350,4 milioane lei credite de angajament și în sumă de 499.582,9 milioane lei credite bugetare, cu un deficit de 142.229,9 milioane lei.

(3) Sinteza cheltuielilor bugetare, pe surse de finanțare, cu detalierea pe capitole, subcapitole, paragrafe, titluri, articole și alineate, după caz, este prevăzută în anexa nr. 2.

(4) Bugetele ordonatorilor principali de credite și anexele la acestea sunt prevăzute în anexa nr. 3*).

*) – Anexa nr. 3 se publică în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 118 bis, care se poate achiziționa de la Centrul pentru relații cu publicul din șos. Panduri nr. 1, bloc P33, parter, sectorul 5, București.

Art. 3

Cheltuielile bugetare sunt detaliate în bugetele ordonatorilor principali de credite pe surse de finanțare, iar în cadrul acestora pe capitole, subcapitole, paragrafe, titluri, articole și alineate de cheltuieli.

Art. 4

Din taxa pe valoarea adăugată se alocă 24.343,7 milioane lei sume defalcate pentru bugetele locale, din care:

a) 3.553,3 milioane lei pentru finanțarea cheltuielilor descentralizate la nivelul județelor, potrivit anexei nr. 4;

b) 15.799,1 milioane lei pentru finanțarea cheltuielilor descentralizate la nivelul comunelor, orașelor, municipiilor, sectoarelor și municipiului București, potrivit anexei nr. 5;

c) 850 milioane lei destinate finanțării cheltuielilor privind drumurile județene și comunale, sumă repartizată pe județe potrivit anexei nr. 6 astfel: 800 milioane lei repartizate la nivelul alocării din Legea bugetului de stat pe anul 2024 nr. 421/2023, cu modificările ulterioare, 30 milioane lei repartizate pro rata județelor care au primit sume în anul 2024 mai mici de 10 milioane lei și 20 milioane lei repartizate pro rata județelor care au primit sume în anul 2024 cuprinse în intervalul 10 milioane-15 milioane lei. Repartizarea pe unități administrativ-teritoriale se face în funcție de

lungimea și starea tehnică a acestora, prin hotărâre, de către consiliul județean, după consultarea primarilor;

d) 3.204,0 milioane lei pentru echilibrarea bugetelor locale ale comunelor, orașelor, municipiilor și județelor, pentru finanțarea cheltuielilor aferente funcționării serviciilor publice de salvare acvatică-salvamar și a posturilor de prim ajutor pe plajele cu destinație turistică, potrivit prevederilor art. 4 alin. (21) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 19/2006 privind utilizarea plajei Mării Negre și controlul activităților desfășurate pe plajă, aprobată cu modificări și completări prin Legea nr. 274/2006, cu modificările și completările ulterioare, pentru aplicarea prevederilor art. 7 alin. (4) și art. 8 alin. (3) din Ordonanța Guvernului nr. 27/1996 privind acordarea de facilități persoanelor care domiciliază sau lucrează în unele localități din Munții Apuseni și în Rezervația Biosferei „Delta Dunării”, republicată, cu modificările și completările ulterioare, pentru județul Suceava, pentru aplicarea prevederilor art. XII alin. (1) lit. b) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 114/2009 privind unele măsuri financiar-bugetare, aprobată prin Legea nr. 240/2011, cu modificările ulterioare, precum și pentru finanțarea unor cheltuieli curente și de capital, potrivit anexelor nr. 7, 7/01, 7/02 și 7/03;

e) 937,3 milioane lei pentru finanțarea învățământului preuniversitar particular și confesional acreditat, inclusiv pentru finanțarea de bază acordată potrivit prevederilor art. 138 alin. (9) din Legea învățământului preuniversitar nr. 198/2023, cu modificările și completările ulterioare, potrivit anexei nr. 8.

(...)

Art. 6

(1) În anul 2025, începând cu data intrării în vigoare a prezentei legi, prin derogare de la prevederile art. 32 și 33 din Legea nr. 273/2006 privind finanțele publice locale, cu modificările și completările ulterioare, din impozitul pe venit cuvenit bugetelor locale, estimat a fi încasat la bugetul de stat, la nivelul fiecărei unități administrativ-teritoriale se repartizează prin decizie a directorului direcției generale regionale a finanțelor publice/șefului administrației județene a finanțelor publice următoarele cote:

a) 15% la bugetul local al județului;

b) 63% la bugetele locale ale comunelor, orașelor și municipiilor pe al căror teritoriu își desfășoară activitatea plătitorii de impozit pe venit. În cazul în care media pe locuitor, calculată la nivelul fiecărui municipiu, oraș sau comună, după caz, ca raport între suma corespunzătoare cotei prevăzute la prezentul alineat și numărul de locuitori, este mai mare de 2.000 lei/locuitor/an în cazul municipiilor și, respectiv, 1.500 lei/locuitor/an în cazul orașelor și comunelor, la diferența rezultată între suma aferentă cotei de 63% și cea calculată prin înmulțirea numărului de locuitori cu media per locuitor corespunzătoare tipului unității administrativ-teritoriale se aplică o reținere de 15% în cazul municipiilor și 10% în cazul

orașelor și comunelor. În baza reținerilor de 15%, respectiv 10%, prevăzute la prezentul alineat, se calculează coeficienți de corecție care se utilizează lunar la determinarea sumelor aferente cotelor cuvenite unităților administrativ-teritoriale respective și care se aprobă prin ordin al viceprim-ministrului, ministrul finanțelor, în termen de 5 zile lucrătoare de la data intrării în vigoare a prezentei legi. Reținerile astfel aplicate sunt venituri definitive ale bugetului de stat;

c) 6% într-un cont distinct deschis pe seama direcției generale regionale a finanțelor publice/administrației județene a finanțelor publice, ce se repartizează bugetelor locale ale comunelor, orașelor și municipiilor prin hotărâre a consiliului județean;

d) 14% într-un cont distinct, deschis la Trezoreria operativă centrală, codificat cu codul de identificare fiscală 8609468, pentru echilibrarea la nivel național a bugetelor locale ale comunelor, orașelor, municipiilor și județelor;

e) 2% într-un cont distinct deschis pe seama direcțiilor generale regionale ale finanțelor publice/administrațiilor județene ale finanțelor publice, pentru finanțarea instituțiilor publice de spectacole din subordinea autorităților administrației publice locale ale unităților administrativ-teritoriale din județe, respectiv teatre, opere și filarmonici.

(2) În anul 2025, începând cu data intrării în vigoare a prezentei legi, prin derogare de la prevederile art. 32 și 33 din Legea nr. 273/2006, cu modificările și completările ulterioare, din impozitul pe venit cuvenit bugetelor locale, estimat de structura de specialitate din cadrul Direcției Generale Regionale a Finanțelor Publice București a fi încasat la bugetul de stat, la nivelul municipiului București, se repartizează prin decizie a directorului Direcției Generale Regionale a Finanțelor Publice București astfel:

a) o cotă de 14% în contul prevăzut la alin. (1) lit. d);

b) din suma corespunzătoare cotei de 86%, o cotă de 45% se repartizează pentru bugetul local al municipiului București, iar diferența de 55% se repartizează sectoarelor municipiului București;

c) din suma corespunzătoare cotei de 45% prevăzute la lit. b), o cotă de 1,5% se repartizează județului Ilfov, într-un cont distinct de venituri, pentru finanțarea cheltuielilor secțiunii de dezvoltare. Suma corespunzătoare se va estima de către Direcția Generală Regională a Finanțelor Publice București și se va comunica Consiliului Județean Ilfov;

d) pentru sectoarele municipiului București, suma corespunzătoare cotei de 55% prevăzute la lit. b) se împarte la numărul total de locuitori ai municipiului București și se înmulțește cu numărul de locuitori ai fiecărui sector, așa cum este stabilit în datele definitive publicate pe site-ul Institutului Național de Statistică în data de 13 ianuarie 2025 cu privire la diseminarea Recensământului populației și locuințelor, respectiv situația populației rezidente după domiciliu, pe județe și municipii, orașe, comune la data de 1 decembrie 2021.

(3) Sumele corespunzătoare cotelor prevăzute la alin. (1) lit. d) și alin. (2) lit. a), pentru echilibrarea bugetelor locale la nivel național, se repartizează:

a) bugetelor locale ale județelor ale căror venituri estimate a fi încasate în anul 2025 din cota prevăzută la alin. (1) lit. a) sunt mai mici de 385 lei/locuitor/an, dar fără a depăși suma de 285.000 mii lei/an;

b) bugetelor locale ale comunelor, orașelor și municipiilor ale căror venituri estimate a fi încasate în anul 2025 din cota prevăzută la alin. (1) lit. b) sunt mai mici de 900 lei/locuitor/an și/sau mai mici de 1.750 mii lei/unitate administrativ-teritorială/an.

(4) În cazul în care veniturile estimate a fi încasate în anul 2025 din cotele prevăzute la alin. (1) lit. a) și b), precum și din sumele repartizate potrivit prevederilor alin. (3) nu asigură nivelurile stabilite la acest alineat, în completare se repartizează sume defalcate din taxa pe valoarea adăugată pentru echilibrarea bugetelor locale.

(5) Sumele stabilite conform prevederilor alin. (1) lit. b), alin. (3) și (4) se aprobă prin ordin al viceprim-ministrului, ministrul finanțelor, în termen de 5 zile lucrătoare de la intrarea în vigoare a prezentei legi și vor face obiectul deciziei prevăzute la alin. (1). Prin același ordin se aprobă atât coeficienții de corecție prevăzuți la alin. (1) lit. b), cât și coeficienții de repartizare pe unități administrativ-teritoriale a sumei corespunzătoare cotei de 14% încasate în contul prevăzut la alin. (1) lit. d), ce se utilizează lunar în execuție.

(6) Sumele corespunzătoare cotei de 6% din impozitul pe venit, prevăzută la alin. (1) lit. c), se repartizează în mod egal județelor, în limita sumei de 43.654 mii lei, reprezentând fond la dispoziția consiliului județean. În cadrul fiecărui județ, fondul la dispoziția consiliului județean se repartizează integral în anul 2025 comunelor, orașelor și municipiilor, prin hotărâre a consiliului județean, cu prioritate pentru asigurarea cofinanțării proiectelor de infrastructură și, în limita sumelor rămase disponibile, și pentru susținerea programelor de dezvoltare locală. Sumele repartizate potrivit prevederilor prezentului alineat se reflectă în bugetele locale ale unităților administrativ-teritoriale, la o poziție distinctă de venituri. Pentru repartizarea pe unități administrativ-teritoriale a sumelor din fond, consiliul județean are obligația ca, în termen de 5 zile lucrătoare de la data intrării în vigoare a prezentei legi, să solicite în scris tuturor unităților administrativ-teritoriale din cadrul județului prezentarea de cereri pentru acordarea de sume pentru destinațiile prevăzute. Hotărârea consiliului județean se comunică directorului direcției generale regionale a finanțelor publice/șefului administrației județene a finanțelor publice, instituției prefectului și unităților administrativ-teritoriale din județ. În execuție, la nivelul fiecărei direcții generale regionale a finanțelor publice/administrației județene a finanțelor publice, soldul contului prevăzut la alin. (1) lit. c) se împarte la numărul total de 41 de județe, iar suma rezultată se virează fiecăruia dintre celelalte 40 de județe, în vederea aplicării prevederilor prezentului alineat.

(7) Soldul contului prevăzut la art. XX alin. (1) lit. c) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 156/2024 se virează de către direcțiile generale regionale ale finanțelor publice/administrațiile județene ale finanțelor publice în termen de 3 zile lucrătoare de la data intrării în vigoare a prezentei legi, astfel:

a) sumele corespunzătoare cotei de 6%, din impozitul pe venit încasat în contul distinct deschis în acest scop, reprezentând 27,3% aplicat la sold, în contul distinct prevăzut la alin. (1) lit. c);

b) sumele corespunzătoare cotei de 14%, din impozitul pe venit încasat în contul distinct deschis în acest scop, reprezentând 63,6% aplicat la sold, în contul distinct prevăzut la alin. (1) lit. d);

c) sumele corespunzătoare cotei de 2%, din impozitul pe venit încasat în contul distinct deschis în acest scop, reprezentând 9,1% aplicat la sold, în contul distinct prevăzut la alin. (1) lit. e).

(8) În execuție, sumele încasate potrivit prevederilor alin. (7) lit. a) și b) se virează unităților administrativ-teritoriale în termen de 7 zile lucrătoare de la data intrării în vigoare a prezentei legi, astfel:

a) suma încasată potrivit prevederilor alin. (7) lit. a) se împarte la numărul total de 41 de județe, iar suma rezultată se virează fiecăruia dintre celelalte 40 de județe;

b) suma încasată potrivit prevederilor alin. (7) lit. b) se virează cu respectarea coeficienților de repartizare aprobați potrivit prevederilor alin. (5).

(9) În execuție, sumele încasate, aferente cotelor prevăzute la alin. (1) lit. a) și b) și alin. (2) lit. b) și c), se alocă de către direcțiile generale regionale ale finanțelor publice/administrațiile județene ale finanțelor publice bugetelor locale ale unităților/subdiviziunilor administrativ-teritoriale, până cel târziu la data de 8 a lunii în curs pentru luna anterioară, iar cele prevăzute la alin. (1) lit. c) și alin. (2) lit. d) se alocă în același termen, proporțional cu sumele repartizate. Sumele corespunzătoare cotei de 63% aferente unităților administrativ-teritoriale pentru care planul s-a stabilit cu aplicarea reținerilor prevăzute la alin. (1) lit. b) se diminuează cu coeficienții de corecție aprobați, iar sumele rămase nealocate rămân venituri definitive ale bugetului de stat.

(10) Sumele aflate în soldul contului prevăzut la alin. (1) lit. d) se virează într-un cont distinct de venituri ale bugetului de stat „Cote defalcate din impozitul pe venit în curs de distribuire, pentru echilibrarea bugetelor locale” și se alocă lunar unităților administrativ-teritoriale în termenul prevăzut la alin. (9), cu respectarea coeficienților de repartizare aprobați potrivit prevederilor alin. (5). În situația în care suma totală rezultată din aplicarea coeficienților de repartizare este mai mare decât soldul contului, ajustarea se efectuează cu unitatea/unitățile administrativ-teritoriale căreia/cărora i/li se alocă suma cea mai mare, iar dacă suma totală rezultată din aplicarea coeficienților de repartizare este mai mică decât soldul contului, ajustarea se efectuează cu unitatea/unitățile administrativ-teritoriale căreia/cărora i/li se alocă suma cea mai mică. Prezentul alineat se aplică și sumelor prevăzute la alin. (8) lit. b).

(11) Impozitul pe venit încasat suplimentar în anul 2025, corespunzător cotelor prevăzute la alin. (1) lit. a) și b) și alin. (2) lit. b) și c), se repartizează integral bugetelor locale, în baza deciziei directorului direcției generale regionale a finanțelor publice/șefului administrației județene a finanțelor publice, se cuprind în bugetele locale prin rectificare bugetară locală și se alocă bugetelor locale potrivit prevederilor prezentului articol.

(12) În execuție, sumele încasate suplimentar față de planul aprobat, aflate în soldul contului prevăzut la alin. (1) lit. d), se alocă unităților administrativ-teritoriale în termenul prevăzut la alin. (9) cu respectarea coeficienților de repartizare aprobați potrivit prevederilor alin. (5) și se cuprind în bugetele locale prin rectificare bugetară locală.

(13) Impozitul pe venit corespunzător cotei de 6%, prevăzută la alin. (1) lit. c), încasat suplimentar, se repartizează în mod egal județelor, peste limita stabilită, iar în cadrul fiecărui județ, în baza deciziei directorului direcției generale regionale a finanțelor publice/șefului administrației județene a finanțelor publice, consiliul județean repartizează, până la data de 10 decembrie 2025, comunelor, orașelor și municipiilor, integral, prin hotărâre, sumele suplimentare care se cuprind în bugetele locale prin rectificare bugetară locală.

(14) Alocarea sumelor repartizate potrivit alin. (13) se face până la data de 16 decembrie 2025.

(15) Sumele aferente cotelor defalcate din impozitul pe venit pentru echilibrarea bugetelor locale, sumele defalcate din taxa pe valoarea adăugată pentru echilibrarea bugetelor locale și unitățile administrativ-teritoriale cărora li se aplică reținerile prevăzute la alin. (1) lit. b) sunt stabilite pe baza datelor definitive publicate pe site-ul Institutului Național de Statistică în data de 13 ianuarie 2025 cu privire la diseminarea Recensământului populației și locuințelor, respectiv situația populației rezidente după domiciliu, pe județe și municipii, orașe, comune la data de 1 decembrie 2021 și a impozitului pe venit estimat de Ministerul Finanțelor pentru anul 2025 și nu include categoriile de impozite care, potrivit legii, se rețin integral la bugetul de stat.

(...)

Art. 72

(1) Se autorizează ordonatorii principali de credite să includă în bugetul fondurilor externe nerambursabile creditele bugetare aferente sumelor primite în cursul anului sau disponibile din anul anterior și necuprinse în bugetul aprobat pe anul 2025, reprezentând fonduri externe nerambursabile, de la alți donatori și din alte facilități postaderare, precum și creditele de angajament necesare implementării proiectelor la nivelul prevăzut în contractele/deciziile/ordinele/acordurile de finanțare, atât în bugetul propriu, cât și al instituțiilor publice din subordine finanțate integral din bugetul de stat, iar în cazul proiectelor finanțate în cadrul

Mecanismului pentru interconectarea Europei să introducă sumele aferente și la partea de venituri.

(2) Se autorizează ordonatorii principali de credite să includă în bugetul de venituri și cheltuieli al instituțiilor publice din subordine finanțate parțial din bugetul acestora creditele bugetare aferente sumelor primite în cursul anului sau disponibile din anul anterior și necuprinse în bugetul aprobat pe anul 2025, reprezentând fonduri externe nerambursabile, de la alți donatori și din alte facilități postaderare, precum și creditele de angajament necesare implementării proiectelor la nivelul prevăzut în contractele/deciziile/ordinele/acordurile de finanțare.

(3) Se autorizează ordonatorii principali de credite să introducă creditele bugetare și creditele de angajament conform prevederilor alin. (1) și (2) în anexele aprobate de către aceștia potrivit prevederilor prezentei legi, respectiv în anexele la bugetele de venituri și cheltuieli ale instituțiilor publice din subordine, repartizate pe ani, și să le comunice, în termen de 10 zile lucrătoare, Ministerului Finanțelor.

(4) Se autorizează Ministerul Finanțelor ca, pe baza comunicărilor transmise de ordonatorii principali de credite, să aprobe repartizarea pe trimestre a sumelor prevăzute la alin. (1).

(...)

Art. 82

(1) În termen de 45 de zile calendaristice de la data intrării în vigoare a prezentei legi, ordonatorii principali de credite au obligația să transmită Ministerului Finanțelor detalierea în structură, pe funcții, a numărului maxim de posturi finanțat în condițiile legii și salariul mediu de bază pe funcții din anul 2025.

(2) În cazul nerespectării termenului prevăzut la alin. (1), Ministerul Finanțelor este abilitat să restituie ordonatorilor principali de credite deschiderile de credite bugetare.

Art. 83

(1) Ordonatorii principali de credite care, în perioada 2022-2024, au făcut obiectul analizelor de cheltuieli publice în domeniul educației – Ministerul Educației și Cercetării, domeniul sănătății – Ministerul Sănătății și Casa Națională de Asigurări de Sănătate și, respectiv, domeniul mediului – Ministerul Mediului, Apelor și Pădurilor duc la îndeplinire, potrivit dispozițiilor art. 311 alin. (4) lit. d) din Legea nr. 500/2002, cu modificările și completările ulterioare, măsurile de eficientizare a cheltuielilor publice aprobate de Guvern, cu încadrarea în bugetul aprobat pe anul 2025.

(2) Ordonatorii principali de credite prevăzuți la alin. (1) au obligația de a raporta Ministerului Finanțelor gradul de realizare a fiecărei măsuri de eficientizare a cheltuielilor publice aprobate de Guvern, potrivit planului de implementare transmis de Ministerul Finanțelor.

Art. 84

În anul 2025, începând cu data intrării în vigoare a prezentei legi, în conformitate cu prevederile art. 220⁶ alin. (6) din Legea nr. 227/2015 privind Codul fiscal, cu modificările și completările ulterioare, din contribuția asiguratorie pentru muncă încasată la bugetul de stat se distribuie lunar, până la sfârșitul lunii în curs, o cotă de:

- a) 1%, care se face venit la Fondul de garantare pentru plata creanțelor salariale, constituit în baza Legii nr. 200/2006 privind constituirea și utilizarea Fondului de garantare pentru plata creanțelor salariale, cu modificările ulterioare;
- b) 17%, care se face venit la bugetul asigurărilor pentru șomaj;
- c) 2%, care se face venit la sistemul de asigurare pentru accidente de muncă și boli profesionale;
- d) 30%, care se face venit la bugetul Fondului național unic de asigurări sociale de sănătate pentru plata concediilor medicale;
- e) 50%, care se face venit la bugetul de stat într-un cont distinct.

Art. 85

Anexele nr. 1-10 fac parte integrantă din prezenta lege

HOTĂRÂREA CEDO DIN 9 IULIE 2024 ÎN CAUZA I.M.P. ÎMPOTRIVA ROMÂNIEI



De Redacția Pro Lege

Hotărârea CEDO din 9 iulie 2024 în Cauza I.M.P. împotriva României (Cererea nr. 29.634/22)

În M. Of. nr. 143 din data de 18 februarie 2025 s-a publicat **Hotărârea CEDO din 9 iulie 2024 în Cauza I.M.P. împotriva României (Cererea nr. 29.634/22)**.

Vă prezentăm, în continuare, dispozițiile respectivei hotărâri.

1. Cererea privește, în special, capătul de cerere în temeiul art. 8 din Convenție, potrivit căruia autoritățile naționale au apreciat greșit severitatea handicapului său, privând-o astfel de posibilitatea de a beneficia de un asistent personal, ceea ce a dus la reducerea drastică a autonomiei sale personale.

2. Reclamanta este o văduvă pensionară în vârstă de 80 de ani. Potrivit mai multor rapoarte medicale, inclusiv unuia din 30 septembrie 2020, pe care Comisia de Evaluare a Persoanelor Adulte cu Handicap Maramureș (denumită în continuare „Comisia Maramureș”) și instanțele judecătorești sau bazat în cadrul procedurilor interne contestate (infra, pct. 57), aceasta are „demență Alzheimer cu disfuncții cognitive severe”. Raportul de evaluare psihologică de la aceeași dată a stabilit pentru reclamantă scorul MMSE¹⁹ și scorul GAFS²⁵⁻²⁸: aceleași scoruri pe care le-a primit în evaluarea medicală anterioară din 2019. Conform anchetei sociale și rapoartelor psihologice privind-o pe reclamantă din 2019 și 2020, aceasta are o capacitate de conversație extrem de redusă, dificultăți de concentrare, hipomnezie în ceea ce privește rememorarea unor date/evenimente recente, disfuncție executivă severă însoțită de incapacitatea de a planifica sau de a evalua riscurile, precum și o judecată afectată. Necesită sprijin constant, inclusiv pentru activități simple, cum ar fi îmbrăcatul sau gătitul. Este cu totul incapabilă să iasă în afara domiciliului fără a fi ajutată.

¹ Se pare că acronimul folosit în documentele interne este pentru „Mini-Mental State Examination” („Examinarea minimă a stării mentale”).

² De asemenea, se pare că acronimul folosit în documentele interne este pentru „Global Assessment of Functioning Scale” („Evaluarea complexă a persoanelor cu

handicap”), care se folosește pentru a evalua gravitatea afecțiunii psihice. Măsoară cât de mult simptomele unei persoane îi afectează viața de zi cu zi pe o scală de la 0 la 100.

3. Începând cu 2019, reclamanta locuiește într-un centru privat de binefacere pentru persoane în vârstă, având nevoie de atenție și sprijin constante. Contractul încheiat de către reclamantă și fiica sa cu centrul privat deținut de o biserică locală (și anume Episcopia Ortodoxă Română a Maramureșului și Sătmăruului) obliga la plata lunară de către reclamantă și fiica sa a serviciilor prevăzute în cadrul acestuia, care nu includeau un asistent personal.

4. La 15 decembrie 2020, după analizarea rapoartelor de expertiză menționate *supra* pct. 2, Comisia Maramureș a emis un „certificat de încadrare în grad și tip de handicap” care dovedește că reclamanta are un „handicap grav”.

5. La 29 ianuarie 2021 reclamanta a solicitat anularea respectivului certificat și emiterea unui nou care să ateste că avea un „handicap grav care necesita un asistent personal”. A susținut că handicapul său nu era nici ușor, nici reversibil, întrucât solicita îngrijire și supraveghere constante 24 de ore, deoarece starea sa de sănătate se deteriora în fiecare zi. În plus, reclamanta s-a plâns că încadrarea a fost făcută exclusiv pe baza documentelor medicale, în mare parte datând din 2019, mai degrabă decât în baza unei evaluări directe recente.

6. Prin hotărârea din 12 decembrie 2021, Tribunalul Maramureș a respins cererea reclamantei, reținând că, în conformitate cu art. 85 alin. (3) din Legea nr. 448/2006 privind protecția și promovarea drepturilor persoanelor cu handicap, Comisia Maramureș era organul autorizat să evalueze tipul și gravitatea handicapului reclamantei. Evaluarea trebuia făcută în conformitate cu Ordinul ministrului muncii, familiei și egalității de șanse nr. 762 din 31 august 2007, în care erau prevăzute criteriile relevante.

(...)

13. În speță, autoritățile competente au constatat că reclamanta avea o disfuncție executivă severă și totodată incapacitatea de a planifica sau de a evalua riscurile și o deteriorare a judecății și, de asemenea, că necesita sprijin constant, inclusiv pentru activități simple, cum ar fi îmbrăcatul sau gătitul, precum și pentru a ieși din casă (*supra*, pct. 2). În consecință, Comisia Maramureș, care avea la dosar aceste rapoarte, a emis un certificat care stabilea că reclamanta avea un handicap grav, dar nu unul care necesita un asistent personal (*supra*, pct. 3-5). Această apreciere a fost împărtășită și de Curtea de Apel Cluj, instanța națională care a examinat definitiv fondul cauzei. Curtea nu poate decât să observe că aceste constatări contrastează evident cu situația deosebită a reclamantei, așa cum este explicată în detaliu, în special în raportul din 30 septembrie 2020 (*supra*, pct. 2 și 7).

14. Deși are o competență limitată cu privire la interpretarea și aplicarea legislației naționale, Curtea nu poate decât să observe că atât Comisia Maramureș, cât și instanțele naționale și-au concentrat evaluarea pe cerințele ordinului

ministrului în legătură cu scorul GAFS al reclamantei în urma evaluării psihologice din 2020, rezumându-se doar la a recunoaște gradul său ridicat de dependență și capacitatea limitată de a îndeplini sarcinile de zi cu zi. În plângerile sale în fața autorităților, reclamanta a invocat argumente referitoare la situația sa mai generală, atât medicală, cât și socială (*supra*, pct. 5 și 7). În opinia Curții, aceste argumente au fost specifice, relevante și importante, iar Guvernul nu a susținut contrariul. Cu toate acestea, nici Comisia, atunci când a emis certificatul, nici instanța de recurs, în decizia din 17 februarie 2022, nu le-a luat cu adevărat în considerare (a se vedea Jivan, citată anterior, pct. 48).

15. În special, dreptul reclamantei la autonomie și la respectarea demnității sale nu pare să fi fost luat în considerare în cadrul evaluărilor interne în cauză. În plus, autoritățile nu au ținut seama de vârsta reclamantei. Nimic din deciziile criticate nu explică discrepanța evidentă dintre situația specială a reclamantei caracterizată prin lipsa autonomiei și constatarea că starea sa de sănătate nu reprezenta „un handicap grav care necesita un asistent personal” în temeiul Ordinului nr. 762/2007. Ca urmare a acestor decizii, reclamanta a fost lăsată să se descurce singură pe cheltuiala sa (*supra*, pct. 3), iar autoritățile nu au propus nicio modalitate practică alternativă pentru a-i asigura sprijinul constant de care avea nevoie (a se vedea Jivan, citată anterior, pct. 49).

Hotărârea Curții:

1. declară cererea admisibilă;
2. hotărăște că a fost încălcat art. 8 din Convenție;
3. hotărăște că nu este necesar să examineze admisibilitatea și temeinicia capătului de cerere formulat în temeiul art. 14 din Convenție, coroborat cu art. 8 din Convenție;

4. hotărăște:

a) că statul pârât trebuie să plătească reclamantei, în termen de trei luni (de la data rămânerii definitive a hotărârii), următoarele sume, care trebuie convertite în moneda națională a statului pârât la rata de schimb aplicabilă la data plății:

(i) 10.000 EUR (zece mii de euro), cu titlu de despăgubire pentru prejudiciul material și prejudiciul moral, plus orice sumă ce poate fi datorată cu titlu de impozit;

(ii) 1.800 EUR (una mie opt sute de euro), pentru cheltuielile de judecată, plus orice sumă ce poate fi datorată de reclamantă cu titlu de impozit;

b) că, de la împlinirea termenului menționat și până la efectuarea plății, aceste sume trebuie majorate cu o dobândă simplă, la o rată egală cu rata dobânzii facilității de împrumut marginal practică de Banca Centrală Europeană, aplicabilă pe parcursul acestei perioade și majorată cu trei puncte procentuale;

5. respinge cererea de acordare a unei reparații echitabile pentru celelalte capete de cerere.

**STABILIREA MĂSURILOR PENTRU BUNA ORGANIZARE
ȘI DESFĂȘURARE A ALEGERILOR PENTRU PREȘEDINTELE
ROMÂNIEI DIN ANUL 2025 (H.G. NR. 68/2025)**



De Redacția Pro Lege

Actul publicat în Monitorul Oficial	Preambul	Sumar
Hotărârea Guvernului (H.G.) nr. 68/2025 privind stabilirea măsurilor pentru buna organizare și desfășurare a alegerilor pentru Președintele României din anul 2025 (M. Of. nr. 157 din 21 februarie 2025)	<i>Având în vedere:</i> – Hotărârea CCR nr. 32/2024 privind anularea procesului electoral cu privire la alegerea Președintelui României din anul 2024; În temeiul: – art. 108 din Constituția României, rep.; – art. 65 alin. (1) din Legea nr. 370/2004 pentru alegerea Președintelui României, rep.; – art. 11 alin. (7) și (8) din O.U.G. nr. 1/2025 privind unele măsuri pentru organizarea și desfășurarea alegerilor pentru Președintele României din anul 2025 și alegerilor locale parțiale din anul 2025.	<i>Se stabilesc măsurile pentru buna organizare și desfășurare a alegerilor pentru Președintele României din anul 2025.</i>

În M. Of. nr. 157 din data de 21 februarie 2025 s-a publicat **Hotărârea Guvernului (H.G.) nr. 68/2025 privind stabilirea măsurilor pentru buna organizare și desfășurare a alegerilor pentru Președintele României din anul 2025.**

Redăm, în continuare, prevederile hotărârii:

Art. 1

(1) Pentru coordonarea și urmărirea îndeplinirii sarcinilor prevăzute de legislația în vigoare privind alegerile pentru Președintele României din anul 2025, care revin ministerelor și celorlalte organe de specialitate ale administrației publice centrale, precum și instituțiilor prefectului, se constituie Comisia tehnică centrală pentru coordonarea activităților de organizare a alegerilor pentru Președintele României din anul 2025, denumită în continuare Comisia tehnică centrală, fără personalitate juridică, având componența prevăzută în anexa nr. 1.

(2) Componența nominală a Comisiei tehnice centrale se stabilește prin ordin al viceprim-ministrului, ministrul afacerilor interne, în termen de 5 zile de la data intrării în vigoare a prezentei hotărâri, pe baza propunerilor formulate de conducătorii ministerelor și ai celorlalte instituții sau societăți prevăzute în anexa nr. 1.

(3) La ședințele Comisiei tehnice centrale pot participa, în calitate de invitați, reprezentanți ai partidelor politice, ai alianțelor politice și ai alianțelor electorale, precum și ai organizațiilor cetățenilor aparținând minorităților naționale, ai altor instituții ale administrației publice centrale interesate, ai unor operatori economici care prestează servicii de interes economic general, precum și ai organizațiilor neguvernamentale interesate.

(4) Ședințele Comisiei tehnice centrale se pot desfășura și prin mijloace electronice.

(5) Comisia tehnică centrală evaluează stadiul realizării acțiunilor privind pregătirea și organizarea alegerilor pentru Președintele României din anul 2025, informează periodic Guvernul cu privire la acestea și transmite, dacă este cazul, propuneri pentru rezolvarea problemelor întâmpinate.

(...)

Art. 4

(1) Din personalul tehnic auxiliar al birourilor electorale județene și al birourilor electorale ale sectoarelor municipiului București vor face parte, în mod obligatoriu, informaticieni, desemnați potrivit prevederilor art. 2 alin. (6) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 1/2025.

(2) Serviciul de Telecomunicații Speciale stabilește numărul de informaticieni aferent fiecărui birou electoral județean și birou electoral al sectorului municipiului București și îl comunică prefectului.

(3) Informaticienii prevăzuți la alin. (1) primesc, pe bază de proces-verbal, de la reprezentanții Serviciului de Telecomunicații Speciale echipamentele informatice necesare îndeplinirii atribuțiilor care le revin.

(4) Personalul tehnic auxiliar al Biroului Electoral Central, al birourilor electorale județene, al birourilor electorale ale sectoarelor municipiului București și al biroului electoral pentru secțiile de votare din străinătate asigură, în condițiile stabilite prin regulamentul de organizare și funcționare a birourilor electorale, relația cu publicul, relația cu mass-media, accesul la informațiile de interes public, înregistrarea și

arhivarea documentelor primite sau adoptate de birourile electorale, secretariatul ședințelor, elaborarea și redactarea actelor adoptate de birourile electorale, efectuarea operațiunilor materiale privind centralizarea rezultatelor alegerilor, precum și a operațiunilor materiale de predare-primire și arhivare a materialelor electorale.

(5) Publicitatea actelor adoptate de Biroul Electoral Central se asigură prin intermediul paginii proprii de internet gestionate de Autoritatea Electorală Permanentă, publicitatea actelor adoptate de birourile electorale județene se asigură prin intermediul paginilor de internet ale instituțiilor prefectului, publicitatea actelor adoptate de birourile electorale ale sectoarelor municipiului București se asigură prin intermediul paginilor de internet ale primăriilor sectoarelor municipiului București, iar publicitatea actelor adoptate de biroul electoral pentru secțiile de votare din străinătate se asigură prin intermediul paginii de internet a Ministerului Afacerilor Externe.

(...)

Art. 7

(1) Autoritățile administrației publice centrale și locale iau măsurile necesare pentru a pune la dispoziția primarilor spații în vederea organizării de secții de votare, precum și pentru sprijinirea cu personal a operațiunilor tehnice la secțiile de votare.

(2) Spațiile puse la dispoziția primarilor în conformitate cu alin. (1) nu fac parte dintre unitățile de asistență medicală cu paturi sau de asistență medicală primară și ambulatorie de specialitate.

(3) Ministerul Sănătății asigură măsurile de sănătate publică necesare la secțiile de votare.

(4) Asistența medicală de urgență la secțiile de votare se asigură de echipajele serviciilor publice de ambulanță județene, de Serviciul de Ambulanță București-Ilfov, respectiv de către Serviciul mobil de urgență, reanimare și descarcerare prin apel la Sistemul național unic pentru apeluri de urgență 112.

Art. 8

(1) În termen de 10 zile de la data intrării în vigoare a prezentei hotărâri, Ministerul Afacerilor Interne, cu sprijinul Autorității Electorale Permanente, organizează instruirea prefecților și a subprefecților cu privire la organizarea și desfășurarea alegerilor pentru Președintele României din anul 2025.

(2) Prefecții, cu sprijinul structurilor teritoriale ale Autorității Electorale Permanente, organizează în cel mai scurt timp instruirea primarilor și a secretarilor comunelor, orașelor, municipiilor și ai sectoarelor municipiului București cu privire la sarcinile ce le revin în vederea organizării și desfășurării în bune condiții a alegerilor pentru Președintele României din anul 2025.

(3) Ministerul Afacerilor Interne și Autoritatea Electorală Permanentă acordă sprijin de specialitate prefectilor și primarilor, în vederea realizării la termen și în condiții corespunzătoare a sarcinilor ce le revin în organizarea și desfășurarea alegerilor pentru Președintele României din anul 2025.

Art. 9

(1) Autoritatea Electorală Permanentă asigură sediul Biroului Electoral Central, precum și dotarea tehnică și materială a acestuia.

(2) Ministerul Afacerilor Interne, împreună cu Autoritatea Electorală Permanentă, asigură mijloacele de transport necesare bunei desfășurări a activității Biroului Electoral Central.

(3) Prefecții și președinții consiliilor județene asigură sediile birourilor electorale județene.

(4) Primarii sectoarelor municipiului București asigură sediile birourilor electorale ale sectoarelor municipiului București.

(5) Ministerul Afacerilor Externe asigură sediile și dotarea tehnico-materială ale biroului electoral pentru secțiile de votare din străinătate, ale birourilor electorale ale secțiilor de votare din străinătate, precum și ale birourilor electorale pentru votul prin corespondență.

(6) Sediile și dotarea tehnico-materială ale birourilor electorale ale secțiilor de votare din țară se asigură de către primari.

(7) Primarii municipiilor reședință de județ, respectiv primarii sectoarelor municipiului București asigură spațiile prevăzute la art. 11 alin. (6) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 1/2025, cel mai târziu cu 30 de zile înainte de ziua votării, și le aduc la cunoștința publică prin afișare la sediul primăriei, la sediul biroului electoral județean sau al biroului electoral al sectorului municipiului București, precum și prin publicare pe pagina de internet a instituției prefectului.

(8) Pentru dotarea tehnico-materială a birourilor electorale județene, a birourilor electorale ale sectoarelor municipiului București, a birourilor electorale pentru votul prin corespondență și a birourilor electorale ale secțiilor de votare vor fi utilizate, de regulă, bunurile aflate în proprietatea publică a statului sau a unității/subdiviziunii administrativ-teritoriale.

(9) Pentru dotarea tehnico-materială a birourilor electorale ale secțiilor de votare din țară, primarii vor utiliza bunurile recuperate de la alegerile anterioare și aflate în stare de funcționare.

(10) În cazurile în care bunurile necesare amenajării și dotării tehnico-materiale corespunzătoare a secțiilor de votare din țară nu se pot recupera se vor achiziționa unele noi de către primari, în limita fondurilor disponibile, conform standardelor stabilite prin Hotărârea Autorității Electorale Permanente nr. 44/2016 privind setul de condiții minimale pe care trebuie să le îndeplinească locațiile în care funcționează secțiile de votare, precum și dotarea minimală a acestora, cu modificările ulterioare.

(11) Sediile birourilor electorale județene și ale birourilor electorale ale sectoarelor municipiului București sunt stabilite de prefecți, iar cel al biroului electoral pentru secțiile de votare din străinătate de către ministrul afacerilor externe, prin ordin, în cel mult 10 zile de la data intrării în vigoare a prezentei hotărâri.

Anexe

ANEXA nr. 1: COMPONENTA Comisiei tehnice centrale pentru coordonarea activităților de organizare a alegerilor pentru Președintele României din anul 2025

Președinte:

– viceprim-ministru, ministrul afacerilor interne

Membri:

– președintele Autorității Electorale Permanente*;

* Președintele Autorității Electorale Permanente poate fi înlocuit de către unul dintre vicepreședinții Autorității Electorale Permanente, desemnat prin ordin.

– secretar de stat pentru ordine și siguranță publică din Ministerul Afacerilor Interne;

– secretar de stat pentru relația cu instituțiile prefectului din Ministerul Afacerilor Interne;

a) reprezentanți, la nivel de secretar de stat/subsecretar de stat, secretar general sau de reprezentant cu însărcinări speciale, ai:

– Secretariatului General al Guvernului;

– Ministerului Afacerilor Externe;

– Ministerului Dezvoltării, Lucrărilor Publice și Administrației;

– Ministerului Finanțelor;

– Ministerului Muncii, Familiei, Tineretului și Solidarității Sociale;

– Ministerului Educației și Cercetării;

– Ministerului Sănătății;

– Institutului Național de Statistică;

– Administrației Naționale a Rezervelor de Stat și Probleme Speciale;

– Serviciului de Telecomunicații Speciale;

b) reprezentanți ai:

– Agenției Naționale de Presă AGERPRES;

– Societății Române de Televiziune;

– Societății Române de Radiodifuziune;

c) reprezentanți ai societăților de distribuție și furnizare a energiei electrice.

NOTĂ:

Lucrările de secretariat tehnic ale Comisiei tehnice centrale pentru coordonarea activităților de organizare a alegerilor pentru Președintele României din anul 2025 sunt asigurate de Ministerul Afacerilor Interne.

ANEXA nr. 2: COMPONENTA Comisiei tehnice județene pentru coordonarea activităților de organizare a alegerilor pentru Președintele României din

anul 2025 și a Comisiei tehnice a municipiului București pentru coordonarea activităților de organizare a alegerilor pentru Președintele României din anul 2025

Președinte:

- prefectul județului, respectiv al municipiului București

Membri:

- subprefectul/subprefecții județului, respectiv ai municipiului București;
- secretarul general al județului, respectiv secretarul general al municipiului București;
- directorul executiv al direcției regionale/județene de statistică;
- directorul general al direcției regionale a finanțelor publice/șeful administrației județene a finanțelor publice, după caz;
- inspectorul-șef al inspectoratului județean de poliție, respectiv directorul general al Direcției Generale de Poliție a Municipiului București;
- inspectorul-șef al inspectoratului pentru situații de urgență județean, respectiv inspectorul-șef al Inspectoratului pentru Situații de Urgență „Dealul Spirii” București-Ilfov;
- șeful structurii județene de administrare a bazelor de date de evidență a persoanelor, respectiv a municipiului București;
- șeful serviciului public comunitar județean de evidență a persoanelor;
- inspectorul-șef al inspectoratului de jandarmi județean, respectiv directorul general al Direcției Generale de Jandarmi a Municipiului București;
- inspectorul general al inspectoratului școlar județean, respectiv al municipiului București;
- directorul direcției de sănătate publică județene, respectiv al Direcției de Sănătate Publică a Municipiului București;
- reprezentantul teritorial al Serviciului de Telecomunicații Speciale;
- reprezentantul Autorității Electorale Permanente;
- reprezentanți teritoriali ai societăților de distribuție și furnizare a energiei electrice;
- corespondentul teritorial al Agenției Naționale de Presă AGERPRES.

NOTĂ:

Lucrările de secretariat tehnic ale comisiei tehnice județene/a municipiului București sunt asigurate de personalul din cadrul instituției prefectului.

HOTĂRÂREA CEDO DIN 19 FEBRUARIE 2019 ÎN CAUZA T. ȘI SZ. ÎMPOTRIVA ROMÂNIEI



De Redacția Pro Lege

Hotărârea CEDO din 19 februarie 2019 în Cauza T. și Sz. împotriva României (Cererile nr. 28.617/13 și 50.919/13)

În M. Of. nr. 161 din data de 24 februarie 2025 s-a publicat **Hotărârea CEDO din 19 februarie 2019 în Cauza T. și Sz. împotriva României (Cererile nr. 28.617/13 și 50.919/13)**.

Cererea nr. 28.617/13 (T. împotriva României)

(1) Contextul cauzei

7. Primul reclamant era pastorul comunității evanghelice luterane din orașul Arad, funcție pe care o îndeplinea în baza un contract de muncă încheiat cu reprezentanții parohiei luterane în temeiul deciziilor adunării generale a acesteia.

8. În 2008, în temeiul Legii nr. 489/2006 privind libertatea religioasă și regimul special al cultelor („Legea nr. 489/2006”; infra, pct. 28), primul reclamant a înființat împreună cu mai mulți membri ai comunității luterane, în fața unui notar, gruparea religioasă „Creștinii liberi”, o grupare de confesiune luterană fără personalitate juridică, precum și asociația „Biserica evanghelică luterană autonomă”.

9. Primul reclamant a intrat în conflict cu ierarhia Bisericii evanghelice luterane din România („Biserica luterană”). În urma unei proceduri disciplinare, prin Decizia din 17 august 2009 a comisiei de disciplină, Biserica luterană l-a destituit din funcția de pastor și a numit un nou pastor în parohia Arad.

10. Susținut de reprezentanții parohiei, primul reclamant a continuat să celebreze slujbele în biserica luterană în prezența unei părți din membrii comunității. A afișat pe ușa bisericii un anunț care preciza că slujbele erau din acel moment organizate de gruparea religioasă „Creștinii liberi”. A participat și la ceremonii religioase în afara bisericii.

11. Noul pastor a cerut în numele parohiei excomunicarea primului reclamant din biserică și evacuarea sa din casa parohială. Cererea a fost respinsă la 3 martie 2010 de Tribunalul Arad pe motiv că organismul statutar al parohiei, și anume adunarea sa generală, s-a pronunțat în favoarea primului reclamant și nu a recunoscut pentru noul pastor calitatea de reprezentant al parohiei.

(2) *Acțiunea penală pentru exercitare ilegală a funcției de preot*

12. La 3 martie 2010, Biserica luterană și parohia, reprezentată de noul pastor, au depus o plângere penală împotriva primului reclamant pentru exercitarea fără drept a funcției de preot. Au arătat că acesta continua să conducă slujba religioasă în Biserica luterană încălcând decizia de destituire.

(...)

Cererea nr. 50.919/13 (Sz. împotriva României)

(1) *Contextul cauzei*

20. În 1995, prin decizie a Bisericii reformatate din România („Biserica reformată”), cel de-al doilea reclamant a fost numit preot în satul Băița, funcție pe care a exersat-o în baza unui contract de muncă încheiat cu biserica respectivă. În 2008 a intrat în conflict cu cea din urmă din cauza introducerii cererii de divorț. Biserica reformată l-a concediat, l-a destituit din funcția de preot și i-a interzis să conducă slujba religioasă reformată. A fost numit un nou preot în Băița.

21. Noul preot oficia slujba în biserica din sat. Cel de-al doilea reclamant, susținut de majoritatea credincioșilor cultului reformat din Băița, organiza întruniri religioase în casa parohială, în care locuia încă vremelnice, sau în casele credincioșilor. La solicitarea lor, a celebrat căsătorii și botezuri și a participat la ceremonii de înmormântare. Cel de-al doilea reclamant afirmă că aceste evenimente aveau loc potrivit altor ritualuri decât cele specifice cultului reformat. A mai declarat că respectivii credincioși cântau și recitau rugăciuni și că el însuși le vorbea fără a revendica statutul de preot reformat.

(2) *Acțiunea penală pentru exercitare ilegală a funcției de preot*

22. În februarie 2009, Biserica reformată a depus o plângere penală îndreptată împotriva celui de-al doilea reclamant pentru exercitarea fără drept a funcției de preot. A arătat că al doilea reclamant continua să conducă slujba religioasă reformată în satul Băița, încălcând decizia de destituire (*supra*, pct. 20).

(...)

Dreptul intern relevant

28. Art. 23 alin. (4) din Legea nr. 489/2006 prevede următoarele:

„Exercitarea funcției de preot sau orice altă funcție care presupune exercitarea atribuțiilor de preot fără autorizația sau acordul expres dat de structurile religioase, cu sau fără personalitate juridică, se sancționează potrivit legii penale”.

29. Vechiul cod penal românesc, în vigoare până la 1 februarie 2014, pedepsea la art. 281 infracțiunea de exercitare fără drept a unei profesii în acești termeni:

„Exercitarea fără drept a unei profesii sau a oricărei alte activități pentru care legea cere autorizație [...] se pedepsește cu închisoare de la o lună la 1 an sau cu amendă”.

30. Noul Cod penal, în vigoare de la 1 februarie 2014, cuprinde la art. 348 o dispoziție similară, limitele pedepsei fiind modificate, trecând de la trei luni la un an de închisoare.

31. Codul familiei în vigoare până la 30 septembrie 2011 dispunea la art. 3 că doar căsătoria încheiată în fața unui ofițer de stare civilă creează drepturi și obligații pentru soți. Art. 259 alin. (3) din noul Cod civil în vigoare de la 1 octombrie 2011 prevede că celebrarea religioasă a căsătoriei poate fi făcută numai după încheierea căsătoriei civile.

(...)

35. În aplicarea acestor principii, Curtea apreciază, în speță, că este necesar să examineze capetele de cerere ale reclamanților numai în temeiul **art. 9 din Convenție**, care prevede următoarele:

„Orice persoană are dreptul la libertatea de gândire, de conștiință și de religie; acest drept include libertatea de a-și schimba religia sau convingerea, precum și libertatea de a-și manifesta religia sau convingerea în mod individual sau în colectiv, în public sau în particular, prin cult, învățământ, practici și îndeplinirea ritualurilor.

Libertatea de a-și manifesta religia sau convingerile nu poate face obiectul altor restrângeri decât acelea care, prevăzute de lege, constituie măsuri necesare, într-o societate democratică, pentru siguranța publică, protecția ordinii, a sănătății sau a moralei publice ori pentru protejarea drepturilor și libertăților altora”.

(...)

Motivarea Curții

46. Curtea reține că ambii reclamanți au fost condamnați pentru că au exercitat fără drept funcția de preot (*supra*, pct. 16 și 27). Vede în această condamnare o ingerință în dreptul acestora la libertatea de religie recunoscut la art. 9 din Convenție. Reține că Guvernul admite, de altfel, că persoanele în cauză au suferit o astfel de ingerință (*supra*, pct. 45).

47. Curtea reamintește în continuare că o astfel de ingerință implică încălcarea acestei dispoziții, cu excepția cazului în care este prevăzută de lege și necesară.

(...)

Era ingerința „necesară într-o societate democratică”?

49. Curtea a rezumat recent principiile aplicabile în materie în Cauza S.A.S. *împotriva Franței* (MC) [nr. 43.835/11, pct. 124-131, CEDO 2014 (extrase)]. În special, a subliniat rolul statului în calitate de organizator neutru și imparțial al exercitării diverselor religii, culte și credințe și a precizat că acest rol favorizează ordinea publică, armonia religioasă și toleranța într-o societate democratică. De asemenea, Curtea a apreciat că obligația de neutralitate și de imparțialitate a statului este incompatibilă cu o putere de apreciere din partea acestuia cu privire la legitimitatea credințelor religioase sau la modalitățile de exprimare a acestora (*ibid.*, pct. 127, și *Hassan și Tchaouch*, citată anterior, pct. 78) și a considerat că această obligație impune statului să se asigure că grupurile aflate în opoziție se tolerează [*Leyla Şahin împotriva Turciei* (MC), nr. 44.774/98, pct. 107, CEDO 2005-XI]. A dedus în continuare că rolul autorităților în acest caz nu este de a suprima cauza tensiunii prin eliminarea pluralismului, ci de a se asigura că grupurile aflate în opoziție se tolerează reciproc (*Serif*, citată anterior, pct. 53).

50. Revenind la speță, Curtea constată că faptele în litigiu care au justificat condamnarea reclamanților **erau de natură religioasă**: li s-a imputat anume că au asigurat serviciul religios și că au luat parte la ceremonii de căsătorie, de botez sau de înmormântare (*supra*, pct. 15 și 26). În acest sens, persoanelor în cauză nu li se imputase că au săvârșit fapte care pot produce efecte juridice [a se vedea, *a contrario*, *Serif*, citată anterior, pct. 50, și *Agga*(nr. 2), citată anterior, pct. 57, în care Curtea a reținut dispoziții legale de drept elen în conformitate cu care căsătoriile oficiate de personalul clerical de „religii cunoscute” au fost asimilate căsătoriilor civile, iar muftiții erau competenți să se pronunțe cu privire la anumite litigii civile între musulmani]. De altfel, Guvernul nu a susținut în fața Curții că în dreptul românesc reclamanții aveau competența de a îndeplini astfel de acte (pentru dispozițiile interne relevante care fac obligatorie încheierea unei căsătorii civile, a se vedea *supra*, pct. 31). Cu privire la condamnarea primului reclamant pentru gestionarea frauduloasă a bunurilor parohiei, Curtea consideră că nu este relevantă pentru examinarea prezentei cereri (nr. 28.617/13). Într-adevăr, această condamnare a fost impusă la finalul unei proceduri penale distincte, obiect al unei cereri separate în fața Curții (nr. 55.662/13 – *supra*, pct. 17).

51. Curtea reține în continuare că reclamanții au afirmat în mod constant că au acționat cu sprijinul unei părți a comunităților respective (*supra*, pct. 14 și 23), ceea ce Guvernul nu a contestat în observațiile sale în fața sa (*supra*, pct. 45). Or, Curtea reamintește că a hotărât deja că pedepsirea unei persoane pentru simplul motiv că a acționat în calitate de lider religios al unui grup care îl urmează de bunăvoie nu poate fi compatibilă cu cerințele pluralismului religios într-o societate democratică (*Serif*, citată anterior, pct. 51 *in fine*).

52. În plus, Curtea reține că, deși faptele de care erau acuzați reclamanții au avut loc pe baza scindării respectivei comunități, nu s-a stabilit, nici în fața instanțelor naționale, nici în fața Curții, că scindarea acestor comunități a produs tensiuni sau confruntări care să necesite o intervenție a autorităților statului. Curtea reamintește că a afirmat deja că există riscul să apară tensiuni atunci când o comunitate, religioasă sau de altă natură, se divizează, dar aceasta este una din consecințele inevitabile ale pluralismului [*Serif*, citată anterior, pct. 53, și *Agga*(nr. 2), citată anterior, pct. 60]. Măsurile statului care favorizează un lider al unei comunități religioase divizate sau care urmăresc să constrângă acea comunitate, contrar propriilor dorințe, să accepte o conducere unică constituie o încălcare a libertății de religie. Într-o societate democratică nu este nevoie ca statul să adopte măsuri pentru a garanta ca respectivele comunități religioase să rămână sau să fie plasate sub o conducere unică (a se vedea *Hassan și Tchaouch*, citată anterior, pct. 78 *in fine*, și, *mutatis mutandis*, *Mirolubovs și alții împotriva Letoniei*, nr. 798/05, pct. 80, 15 septembrie 2009). Cu toate acestea, se impune constatarea că, în speță, prin condamnarea reclamanților pentru activitățile lor religioase, **autoritățile române au plasat de facto o parte a comunităților religioase din orașele Arad și Băița sub egida**

bisericilor luterană și reformată, excluzând posibilitatea, pentru credincioșii care doreau aceasta, de a urma riturile oficiale de reclamanți.

53. Prin urmare, Curtea consideră că respectivele condamnări aplicate reclamanților nu erau justificate în circumstanțele din spețe de „o nevoie socială imperioasă” și că ingerința în dreptul lor de a-și manifesta religia în colectiv, în public, prin cult și învățământ, nu a fost „necesară într-o societate democratică”. Prin urmare, a fost încălcat art. 9 din Convenție.

(...)

Hotărârea Curții:

(1) decide să conexeze cererile;

(2) declară capătul de cerere formulat în temeiul art. 9 din Convenție admisibil, iar restul capetelor de cerere inadmisibile;

(3) hotărăște că a fost încălcat art. 9 din Convenție;

(4) hotărăște că respectiva constatare a încălcării constituie o reparație echitabilă suficientă pentru prejudiciul moral suferit de primul reclamant;

(5) hotărăște:

a) că statul pârât trebuie să plătească celui de-al doilea reclamant, în termen de trei luni, următoarele sume, care trebuie convertite în moneda națională a statului pârât la rata aplicabilă la data plății:

i. 4.500 EUR (patru mii cinci sute euro), plus orice sumă ce poate fi datorată cu titlu de impozit, pentru prejudiciul moral;

ii. 1.470 EUR (una mie patru sute șaptezeci de euro), plus orice sumă ce poate fi datorată de reclamant cu titlu de impozit, pentru cheltuielile de judecată;

b) că, de la expirarea termenului menționat și până la efectuarea plății, aceste sume trebuie majorate cu o dobândă simplă, la o rată egală cu rata dobânzii facilității de împrumut marginal practică de Banca Centrală Europeană, aplicabilă pe parcursul acestei perioade și majorată cu trei puncte procentuale;

(6) respinge cererea celui de-al doilea reclamant de acordare a unei reparații echitabile pentru celelalte capete de cerere.

BUGETUL ASIGURĂRILOR SOCIALE DE STAT PE ANUL 2025 (LEGEA NR. 10/2025)



De Redacția Pro Lege

Actul publicat în Monitorul Oficial	Sumar
Legea nr. 10/2025 a bugetului asigurărilor sociale de stat pe anul 2025 (M. Of. nr. 119 din 10 februarie 2025)	<i>Se autorizează pentru anul bugetar 2025 veniturile pe capitole și subcapitole și cheltuielile pe destinații pentru bugetul asigurărilor sociale de stat, bugetul asigurărilor pentru șomaj, sinteza bugetelor instituțiilor publice finanțate parțial din venituri proprii, precum și reglementări specifice exercițiului bugetar al anului 2025.</i>

În M. Of. nr. 119 din data de 10 februarie 2025 s-a publicat **Legea nr. 10/2025 a bugetului asigurărilor sociale de stat pe anul 2025**.

Redăm, în continuare, prevederile legii.

CAPITOLUL I: Dispoziții generale

SECȚIUNEA 1: Dispoziții generale referitoare la bugetul asigurărilor sociale de stat și bugetul asigurărilor pentru șomaj pe anul 2025

SECȚIUNEA 2: Dispoziții referitoare la bugetul asigurărilor sociale de stat pe anul 2025

SECȚIUNEA 3: Dispoziții referitoare la bugetul asigurărilor pentru șomaj pe anul 2025

CAPITOLUL II: Responsabilități în aplicarea prezentei legi și dispoziții în gestionarea proiectelor cu finanțare din fonduri externe nerambursabile

SECȚIUNEA 1: Responsabilități în aplicarea prezentei legi

SECȚIUNEA 2: Dispoziții referitoare la proiecte cu finanțare din fonduri externe nerambursabile, aferente perioadei de programare a Uniunii Europene 2021-2027, precum și la proiecte cu finanțare din Planul național de redresare și reziliență al României, pe anul 2025

CAPITOLUL III: Dispoziții finale

Art. 3

(1) Bugetul asigurărilor sociale de stat aferent sistemului public de pensii se stabilește la venituri în sumă de 154.840.200 mii lei, iar la cheltuieli în sumă de 154.807.934 mii lei la credite de angajament și 154.840.200 mii lei la credite bugetare.

(2) Sistemul de asigurare pentru accidente de muncă și boli profesionale se stabilește la venituri în sumă de 270.681 mii lei, iar la cheltuieli în sumă de 192.100 mii lei, atât la credite de angajament, cât și la credite bugetare, cu un excedent de 78.581 mii lei.

(3) Sinteza finanțării programelor bugetului asigurărilor sociale de stat, cu detalierea pe fișele programelor bugetare, este prevăzută în anexa nr. 3/03.

(4) Programul de investiții publice pe grupe de investiții și surse de finanțare este prevăzut în anexa nr. 4/03.

(...)

Art. 7

Sunt interzise virările de credite de angajament și credite bugetare între subdiviziunile de cheltuieli aprobate pentru sistemul public de pensii și cele pentru sistemul de asigurare pentru accidente de muncă și boli profesionale.

Art. 8

Sunt interzise virările de credite de angajament și credite bugetare între subdiviziunile de cheltuieli aprobate pentru sistemul asigurărilor pentru șomaj și cele pentru Fondul de garantare pentru plata creanțelor salariale.

Art. 9

Se interzice ordonatorului principal de credite să efectueze virări de credite de angajament și credite bugetare de la titlul 51 „Transferuri între unități ale administrației publice” al capitolului 6804 „Asigurări și asistență socială” la celelalte titluri ale aceluiași capitol sau la alte capitole bugetare.

(...)

Art. 21

Câștigul salarial mediu brut utilizat la fundamentarea bugetului asigurărilor sociale de stat pe anul 2025 este de 8.620 lei.

Art. 22

Începând cu data intrării în vigoare a prezentei legi, cuantumul ajutorului de deces se stabilește, în condițiile legii, în cazul:

- a) asiguratului sau pensionarului, la 8.620 lei;
- b) unui membru de familie al asiguratului sau al pensionarului, la 4.310 lei.

Art. 23

Începând cu data intrării în vigoare a prezentei legi, cota contribuției pentru persoanele prevăzute la art. 20 alin. (1) din Legea nr. 76/2002 privind sistemul asigurărilor pentru șomaj și stimularea ocupării forței de muncă, cu modificările și completările ulterioare, este de 17% din contribuția asiguratorie pentru muncă prevăzută la art. 2203 alin. (1) din Legea nr. 227/2015 privind Codul fiscal, cu modificările și completările ulterioare.

Art. 24

(1) Pentru plata drepturilor la domiciliul beneficiarilor, cheltuielile pentru transmiterea și achitarea drepturilor finanțate din bugetul asigurărilor sociale de stat se stabilesc prin aplicarea coeficientului de 1,1% asupra sumelor plătite.

(2) Pentru plata drepturilor la domiciliul beneficiarilor, cheltuielile pentru transmiterea și achitarea drepturilor finanțate din bugetul asigurărilor pentru șomaj se stabilesc prin aplicarea coeficientului de 1% asupra sumelor plătite.

(3) Cheltuielile stabilite prin aplicarea coeficienților prevăzuți la alin. (1) și (2) se suportă din bugetul din care se finanțează drepturile respective.

Art. 25

Tariful pentru un talon de plată la domiciliul beneficiarilor, în situația în care aceștia au optat pentru plata în cont curent sau în cont de card, este de 2,15 lei și se suportă din bugetul din care se finanțează dreptul respectiv.

Art. 26

(1) Creditele de angajament prevăzute în anexele la bugetul asigurărilor sociale de stat și bugetul asigurărilor pentru șomaj reprezintă limita maximă în cadrul căreia pot fi încheiate angajamentele legale, astfel cum sunt definite la art. 2 alin. (1) pct. 3 din Legea nr. 500/2002, cu modificările și completările ulterioare.

(2) Se autorizează ordonatorul principal de credite să detalieze la nivel de subcapitol și paragraf, precum și la nivel de articol și alineat creditele de angajament aprobate pe anul 2025 și să le comunice Ministerului Finanțelor, în termen de 15 zile lucrătoare de la data intrării în vigoare a prezentei legi.

(3) Se autorizează ordonatorul principal de credite să detalieze creditele bugetare aprobate la titlul 10 „Cheltuieli de personal” și titlul 20 „Bunuri și servicii” la nivel de articol și alineat, potrivit clasificăției bugetare.

(4) Ordonatorul principal de credite are obligația să transmită Ministerului Finanțelor detalierea prevăzută la alin. (3) în termen de 5 zile de la data intrării în vigoare a prezentei legi.

(5) Ordonatorul principal de credite al bugetului asigurărilor sociale de stat, respectiv al bugetului asigurărilor pentru șomaj are obligația să transmită Ministerului Finanțelor detalierea în structură, pe funcții, a numărului maxim de

posturi finanțat în condițiile legii și salariul mediu de bază pe funcții din anul 2025, în termen de 45 de zile de la data intrării în vigoare a prezentei legi.

(6) În cazul nerespectării termenelor prevăzute la alin. (4) și (5), Ministerul Finanțelor este abilitat să restituie ordonatorului principal de credite cererile de deschideri de credite bugetare.

Art. 27

(1) Prin derogare de la prevederile art. 49 alin. (4) din Legea nr. 500/2002, cu modificările și completările ulterioare, în anul 2025, începând cu luna următoare intrării în vigoare a prezentei legi, viceprim-ministrul, ministrul finanțelor, aprobă lunar, până la finele lunii în curs pentru luna următoare, limite lunare de credite de angajament și credite bugetare, pentru bugetul asigurărilor sociale de stat și bugetul asigurărilor pentru șomaj, în cadrul cărora pot fi încheiate angajamente legale, respectiv pot fi efectuate deschideri de credite.

(2) Se autorizează viceprim-ministrul, ministrul finanțelor, să aprobe modificarea limitelor stabilite potrivit alin. (1) în cazuri deosebite și pe baza fundamentărilor justificate, precum și în cazul:

- a) utilizării, în condițiile legii, a fondurilor la dispoziția Guvernului;
- b) utilizării sumelor primite prin donații și sponsorizări, potrivit prevederilor art. 63 din Legea nr. 500/2002, cu modificările și completările ulterioare.

Art. 28

Anexele nr. 1/03-4/03 și nr. 1/04-6/04 fac parte integrantă din prezenta lege.

V. JURISPRUDENȚĂ ÎCCJ

• ABSTRACT

HP

In relation to the activity of the High Court of Cassation and Justice (the Panel regarding the settlement of certain legal matters), five decisions were published regarding: GD no. 281/1993 by the effect of the repeal of the provisions of Article 42 of Law no. 50/1996; GEO no. 8/2009 on the granting of holiday vouchers, approved with amendments and additions by Law no. 94/2014; Framework Law no. 153/2017 on the salaries of staff paid from public funds, with subsequent amendments and additions; GO no. 99/2000 on the commercialization of market products and services.

DECIZIA ÎCCJ (COMPLET DCD) NR. 1/2025
(M. OF. NR. 126/12.02.2025): ART. 23 DIN H.G. NR. 281/1993
PRIN EFECTUL ABROGĂRII DISPOZIȚIILOR ART. 42
DIN LEGEA NR. 50/1996



De Redacția Pro Lege

Decizia ÎCCJ	Complet ÎCCJ	Act normativ	Sumar
Decizia ÎCCJ nr. 1/2025 (M. Of. nr. 126 din 12 februarie 2025)	Complet DCD	Art. 23 din H.G. nr. 281/1993 prin efectul abrogării dispozițiilor art. 42 din Legea nr. 50/1996	Prevederile art. 23 din H.G. nr. 281/1993 nu devin aplicabile personalului auxiliar de specialitate din cadrul instanțelor judecătorești și al parchetelor de pe lângă acestea prin efectul abrogării dispozițiilor art. 42 din Legea nr. 50/1996.

În M. Of. nr. 126 din data de 12 februarie 2025 s-a publicat **Decizia ÎCCJ nr. 1/2025 în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile cu privire la aplicarea prevederilor art. 23 din Hotărârea Guvernului nr. 281/1993 prin efectul abrogării dispozițiilor art. 42 din Legea nr. 50/1996.**

Obiectul dezlegării chestiunii de drept

Art. 23 din H.G. nr. 281/1993 prin efectul abrogării dispozițiilor art. 42 din Legea nr. 50/1996

„Art. 23 – (1) La încadrarea într-o unitate din altă localitate decât cea de domiciliu, în primul an de activitate după absolvirea studiilor, personalul de specialitate beneficiază de o indemnizație de instalare echivalentă cu un salariu de bază corespunzător funcției, gradului sau treptei profesionale în care urmează a fi încadrat; în cazul medicilor și farmaciștilor, indemnizația de instalare se acordă, după terminarea stagiaturii sau a internatului, de unitatea sanitară unde s-au încadrat prin concurs.

(2) Indemnizația de instalare poate fi echivalentă cu două salarii de bază pentru acele localități unde atragerea specialiștilor se face cu mare greutate, stabilite de ministere și celelalte instituții centrale și locale ale administrației publice și avizate de Ministerul Finanțelor.

(3) Persoanele care au beneficiat de indemnizația de instalare și care ulterior au demisionat sau li s-a desfășurat contractul de muncă din motive imputabile lor înainte de împlinirea unui an de la instalare vor restitui, în condițiile legii, indemnizația primită, calculată proporțional cu perioada rămasă până la expirarea termenului de un an”.

Decizia ÎCCJ (Complet DCD) nr. 1/2025

Prin **Decizia nr. 1/2025**, ÎCCJ (Complet DCD) a *admis, în parte*, sesizarea formulată de Curtea de Apel Pitești – Secția I civilă și, în consecință, a stabilit că: **„Prevederile art. 23 din Hotărârea Guvernului nr. 281/1993 nu devin aplicabile personalului auxiliar de specialitate din cadrul instanțelor judecătorești și al parchetelor de pe lângă acestea prin efectul abrogării dispozițiilor art. 42 din Legea nr. 50/1996”.**

**DECIZIA ÎCCJ (COMPLET DCD) NR. 2/2025
(M. OF. NR. 137/17.02.2025): ART. 1 ALIN. (2), (2[^]4) ȘI (3)
DIN O.U.G. NR. 8/2009 PRIVIND ACORDAREA
VOUCHERELOR DE VACANȚĂ**



De Redacția Pro Lege

Decizia ÎCCJ	Complet ÎCCJ	Act normativ	Sumar
Decizia ÎCCJ nr. 2/2025 (M. Of. nr. 137 din 17 februarie 2025)	Complet DCD	Art. 1 alin. (2), (2[^]4) și (3) din O.U.G. nr. 8/2009 privind acordarea voucherelor de vacanță, aprobată cu modificări și completări prin Legea nr. 94/2014	<i>Voucherele de vacanță se acordă în limitele sumelor prevăzute cu această destinație în bugetul de stat sau, după caz, în bugetele locale, pentru unitățile din sistemul bugetar.</i>

În M. Of. nr. 137 din data de 17 februarie 2025 s-a publicat **Decizia ÎCCJ nr. 2/2025 în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile privind interpretarea și aplicarea unitară a dispozițiilor art. 1 alin. (2), (2[^]4) și (3) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 8/2009 privind acordarea voucherelor de vacanță, aprobată cu modificări și completări prin Legea nr. 94/2014.**

Obiectul dezlegării chestiunii de drept

Art. 1 alin. (2), (2[^]4) și (3) din O.U.G. nr. 8/2009 privind acordarea voucherelor de vacanță, aprobată cu modificări și completări prin Legea nr. 94/2014

„Art. 1

(2) Instituțiile publice, astfel cum sunt definite la art. 2 alin. (1) pct. 30 din Legea nr. 500/2002 privind finanțele publice, cu modificările și completările ulterioare, și la art. 2 alin. (1) pct. 39 din Legea nr. 273/2006 privind finanțele publice locale, cu modificările și completările ulterioare, indiferent de sistemul de finanțare și de subordonare, inclusiv activitățile finanțate integral din venituri proprii, înființate pe lângă instituțiile publice,

acordă, anual, în perioada 1 ianuarie 2019-31 decembrie 2020, vouchere de vacanță în cuantum de 1.450 lei pentru un salariat.

(2⁴) În limita resurselor bugetare, angajatorul stabilește, în condițiile alin. (2), când acordă voucherele de vacanță, de comun acord cu organizațiile sindicale legal constituite sau cu reprezentanții salariaților, după caz.

(3) Voucherele de vacanță se acordă în limitele sumelor prevăzute cu această destinație în bugetul de stat sau, după caz, în bugetele locale, pentru unitățile din domeniul bugetar, și în limitele sumelor prevăzute cu această destinație în bugetul de venituri și cheltuieli aprobat, potrivit legii, pentru celelalte categorii de angajatori”.

Decizia ÎCCJ (Complet DCD) nr. 2/2025

Prin **Decizia nr. 2/2025**, ÎCCJ (Complet DCD) a *admis* sesizarea Curții de Apel Timișoara – Secția litigii de muncă și asigurări sociale formulată în Dosarul nr. 5.495/30/2022 și, *în parte*, sesizările Tribunalului Maramureș – Secția I civilă formulate în dosarele nr. 2.739/100/2023 și nr. 3.008/100/2023 și, în consecință, a stabilit că: „În interpretarea și aplicarea unitară a dispozițiilor art. 1 alin. (2), (2⁴) și (3) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 8/2009 privind acordarea voucherelor de vacanță, aprobată cu modificări și completări prin Legea nr. 94/2014, astfel cum a fost modificată și completată prin art. I din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 107/2018 privind modificarea și completarea unor acte normative, precum și pentru prorogarea unor termene, voucherele de vacanță se acordă în limitele sumelor prevăzute cu această destinație în bugetul de stat sau, după caz, în bugetele locale, pentru unitățile din sistemul bugetar”.

**DECIZIA ÎCCJ (COMPLET DCD) NR. 104/2024
(M. OF. NR. 87/06.02.2025): ART. 22 ȘI 23 DIN LEGEA-CADRU
NR. 153/2017 PRIVIND SALARIZAREA PERSONALULUI
PLĂTIT DIN FONDURI PUBLICE**



De Redacția Pro Lege

Decizia ÎCCJ	Complet ÎCCJ	Act normativ	Sumar
Decizia ÎCCJ nr. 104/2024 (M. Of. nr. 109 din 6 februarie 2025)	Complet DCD	Art. 22 și 23 din Legea-cadru nr. 153/2017 privind salarizarea personalului plătit din fonduri publice	<i>La acordarea sporului pentru condiții de muncă periculoase sau vătămătoare trebuie să se țină seama de plafonul prevăzut de art. 34 alin. (2) din O.U.G. nr. 114/2018, astfel cum a fost modificat prin art. I pct. 12 din O.U.G. nr. 1/2020, art. I alin. (3) din O.U.G. nr. 226/2020, art. I alin. (5) din O.U.G. nr. 130/2021, art. I alin. (5) din O.U.G. nr. 168/2022 și art. II din O.U.G. nr. 115/2023, în măsura în care personalul ocupă aceeași funcție și își desfășoară activitatea în aceleași condiții. La acordarea sporului pentru persoanele cu handicap nu sunt aplicabile dispozițiile art. I alin. (3) din O.U.G. nr. 226/2020 și art. I alin. (5) din O.U.G. nr. 168/2022.</i>

În M. Of. nr. 109 din data de 6 februarie 2025 s-a publicat **Decizia ÎCCJ nr. 104/2024 în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile privind interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 22 și 23 din Legea-cadru nr. 153/2017 privind salarizarea personalului plătit din fonduri publice, cu modificările și completările ulterioare.**

Obiectul dezlegării chestiunii de drept

Art. 22 și 23 din Legea-cadru nr. 153/2017 privind salarizarea personalului plătit din fonduri publice, cu modificările și completările ulterioare

„Art. 22: Sporul pentru persoanele cu handicap

(1) Pentru activitatea desfășurată de nevăzătorii cu handicap grav și accentuat, în cadrul programului normal de lucru, se acordă un spor de 15% din salariul de bază/solda de funcție/salariul de funcție/indemnizația de încadrare.

(2) Celelalte categorii de persoane cu handicap grav și accentuat care vor beneficia de sporul prevăzut la alin. (1) se stabilesc prin hotărâre a Guvernului.

(3) Cuantumul sporurilor prevăzute la alin. (1) și (2) nu se ia în calcul la determinarea limitei prevăzute la art. 25 alin. (1) și (2).

Art. 23: Sporul pentru condiții de muncă

Locurile de muncă și categoriile de personal, precum și mărimea concretă a sporului pentru condiții de muncă prevăzut în anexele nr. I-VIII și condițiile de acordare a acestuia se stabilesc, în cel mult 60 de zile de la publicarea prezentei legi în Monitorul Oficial al României, Partea I, prin regulament-cadru elaborat de către fiecare dintre ministerele coordonatoare ale celor 6 domenii de activitate bugetară, respectiv învățământ, sănătate și asistență socială, cultură, diplomație, justiție, administrație, de către instituțiile de apărare, ordine publică și securitate națională, precum și de către autoritățile publice centrale autonome, care se aprobă prin hotărâre a Guvernului, la propunerea fiecăruia dintre ministerele coordonatoare, a fiecăreia dintre instituțiile de apărare, ordine publică și securitate națională sau a fiecăreia dintre autoritățile publice centrale autonome, cu avizul Ministerului Muncii și Justiției Sociale și al Ministerului Finanțelor Publice și cu consultarea federațiilor sindicale reprezentative domeniului de activitate”.

Decizia ÎCCJ (Complet DCD) nr. 104/2024

Prin **Decizia nr. 104/2024**, ÎCCJ (Complet DCD) a **admis** sesizările conexe, formulate de Tribunalul Constanța – Secția I civilă în Dosarul nr. 2.759/118/2024 și de Tribunalul Sibiu – Secția a II-a civilă, de contencios administrativ și fiscal în Dosarul nr. 1.833/85/2023 și, în consecință, a stabilit că: **„În interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 23 din Legea-cadru nr. 153/2017 privind salarizarea personalului plătit din fonduri publice, cu modificările și completările ulterioare, la acordarea sporului pentru condiții de muncă periculoase sau vătămătoare trebuie să se țină seama de plafonul prevăzut de art. 34 alin. (2) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 114/2018, astfel cum a fost modificat prin art. I pct. 12 din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 1/2020, art. I alin. (3) din Ordonanța**

de urgență a Guvernului nr. 226/2020, art. I alin. (5) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 130/2021, art. I alin. (5) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 168/2022 și art. II din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 115/2023, în măsura în care personalul ocupă aceeași funcție și își desfășoară activitatea în aceleași condiții”.

Totodată, ÎCCJ a *admis* sesizarea conexată, formulată de Curtea de Apel Alba Iulia – Secția de contencios administrativ și fiscal în Dosarul nr. 4.744/107/2023 și a stabilit că: **„În interpretarea și aplicarea dispozițiilor art. 22 din Legea-cadru nr. 153/2017, la acordarea sporului pentru persoanele cu handicap nu sunt aplicabile dispozițiile art. I alin. (3) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 226/2020 și art. I alin. (5) din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 168/2022”.**

**DECIZIA ÎCCJ (COMPLET DCD) NR. 105/2024
(M. OF. NR. 155/21.02.2025): ART. 28 DIN ANEXA NR. VI
A LEGII-CADRU NR. 153/2017 PRIVIND SALARIZAREA
PERSONALULUI PLĂTIT DIN FONDURI PUBLICE**



De Redacția Pro Lege

Decizia ÎCCJ	Complet ÎCCJ	Act normativ	Sumar
Decizia ÎCCJ nr. 105/2024 (M. Of. nr. 155 din 21 februarie 2025)	Complet DCD	Art. 28 din anexa nr. VI a Legii-cadru nr. 153/2017 privind salarizarea personalului plătit din fonduri publice, cu modificările și completările ulterioare	<i>Deținătorii titlului de specialist de clasă/domeniu funcțional nu beneficiază de majorările salariale aferente pentru perioada anterioară intrării în vigoare a ordinului emis de ordonatorul principal de credite, prin care s-au reglementat specialitățile, condițiile de acordare, criteriile și standardele de performanță, pentru acordarea acestor drepturi salariale.</i>

În M. Of. nr. 155 din data de 21 februarie 2025 s-a publicat **Decizia ÎCCJ nr. 105/2024** în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile cu privire la interpretarea dispozițiilor art. 28 din anexa nr. VI a Legii-cadru nr. 153/2017 privind salarizarea personalului plătit din fonduri publice, cu modificările și completările ulterioare.

Obiectul dezlegării chestiunii de drept

Art. 28 din anexa nr. VI a Legii-cadru nr. 153/2017 privind salarizarea personalului plătit din fonduri publice

„Anexa nr. VI – Familia ocupațională de funcții bugetare «Apărare, ordine publică și securitate națională»

Art. 28 – (1) Pentru asigurarea condițiilor de îndeplinire a misiunilor specifice instituțiilor de apărare, ordine publică și securitate națională, în raport cu standardele de performanță profesională, personalului militar, polițiștilor și funcționarilor publici cu statut special din sistemul administrației penitenciare, precum și personalului civil li se poate acorda titlul de specialist de clasă/domeniu funcțional.

(2) Titlul de specialist de clasă/domeniu funcțional este ierarhizat, în ordinea crescătoare a calificării, pe trei niveluri: clasa a 3-a, clasa a 2-a, clasa 1. Acesta se obține/menține potrivit condițiilor, criteriilor și standardelor de performanță stabilite pentru clasa respectivă, prin ordin al ordonatorului principal de credite.

(3) Personalul militar, polițiștii și funcționarii publici cu statut special din sistemul administrației penitenciare, precum și personalul civil, pentru titlurile de specialist de clasă/domeniu funcțional deținute în specialitate, beneficiază de majorarea soldei de funcție/salariului de funcție/salariului de bază cu 2,5%, 5%, respectiv 7,5%, corespunzător clasei a 3-a, clasei a 2-a sau clasei 1.

(4) Specialitățile, condițiile de acordare și de retragere a titlului de specialist de clasă/domeniu funcțional, retrogradarea dintr-o clasă superioară într-una inferioară, criteriile și standardele de performanță se stabilesc prin ordin al ordonatorului principal de credite”.

Decizia ÎCCJ (Complet DCD) nr. 105/2024

Prin **Decizia nr. 105/2024**, ÎCCJ (Complet DCD) a *admis* sesizarea formulată de Curtea de Apel Ploiești – Secția de contencios administrativ și fiscal în Dosarul nr. 26.850/3/2021* și, în consecință, a stabilit că: **„În interpretarea dispozițiilor art. 28 din anexa nr. VI a Legii-cadru nr. 153/2017 privind salarizarea personalului plătit din fonduri publice, cu modificările și completările ulterioare, stabilește că, deținătorii titlului de specialist de clasă/domeniu funcțional nu beneficiază de majorările salariale aferente pentru perioada anterioară intrării în vigoare a ordinului emis de ordonatorul principal de credite, prin care s-au reglementat specialitățile, condițiile de acordare, criteriile și standardele de performanță, pentru acordarea acestor drepturi salariale”.**

**DECIZIA ÎCCJ (COMPLET DCD) NR. 116/2024
(M. OF. NR. 128/12.02.2025): ART. 73 PCT. 23
DIN O.G. NR. 99/2000 PRIVIND COMERCIALIZAREA
PRODUSELOR ȘI SERVICIILOR DE PIAȚĂ**



De Redacția Pro Lege

Decizia ÎCCJ	Complet ÎCCJ	Act normativ	Sumar
Decizia ÎCCJ nr. 116/2024 (M. Of. nr. 128 din 12 februarie 2025)	Complet DCD	Art. 73 pct. 23 din O.G. nr. 99/2000 privind comercializarea produselor și serviciilor de piață	<i>Sintagma „veniturile realizate ilicit” se referă la veniturile brute realizate din activitatea comercială desfășurată între data suspendării activității comerciale și momentul constatării contravenției.</i>

În M. Of. nr. 128 din data de 12 februarie 2025 s-a publicat **Decizia ÎCCJ nr. 116/2024** în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile privind interpretarea și aplicarea prevederilor art. 73 pct. 23 din Ordonanța Guvernului nr. 99/2000 privind comercializarea produselor și serviciilor de piață, republicată, cu modificările și completările ulterioare.

Obiectul dezlegării chestiunii de drept

Art. 73 pct. 23 din O.G. nr. 99/2000 privind comercializarea produselor și serviciilor de piață, rep.

„Art. 73

Constituie contravenții, dacă nu au fost săvârșite în astfel de condiții încât, potrivit legii penale, să constituie infracțiuni, și se sancționează după cum urmează:

23. desfășurarea oricărui exercițiu comercial în perioada suspendării activității comerciale, cu amenda prevăzută la pct. 1 lit. a)-e), caz în care limitele minime și maxime se dublează, iar veniturile realizate ilicit în perioada dintre data suspendării activității comerciale și momentul constatării contravenției se confiscă și se fac venit la bugetul de stat”.

Decizia ÎCCJ (Complet DCD) nr. 116/2024

Prin **Decizia nr. 116/2024**, ÎCCJ (Complet DCD) a *admis* sesizările formulate de Tribunalul Galați – Secția contencios administrativ și fiscal în Dosarul nr. 202/233/2022 și de Tribunalul Sibiu – Secția a II-a civilă, de contencios administrativ și fiscal în dosarele nr. 120/306/2022 și nr. 9.546/306/2022 și, în consecință, a stabilit că: „**În interpretarea și aplicarea prevederilor art. 73 pct. 23 din Ordonanța Guvernului nr. 99/2000 privind comercializarea produselor și serviciilor de piață, republicată, cu modificările și completările ulterioare, sintagma «veniturile realizate ilicit» se referă la veniturile brute realizate din activitatea comercială desfășurată între data suspendării activității comerciale și momentul constatării contravenției**”.

VI. JURISPRUDENȚĂ CCR

• ABSTRACT

Further to the work carried out by the Constitutional Court, two decisions (exceptions/objections of unconstitutionality admitted) were published in February regarding: Code of Civil Procedure, Law for the approval of GEO no. 99/2023 on some measures for the reporting of arrears by public institutions and amending and supplementing GEO no. 109/2011 on the corporate governance of public enterprises.

NECONSTITUȚIONALITATE - D.C.C. NR. 479/2024 (M. OF. NR. 122/11.02.2025): ART. 493 ALIN. (5) DIN CODUL DE PROCEDURĂ CIVILĂ



De Redacția Pro Lege

Decizia CCR	Actul normativ	Sumar
D.C.C. nr. 104/2024 (M. Of. nr. 122 din 11 februarie 2025)	Art. 493 alin. (5) din Codul de procedură civilă	<i>Neconstituționalitate</i>

În M. Of. nr. 122 din data de 11 februarie 2025 s-a publicat **Decizia Curții Constituționale nr. 479/2024** referitoare la excepția de neconstituționalitate a sintagmei „care nu este supusă niciunei căi de atac” din cuprinsul dispozițiilor art. 493 alin. (5) din Codul de procedură civilă.

Obiectul sesizării de neconstituționalitate

Art. 493 alin. (5) din Codul de procedură civilă (la data ridicării excepției)

„Art. 493 Procedura de filtrare a recursurilor

(5) În cazul în care completul este în unanimitate de acord că recursul nu îndeplinește cerințele de formă, că motivele de casare invocate și dezvoltarea lor nu se încadrează în cele prevăzute la art. 488, anulează sau, după caz, respinge recursul printr-o decizie motivată, pronunțată fără citarea părților, care nu este supusă niciunei căi de atac. Decizia se comunică părților”.

D.C.C. nr. 479/2024

Prin **Decizia nr. 479/2024**, Curtea Constituțională *a admis* excepția de neconstituționalitate ridicată și constată că „**sintagma «care nu este supusă niciunei căi de atac»** din cuprinsul dispozițiilor art. 493 alin. (5) din Codul de procedură civilă este constituțională în măsura în care nu exclude exercitarea căii de atac a revizuirii întemeiate pe dispozițiile art. 509 alin. (1) pct. 11 din Codul de procedură civilă”.

**NECONSTITUȚIONALITATE – D.C.C. NR. 556/2024
(M. OF. NR. 125/11.02.2025): LEGEA PENTRU APROBAREA
O.U.G. NR. 99/2023 PRIVIND UNELE MĂSURI
PENTRU RAPORTAREA ARIERATELOR
DE CĂTRE INSTITUȚIILE PUBLICE**



De Redacția Pro Lege

Decizia CCR	Actul normativ	Sumar
D.C.C. nr. 556/2024 (M. Of. nr. 125 din 11 februarie 2025)	Legea pentru aprobarea O.U.G. nr. 99/2023 privind unele măsuri pentru raportarea arieratelor de către instituțiile publice și pentru modificarea și completarea O.U.G. nr. 109/2011 privind guvernanta corporativă a întreprinderilor publice	<i>Neconstituționalitate</i>

În M. Of. nr. 125 din data de 11 februarie 2025 s-a publicat **Decizia Curții Constituționale nr. 556/2024** referitoare la obiecția de neconstituționalitate a Legii pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 99/2023 privind unele măsuri pentru raportarea arieratelor de către instituțiile publice și pentru modificarea și completarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 109/2011 privind guvernanta corporativă a întreprinderilor publice.

Obiectul sesizării de neconstituționalitate

Legea pentru aprobarea O.U.G. nr. 99/2023 privind unele măsuri pentru raportarea arieratelor de către instituțiile publice și pentru modificarea și completarea O.U.G. nr. 109/2011 privind guvernanta corporativă a întreprinderilor publice

„Art. I

Se aprobă Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 99 din 16 noiembrie 2023 privind unele măsuri pentru raportarea arieratelor de către instituțiile publice, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 1042 din 16 noiembrie 2023.

Art. II

– Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 109/2011 privind guvernanța corporativă a întreprinderilor publice, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 883 din 14 decembrie 2011, cu modificările și completările ulterioare, se modifică și se completează după cum urmează:

1. La articolul 1, după alineatul (7) se introduce un nou alineat, alin. (8), cu următorul cuprins:

«(8) Prin excepție de la prevederile prezentei ordonanțe de urgență, pentru societățile prevăzute la alin. (3) structura și componența consiliului de administrație, respectiv procedura de selecție, remunerarea președintelui executiv, a vicepreședinților executivi și a administratorilor neexecutivi se reglementează prin hotărâre a Guvernului la propunerea Ministerului Finanțelor, cu respectarea prevederilor legislației bancare specifice, iar pentru societățile la care acestea dețin o participație majoritară sau o participație care le asigură controlul, structura și componența consiliului de administrație, respectiv procedura de selecție, remunerarea președintelui executiv, a vicepreședinților executivi și a administratorilor neexecutivi se reglementează prin norme interne aprobate de către organele de conducere ale societăților prevăzute la alin. (3).»

2. La articolul 2 punctul 3, litera c) se modifică și va avea următorul cuprins:

«c) coordonează exercitarea de către una sau mai multe întreprinderi publice prevăzute la pct. 2 lit. a) și/sau lit. b) a calității de acționar sau asociat la o societate controlată; prin excepție, societățile prevăzute la art. 1 alin. (3) exercită, față de societățile la care dețin o participație majoritară sau o participație care le asigură controlul, atribuțiile prevăzute de prezenta ordonanță de urgență pentru autoritatea publică tutelară»”.

D.C.C. nr. 556/2024

Prin **Decizia nr. 556/2024**, Curtea Constituțională **a admis** obiecția de neconstituționalitate formulată de Înalta Curte de Casație și Justiție, constituită în Secții Unite, și constată că „**Legea pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 99/2023 privind unele măsuri pentru raportarea arieratelor de către instituțiile publice și pentru modificarea și completarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 109/2011 privind guvernanța corporativă a întreprinderilor publice este neconstituțională**”.